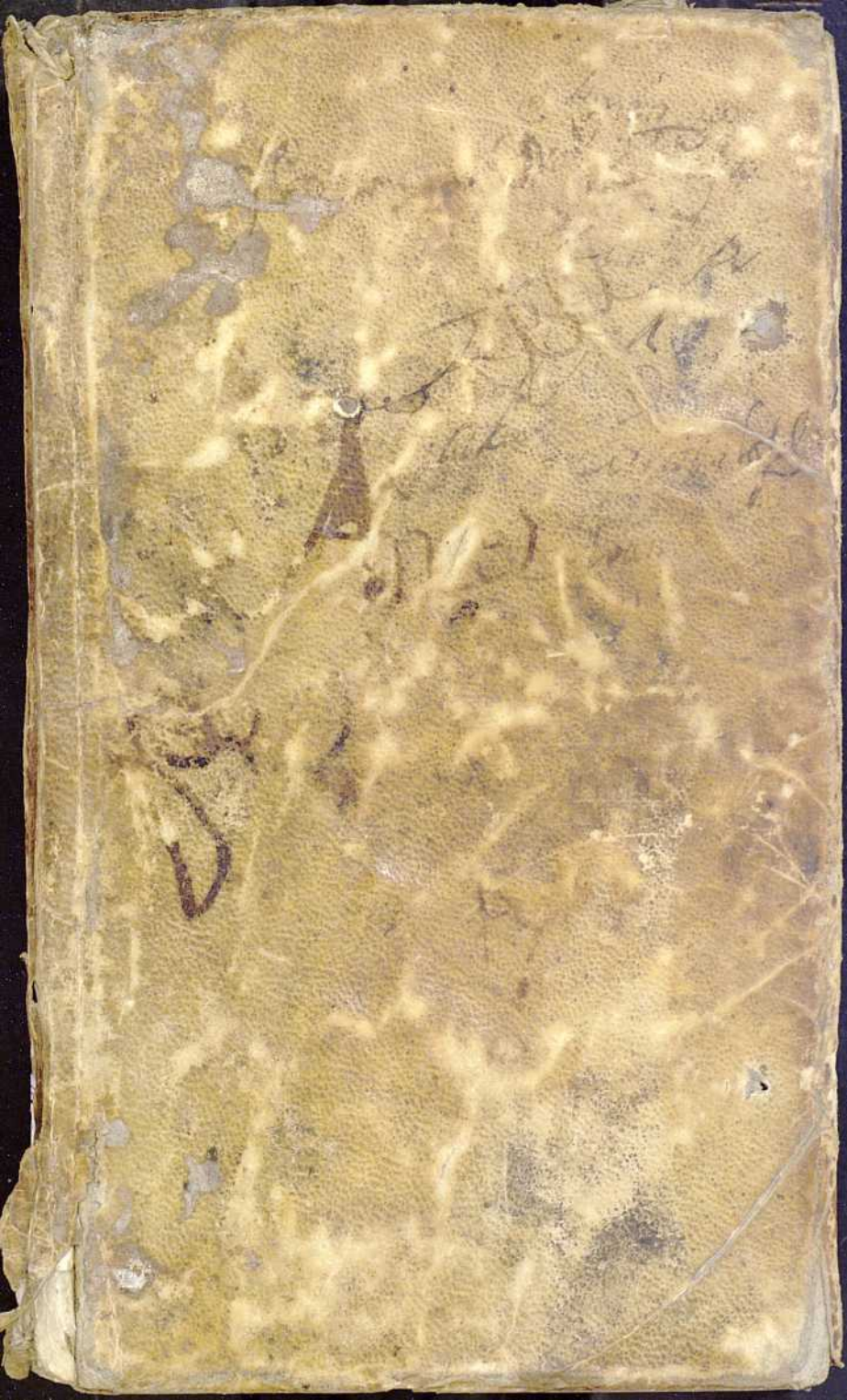

(E) 2125

A
47
89

= Libros Antiguos =

J. Puigll

Volera, 10 · Barcelona · Tel. 2217053

0
1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19

2 400 40

128
300

HOSPITAL REAL MADRID	
A	
Estad.º	47
Numero:	89

= Libros Antiguos =

F. Puigll

Voters. 10 · Barcelona · Tel. 2217053

128
300

HOSPITAL REAL MADRID	
A	
Estad.:	47
Numero:	89

F-3-9

Adquirido con cargo a la consi-
gación de Historia de la Farmacia
Granada Abil 1968

R. 5.492

67 (09)

D. CHRISTIANI GOTTLIEB LVDWIG

THERAPIAE P. P. O. FACVLT. MED. DECANI ACAD.

DECEMVIRI COLLEGIORVM MAL. PRINCIP. ET

BEAT. MAR. VIRG. COLLEGAE ACAD. REG. BORVS.

SCIENT. SODALIS

INSTITVTIONES
MEDICINAE
CLINICAE

PRAELECTIONIBVS

ACADEMICIS

ACCOMMODATAE.

EDITIO SECVNDA.

LIPSIAE

APVD IOH. FRIDERICVM GLEDITSCH

M D C C L X I X.

COMMILITONIBVS
AESTVMATISSIMIS
S.

In arte salutari addiscenda aequae, ac ipsam docendo et faciendo excolenda, triginta circiter annos consumsi. Primum decennium studiis theoreticis dicatum erat, quibus totum me dederam, et, cum insigni rerum contemplandarum varietate allectus, laborum suscipiendorum incommoda vix sentirem, nihil magis in votis habebam, quam ut vitae genus inuenirem, quod me in his disciplinis tractandis semper occupatum teneret, et a praxi clinica, taedium plena, remotissimum esset. Sed aliter res euenit: cum enim botanicam et anatomicam docendo, me ad munus professoris in academia nostra, quo maxime vota mea spectabant, olim tuendum praepararem, non fieri poterat, quin simul in eorum, qui auxilium

) (2

meum

PRAEFATIO.

meum expeterent, fanitate conseruanda et restauranda aliqua etiam laborum meorum pars ponenda esset.

Prima praxeos fundamenta tradiderat mihi SCHACHERVS, vir methodi medendi, iis temporibus accomodatae, peritissimus. Correxit me deinde WALTHERVS, vir perspicacissimus et a placitis clinicorum saepe felici audacia recedens, ratione quippe et experientia ductus. Consilia tandem PLATNERI mihi maxime profuerunt. Nam ut ipse veteres atque recentiores scriptores diligenter euoluebat, ita me ad simile studium saepius impellebat. Praeter veteres itaque ex Italis BAGLIVVM, ex Anglis SYDENHAMVM, ex Germanis FRID. HOFFMANNVM prae reliquis et semel iterumque peruestigavi. Aphoristica dictio BOERHAAVII mihi non aequae placebat, multasque potius dubitationes iniiciebat. Commentatorem eius Ill. VAN SWIETEN tardius accepi, non parum tamen ab eo eruditus fui.

Ad medicinam faciendam timidus accessi, aegros crebrius examinaui, historias morborum obseruatorum studiose conscripsi, et collectas inter se comparaui, quo in diagnosi et prognosi formanda exercitator redderem. Paucis et lenioribus usus medicamentis, regimen diaeteticum et victus
praeci-

PRAEFATIO.

praecipue rationem magni semper feci. Saepius necessitate coactus ad efficaciora descendi remedia, quae tamen non nisi a viris in praxi versatissimis commendata, caute et post attentam effectuum observationem exhibui, in dosibus saepe nimis parcus, quas quidem certior factus non nunquam auxi, ita tamen, ut probe perenderem, aegrum a medicinis fortioribus interdum quidem solatium recipere, saepius autem iisdem laedi.

In altero decennio, in quo amplissima aegrotos observandi mihi subnata fuit occasio, tempus meum ita dispensavi, ut theoreticis studiis quoque operam navare pergerem: praeter botanicas enim et anatomicas scholas, materiam medicam et chemiam docendo colui; aliis horis physiologiam, pathologiam et therapiam generalem in collegiis priuatis tradidi, et insuper ex lectione praestantissimorum auctorum decerpsi, quicquid in incrementum cognitionis et in commodum auditorum conuerti posset. Cum vero res meae non permetterent, ut variis his disciplinis perficiendis tempus atque studium impenderem, et nouis inuentis inclarescerem, id potissimum curae cordique habui, ut cuncta apte digererem, et ad ultimum medicae artis finem dirigerem.

PRAEFATIO.

Interim theses, ad modo dicta argumenta pertinentes, ita conscripseram, et in lectionibus priuatis exponendis correxeram, ut institutionibus medicinae, in usum auditorum edendis, accommodatae essent, cum mihi in hoc instituto perficiendo aliqua mora iniecta est. Anno nimirum huius seculi quadragesimo octauo, et sub initium tertii decennii, disciplinae nostrae aemuli, post propositam a me generalem therapiam, specialem quoque siue praxin clinicam me duce pertractare cupiebant: missis itaque reliquis laboribus, primas lineas opusculi, quod nunc exhibeo, duxi, ad quarum normam lectiones meas proponerem.

Cum autem in omnibus his laboribus academicis digne perficiendis quotidiana lectio praestantissimorum auctorum, qui rem medicam scriptis illustrarunt, multum conferre posse perspicerem, neque tamen tantum otii mihi relinqueretur, ut huic lectioni solus sufficerem, haud parum in fine illo assequendo adiutus fui per eum laborem, quem cum sociis amantissimis in edendis commentariis de rebus in scientia naturali et medicina gestis suscepi. In hoc enim periodico scripto, cuius continuatio haud interrupto ordine prodibit, omnia illa annotare solemus, quae recentiores
medici

PRAEFATIO.

medici in arte salutari amplificanda praestiterunt, quae ideo publici iuris facta, et in mea et vestra commoda conuertere potui.

Adminiculis hisce verae eruditionis acquirendae dispositis, Vobiscum, amantissimi Commilitones, communicavi physiologiam, et huic praemissam introductionem in uniuersam medicinam, pathologiam et therapiam generalem, tanquam disciplinas corpus quasi medicinae constituentes, in iisque per partes explicandis omne studium posui. Cum vero circa initium anni superioris praelectiones in institutiones praxeos clinicae, aliquoties iam per hoc decennium explicatas, iterum inchoandae essent, facile perspexi, eas multis opus habere emendationibus, quae nec commode paragraphis subiici, nec suis locis inferi possent. Omnem igitur tractationem iterum recognoui, non nulla accuratius definiui, alia passim addidi, et ita elaboratas schedas prelo subieci, ut eo commodius his uti possentis.

In ipsis autem institutionibus praxeos clinicae concinnandis principia doctrinae generalia ex theoreticis disciplinis hausi, uniuersum corpus afficientes morbos primum, deinde illos, qui ad singulas partes per-

PRAEFATIO.

tinent, explicavi. Cum autem facile intelligerem, eum tantum in facienda medicina feliciter posse versari, qui omnem medelam aegris ferendam ex therapiae generalis fontibus ducere valebat, in id semper animum direxi, ut speciales praxeos clinicae regulas therapiae generali accommodarem, eoque citius ab usitatis morborum medendorum viis recedere, et ad regiam quasi medendi viam duci queant Nostris. Breuiore et in individuali morborum consideratione saepe diligentius circumscribendas definitiones ita semper illustravi, ut progressum morborum historice describerem, causas et symptomata praecipua enarrarem, et ita ex signis inter se comparatis diagnosin et prognosin melius stabilirem. Omnes morbos in cathedra curari prouerbum est, ego vero difficultatem curationis, immo eius impossibilitatem saepius obuiam, semper ostendi, non ea mente, ut Vos terrerem, sed ut ipsi cognosceretis, non esse in medico semper, ut curetur aeger, nec Vos ad impossibilia in praxi adstrictos esse, sed methodo medendi non succedente, ea tantum attendenda esse, quae aegro solatium afferrent.

Licet vero ea, quae in institutionibus his proponuntur, summaria tantum sint, in praelectionibus uberius explicanda,

PRAEFATIO.

da, aphoristica tamen breuitate uti non placuit, quo peculiare annotationes et variae in morbis cognoscendis et curandis utiles cautiones eo melius inferi possent.

Explicationem quidem positionum ad fabricam solidorum et mixtionem fluidorum laesas refero, hypothesibus tamen et precario sumtis explicandi methodis non utor, sed specialem declarationem phaenomenis commemorandis trado, cunctaque, quantum fieri potest, exemplis idoneis et lectis illustro, quo idea morbi totiusque eius decursus clarior reddatur. Hinc morbi curandi limites, quantum humana diligentia fieri potest, figo, quae curandi ratio, licet imperfectior videatur, omni tamen iure hypotheticis medendi methodis praeferranda est. In illa enim cum aliqua fiducia versamur, in hac vacillantes incedimus, et facile ad symptomaticas curationes deducimur. Curationem morborum non tantum per lenissima, sed, cum opus esset, per heroica quoque medicamenta praestare conatus fui: cautiones tamen ubique adieci, ne iuniores medici medicamentis validis, a multis adeo depraedicatis, abuterentur. Omne medicamentum, quod corpus aegri ad sanitatem perducit, suo quoque modo laedit, neque conuenit aegrotum, ab uno periculo liberatum, in alterum prae-

PRAEFATIO.

cipitare; fanitas enim restituenda et in longos annos conseruanda est. Specifica medicamenta caute laudauī, et ubique ex indole interna, per chemiam declarata, diiudicauī.

Adieci formulas medicamentorum, eas quidem, quibus praecipue in praxi usus sum; saepius vero monui, ne iis coeci inhaereretis, ideoque non raro easdem in praelectionibus mutauī, doses auxi, vel imminui, quaedam addidi, quae interdum usum habere possent, si uni vel alteri formulae adiiicerentur. Pauciores forte dari potuissent: sed in his aliqua utilis est varietas; plures autem dare nolui, ne Vobis occasionem praeriperem, aut eas mutatas praescribendi, aut ex praestantissimorum medicorum scriptis alias adiiiciendi. Ampliores interdum poscunt aegri, tales tamen ex materiae medicae, etiam selectae, apparatu ipsimet concinnare poteritis; caueatis tamen, ne nimia medicamentorum copia aegros obruatis, nec quadrata rotundis miscendo ineptas formulas conscribatis, sed chemiae pharmaceuticae leges, relationem simplicium medicamentorum inter se, et bonitatis notas, quibus spuria medicamenta a veris distinguuntur, semper ponderetis et Vobis cognitatis reddatis.

PRAEFATIO.

Per hos itaque labores, quorum rationem breuiter Vobis exposui, viam simul monstraui, humanissimi Commilitones, qua ad felicem et sine multo taedio faciendam praxin clinicam deductus fui. In hac enim re eam *ἀνταρξίαν*, absit iactantia dicto, nactus fui felicitatem, ut vitae genus, quod olim auersatus fui, nunc cum quolibet alio permutare nolim. Itaque si exemplum meum imitari velitis, haec omnino Vobis commendata habeatis. Ad audiendas praelectiones nostras, velim, praeparati accedatis, et eam doctrinae partem, quam explicaturus sum, animo Vestro ante peruoluatis, quo commentationes meas rectius audiatis et, quae in definitionibus et historica morborum descriptione, circa causas praecipue et effectus, signaque exinde petenda prae reliquis inculco, feliciter percepta teneatis, ita, ut ea repetere et prorsus Vestra reddere queatis. In addiscendis enim his praxeos fundamentis necesse omnino est, ut mihi credatis, nec nimium dubitetis, ne dubii et vacillantes ex scholis nostris recedatis, sed cum aliqua fiducia in institutione praeceptoris artis principiis obediatis. Ne tamen solum meis positionibus inhaereatis, sed simul assidua lectione optimorum scriptorum, in primis eorum, quos Vobis passim commendaui, scientiam Vestram augeatis. Cum etiam optimorum remediorum cognitio non accura-

PRAEFATIO.

te satis excoli possit, ex scriptoribus materiae medicae, chemiae et pharmaciae sedulo conquiratis, quae de mixtione, indole et bonitate simplicium medicamentorum tradita sunt, quo efficacia quidem, sed et grata, quantum fieri potest, medicamenta componere discatis.

Animo sic praeparato quando ipsi morbos diiudicare et curare suscipietes, duplici labore Vestram cognitionem magis perficere poteritis. Consignetis nimirum omnes historias morborum, quorum decursus a Vobis observari poterit, accurate et succincte, mutationes attendatis, causas inuestigetis, symptomatum siue effectuum nexum perpendatis, quo, quicquid ipsi vel apte, vel segnius, vel festinantius perfeceritis, cognoscatis. Medicum enim, ne iuniorem quidem, non decet experimenta per mortes agere; sed is demum curationibus morborum praestandis aptus est, qui in ipso morborum progressu se corrigere, et naturae vias persequi potest. Hoc labore suscepto, ad alterum quoque, scilicet ad lectionem praestantissimorum scriptorum rite praeparati eritis. In his verae doctrinae practicae fontibus plura discere, methodum medendi confirmare, errores corrigere, et ita ad veram medici perfectionem peruenire poteritis. Hisce laboribus exercitati ad genuinam medici libertatem adspiretis, qui omnia ponderat, optima feligit et nullius in verba iurat;

PRAEFATIO.

iurat; non enim coeca aliqua ratione vel aliorum, vel mei sectatores, esse decet, sed ipsimet iudicio exquisito praecepta artis ad usum ducenda ponderetis, ut quocumque modo res aegri cesserint, Vestra culpa illum non periisse persuasi sitis.

Multa quidem et in medicina addiscenda et facienda occurrunt dubia; ipse dissensus celeberrimorum medicorum exercitatissimos saepe confundit; has dissensus causas in exercitiis disputatoriis et examinatoriis excutere soleo, quo sciatis, quo modo in rebus difficilioris momenti Vos extricare et veram medendi viam inuenire debeatis. Neque in posterum auditores meos alio, eoque perquam utili, labore adiuuare intermittam: aduersariorum enim medico-practicorum editionem molior, quae, si DEVS vitam et animi corporisque vires concefferit, ex commercio litterario, quod mihi cum praestantissimis non nullis practicis intercedit, eruere et publici iuris facere tentabo. Licet enim vitae meae genus nimis negotiosum otio litterario parum faueat, tamen, cum et in docenda et facienda medicina semper occupatus sim, et illae horae, quas Vestrae institutioni et curae aegrotorum impendo, materiam subministrabunt huic instituto aptissimam, in primis cum inter amicos, in medicina facienda occupatos, tales

PRAEFATIO.

les inuenerim, qui meos conatus opera sua conferenda sustentare possint.

Institutiones has praxeos clinicae Vobis quidem potissimum, Auditores optimi, dicatas esse volo; quodsi tamen eas exercitationes practici euoluere haud dedignentur, gratum mihi praestabunt beneficium, si monitis suis me ad correctionem excitent: non enim mihi nimis placeo, nec is sum, qui ab opinione suscepta non discedere possim, sed ipse profiteor varias ex positionibus meis elegantius explicari, alias ulterius confirmari posse; quacunque igitur ratione honesta in me et aliis erudiendis utantur, ea mihi erit gratissima. Vos vero, Commilitones, qui me ad has institutiones proferendas studio Vestro impulistis, me porro ametis et arduam hanc et summe necessariam medicinae partem perenni studio excolatis. Dedi Lipsiae d. 15 Aprilis A. O. R. cIo Ioccc LVIII.

PROLEGOMENA.

§. I.

Qui corpus humanum sanum ex physiologia cognouit, diaetae regulas examinavit, aegrotum hominis statum, ex causis et symptomatibus diiudicandum, in pathologia consideravit, in materia medica et pharmacia selectorum remediorum indolem et praeparationem disquisiuit, et in therapia generali varias medendi vias peruestigavit, is omnem medicinam theoreticam didicit, et ad hanc normam quoque practicam exercere potest.

§. 2.

Quem ad modum vero exercitatio atque usus ad omnem faciendam artem multum valet, sic et theoretica artis salutaris pertractatio vix sufficit, nisi omnia medicinae praecepta ad praxin transferantur. In theoreticis enim scholis cuncta, quae proponenda sunt, eo ordine considerantur, ut ex physiologia pa-

thologiae, ex his binis therapiae generalis praecepta deducantur et stabiliantur *. In praxi autem constitutus medicus ex omnibus his disciplinis conclusiones quasdam sparsas colligit easque ad quaestiones varias resoluendas et declarandas applicat.

- * Nuper iam in usus praelectionum academicarum introductionem in uniuersam medicinam, physiologiam, pathologiam et therapiam generalem delineauimus: has igitur disciplinas, institutionum theoreticarum medicinae titulo comprehendendas, cum seriem paragraphorum in iis retinuerimus, nunc allegare possumus, dum praecepta medicinae practicae clinicae tradere suscipimus. Hos autem paragraphos a reliquis, in hac tractatione citandis, parenthesi inclusos distinguimus.

§. 3.

Medicinam practicam in clinicam, chirurgicam, forensem et casuisticam siue consultatoriam distinximus (§. 46. 96. seqq.) prout nimirum vel ad morbos tantum internos respicimus, vel externis et medicamentis et aliis auxiliis, manu potissimum, medemur, vel casus dubios in foro occurrentes diiudicamus, vel casus varios difficiliore et rariores ex tribus partibus medicinae practicae nunc recensitis examinamus. Nunc vero praecipue ad praxin clinicam seu therapiam specialem sic dictam animum tantum aduertimus.

- * Licet chirurgiae praecepta in his praxeos clinicae institutionibus tangere nolimus, varia tamen passim inferenda sunt, quae ad eandem faciunt, et a medico clinico, chirurgum consiliis iuuante, attendi merentur.

§. 4.

Experientia enim docet, plurimos morbos vulgares in diuersis hominibus saepius sub iisdem circum-

cumstantiis occurrere; hinc rei exigit necessitas, ut is, qui ad medicinam faciendam se accingit, hos morbos saepius obuios ex fundamentis praecedentibus cognoscere, diiudicare et curare discat, quo, animo sic praeparato, simili modo et in ignotos et rarius occurrentes morbos inquirere iisque mederi queat.

§. 5.

In therapia speciali seu praxi clinica exponenda cuiuslibet morbi definitio et, quae huic explicandae inseruit, brevis historia praemittatur: causae occasionales et praedisponentes post ea in ordinem redigantur: effectus siue symptomata ex his deducantur et ex signis suis declarentur: diagnosi porro siue praesentis morbi accurata determinatio et prognosis siue futurus eius euentus definiatur: deinde methodus medendi et uniuersalis ex therapia generali petita, et specialis per varias obseruationes ad haec vel illa subiecta accommodata, proponatur, additis tandem, si rei necessitas id exigit, cautelis practicis methodum medendi illustrantibus.

§. 6.

Nemo ad praxin clinicam addiscendam et exercendam animum applicare potest, nisi in omnibus theoreticis medicinae disciplinis §. 1. satis versatus sit. Dispositiones enim corporis morbosae et actiones laesae non nisi ex comparatione cum functionibus naturae conuenientibus et consuetis mutationibus corporis sani deteguntur, nec facile corriguntur, nisi apta et exquisita auxilia seligantur et, ut decet, applicentur.

§. 7.

Auxilia, quae medici aegrotis ferunt, ex triplici fonte, scilicet ex diaetetico, pharmaceutico et chirurgico

gico petuntur: vel enim victus bene obseruata ratio et omnium rerum non naturalium dictarum accuratius regimen, uti sanitatem tuetur, sic morbum quoque abigit; vel medicamenta externe et interne applicata fluidas et solidas partes suo modo mutant; vel remedia externe tantum et manu dextre applicanda variis morbis et externis et internis simul medentur.

§. 8.

Quilibet vero in medicina facienda optime versabitur, si post morbum accurate cognitum indicationes therapiae generalis examinat, vitalem prae reliquis perpendit, causalem non negligit; curatoriam post modum iudicio certo ponderat, et tandem, si symptomata urgent, palliativam simul in auxilium vocat; sic enim cognoscet, num uni tantum, an pluribus indicationibus, et quibusnam praecipue, satis facere possit? ideoque et ad indicata ipsa facile invenienda ducetur: numquam vero medicamentum suadeat, nisi accurate cognoverit, cui potissimum indicationi illud respondeat.

§. 9.

In examine itaque aegri suscipiendo medicus quidem ad symptomata siue actiones laesas respiciat, ab iis tamen ad indicationes illico ducendus non est, sed potius post statum aegri cognitum ad causas regrediatur et, signis rite perpensis causaque proxima inuenta, de auxiliis demum aegro corpori applicandis vel ingerendis cogitet. Non enim semper primo examine ad hanc cognitionem accedit, sed interdum, potissimum in morbis chronicis, hypotheticis indicationibus praemissis, per iuuantia et nocentia ad veram morbi indolem eiusque medelam peruenire solet.

§. 10.

In examine symptomatum suscipiendo, non vagis aegri et adstantium querelis commouetur atque perturbetur, sed iusto ordine in eodem progrediatur. Primum itaque ad pulsum et respirationem, tamquam actiones vitales respiciat; post ea in actionum animalium, sensus et motus vigorem inquirat, somnique rationem habeat: tandem actiones naturales in adsumendis et immutandis alimentis reliquisque eorum mutationibus continuatis, in primis in se- et excretionibus, attendat; quibus omnibus rite peruestigatis de statu aegri certior factus, vim vitae et morbi dignoscere, inter se comparare, indicationes aptas formare valet.

§. 11.

Sunt et alia, quae medicus in facienda medicina attendere tenetur, v. c. differentiae aegrotorum ratione aetatis, sexus, temperamentis, vitae generis; coeli et tempestatum mutationes tum uniuersales, tum partiales cet. quae vero et alia cum ita comparata sint, ut passim in ipsa praxeos tractatione proponi et discipulis inculari queant, in prolegomenis his merito negliguntur. Tria tamen monita generalia omnibus iis, qui medicinam practicam discere et exercere suscipiunt, nunc proponenda sunt.

§. 12.

Medicus nec nimis credulus sit, nec arti et medicamentis nimium tribuat, sed omnes causas in corpore agentes sollicite examinet. Idem in indicationibus hypotheticis seligendis caute versetur, nec in iis acquiescat, sed, quando his insistit, in fallaci via se versari perpendat. Nec in medendo semper dubitet, nec artem, quam exercet, ipse contemnat, et natura

turae et casui fortuito omnia tribuat, sed probe sibi habeat persuasum, artis in tollendis morbis haud spernendam esse efficaciam.

§. 13.

De ordine capitum in tractatione nostra nunc ineunda solliciti, talem eligendum esse putauimus, qui connexas doctrinas uno quasi intuitu nobis sistat. Hinc distinctione morborum in uniuersales et particulares praemissa, in illis morbos systematis sanguinei, scilicet febres, inflammationes et haemorrhagias, seroso-lymphatici et neruosi disquirimus; in his autem varias affectiones morbosas in organis et visceribus, in tribus corporis cavitatibus collocatis, deprehendendas subiungimus.

§. 14.

Selectum hunc et naturae corporis animalis convenientem ordinem in sequenti tractatione semper seruauius; interdum tamen ita ab eo recessimus, ut dispersas doctrinas ex aliis capitibus ad unum referre- mus; si nempe caussarum, symptomatum et signorum conuenientia id exigere uisa fuerit, v. c. Anginam inflammatoriam, ut principem speciem, sub inflammatoriis morbis examinauimus, serosam tamen aliasque species ob doctrinae analogiam illi subiunxi- mus. Sic quoque de fluxu menstrui nimio in haemorrhagii egimus, et in eodem capite omnem dispositionem morbosam, a menstruis pendentem, simul pertractauimus.

§. 15.

Ab hoc tramite nos facile deducere potuisset eru- dita praxeos tractatio, quam Cl. IOANNES DE

GORTER delineauit*, qui nimirum omnes affectiones morbosas generaliter cum signis et auxiliis disposuit, et formulas medicamentorum alio in libro proposuit**; Quem etiam omnino sequuti fuissimus, nisi experientia edocti perspexissemus, diffusam hanc idearum propositionem et therapiae generali respondentem, a medico praxin docente ita cogendam esse, ut id, quod in multis morbis simul euenire solet, ad normam quasi morborum individualium tractetur, sub qua specie morbi tironibus medicis occurrere solent. Quicumque autem in praxi exercitatus est, is, neglecta therapia speciali, generalem tantum sequi potest.

* Praxis medicae Systema. Tom. I. et II. Harderouici 1750. 8us.

** Formulae medicinales cum indice virium medicamentorum. Harderouici. (1753.) 8.

§. 16.

Exhibeamus itaque morbos a nobis in hac praxi clinica tradendos sequenti in tabula.

I. Vniuersales.

I. Systematis sanguinei.

A. Febres.

1. intermittentes.

a. tertiana.

b. quartana.

c. quotidiana.

d. duplicatae.

2. continuae remittentes.

a. catarrhalis benigna.

b. catarrhalis maligna.

c. petechialis.

- d. pestis.
 - e. scarlatina, cet.
 - f. morbilli.
 - g. variolae.
 - h. purpura.
3. continentes.
 4. lentae.
- B. Inflammationes.
1. phrenitis et paraphrenitis.
 2. angina.
 3. pleuritis et peripneumonia.
 4. hepatitis.
 5. ventriculi et intestinorum inflammatio.
 6. nephritis.
- C. Haemorrhagiae.
1. narium haemorrhagia.
 2. haemoptysis.
 3. vomitus cruentus.
 4. menstruorum vitia.
 5. haemorrhoides.
 6. mictus cruentus.
 7. varices.
- II. Systematis ferofo-lymphatici.
1. cacochymia et cachexia.
 2. hydrops.
 3. scorbutus.
 4. scabies.
 5. lues venerea.
 6. malum hypochondriacum.
 7. atrophia et tabes.
 8. rheumatismus.
 9. arthritis.

III. Systematis neruosi.

1. vertigō et morbi soporosi.
2. apoplexia.
3. paralyfis.
4. conuulsio.
5. epilepsia.
6. lipothymia et syncope.
7. melancholia et mania.

II. Particulares.

I. Morbi capitis.

1. cephalalgia.
2. coryza et grauedo.
3. oculorum morbi.
4. aurium morbi.
5. faucium et oris morbi.

II. Morbi pectoris.

1. tuffis et raucedo.
2. affhma.
3. vomica pulmonum et empyema.
4. phthifis.
5. palpitatio cordis.
6. polypus cordis.

III. Morbi abdominis.

1. appetitus deprauatio.
2. deglutitio laefa.
3. digestio laefa.
4. ardor ventriculi et fames morbosa.
5. naufea et vomitus.
6. infarctus hepatis et lienis.
7. icterus.
8. fluxus hepaticus.
9. cholera.

10. lienteria et coeliaca passio.
11. diarrhoea.
12. dysenteria.
13. colica.
14. alui obstructio et ileus morbus.
15. tympanitis.
16. vermes.
17. dysuria, ischuria et calculus.
18. diabetes.
19. incontinentia urinae.
20. satyriasis et priapismus.
21. gonorrhoea.
22. fluor albus.
23. malum hyftericum.

IV. Appendix.

1. morbi grauidarum.
2. morbi puerperarum.
3. morbi infantum.

❖ ❖ ❖ ❖ ❖

31

PRAXEOS CLINICAE
P A R S I.
MORBI VNIVERSALES.

§. 17.

Ad morbos uniuersales illos referimus, qui vel simul totum corpus afficiunt et vere tales sunt, ut febres et cacochymia; vel si in una aut altera parte haerent, mutationes tamen uniuersales producunt, ut inflammatio, conuulsio; vel si diuersis temporibus varias partes afficiunt, ex uniuersalibus tamen causis pendent, per generalia symptomata se exferunt et similem medendi methodum requirunt. Particulares suo tempore pro differentia partium corporis humani distribuendi sunt.

§. 18.

Sanguis per arterias venasque fluens, continuati riuuli seroso-lymphatici ad minima secretoria et nutrientia vasa deriuati, nerueum fluidum ex cerebro oriundum et per corpus distributum, uniuersalia certe sunt flumina, quae ut in sano statu corpus conseruant, et solida mutant, sic in morbofo statu contrarium quoque effectum edunt; hinc morbos etiam uniuersales pro differentia systematis sanguinei, seroso-lymphatici et neruei disponere placuit. Licet enim functionum uniuersalium nexus haec systemata ad actiones coniunctas disponat, unumque eorum in alterum tum in sano, tum in morbofo statu agat, ideoque v. c. in febre spasmus, in spasmo febris occurrat, mutationem tamen principem a particularibus distinguere et medelam subnectere poterimus.

TRACTATIO I.
MORBI SYSTEMATIS SANGVINEI.

§. 19.

Si sanguinem purpureum in vasis suis motum consideramus, ad quantitatem et qualitatem eius respiciendum esse pathologia nos docuit. (§. 933.) Primarii igitur morbi in massa sanguinis obuii et plethoram nobis sistunt et cacochymiam, de quibus primo loco agendum esset. Cum vero plethorae differentias, (in §. 936. seqq.) et eandem ut causam praedisponentem consideratam (in §. 1053. seqq.), et curationem (§. 1412. seqq.) in causali indicatione disquisiuerimus; porro cacochymiam simili modo passim in Institutionibus medicinae theoreticae inuestigauerimus, eamque in hac tractatione potissimum ad systema seroso-lymphaticum retulerimus, nunc in primis ad sanguinis per vasa ducti motum vel nimis auctum, vel impeditum, vel eius denique effusionem respicimus.

§. 20.

Tria igitur in primis capita primam hanc tractationem abfoluunt: 1) Febres, quae circulationem sanguinis vario modo auctam et mutatam exhibent; 2) Inflammationes, quae stases sanguinis in minimis arteriis sistunt; 3) Haemorrhagiae, quae sanguinis rubicundi euacuationem per vasa rupta vel dilatata ostendunt. Quoniam etiam inflammationes semper, haemorrhagiae saepius cum febre sunt, de hac primo loco differendum esse censemus.

CAPUT I.

FEBRES.

§. 21.

Si horror et paullo post calor cum languore aegrum ingrediuntur, tunc is febricitare seu febre laborare dicitur. Magis tamen hic morbus conspicuus fit, si cum his, capitis dolor, fitis, anxietas praecordiorum et alia symptomata grauiora coniuncta sunt. Medici autem tunc demum de febris praesentia certi sunt, quando pulsus celeriores percipiunt; in hoc enim signum febris pathognomonicum ponunt. (§. 1207.)

§. 22.

Quoniam vero motus corporis vehemens, aer aestuans, potus spirituosus, et alia, quae solidas et fluidas corporis partes exagitant, saepius quoque sine causa morbosa pulsus celeriores reddunt, aut in omni tali casu febris adsumenda, aut cum ea restrictione concedenda est: si nimirum hae mutationes ex causis internis pendent, aut si cum pulsu celeriori et languor totius corporis, et quod saepe fit, fitis et dolor capitis coniuncta sunt.

§. 23.

Febris itaque licet frequentissimus morbus fit, difficulter tamen eius definitio exhibetur; cum et illa, quae a signo pathognomnico solo desumitur, et illa, cui quaedam symptomata adduntur §. 21. ideam rei non satis exprimunt. Nimia certe est varietas in accessu, progressu, statu et declinatione febrilium mutationum, ratione subiectorum, causarum et symptomatum, quam quae apte et paucis
verbis

verbis describi queat. Exhibeamus igitur potius definitionis loco descriptionem paullo ampliorem, quae ulteriori explicationi ansam praebet, et febris naturam sub vario statu declarat.

§. 24.

Quando corpus humanum vel leuiter cohorrescit, vel maiori horrore et frigore, rarius animi deliquio vel somnolentia corripitur, et paullo post calor et ratione impetus, et ratione temporis, plus minus ingens, cum anxietate quadam et in primis languore, siti et siccitate oris, nec non dolore capitis aliisque molestiis afficitur, tunc febre corripitur hominem dicere possumus §. 21. Haec quidem symptomatum accessio non semper unica est, nec unicum tantum paroxysmum febrilem sistit; saepe enim motibus his vel prorsus, vel ex parte cessantibus, noua similisque priori series symptomatum oritur, et ideam deursus morbi febrilis exhibet.

§. 25.

Insignis igitur febrium differentia est, quam omnino sigillatim perpendere tenemur. Cum vero omnes febris varietates in compendio tradere nequeamus, generalem aliquam tractationem praemitimus, in qua symptomata primaria describimus, causas ponderamus, medendi vias uniuersales exhibemus et ita normam febrium diiudicandarum et curandarum uniuersalem tradimus, ex qua species variae a nobis considerandae diiudicari possunt*.

* In pathologia et therapia generali tradenda fundamenta quidem huius doctrinae passim exhibuimus; cum autem febrium consideratio in praxi clinica adeo necessaria sit, non incongruum fore arbitramur, si sparsa in unam tractationem colligamus.

§. 26.

Horror febrilis in principio adest, et transitum humorum per vasa minima retardatum ostendit, inde vero pallor toti corpori, in primis labiis et extremitatibus, inducitur. Quando nimirum ex causa viscida, vel ex alio coagulo, humores per vasa minima lentius progrediuntur, parietes vasorum quodam modo cedunt, et initium quasi stagnationis efficitur: Eo ipso autem momento vitalis neruorum motus vasa distenta stringit et vel breui tempore circulum liberiores restituit, aut per huncce excitatum spasmus totum corpus concutit et verum frigus sistit.

§. 27.

Hinc itaque cognoscimus, cur minor interdum et vix obseruandus rigor vel horripilatio accedat? cur vero saepius diu durans et cum pandiculatione et oscitatione coniunctum frigus membra concutiat? cur in debilioribus plerumque leuis horror, in validioribus magnum occurrat frigus? cur lassitudo corporis totius, capitis potissimum et ad spinam dorsi extensus dolor, horrorem praecedat et non numquam comitetur? cur venoso sanguine stagnante, frigus extremorum potissimum et color coeruleus sub unguibus in primis obseruetur.

§. 28.

Aestus siue calor febrilis oritur, si cordis vis resistentias, in extremis vasorum sanguiferorum oriundas, scilicet humorum ad stagnationem procliuatatem et spasmus superare annititur, eoque ipso violentiorem globulorum sanguineorum attritum tum in se inuicem, tum in vasa efficit. Hoc ipso attritu humores coacti et in minimis vasculis haerentes resoluuntur,

tur, liberius fluunt et per colatoria fecernendi trans-
eunt, tandemque actus se remittit et cessat.

§. 29.

Calor itaque necessarius est: Sine eo enim mate-
ria morbi non immutatur, sed vel stasis uniuersalis
reddita motus vitales sufflammat, vel materia morbi,
nec mota, nec correcta, optimis corporis succis re-
mixta, in propriam ruit corruptionem. Si vero at-
tritus nimium intenditur, non moderati resolutorii,
sed destructorii sequuntur effectus, qui vel uniuersa-
lem inflammatoriam diathesin, vel putridum statum
inducunt. Hinc calor moderatus horrorem discutit
et morbum soluit; si vero sub intenso calore horripi-
latio et frigus accedit, tunc ut plurimum mali ominis
et superuenientis gangraenae signum est, in primis si
exteriora frigent, interiora vero calent.

§. 30.

Sitis oritur, si circulus sanguinis per minima va-
sa, colatoriis proxima, difficilior redditur vel pror-
sus impeditur, et eodem modo, quo transitum per
alia colatoria difficilem, immo impossibilem efficit,
eundem per vasa quoque saluialia haud concedit. Ipse
etiam calor, humida tenuissima dissipans, eadem ra-
tione, qua siccitatem superficiei corporis, etiam caui-
tati oris eam inducit. Accedit tandem anxia respira-
tio, qua humida, in primis in ore et faucibus haeren-
tia, dissipantur.

§. 31.

Dolor capitis, et saepius spinae dorsi, vel a ca-
pite ad spinam dorsi descendens, a difficili transitu
humoris viscidioris vel acris irritantis per haec mini-
ma vasa, et tensione et irritatione neruorum inde
decla-

declaranda dependet. Vti enim distensio vasorum in omnibus partibus lassitudinem, dolorem grauatiuum corporis, aliaque incommoda inde pendentia, inducit; ita in primis in tenerrimis his et sensibilibus partibus vel grauatius vel pulsans dolor percipitur.

§. 32.

Est vero cum his saepius connexa summa anxietas praecordiorum, quae sanguinis transitum ex corde per pulmones et totum corpus, tam ob deprauatam sanguinis mixtionem, quam ob resistentiam in minimis vasis, inde difficiliorem redditum ostendit. Ea ut plurimum in horrore maxima est, et calore accedente soluitur: si in summo aestu remanet, grauem vel pertinacem morbum praedicit, cum vel malignam morbi materiem, vel insufficientem virium cordis in superandis resistentiis efficaciam declaret. Caue tamen, ne cum tensione hypochondriorum et spasmis, a cruditatibus abdominalibus ortis, anxietatem veram praecordiorum confundas; flatus enim haud raro versus diaphragma urgentes, veram anxietatem febrilem mentiuntur.

§. 33.

Languor in principio et toto progressu febrim obseruatus, a difficili transitu sanguinis et fluidi neruei per musculos, quem materia morbi inducit, explicari potest; hac vero per crisin discussa, languor ab inanitione vasorum et laxitate fibrarum dependens remanet, quem nutrientia et roborantia tollunt. Ab hoc languore debilitas febrilis differt, quae ex pulsu debili potissimum cognoscitur, et in variis febris stadiis occurrens virium vitae defectum indicat. Haec ex dictis quidem languoris causis

B

quoque

quoque pendet, sed peculiarem et vix satis digne declarandam materiae morbi in nervos vim sistit, pessimumque est symptoma.

§. 34.

Sunt et alia symptomata febribus accidentia, ut sudor, nausea, vomitus, deiectiones, exanthemata, deliria, somnolentia, convulsio, de quibus tamen et aliis passim in tractatione febrium speciali acturi sumus *. In hac enim doctrina generali tantum praecipua adduximus symptomata, ex quibus reliqua vel immediate fluunt, vel similem omnino explicationem admittunt.

* De symptomatibus febrilibus omnino conferri meretur GERARDVS VAN SWIETEN in Commentariorum in aphorismos Boerhaavii Tomo II. §. 62L. pag. 173. seqq.

§. 35.

Causa febrium proxima partim in fluidis, partim in solidis corporis humani partibus, et in reciproca earundem actione, quaerenda est. Mixtio fluidorum, quae vasa minima sanguifera transeunt, in variis febribus varia deprehenditur, praecipue tamen vel ad lentorem tantum, vel ad acrimoniam humorum plus minusque insignem simul respiciendum est. Quod si igitur solida cederent, materia morbi, quae nunquam prorsus spissa est, humores ad stasim plenariam non deduceret; cum vero vasa ipsa per materiam febrilem distenta et irritata, non blande quidem et in naturali tono, sed spastice contrahantur, maior resistantia cordi humores mouenti obicitur, quo facto copiosior saepiusque fortior adfluxus fluidi neruei et arterias continuatas ad celeriores crebrioresque contractiones disponit.

§. 36.

Illam vero deprauatam sanguinis mixtionem et spasmus in minimis oriundum, siue resistantiam vaporum inde pendentem, accuratius et in omni febre definire, ardua res est. Phaenomena in reciproco motu fluidorum et solidorum conspicua, ut effectus, causam illam generatim consideratam proxime sequuntur. Irritatio fibrae nerueae plus minusue vehemens vitales motus in gradu vario intendit, irritans siue causa proxima est materia morbi variae in variis hominibus indolis; haec vero a mechanismo corporis deducta causa, licet sensibus externis ostendi nequeat, nos tamen per causas praedisponentes et occasionales aptius ducit, quam si ad animam febrem excitantem respicere vellemus.

§. 37.

Causas remotas febris in generaliore hac doctrina sigillatim indicare superfluum esset, cum ea repetenda forent, quae in pathologia (Part. II. Cap. II. et III. §. 1002. seqq.) indicauimus. His enim omnibus mixtio deprauata vel dyscrasia humorum inducitur, per quam celerior sanguinis circulatio siue febris ipsa producat: hinc tantum in specialiore tractatione ad causas has, pro differentia febrium ordinandas, attendendum erit.

§. 38.

Motus autem in febre excitati materiam morbi mutant, et eam vel plenarie expellunt, vel quodam modo mitiorem reddunt, vel adeo extricant, ut destructoria fiat. Hinc optime quidem adferimus, febres vel in sanitatem, vel in alium morbum, vel in mortem tendere. Hae quidem mutationes satis ample

ple in pathologia (Part. IV. Cap. V. §. 1279. seqq.) de signis mutationis morborum in cruditate, coëctione et crisi declaratae fuerunt: dum itaque in hac febrivum tractatione ad doctrinam citatam prouocamus, pauca tantum summatim repetimus.

§. 39.

Si vires vitae satis vigent, nec materia morbi adeo maligna et refractaria deprehenditur, tunc illae ad hanc penitus immutandam sufficiunt, et aeger medici auxilio vix indiget: Si vero vel vires vitae deficiunt, vel materia morbi difficilius mutatur, tunc medicus aegroti suo aptis auxiliis succurrat, et regimine et medicamentis id praestet, quod vis vitae debilis perficere haud valet.

§. 40.

In utroque casu aut lenta resolutio materiae morbosae fit, quam lysin vocant, et in qua excernendi humores lente, ipsoque morbo per longius aliquod tempus protracto, mutantur, vel materia morbi cruda dicta sensim praeparata, aut coëcta, uno et fortiori impetu per secretionem aptam excernitur, quam crisin vocant. Assimilationem, seu humorum malignorum mutationem in bonos et salutare sola transpositione factam, ad lysin transferre possumus, cum sine secretionem particularum, mixtioni humorum non conuenientium, sanitatem ipsam tueri nos posse, haud veri simile sit.

§. 41.

Cum autem febris essentia in celeriore pulsu et inde facta auctiore circulatione consistat §. 21. et hac ipsa materia morbi immutetur §. 38. motus quidem febriles vel sibi relinquendi, vel ita moderandi sunt,

ut interdum quodam modo augeantur, interdum vero mitigentur, vel supprimantur, prout medicus, aegroti vires et vim morbi considerans, illud necessarium iudicat. In hoc certe febris moderamine verae scientiae medicae vis posita est, quae ex genuina motuum naturalium et praeternaturalium distinctione pendet.

§. 42.

Febris vero, ex suis causis orta §. 35. seqq. vel ideo non praepostere infringenda est vel supprimenda, quoniam multi morbi, ea accedente, curantur, et non raro medicus ipse languentes naturae motus excitare et ita febrem accendere tenetur. Recondita abscessuum natura, omnisque suppurationis historia, in vulneribus casu vel arte illatis febrem moderatam inflammatoriam exigunt; excitati quoque sanguinis motus in morbis chronicis, in quibus materia morbi saepe nimium quiescit, hoc abunde testantur.

§. 43.

Ea vero, quae medicus in febre curanda praestare debet, ad generales therapiae indicationes disquiramus, quoniam vix alia methodus aptior est ad veras curationes, ut in hoc, ita etiam in aliis capitibus inveniendas. §. 8. Praecipua quidem huius doctrinae fundamenta in therapia generali (Part. IV. Cap. VIII. §. 15 et 2. seqq.) de motu fluidorum et solidorum compescendo exposta sunt; iuuabit tamen methodum medendi febribus generalem paullo plenius exponere.

§. 44.

Incitationem virium vitae in febribus vix necessariam esse, primo quidem intuitu arbitrari quis posset,

eum essentia febris in pulsu celeriore consistat: cum vero pulsus celer non raro simul debilis sit, cum in ipso febris progressu interdum vires langueant, et ipse pulsus remissior, naturali quoad ictuum numerum similis, immo ex debilitate paruus et tardior inueniatur; medici officium omnino est, virium vitae rationem habere, et motus nimium depresso augere.

§. 45.

Vires vitae medicus in aegro conseruat, si victum nutrientem, facile tamen digerendum, v. c. iuicula carniū exhibet, potum fermentatum vinosum interdum permittit, et medicamentis analepticis et confortantibus, non numquam etiam calidioribus, succurrit. Hac enim ratione circulus humorum intenditur, robur elasticum et vitale augetur, et febris incitatur*.

* Conf. Therapiae generalis Pars II. §. 1347. seqq. de indicatione vitali; et Pars IV. Cap. IX. §. 1519. seqq. de motu imminuto solidorum et fluidorum excitando.

§. 46.

In causis febrium occasionalibus debellandis accuratum examen omnium diaetae errorum requiritur, qui nimirum febribus diuersis ansam praebere possunt, ne, febre iam praesente, noua materia eadem alendae apta ingeratur. Licet vero primaria hic attendenda momenta in aeris et victus ratione tantum posita esse videantur, necessarium tamen omnino est, reliquas etiam rerum non naturalium classes sub examen reuocare.

§. 47.

Quod si vero causa iam in corpus introducta et praedijponens facta fuerit, tunc praecipue quidem examinanda erit, an ita comparata sit, ut immutata eliminari queat; quo in casu apta euacuantia, vel vomitoria, vel purgantia, vel sudorifera, eligat medicus, omniaque tempori morbi, viribus aegri et malignitati materiae morbi accommodet. Haec cacochymiae, seu deprauatae humorum qualitati, praecipue opponuntur. Plethora tamen quoque ut causa consideranda est; qua per venae sectionem prophylacticam imminuta, liberior humorum circulus restituitur, et materia morbi forte residua blandis naturae motibus corrigi facilius atque ex corpore eliminari potest.

§. 48.

Curatio febris ipsa exigit, ut nimius humorum impetus, et vehementior et iusto celerior circulatio cohibeatur. Cum autem haec a deprauata humorum mixtione, lentore scilicet et acrimonia, dependeat, apta his tollendis remedia eligenda sunt: cum inter ea quoque spastica vasorum minimorum contractio et inde maior cordi resistentia oriatur, ideoque simul attendenda sit, huic etiam parti causae proximae §. 35. aptis remediis obuiam eundem est.

§. 49.

Acrimoniam et lentorem humorum corrigunt diuertia leniter resoluentia, infusa scilicet calida, ex herbis amaricantibus et aromaticis parata, quae potissimum diaphoretica vi pollent, v. c. scordii, agrimoniae, betonicae cet. vel etiam ptisanae variae loco potus ordinarii exhibendae, decoctum auenae et hordei cum scorzonerae, chinae, aliisque simili-

bus radicibus. Haec enim medicamenta, si causa febris leuior fuerit, blanda diaphoresi inducta, febri-les motus cohibent, et disculsiōnem reliquae materiae morbosae blandis naturae motibus permittunt, eamque iuuant.

§. 50.

Potu hoc diluente et resoluente aestus quoque compescitur, praesertim si succus citri et alia acida vegetabilia et mineralia immisceantur. Nitrum quoque depuratum his additur, et vel separatim in pulueribus et potionibus cum terreis, vulgo temperantibus dictis, exhibetur. His tincturae acidulae v. c. Fl. Bellidis, Papaueris rhoeados et aliae similes vel per se, vel in iulapiis interponi possunt, quippe quae ob acidum vitriolicum aestum mitigant humorumque ad putredinem procliuatati resistunt.

§. 51.

Quod si vero intensior humorum impetus destructionem vel infarctum vasorum minimorum inducere videatur: si aestus cum pulsu fortiore et siti vehementi urgeat: tunc venae sectione hi motus egregie infringuntur. Sed haec constitutioni aegri, in primis ratione copiae sanguinis, proportionata, et interdum satis larga, et si causae urgeant, aliquando repetita requiritur. Melius quidem sub initium paroxysmi; si vero tunc temporis neglecta fuerit, in eius vel maximo impetu instituitur: haec est venae sectio curatoria.

§. 52.

Ipsam quoque febris impetum opiata medicamenta infringere posse, certissimum est: His enim et spasmus in minimis vasis soluitur, et corpus ad blandam

blandam diaphoresin disponitur. In iis vero adhibendis caute versetur medicus et sciat se medicamentum tantum spasmo, non vero aliis febrium causis, opponere: Plethora itaque prius imminuta et primis viis euacuatis, ad hoc demum remedium deueniendum est. Cum praeter haec dubium omnino sit, an non opium coagula humorum efficiat, vel praesentia augeat, et motus febriles saepe necessarios infringat, non nisi dosi proportionata et repetita opiatum medicamentis utatur.

§. 53.

Languor in febribus, ex suis causis dignoscendus, §. 33. per ipsam febris curationem discutitur. Interim tamen, quae in ipso febris decursu praesens est, vel post eam superatam remanet, debilitas aptis cardiacis et roborantibus corrigenda est §. 45. Praestat hoc ipsum, nisi corpus nimis exsuccum inueniatur, diæta nutriens, roborans et sicca, ex fructibus horaeis acido-dulcibus, carnibus assatis bonae notae, quibus cortex peruuianus iungi potest; in exsuccis corporibus iuscula quoque concedenda sunt. Frictio corporis et aer purior conclauium defectum motus muscularis in aere libero quodam modo supplet.

§. 54.

Curatio palliativa ad singula respicit symptomata, quae a morbo eiusque causa et symptomatibus primariis oriuntur, eaque non nihil mitigare intendit. Haec vero in speciali febrium examine disquirenda sunt: caute enim hic versandum est, quo urgentia tantum symptomata, quae nimirum vitae viribus nimium minantur, non vero ea, quae a febris indole separari neque possunt neque debent, medi-

camentis illis coerceantur, quibus salutare saepe motus simul supprimuntur, v. c. in diarrhoea salutari.

§. 55.

Si materia peccans non plenarie immutari et eliminari potuit, tunc in corpore distributa haerens, vel per crisin metastaticam in aliam quandam partem congeritur; quo in casu, haud raro accensa et mox subsequente noua febre, materia morbi mouetur, digeritur et expellitur; id, quod in exanthematicis febribus videbimus: vel quoque morbis chronicis ansam praebet, qui ex aliis doctrinae nostrae capitibus diiudicandi erunt; saepius igitur consultum est, nouam febrem accendere et reliquias materiae morbo-
sae expellere.

§. 56.

Febris morte terminatur, si ob virium vitae defectum vel nimius lentor humorum resolui, vel acrimoniae infringi nequeunt, sed motus quasi sufflamantur. Saepius etiam fieri solet, ut motus febrilis impetuusus materiam morbi nimis extricet, eamque acriorem et malignam reddat, quae non raro ad internas et nobilissimas corporis partes ducitur et intimam eius compagem destruit. Hoc quidem tunc temporis praecipue euenire solet, si laesum aliquod viscus, v. c. scirrhosum, impetum materiae morbo-
sae patitur et eandem subigere non valet.

§. 57.

Hanc generalem febres cognoscendi et curandi rationem ideo exposuimus, quoniam omnium februm species examinare haud possumus, fundamenta tamen medendi ad omnes differentias applicanda omnino praemitti debent. Attamen cum ex tracta-

tione

tione adeo generali omnis febrium cognitio peti nequeat, variis et praecipuis exemplis adductis, disquisitionis rationes et medendi vias paullo faciliores reddere conabimur. Subnectamus itaque praecipua de febrium differentiis.

§. 58.

Febris est vel symptomatica vel idiopathica: haec per se scilicet ex dyscrasia sanguinis oritur et morbi peculiaris schema sistit; illa vero variis morbis, ex proprio genio cognitis, ut symptoma accedit. Accurate loquendo omnis febris symptomatica est: in priore enim casu quoque dyscrasia humorum est morbus, febris autem symptoma. Eodem quoque modo ea cognoscitur distinctio, quam inter febrim et motus febriles non nulli adsumunt.

§. 59.

Febres symptomáticas omnes recensere, uti impossibile, sic et superfluum est; quoniam morbus, qui eam producit, ex suo praxeos capite, febris ipsa ex generali et praemissa tractatione de febribus explicari et suo modo curari debet, v. c. febris inflammatoria, stomachica, cet. Sunt tamen non nullae, v. c. exanthematicae, quae peculiarem nostram merentur tractationem, cum variam indolem motuum febrilium nobis diiudicandam offerant.

§. 60.

Febres porro ratione durationis diuiduntur in acutas et chronicas: illae intra certum tempus, scilicet die nono, decimo quarto vel tandem vigesimo primo, ex plurimorum medicorum sententia finiuntur; hae diuersimode diutius, sed vario omnino sympto-
matum

matum decursu durant, ita, ut et haec distinctio a nobis, ut norma diuisionis febrium, adsumenda non sit. Ex chronicis tamen lentas sic dictas, quae etiam symptomatae sunt, ob varias rationes in fine separatim pertractabimus.

§. 61.

Vbique vero adsumta et vera distinctio febrium est, qua ex paroxysmorum indole, et vario ingressu, et duratione, in intermittentes et continuas; continuas vero ~~intermittentes~~ ^{remittentes et continentis} remittentes et continentis distinguuntur. Ex duplici nimirum hac distinctione triplex oritur differentia febrium, intermittentium, ^{remittentium} remittentium et continentium, quae quidem quo modo ulterius inter se differant, in conspectu tractationis nostrae §. 16. summam exposuimus, uberius vero in sequentibus sectionibus declaraturi sumus.

SECTIO I.

FEBRES INTERMITTENTES.

§. 62.

Intermittens * febris ea dicitur, in qua horror, calor et omnia reliqua symptomata §. 26. seqq. definito quidem tempore accedunt, durant et finiuntur, ita, ut postea aeger per definitum aliquod temporis interuallum a morbo liber sit. Hoc temporis interuallum, in quo aeger a primariis symptomatibus non excrucietur, tempus apyrexias seu integritatis dicitur, cum calor praecipue, qui aegro molestus erat, cesset.

* Germani ob horrorem, in hac febre magis perceptum, diutiusque durare solitum, appellant febres algidas, kalte Fieber, latiore sensu ita dicendas: sed

rectius easdem, cum definitis temporibus omnis morbus abesse videatur, vere intermittentes, *Wechselfieber*, dixeris.

§. 63.

Febres intermittentes in quotidianas, tertianas et quartanas diuiduntur, quae omnes duplicatae fiunt, si intra tempus, uni febrilium symptomatum et apyrexias progressui destinatum, duplex paroxysmus seu exacerbatio morbi alternatim sibi respondens obseruatur. Quintanae, sextanae et septimanae febres, quae a quibusdam obseruatoribus describuntur, rarius occurrunt, et priorum indolem sequuntur, hinc separatim tradendae non sunt. Quoniam febres tertianae frequentiores, magis regulares, reliquisque curatu faciliores esse solent, de his primo loco agere placuit: quibus vero accuratius examinatis, quartanae, postea quotidianae, tandemque duplicatae subnectendae erunt.

SUBSECTIO I.

FEBRIS TERTIANA.

§. 64.

Febrius tertia dicitur ea, quae tertio die reuertitur, et unicum diem integritatis habet. Signa, quibus hae febres in ingressu suo, ut tertianae, cognosci possunt, maxime incerta sunt, post unius tamen vel alterius paroxysmi transitum facile cognoscuntur. In huius febris autem progressu aequae, ac in reliquis, tria obseruanda sunt stadia: primum horroris, alterum aestus, tertium remissionis, quae quidem stadia in omni febris ingressu apparent, licet nullibi melius, quam in intermittentibus tertianis, obseruari possint.

§. 65.

Saepe lassitudo, dolor capitis, nausea et vomitus, vel aliud symptoma febrilem paroxysmum praecedit; interdum inopinatus eius est ingressus, qui vel certis horis ut plurimum adstrictus est, vel etiam ratione principii et durationis maxime variat. Languor corporis, oscitatio, pandiculatio, horripilatio, tremor membrorum, frigus, pulsus celer, sed interdum debilis et inaequalis, dolor capitis et spinae dorsifit, sitis ingens saepe clamosa, urina pallida, praecipua et semper ferme praesentia symptomata sunt; in quibusdam aegris tussis, sternutatio, somnolentia et alia plura occurrunt.

§. 66.

Si copiosa saburra in primis viis haeret, non numquam sub frigore, saepe tamen horrore sensim remittente, nausea oritur, quam non raro vomitus viscidae et biliosae pituitae sequitur. Summa tunc temporis est anxietas non tantum circa praecordia, sed et in regione hypochondriaca utraque observata, pulsus durior, sudor vel nullus vel parcus; aestu vero per aliquod tempus durante, symptomata sensim se remittunt, et aeger quodam modo tranquillior rediditur.

§. 67.

Quando vero aestus non nihil se remittere incipit, et pulsus aequalis et fortis redditur, tunc sitis et dolor capitis ut plurimum mitiores fiunt, cutis haecenus sicca, perspirante humore madida fit, et sudores saepe fati largi erumpere incipiunt: urina varia est et saepe sedimentum deponit, non numquam turbida manet, somnus ut plurimum sequitur tranquillus, et
aeger

aeger praeter languorem a vehementi paroxysmori-
lietum vix insignia sentit incommoda.

§. 68.

Omnis hic febrilis paroxysmi progressus raro per
viginti quatuor horas aut ultra durat, saepius citius
absolvitur. Si autem hae febres, quod interdum
fieri solet, totum paroxysmum in triginta sex, vel
quadraginta horis demum absoluunt, in principio sine
longo horrore sunt, aestum subsequenter intensio-
rem habent, ideoque tempus a pyrexias brevissimum
est, caute observandae sunt, ne cum continuis con-
fundantur. Accuratum itaque aegri ratione tempe-
ramenti et reliquarum causarum praedisponentium
examen instituendum, in primis vero ad plethoram
et primarum viarum dispositionem attendendum est,
si has aliasque febris tertianae differentias ex sympto-
matibus variantibus diiudicare velis.

§. 69.

Causa proxima, quae febrim excitat et resisten-
tiam cordi efficit, in lentore sanguinis consistit, qui
circulationem in vasis minimis totius corporis, po-
tissimum musculorum forte et neruorum, non qui-
dem prorsus cohibet, sed eandem tantum languidio-
rem reddit, quo facto fluidum nerueum, in motu
suo cohibitum, spasticos tremores excitat. Praeter
ea vero hoc ipso fluido, in organa vitalia vehemen-
tius irruente, solida magis in fluida agunt, calorem
faciunt, lentorem resoluunt, circulum liberio-
rem reddunt, et secretiones facilius praestant, quibus
plus minusque insignis copia materiae morbosae
eiicitur.

§. 70.

§. 70.

Cum autem uno febris impetu seu paroxysmo omnis morbi materia non eiiciatur, sed partim ex primis viis per vasa chyliifera noua accedat, partim ea, quae in sanguine subsistit, et in praecedentis paroxysmo non subacta fuit, iterum cogatur et lentorem inducat, hinc simili ratione proxime subsequenti paroxysmo occasionem praebet. Hoc definito quodam tempore fit; sunt tamen caussae, quae paroxysmos accelerant, dum spasmo citius excitando ansam praebent, v. c. refrigerium ex potu nimis frigido, vel ex aerē humido et frigido admissio.

§. 71.

Caussa remota praedisponens in primis viis praecipue quaerenda est, quando nimirum a viscido et lentescente victu, per ventriculum et reliqua digestionis organa non subacta, glutinosum nimium congeritur, et ita chylum et sanguinem inquinat. Huic autem glutinoso, acida et biliosa saepius saburra humorum adhaeret, licet non in tanta copia adsit, ut aliis morbis vel febrium speciebus occasionem exhibere queat, sed tantum genium febris, tertianae quodam modo mutet.

§. 72.

In caussis remotis occasionalibus, quae partim praedisponentem colligunt, et hac praesente, febri-
les paroxysmos excitant, praecipue ad victum ex animalibus et vegetabilibus nimis viscidum respiciendum est; (§. 1015.) attamen et perspiratio suppressa interdum humores eliminandos cogit, et caussa praedisponente iam in primis viis haerente, similes febres facit: multum etiam conferre possunt
animi

animi pathemata tristitia, quae lentorem humorum vel maxime in validis adhuc hominibus inferunt. Saburra etiam humorum in primis viis existente, aquarum mineralium peruersus usus febres has non numquam excitare videtur.

§. 73.

Febres tertianae, quae ceteroquin sanum, nec ulla visceris labe affectum corpus ingrediuntur, et ut plurimum ab erroribus quibusdam diaetae grauioribus, sine insigni causa praedisponente oriuntur, et paroxysmos vehementes cum euacuationibus omnis generis efficacioribus excitant, breui per se, vel unico saepius dato remedio euacuante, aut vomitorio, aut purgante, tolluntur. Debilia corpora his febribus vix obnoxia sunt, si vero ab iis petantur, paroxysmi minus validi esse solent, et in primis, si aliquis visceris infarctus imminet, diutius durant. In his febres tertianae saepius aequae pertinaces sunt, ac quartanae, et harum genium etiam in reliquis conditionibus seruant.

§. 74.

Per victum intemperatius sumtum, potum spirituosum et medicamenta calida febres tertianae et aliae intermittentes, non raro in continuas, per nimiam vero durationem in languores et cachexias mutantur. Senibus saepe nocent et interdum quoque lethales sunt, in primis quando in horrore materia viscida ad pulmones ducitur, et catarrhos suffocatiuos efficit. Si qua morbi materia subtilior et periculosa, v. c. podagrica in corporibus haeret, haec ipsa febre, quae haud raro tertianae similis est, mota catarrhos suffocatiuos et insultus apoplecticos inducit. Vernales
C utplu-

ut plurimum citius curantur, quam autumnales, quae ob aerem humidum et frigidum semper pertinaciores fiunt.

§. 75.

Vitalis indicatio in his febribus raro attendenda est: ipse enim febris ingressus, vires vitae, easque saepe nimis validas, adesse docet, et cum tempore apyrexias sufficiens nutrimentum sumi possit, rarius et non nisi post longas morbi durationes integritas virium labefactatur. Moderata ieiunia in validioribus et in primis voracibus aegris maximi usus sunt, inedia vero, per aliquot dies protracta, saepe noxia, licet febrim compescere videatur.

§. 76.

Aegri vero victus ita ordinetur, ut viscosi et glutinosi cibi, qui feбри ansam dederunt, et digestionis organa debilitarunt, prorsus eitentur. Observatio enim docuit, talem victum sequentes paroxysmos grauiore reddere. Multa itaque alimentorum genera, quae a validis tantum digestionis organis subigi possunt, in hac febre reiiciuntur; hinc non solum suilla et aliae viscidae carnes, sed olera, legumina, immo lacticia et farinacea non fermentata, noxia inuenta fuerunt. Panis bene fermentatus, et quae ex eo parantur, alimenta, carnes bonae notae et fructus horaei exsiccati et cocti, nisi acida acrimonia simul peccet, primaria alimentorum genera sunt.

§. 77.

Quoniam hac in febre causa praedisponens iam in primis viis haeret §. 71. illa omnino et prae reliquis euacuanda est. Vomitorium itaque a nausea et vomitu spontaneo, a ructibus acidis, nidorosis, amaro

rore oris, tensione et pondere ad scrobiculum cordis indicatum, tunc demum, si nullum contraindicans est, (§. 1549.) exhibeatur F. 1. 2. 3. Dentur autem haec vomitoria ieiuno ventriculo, non post pastum, tempore apyrexias, ab initio parum fluidi superbibatur, si vero ventriculum mouere incipiunt, aqua calida pinguis aut dulcis ad vomitum faciliorem reddendum aliquoties hauriatur, post ea quiescat aeger.

§. 78.

Si vomitorium vel non indicatur, vel minus tuto dari potest, exhibeatur purgans, in debilioribus rhabbarinum cum sale digestiuo, vel cum stimulo fen-nae F. 4. 5. 6. in robustioribus, et in quibus saburra nimis viscida et tenax primas vias obsidet, stimulus fortior, immo resinofus requiritur, F. 7. 8.

§. 79.

Tanta saepius saburrae viscidae, in primis viis haerentis, copia est, ut uno vel altero euacuante promoueri nequeat; quo in casu medicamenta digestiua sic dicta et resoluentia salina et amara interponenda sunt, quo materia morbi mobili facta, usus purgantium subiungendorum eo efficacior sit. Exhibeantur itaque per aliquot dies pulueres ex salibus mediis et terreis antacidis F. 9. 10. vel interdum purgans ex salis anglici cathartici uncia una, vel salis amari sedlicensis unica semis, vel drachmis sex interponatur. Si autem vereris, ne primae viae his medicamentis nimis relaxentur, et nimia feri copia subducatur, usus leniorum purgantium F. 11. qui, materia iam mota, interdum satis efficax est, et cum his amara, carminatiua et resoluentia F. 12. 13. sua-

deantur. Aliis exhibeatur nodulus laxans ex amaris, in primis F. 14. die integritatis fumendus.

§. 80.

Nos quidem non latet, hanc curationis viam quibusdam medicis nimis lentam videri, qui de supprimendo paroxysmo vel per venae sectionem, vel per roborantia cito data solliciti sunt. Hi vero perpendant, aliqua patientia opus esse, si viscidam saburram, in primis et secundis viis haerentem, sine detrimento corporis resoluere, eliminare, et integram sanitatem restituere velimus. Recentia etiam medicamenta §. 79. breui iuuant, si materia fat mobilis est; quod si vero nimia eius tenacitas deprehendatur, morbus praesens quidem dissipatur, sed non raro infarctus viscerum infimi ventris remanet.

§. 81.

Tempore paroxysmi, cum naturae motus satis validi sint, nulla medicamenta requiruntur; sufficit itaque, si potus aquosus vel calidus, vel frigidiusculus, pro vario paroxysmi tempore sumatur; si vero paroxysmi longiores sunt, et in frigore, vel post eius remissionem, vomitus a natura excitatur, hic aqua tepida hausta, vel etiam oxymelle squillitico eidem immisto, adiuuandus est. Quo sudor, calore non nihil remittente, melius succedat, infusum aquosum scordii vel similium herbarum F. 15. propinetur, vel haustus vini, vel cereuisiae optimaе, ut cardiacum, concedatur.

§. 82.

Si paroxysmus grauior est et aestus et fitis urgent, potio temperans exhibeatur F. 16. aut iulapium simile F. 17. quae vero non nisi anxie appetenti aegro
exhi-

exhibenda sunt, cum aestus vim infringendo, etiam coctionem impediunt. Sitis numquam plene extingui potest; hinc potu tenui tantum mitigetur; caue tamen, ne ventriculus nimia potulentorum mole oneretur. Dolor capitis similibus vel fascia, qua caput constringitur, leuatur. Aestum nimium paroxyfmi venae sectione infringere, minus conueniens est: causam enim non tollit, sed vires ad materiam morbi mutandam necessarias infringit.

§. 83.

Si febriles paroxyfmi vel non mitiores fiunt, vel diutius durant, materia morbi nondum subacta esse videtur, sed per nauseam, sitim aliaque signa feulterius prodit; itaque resolutioni viscidae materiae, in visceribus haerentis, diutius insistendum est. Cum autem hoc in casu diu continuatus salinorum usus laxitatis inducendae metum excitare videatur, digestiua cum amaris F. 18. 19. per aliquod temporis spatium adhuc continuanda sunt, quo causa huius morbi proxima §. 69. et praedisponens §. 11. prorsus tollantur.

§. 84.

Si febris vehementia remittit, urina diu cum sedimento fuit, et aliae secretiones maximam materiae morbi partem subactam et expulsam esse ostendunt, febriles tamen paroxyfmi statum suum tempus feruant, quoniam et laxitas fibrarum et debilitas systematis neruosi materiam superstitem, licet exigua illa sit, superare haud valent, roborantia medicamenta eligenda sunt. Licet autem tormentilla, bistorta et similia adstringentia remedia virtute sua non destituantur; ob vim tamen nimis adstrictoriam saepius noxia sunt: praestet itaque corticem peruianum

vel in puluere, vel in electuario, F. 20. 21. adhibere; ille tamen semper electus sit et intra breue tempus in magna dosi ad unciam unam et alteram propinetur.

§. 85.

Si febris post aliquot paroxysmos sua sponte cessat, corticis usus superfluus videtur. Mixture itaque spirituosae amarae et carminatiuae F. 12. vel infusum vinosum F. 22. vel pulvis stomachicus BIRKMANNI, robur primarum viarum satis restituunt. Non nocet tamen aliquot doses corticis peruiani exhibere, easque post aliquot dies repetere, si signa imbecillitatis primarum viarum, et haud raro oedemata obseruantur. Corticem vero optimae effectus edere cognoscimus, si omnes se- et excretiones ex voto succedunt, in primis si aluus libera et copiosior est.

§. 86.

Post febrim omnem superatam victus et omnium rerum non naturalium regimen ita quidem ordinandum est, ne viscidum in primis viis et in reliquo corpore denuo colligatur, nec laxitas inde in fibris remaneat. Vitentur ideo cibi glutinosi viscidi, flatulenti et digestionem resistentes; potus nimium spirituosus; aer frigidus et humidus; corpus autem in aere temperato exerceatur. Purgationes alui vehementiores quoque nocent; quod si itaque digestio per nimiam voracitatem, quae post febres solennis est, laedatur, lenia tantum exhibeantur purgantia, in primis rhabarbarina.

SVBSECTIO II.

FEBRIS QVARTANA.

§. 87.

Febri quartana intermittens est ea, quae quarto demum die reuertitur, ideoque duos dies integritatis habet. Paroxyfmi in hac febre non adeo violenti sunt, sed pertinaciores, qui aegrum magis excruciant, et eundem etiam tempore apyrexias cachectico habitu et lassitudine artuum afficiunt, cum excretiones criticae sub finem paroxyfmi segnius succedant. Post meridiem ut plurimum accedit febris nostra, saepe tamen definitum tempus non seruat. Si frigus diu durat, proportionato aestu non succedente, si aeger de nimia fame conqueritur, pertinaciores ut plurimum febres sunt.

§. 88.

Caussa proxima eadem quidem est, quam in febre tertiana descripsimus §. 69. sed sanguinis crasis magis deprauata, non tantum viscida, sed atrabilaria quoque deprehenditur, hinc et solida iam suo modo labelactata inueniuntur, et homines ad cachexiam procliuus ea corripuntur. Quod ad causam remotam praedisponentem spectat, non primae tantum viae, sed et alia viscera abdominalia, debilitate, infarctu et obstructione plus minus insigni laborant. Licet autem interdum quoque tertianae febres §. 73. in primis in calidioribus Europae prouinciis, et inter nostrates in imbecillis subiectis occurrentes, hanc indolem prae se ferant, praecipue tamen nostrae quartanae iam descripto modo sese habere obseruantur.

§. 89.

Ad causas remotas occasionales pertinet autumnale tempus post feruidam aestatem pluuiosum; vitus durior et vegetabilis aescens; excretiones sanguineae, ut catamenia, haemorrhoides, immo haemorrhagia narium, alias consuetae, nunc suppressae; moeror et tristitia, quae lentorem humorum non tantum glutinosum, sed et atrabilarium, et itales in visceribus praecipue abdominalibus inferunt; idque potissimum in hominibus infirmis et vitae sedentariae aduetis.

§. 90.

Haec febris in se spectata, ut plurimum sine periculo est; quoniam tamen saepe infarctum viscerum et ipsam cachexiam coniunctam habet, facile et neglectis potissimum apta curatione et regularum diaeteticarum obseruatione, in icterum atque hydropem degenerat, vel in febrem lentam transit. Si in febrem tertianam vel quotidianam mutatur, interdum facilius curatur: si in continuam abit, vel per eam soluitur, vel haec superata, non numquam redit. Ipsa etiam febris quartana iam consopita visa, facile reuertitur, vel alia mala relinquit, vel obstructionem viscerum incipientem confirmatam reddit.

§. 91.

Difficilis vero in primis curatio est tempore hiberno, in hypochondriacis et in iis, qui diaetae regulas negligunt, vel ob vitae generis condiciones obseruare haud possunt, uno verbo, si causae remotae occasionales durant, ita, ut praedisponentes debellari nequeant. Difficillime etiam in gravidis et senibus curatur. Si post icterum quartana accedit, rarissima tantum curationis exempla sunt.

§. 92.

§. 92.

Praeter ea, quae in tertiana ratione curationis monuimus, hic saltem addimus a nimio salium usu abstinendum esse; haec enim licet sanguinem viscidum resoluant, debilitatem tamen solidorum simul inducunt, atque ita vires, quibus tenacissima humorum visciditas, in intimis visceribus haerens, subigenda est, infringunt. Salia quidem digestiua, liquor terrae foliatae tartari, sal mirabile GLAUBERI et tartarus vitriolatus in magna dosi ad unciam semis vel drachmas sex, in sufficiente quantitate aquae soluta ante paroxysmum dari possunt, ut hoc durante resoluentes illae particulae ad massam humorum transferant; hae solutiones etiam proportionata dosi salis ammoniaci depurati acui possunt, quo vis resoluedi fortior fiat: in his tamen solis acquiescendum non est.

§. 93.

Praestant enim amara resoluentia F. 13. 18. 19. et in pauperioribus infusum saturatum viribus plantarum amararum, v. c. absinthii, cardui benedicti et centaurei minoris, ad uncias sex vel ultra, mane et vespere cum fructu propinatur. Cum vero propter ingratum saporem plurimi aegrotorum hoc remedium reiciant, continuatus pilularum resoluentium usus F. 23. 24. conuenit, leniori radice chinae decocto, vel aliis compositis F. 25. loco potus ordinarii, interpolitis. His remediis resoluentibus purgantia leniora F. 5. 6. vel interdum noduli laxantes F. 14. 26. subnecti possunt.

§. 94.

Pertinaciores febres, et quae per hiemem continuato horum medicamentorum usu non debellantur,

vernali in primis tempore, succis plantarum amararum et lactescentium v. c. taraxaci, cichorei, fumariae, cet. cum sero lactis exhibitis, non numquam cedunt. His ad minimum humores stagnantes et visceri blandè resoluuntur, quo usus thermarum et acidularum, quibus nimirum causa praedisponens egregie corrigitur, versus aetatem eo efficacior reddatur. Minime enim credendum est, has aquas in omni infarctu viscerum noxias esse, iuvant potius obstructionis resolutionem, et vasis robur reddunt; in visceribus ulcere obsessis effectum speratum vix edunt, praecipue autem nocent, quando per alium non secedunt.

§. 95.

Post materiam praeparatam et euacuatam dari quoque potest cortex peruvianus electus pro scopo roborandi. Quoniam verò humorum, in intimis visceribus haerentium, tenacitas semper metum recidivae febris relinquit, rebelles saepe febres feliciter curantur, si mercurii dulcis moderata dosis pilulis F. 23. et 24. remiscetur. Non nulli arsenicum aliaque specifica laudant, quae nobis autem vix tuta videntur. Qui his febribus opiata opponunt, et in primis pilulas solares WILDEGANSII exhibent, pessimam dispositionem ad morbos soporosos inducunt, et febriles motus quidem coercent, sed materiam morbi intactam relinquunt.

§. 96.

Oedemata pedum, quae post tertianas et has potissimum febres saepius relinquuntur, dum modo curatio rite instituta fuerit, ut debilitatis signum considerata, nec adeo extimescenda sunt: victu enim
bono,

bono, frictione et motu corporis, nec non lenioribus purgantibus §. 86. optime dissipantur. Ea tamen oedemata, quae post febrem intempestive suppressam et ex neglectu diaetae oriuntur, cachexiae et hydropis prodromi sunt, quo in casu febrem hanc paullo validioribus datis purgantibus iterum excitare, et apta medendi ratione, roborantibus tamen non prorsus neglectis, saburram mouere, eiicere et tantum solidorum tandem restituere conuenit.

§. 97.

In hac febre diu tolerata interdum symptomata quaedam noua oriuntur, quae licet maxima incommoda inferant, tamen, cum euacuationes materiae visceribus pertinacissime inhaerentis indicent, toleranda sunt. Sic haemorrhoidum fluxus et diarrhoea saepius curationem iuuant. Hae excretiones tamen bene discernendae sunt: si enim sine leuamine accedunt, vel fluxus hepatici indolem feruant, non raro ad lentas cachecticas disponunt. Sic quoque purpura scorbutica et scabies quartanam soluant, et materiam morbi salutari effectu ad cutis habitum ducunt; uterque tamen morbus ut chronicus considerandus, et peculiari attentione ex tractatione de morbis systematis seroso-lymphatici cognoscendus et debellandus est.

§. 98.

Relaxatio et inde orta debilitas totius corporis, praecipue primarum viarum et viscerum abdominalium, quae post febrem curatam haud raro remanet, continuato, sed leniori, roborantium usu corrigenda est. In his enim non ita, ut in tertiana §. 84. usus eorum copiosus et frequens, sed paullo remissior indicatur: sequentia potissimum medicamenta usu probata

bata inuenimus, solutionem extractorum amarorum, vel infusum corticis peruuiani cum marte F. 27. 28. electuarium roborans F. 29. Subiungi tandem possunt infusa vinosa F. 22. tincturae martiales bonae notae, elixirium viscerale HOFFMANNI vel similia F. 30.

SVBSECTIO III.

FEBRIS QVOTIDIANA.

§. 99.

Febbris quotidiana intermittens est ea, quae quotidie et horis matutinis utplurimum accedit; tempus igitur integritatis versus vesperam et per noctem obseruatur; nec in horrore, nec in calore magna est, et vernali potissimum tempore, imbecillos in primis aggreditur. Cum interdum etiam versus vesperam accedat, catarrhali benignae ferme similis est, horror tamen magis euidens et vera obseruatur apyrexia. Saepe etiam in principio tertianas duplicatas aemulari videtur, et paullo post in quotidianam veram mutatur.

§. 100.

Causae et symptomata cum iis conueniunt, quae in praecedente tractatione indicauimus: in primis autem moeror et tristitia aliaeque causae, quae debilitatem aegro inducunt, attendendae sunt; in hominibus enim imbecillis materia morbi non satis commoueri, sed tantum leuiter agitari solet. Ideo etiam pertinaciores sunt hae febres, quia primarum viarum et viscerum, digestionis inferuentium, imbecillitas ipsorum actionem impedit, et victus ad
vires

vires vitae conferuandas nec affumi, nec fatis elaborari potest.

§. 101.

Curatio quoque cum praecedentibus conuenit, sed feligenda sunt mitiora purgantia F. 4. 11. raro vomitorium ex ipecacuanha requiritur. Digestiua non eligantur salina acriora, sed blanda saponacea, amaricantia F. 13. 19. vel infusa amara 93. 98. vel pilulis F. 23. 24. aloe gummosa, vel mercurii dulcis granum unum alterumque pro singula dosi addatur, omniaque tempori paroxyfmi accommodentur, ita, ut quae aluum ducunt, remedia non, nisi illo finito, propinentur. Roborantia caute data interdum febriles motus excitant, et ita coctionem et crisin iuuant.

§. 102.

Si curatio ex voto succedit, hae febres non raro in tertianam duplicem, et tandem in simplicem mutantur, et tunc ad methodum supra expositam §. 75. seqq. aptius curari possunt. Optimum est, si, excretionibus alui, urinae et sudoris, facile et cum leuamine succedentibus, sine crisi euidenti mitescit; materia enim febrilis in his non tanta in copia adest, sed ut plurimum ad laxitatem solidorum respiciendum est. Si igitur aegris purgantia fortiora, vel alia medicamenta calida, sanguinem commouentia, exhibentur, facile in continuas, vel in lentas, immo in hydropem, in primis si roborantium usus prorsus negligitur, mutantur.

SVBSECTIO IV.

FEBRES INTERMITTENTES DVPLICATAE.

§. 103.

Febres intermittentes duplicatae eae dicuntur, quae intra tempus, uni tantum paroxysmo et subsecuturae apyrexiae febris concessum, bis et inaequali quidem paroxysmi vehementia recurrunt. Sic quotidiana duplex matutino et vespertino tempore redit; tertiana quotidie paroxysmum sistit, sed quilibet paroxysmus vel tempore, vel vehementia, vel utrisque conditionibus alternatim sibi respondet, ut quasi duae febres quotidianae esse videantur: quartana unum diem integritatis habet, paroxysmi vero duplicati eodem modo, ut in tertiana duplici, comparati sunt.

§. 104.

In his quidem eadem medendi methodus, quae in simplicibus tradita fuit, attendenda est, sed tempora obseruanda sunt, quo victus et medicamenta apte ordinari queant. Vt plurimum virium aegri debilitatem ostendunt, quippe qui, cum unico paroxysmo materiam morbi non satis subigere valeat, post horrorem caloris initia tantum praestat; viribus autem deficientibus, materia morbi iterum quiescit, proximo paroxysmo denuo agitanda et tandem ad crisin disponenda.

§. 105.

Optima affulget curationis spes, si in simplices, potissimum in tertianas, mutantur; alias enim haec facilius, quam simplices, in continuas vel lentas abeunt. Cortici peruuiano et aliis roborantibus, praeter extracta amara, vix locus esse videtur, quoniam

niam materia antea subigenda et ad excretionem disponenda est: hac vero subacta, vel finiuntur, vel in simplices mutantur. Ob debilitatem vero non facile curantur aegri, nisi vel post febrem imminutam, vel quiescentem, ea attendantur, quae §. 85. 86. 98. exposuimus; prae reliquis enim facile redire solent.

§. 106.

Febres reliquae intermittentes, quae et ratione ingressus, paroxyfimi et durationis variant, vagae dicuntur et anomalae. Hae saepius catarrhalis continuae indolem mentiuntur; hinc per aliquot dies caute obseruandae, nec euacuans forte, nec calidum medicamentum propinandum est, sed blanda tantum resoluentia, v. c. liquor terrae foliatae tartari, potiones et pulueres cum terreis medicamentis et nitro §. 82. exhibentur, donec pateat, quemnam typum tales febres assumant et feruent.

SECTIO II.

FEBRES CONTINVAE REMITTENTES.

§. 107.

Febres continuae stricte sic dictae §. 61. inter nostros ciues potissimum sunt remittentes. In his quidem calor et reliqua symptomata febrilia non nisi post morbum superatum penitus cessant; attamen per vices, matutinis praesertim horis, a grauitate sua se remittunt, et saepius versus vesperam exasperantur, ita, ut plenaria quidem apyrexia non adfit, remissionis tamen et exacerbationis tempora simili fere modo, quo apyrexia et ingressus febris in intermittibus, se excipiant.

§. 108.

§. 108.

Innumerae ferme harum febrium sunt differentiae, si causas remotas et praedisponentes attendimus, acrimoniam et variam dyscrasiam humorum tamquam causam proximam, et motum febrilem ipsum tamquam symptoma primum consideramus. Sic enim stomachica, scorbutica, lactea, non numquam biliosa etiam, inflammatoria, vulneraria et aliae febris huius species distinguuntur. Nimum vero extenderetur haec nostra tractatio, si has species omnes figillatim enumerare vellemus, aptius itaque versabimur, si specimina quaedam exponamus et partim ex his, partim ex iis, quae supra de febribus in genere §. 21. seqq. proposuimus, reliquas hic loci non descriptas species diiudicemus.

§. 109.

Normam generalem continuae remittentis in catarrhali benigna et maligna primum exponendam habemus, quippe quae et frequentiores sunt, et saepe sine exanthematibus euenire solent; inde vero ad varias exanthematicas progrediendum erit, ex quibus petechialis et pestis summum malignitatis gradum ostendunt. Scarlatina, urticata, aliaeque similes coniunctim tradendae, et his morbilli subiungendi erunt; variolae autem et purpura peculiarem et ampliorem requirunt tractationem.

SVBSECTIO I.

FEBRIS CATARRHALIS BENIGNA.

§. IIO.

In catarrhali benigna aeger languorem et communia symptomata febrilia sentit, quae, licet per diem leuiores sint, vesperi tamen nouum horrorem excitant, quem aestus excipit, sub quo et reliqua symptomata grauiora fiunt, et plus minusque intenduntur, quae versus matutinum tempus demum remittunt. Saepius cum his est cephalalgia insignis, molestus in naribus, faucibus, pectore et in lumbis sensus; quem ad modum vero interdum solo sudore, eoque saepius foetido, soluuntur, sic in aliis destillationes ex naribus, et excretio pituitae ex bronchiis, in aliis vero diarrhoeae, et ut plurimum simul urina cum sedimento morbum leuant. Si leuior est morbi insultus, tertio vel quinto die, si grauior, septimo, vel nono, vel decimo quarto demum febris soluitur.

§. III.

Causa proxima est serum acre, in vasis superficiei corporis, praecipue quidem cutaneis, sed et narium, et bronchiorum, et intestinorum stagnans: perspiratio enim ex variis causis suppressa huic morbo occasionem praebet. Hinc ii, qui in aere paludoso viuunt, praesertim vere et autumno, his febribus corripiuntur; attamen et aliis anni temporibus causae, hanc febrem excitantes, non deficiunt, cum tempestatum vicissitudines una cum aliis victus et reliqui vitae regiminis erroribus, saepius quoque aestate et hieme occurrant, et hunc morbum frequentissimum reddant*.

- * *Causa praedisponens in laxitate systematis arterio-lymphatici posita esse videtur, qua serum nimium accumulatur, vel acre redditur, neque per colatoria expellitur; illam tamen vix urgere volumus, cum causae occasionales saepius brevi tempore et hanc dispositionem et ipsam febrem inducant.*

§. 112.

Cum vespertinis horis exacerbetur, nec veram apyrexiam habeat febris nostra catarrhalis, ab intermittentibus, et speciatim a quotidiana, facile distinguitur §. 99. a maligna vero, paullo post a nobis explicanda, benignitate symptomatum differt. Licet enim malignae diutius durare soleant, tamen, cum interdum quoque benignae sine vehementia symptomatum iusto longius §. 110. protrahantur, a tempore durationis vera distinctionis nota petenda non est.

§. 113.

Haec febris raro periculum infert, nisi per continuatos diaetae errores, vel minus aptam medendam, protrahatur et exacerbetur. Illi igitur, qui valida ceteroquin sanitate gaudent, vix insignia sentiunt incommoda, sed coctio et crisis in primis per sudores blande succedit: in imbecillis autem et acri lymphascatentibus corporibus leuissimus hic morbus caute tractandus est, ne, humoribus nimium commotis, in malignam abeat vel exanthemata proliciantur. Nimius saepe diaphoreticorum et calidiorum remedium usus benignas has febres in malignas mutavit.

§. 114.

Vires vitae, cum morbus grauior non sit, victu parco et somno tranquillo satis conseruantur. Cum etiam materia morbi parca sit, et facile resoluatur et dissipe-

dissipetur, primaria curatio in diaetae regimine consistit, quo causae occasionales, quae morbum excitarunt, euitentur et praedisponentes caute corrigantur §. 111. Aer eligatur purus et temperatus; ex una quidem parte refrigerium euitetur, ex altera vero calor nimius conclauium et stragulorum non admittatur; potus sit tenuis et sufficiens, diluendae acrimoniae accommodatus.

§. 115.

Venae sectio et purgationes curatoriae raro vel numquam necessariae inueniuntur. Licet enim plethora et consuetudo venae sectionem interdum exigere videantur, ea tamen saepius sine noxa post morbum superatum remitti poterit; vel plethora ipsa per blandum morbum et in eo occurrentes euacuationes dissipatur: cruditates autem primarum viarum in nostra febre vix adeo urgent, ut euacuationem requirant.

§. 116.

Indicatio curatoria id exigit, ut resolutio materiae morbosae praestetur, quo facilis coctio bonam crisin efficiat, quae demum suo modo adiuuanda est. Prius praestat potus aquosus, in primis si liquor terrae foliatae tartari ad guttas sexaginta et ultra, tertia vel quarta quavis hora, exhibetur: Essentiae amarae, v. c. scordii, vel etiam spiritus nitri dulcis F. 13. interdum, si febris nimirum mitis fuerit, adiiciantur; reliqua salia media, in primis nitrum, in febre iusto vehementiore, nec non in leniore insultu extracta amara, in aqua destillata bonae notae soluta F. 18. 19. pro scopo resoluendi optime conueniunt, quibus infusa aquosa calida plantarum leniter amarificantium F. 15. 31. addi possunt.

§. 117.

Si crisis imminet et, quod ut plurimum fieri solet, ad sudorem tendit, illa vel infusis aquosis continuatis, vel essentia scordii, alexipharmaca STANLII, mixtura simplici ad guttas viginti, triginta et ultra omni bihorio exhibitis, adiuuanda erit, quibus spiritus acidi dulcificati pro scopo analeptico addi possunt (§. 1366). Diaphoretica calidiora, v. c. spiritus cornu cerui, in primis in plethoricis et imbellicis, euitentur, cum impetum febris saepius praeter necessitatem augeant, blanda enim analeptica, F. 32. his magis conueniunt.

§. 118.

Destillatio ex naribus similibus fere medicamentis adiuuatur: si tussis accedit, et materia acris et pituitosa reiicitur, vel liquore terrae foliatae tartari vel mixtura pectorali F. 33. resoluatur, vel lenioribus bechicis, ut syrupo capillorum veneris, vel de crysimo LOBELII, spermate ceti cum saccharo cando et aliis F. 34. 35. mitigetur; horum tamen nimia copia exhibenda non erit, ne pulmones inde relaxentur vel primae viae debilitentur. Diarrhoea oborta leni rhabarbarino medicamento, si opus est, adiuuetur F. 36. nec praepostere supprimatur.

§. 119.

Cum aestus in hac febre raro limites excedat, pulueres terrei cum nitro et potiones similes temperantes F. 16. vel iulapia F. 17. raro vel numquam requiruntur, nisi quis crederet, talia quoque pro scopo resoluendi dari posse. Cephalalgia et alia symptomata vel praecedentibus medicamentis leuantur, vel in ipso morbi decursu sensim sensimque, materia morbi

morbi cocta, sopiuntur atque tolluntur, et ideo vix urgentia, cura palliativa suppressenda, symptomata dici possunt.

SUBSECTIO II.

FEBRIS CATARRHALIS MALIGNA.

§. 120.

Haec febris a praecedente gradu tantum differt, scilicet symptomatum vehementia et duratione, cum raro nono, ut plurimum decimo quarto demum finiatur, vel ad vigesimum primum vel ultra interdum deducatur. Continuum malignam in genere eam appellare et pro differentia causarum et symptomatum, biliosam, stomachicam, cet. dicere potuissimus; catarrhalis enim eo modo, ut reliquae symptomatae, speciem tantum sistit: quoniam tamen saepius cum praecedente in ingressu convenit, vel ex ea male tractata oritur, vel similem causam habet, vel simili modo epidemice grassatur, et non numquam contagiosa est, catarrhalem malignam, ut principem speciem, exempli loco adducere placuit.

§. 121.

Licet alii hanc febrem petechizantem dicant, et ad quaedam exanthemata interdum oborta respiciant, vel ea ipsi saepe regimine nimio diaphoretico urgeant et expellant; in hac tamen tractatione febrem continuum, gravissimis symptomatibus stipatam*, sine respectu ad exanthemata describendam esse iudicamus, cum haec tantum interdum accedant et aliam morbi speciem exhibeant. Erit itaque haec tractatio generalis, quae postea variis symptomaticis et ex-

anthematicis febribus declarandis multum lucis adfundit.

- * Nostrates ut plurimum febres has acutas dicunt ardentis, hitzige Fieber, in primis si aestus ad insignem aliquem gradum increfcit; sed febris vera ardens, quae inter nostros ciues rarissima est, in continentium febrium tractatione declarabitur.

§. 122.

Aegri mox sub initium huius febris tam insignem languorem sentiunt, ut crecto capite vix subfistere queant; accedunt dolor artuum et uniuersi corporis, cephalalgia, obnubilatio sensuum, fastidium ciborum, praecipue carniū, conatus vomendi, terrores, lipothymiae, anxietates. Versus vesperam horror incurfat, quem aestus grauior excipit, pulsus celer et fortis, non numquam debilis, nox infomnis, deliria; matutino tempore symptomata mitiora fiunt, sed versus vesperam denuo exacerbantur, saepiusque alternis diebus vehementior morbi ingressus est.

§. 123.

Haec symptomata plurima, vel non nulla ex iis, interdum secundo vel tertio die morbi accedunt, et subito ad quintum et septimum intenduntur; saepius tamen, etsi primis diebus febris, tamquam catarrhalis benigna, §. 110. appareat, si animus tristis metuque abiectus cum agrypnia in aegro obseruatur, morbus grauior latet, qui quinto vel septimo die euoluitur, vel interdum tardius et undecimo, vel decimo quarto demum die symptomata pessima inducit, cum materia morbi lente extricata haud raro deterior euadat.

§. 124.

Causa proxima in acri sero posita est, quod ob summam humorum dyscrasiam, et in primis ob debilitatem solidorum nec rite ex sanguine euolui, nec per consueta corporis colatoria expelli potest. Causae praedisponentes variae sunt: perspiratio saepius et iterato suppressa, acres particulas ex corpore discernendas repellens; secretiones reliquae, serosae in primis, non rite succedentes; cruditates non quidem pituitosae, sed potius rancidae et biliosae in primis viis haerentes; nimia defatigatio corporis et animi, ira praecipue et moeror.

§. 125.

In causa proxima huius et sequentium febrium declaranda generalem acrimoniae ideam tantum adducimus, cum deprauatam humorum mixtionem siue dyscrasiam in omni febre accuratius definire nequeamus. Attentio quidem medici ad causas occasionales et praedisponentes interdum indolem acrimoniae singularem detegit; quoniam vero idiosyncrasia naturalis et morbosa in variis hominibus varia apprehenditur, et euolutiones humorum in minimis vasis per ipsum febris decursum saepius ad malignitatem rendunt, ipsaque contagia et miasmata non satis cognoscuntur, specialiore causae proximae definitionem exhibere haud possumus.

§. 126.

Occasionem huic feбри praebent, et illam quasi latitantem euoluunt aeris vicissitudines subitaneae, animi affectus grauiore, venae sectio intempestiue administrata, purgationes drausticae et aliae euacuationes validae, nec non varii diaetae errores, quae

cuncta, dum humores vehementer commouent, causam praedisponentem ex similibus causis collectam, siue morbosam aliquam humorum dyscrasiam extricant, et febrim ita accendunt. Ex his generalis febris malignae diagnosis patet, et frequentior in sic dictis catarrhalibus obseruandi occasio occurrit: specialis autem morbi decursus in variis subiectis pro causarum et symptomatum differentia ita variat, ut ille in quolibet indiuiduo singularem quasi exigat indicationem.

§. 127.

Haec febris numquam sine periculo et saepius molestissima est; in primis tamen corpora laute nutrita, ad cacochymiam procliuia, infirmia et senilia, grauiore morbi impetus experiuntur. Subitanea virium prostratio et inquietudo summa prae aliis signis periculum imminere testantur: pulsus aequalis et fortis bona praenunciat, debilis et inaequalis contraria. Si signa coctionis adsunt, et aliqua morbi remissio obseruatur, stupor et torpor moderatus et surditas non numquam bonum morbi exitum lentamque resolutionem et expulsionem materiae morbosae indicant (§. 1296).

§. 128.

Virium vitae summa prostratio et vis morbi ingens* indicationem vitalem quam maxime attendendam esse declarant, et cum vires victu et somno parum refici soleant, ea, quae illas magis deiciunt, omni modo vitanda sunt. Venae sectio igitur prophylactica raro et non nisi in eo casu, ubi plethora urget, tuncque in principio morbi tantum concedenda est, alias enim subducendo conuenientem humorum

morum massam motus resolutorios infringit. Eua-
cuationes per vomitum, aluum et sudores in primis
paullo fortiores prorsus euitentur; aeger in conclau
temperato et paullulum obscuriore, Istragulis mode-
rate tectus, detineatur, nec ulla occasio detur, qua
ab obiectis externis nimium commoueatur.

* Vires vitae ex pulsu potissimum et respiratione diu-
dicet medicus (§. 1341.) Etsi enim in deliriis saepe
magnum robur in actionibus animalibus appareat, in
vitalibus tamen saepe obseruatur nullum; e contra-
rio sub torpore tranquillo et languore moderato vi-
res internae excitatae potius deprehenduntur.

§. 129.

A iusculis carniū et victu nutriente animali
aegri ipsi abhotrent; hinc decocta panis, hordei,
aliaeque ptisanæ F. 37. 38. succo citri acidulae reddi-
tae, reficientem potius, quam nutrientem potum
exhibent. Qui eum vero fermentatum expetunt, iis
cereuisia secundaria vel alia tenuis, interpolito tamen
aquofo, interdum concedatur. Cerasa licca et cocta,
vel succus eorum cum pauxillo panis albi, pulpa po-
morum borsdorffianorum, gelatina ribesiorum et simi-
lia optime conueniunt. Iulapia F. 17. 39. saepius
pro simili scopo exhibentur.

§. 130.

Indicatio caussalis pro differentia febrium diuersa
est: cum etiam ut plurimum a differentia symptoma-
tum ad differentiam caussae regredi queamus, de ea
in fine huius tractationis fusius dicturi sumus, nunc
potius ad ipsam febris curationem unice respicientes.
Si itaque aestus summus cum pulsu satis forti est, tunc
medicamenta temperantia, terrea cum nitro, in pul-
ueribus et potionibus F. 16. 40. 41. 42. eandem ali-

quo modo compescunt. Rarius vero aestus febrilis ultra limites excedit, et licet hic in febre biliosa interdum accedat, attamen et in hoc casu inter nostros aegros venae sectio febrim infringens raro locum habet; cum ut plurimum pulsus debilis ostendat, non a copia et impetu humorum, sed a dyscrasia sanguinis et seri, et eius impermeabilitate per vasa minima aestum hunc dependere. Opiata et leniora, quibus spasmus coercetur, hoc in casu summa cum cautela propinanda sunt, ne motus coctioni conueniens supprimatur.

§. 131.

Ex altera parte saepius id necessarium esse videtur, ut vires vitae et ita febris quoque excitentur; si enim pulsus non tantum a celeritate remittit, sed et iusto debilior fit, tunc alexipharmaca et camphorata, parua et sensim aucta dosi exhibita, optime conueniunt F. 43. 44. 45. caute tamen in his propinandis versetur medicus, ne nimio horum usu humores agitando, eosdem ad resolutionem destructoriam et nociuam disponat.

§. 132.

Porro quoque medicus in vera medendi methodo tempora cruditatis, coctionis et criseos attendat et bene distinguat. In cruditate humorum non nisi potu tenui acidulato utatur §. 129. vel medicamento leniter resolvente, v. c. liquore terrae foliatae tartari addito, materiam morbi ad coctionem disponat, et a calidioribus alexipharmacis ab una parte, ab altera vero a temperantibus terreo-nitrosis abstineat. Coctionis tempore vim vitae analepticis adiuuet F. 32. 44. et tandem crisin obseruet nulloque modo turbet, sed eam, si naturae vires et vias cognouerit, aptis

aptis remediis iuuet, minime vero vehementioribus impellat.

§. 133.

Soluuntur hae febres lenta saepius materiae morbosae resolutione siue lyfi, in qua omnia colatoria eodem fere modo, ut in statu naturali, peruerse mixtas et noxias humorum particulas blande subducunt; quo facto vires sensim increfcunt. In aliis, coctione imperfecta existente, materia morbi non satis mutata in alium locum, et saepius ad telas cellulofas et cutem propellitur. In aliis vera crisis materiam morbi mutatam et subactam per consueta vel minus consueta colatoria euidenti quodam impetu expellit. In aliis tandem materia morbi acris facta, ad organa vitalia et neruos ducta, subito interficit (§. 1289. seqq.)

§. 134.

In variis his morbi mutationibus officium medici attentam exigit obseruationem omnium actionum, quo cognoscat, num sibi relinquere, an adiuuare possit aegrum. Praecipue autem ad febris vel auctae vel imminutae varios gradus respiciat, illamque attente moderetur, vires vitae conseruet, et tunc demum naturae succurrat, quando mutationes abortae a viribus vitae inducuntur, motus autem a vi morbi oriundos caute supprimat, uti ex sequentibus cum praecedentibus collatis patebit.

§. 135.

Varietas vero mutationum, praeter febris ipsius decursum, varietatem quoque symptomatum diuidendam offert. Respiciendum scilicet est, num illa ex vi vitae, an ex vi morbi pendeant? num porro euacuationes abortae spontaneae, an symptomaticae,
an

an criticae sint? Quae quidem rerum dubiarum definitio ex iis peti potest, quae in Pathologiae Cap. IV. de signis morborum prognosticis (§. 1212. seqq.) et speciatim ex tractatione de se- et excretionibus ut signis (§. 1258. seqq.) proposita fuerunt. Compendiaria autem huius doctrinae repetitio tractationi nostrae illustrandae aptissima erit.

§. 136.

Sudor tempore eruditatis copiosius erumpens et viscidus debilitat*, fluida tenuia dissipat, spissiora figit; hinc coctionem et crisin difficilem reddit, ideoque diaphoreticis non adiuuandus est, sed praeter temperantia terreo-nitrosa et potum acidulum, aerem temperatum et stragula leuiora requirit. Non nulli medicorum aqua primum tepida, postea frigidore, corpora lauant, vel aerem frigidiusculum admittunt, quod quidem indicationi cutem roboranti et perspirationem excitanti conuenientissimum est, sed interdum materiam morbi nimis copiosam ad interna viscera repellit. Tempore coctionis perspiratio modica conuenit, minime vero sudor. Si tempore criseos sudor cum leuamine erumpit, et foetore suo malignitatem materiae morbosae ostendit, apto regimine fouendus et interdum alexipharmacis F. 43. 44. 45. adiuuandus, minime autem urgendus est. Linteorum mutatio non intermittatur, sed caute tantum suscipiatur.

* Ab initio febrium catarrhalium sudor vel natura vel arte excitatus in robustis, in quibus pulsus fortis est, grauissimos morbos saepius ex voto dissipat; tunc vero morbus malignus non est; in debilitate pulsus idem expectari non poterit.

§. 137.

Diarrhoea in febribus malignis accedens saepius morbum leuat, tum illa, quae vel ipso tempore cruditatis oboritur, et humorum feroforum et biliosorum copiam, quibus morbus augetur, euacuat; tum illa, quae instante crisi ferofos humores ad intestina propellit. Sed leuamen, quod aegro abinde accedit, bene considerandum est. Iuuatur et coercetur infuso rhabarbari aquoso, vel anima rhabarbari ad guttas sexaginta et ultra, nec non terreis antacidis cum rhabarbaro F. 36. exhibitis. Spasmi et tormina similiaque incommoda simul oborta vel eadem remedia, vel si vires vitae inde frangantur, leniora opiata exigunt F. 46. 47.

§. 138.

Idem ferme de vomitu est dicendum. Hic in principio interdum utilis est, et in febribus potissimum stomachicis blando vomitorio F. 2. promouendus est. In ipso augmento reliquorum symptomatum, viribus aegroti iam fractis, vel inflammationis internae signum iudicatur, vel materiam pessimam in detrimentum aegri mouet. Clysmata blanda lenientia ex decocto auenae excorticatae cum melle et oleo presso, et lenia opiata impetum symptomatis huius refrenant. Faucium inflammatio ut plurimum funesta est.

§. 139.

Haemorrhagia narium tempore cruditatis oborta si magna est, malum leuat et saepius prorsus infrigit, ideoque nullo modo turbanda nec cohibenda est. Aliae quoque haemorrhagiae spontaneae, v. c. menstrua eodem modo diiudicanda sunt. Si meticulosi aegroti medicamenta exigunt, aut tinctura florum bellidis

bellidis aut alia acidula ad guttas sexaginta, aut iulapium cardiacum F. 17. aut temperantes potiones cum terreis et nitro F. 40. 41. 42. exhibeantur. Paucæ sanguinis guttæ ex naribus vel aliis corporis cauis excretæ, grauitatem morbi et fractas naturæ vires ostendunt, et cum acidorum usu indicationem analépticam exigunt.

§. 140.

Agrypnia non solum molesta est, sed et vires imminuit, et tamen sæpius non nisi post ipsam morbi solutionem dispellitur. Forte emulsio papauerina F. 48. eandem ad tempus tollit, vel certe leuat, opiata vero minime conueniunt, nisi et alia symptomata eadem exigant. Cephalalgia simili modo diiudicanda est; nitrosi pulueres eandem interdum coercent, quibus non nulli cinnabarium addunt F. 49. alii grumos panis fecalini acidi cum baccis iuniperi contusis et aceto fronti applicant.

§. 141.

Debilitas post morbum superatum, apto victu et potu sensim sensimque auctis, leuatur, et somnus tranquillus nutrimentum ingestum et digestum fibris minimis applicat; si aliqua corporis exercitatio accedit, status conualescentiæ et æqualis humorum distributio acceleratur. Cum autem sæpius plus ingeratur, quam a visceribus imbecillis digeri possit, lene rhabarbarinum F. 4. 36. aut infusum laxans F. 6. exhibeatur, et paullo post cortex peruuianus propinetur F. 20. 21. 28. aeger vero omnia intermitat, quæ vires animi et corporis infringunt.

SVBSECTIO III.
FEBRIS PETECHIALIS.

§. 142.

Materiam morbi non satis coctam et mutatam, nec euacuationi aptam, aliena loca petere §. 133. monuimus; si igitur ad internas sedes deuehitur, et febris se remittit, vel prorsus cessat, tunc infarctus et obstructions viscerum efficit, quae chronicis morbis occasionem praebent: quod si vero materia maligna in internis corporis sedibus haereat, vel in strata cellularia sub cute posita ducatur, nouaque febre oborta coquatur et in pus mutetur, abscessus ipsa format, et his ruptis vel arte apertis, euacuetur. (§. 1290. 1291. 1300.) Purulenta itaque materiaeducta, aeger sanus redditur, in internis vero cauis haerens pus resorbetur et febribus lentis ansam dat, nisi noua et rarius occurrente metastasi facta ad colatorium aliquod, v. c. renes ducatur et e corpore propellatur.

§. 143.

In variis his materiae morbosae mutationibus, quibus illa vel immediate functiones laedit, vel interdum tecta quiescit, vel in diuersis corporis locis collecta, noua symptomata producit, medicus indicationem certam vix sequi potest; sed has metastases tantum studiose obseruet, et febris ipsius et in eadem virium vitae et morbi principis rationem habeat, quo maligna materia caute ad externas et minus nobiles corporis sedes alliciatur, ibidem colligatur, coquatur et euacuetur, qua in re chirurgica potissimum auxilia rite applicanda sunt.

§. 144.

Ad crisin hanc metastaticam quoque referri et pro instituti nostri ratione attentius considerari merentur maculae et pustulae variae, in habitu cutis vel eius superficie abortae, quae exanthemata dicuntur. Dum enim materia morbi, per vasa cutanea transpiratione et sudore dissipanda, nec satis resoluta, nec meabilis facta stagnat, tales maculas et pustulas efficit. Harum tamen est ea differentia, ut interdum materiam morbi non adeo malignam * ab internis corporis sedibus remoueant, ad cutem ducant, ibidemque ulterius coquant, et vario modo dissipent; interdum vero materiam morbi destructoriam factam, internasque partes inflammatione, gangraena et sphacelo afficientem, tanquam indicia summae malignitatis ad cutem transferant, et mortem propinquam praenuncient.

* Occurrunt forte non numquam exanthemata leniora, a perspirabili materia nullo modo maligna dicenda, in cutis habitu retenta et acri reddita, quae per metastasin eo non deduci videtur, cum autem in hac febre motu coctio inchoetur, minime vero perficiatur, leniorem hanc exceptionem vix attendendam esse putamus.

§. 145.

Ad priorem interdum, saepius tamen ad posteriorem indolem petechiae pertinent, siue maculae cutaneae rotundae, vix eleuatae, pulicum moribus similes, excepto stigmate seu laesionis nota, in media sui parte conspicua, vel maiores et irregularis figurae, quae in decursu febrium continuarum malignarum in cute efflorescunt. Hae si roseae et parciore sunt, benignae dicuntur; si vero obscure rubicundae, liuidae, nigricantes et copiosiores sunt, pessimam harum indolem et mortem propinquam indicant.

§. 146.

Febris petechialis, quae, ut catarrhalis maligna, epidemica plerumque et contagiosa est, symptomata pessima ostendit. Ex his praecipua sunt, summa imbecillitas, lipothymiae, fitis ingens, vel interdum quoque nulla, lingua arida vel squalida, saepius exigui vel nulli motus febriles, pulsus debilis et inaequalis. Quarto vel quinto die, vel paullo tardius petechiae conspiciuntur, quae vero interdum subito iterum euanescunt; urina turbida vel saepe naturalis visa, horror et conuulsio, quae regressum petechiarum comitantur, funestum ut plurimum inducunt morbi exitum.

§. 147.

Causae, proxima et praedisponentes cum iis, quas in catarrhali maligna exposuimus, conueniunt §. 124. grauitas vero morbi a subtiliori materiae morbosae resolutione et acrimonia, magis actiua redita, dependet. Dubium quidem est, quidnam sit illud contagiosum, quod et in aegrotis euoluitur et vicinis corporibus communicatur, cum nec mixtiones minimas perspiciamus, nec differentiam morborum symptomatum adeo definire queamus, ut ab iis ad materiam ipsam concludere valeamus. Duas vero eiusdem proprietates, scilicet halituosam et multiplicatiuam maxime attendendas esse, experientia docuit.

§. 148.

Halituosam indolem inde cognoscimus, quod non tantum aeri, stragulis et vestibus, sed et corporibus vicinis contagium ipsum communicatur; quod in calidioribus regionibus praecipue euoluitur, in
E
frigi-

frigidioribus vix tanta vehementia facit; quod etiam varia anni tempora contagio euoluendo plus minusque fauent. Multiplicatiuam vero indolem ex motu intestino sanguinis et humorum, per causas morbosas intenso, explicandam esse censemus; hic vero non a motu progressiuo aucto dependet, saepius enim vis cordis et arteriarum exigua est; sed a natura particularum malignarum, summe mobilium et acrium, quae nimirum globalis sanguinis sani putridam, vel huic simillimam, indolem inducunt, idque celeritate quadam per motus corporis animalis vix explicanda.

§. 149.

Ex his ideis celere morbi et symptomatum incrementum facile declaratur, contagiosa enim morbi materia non tantum ex sanguine et sero euoluitur, sed ad seroso-lymphatica vasa, immo ad neruos penetrat; vel contagium, ab aliis corporibus illatum, mox ab initio morbi neruos afficit et tandem in reliquis humoribus se euoluit: Hinc etiam non infirma tantum et cacoehymica, ad euolutionem materiae febrilis prae aliis disposita visa corpora, sed robusta etiam et sana penetrat materia contagiosa, in illis motus morbosos excitat, et vires cito deiicit.

§. 150.

In castris saepius, et ubi multi homines in aere paludoso et putrido simul viuunt, intensum calorem de die, refrigerium de nocte experiuntur, crudo victu nutriuntur, fractus horaeos saepius immaturos edunt, aquas impuras et vina iuniora non rite fermentata bibant, hic morbus oritur, subito propagatur, et nisi remediis aptis coerceatur, in augmento suo

fuo, semper vehementior redditur; hinc febris hungarica dicta, febris carcerum s. *the goal-fever*, et aliae similes epidemicae contagiosae a variis auctoribus descriptae, licet non numquam in symptomatibus varient, ad nostram tractationem pertinent, cum ex idea febrium petechialium diiudicandae sint.

§. 151.

Ex symptomatum igitur grauitate et contagiosa indole, nec non ex ipsis petechiis praesentibus morbus hic cognoscitur *. Si diarrhoea cum leuamine et sudor multus foetidus morbum soluent, viribus vitae utcunque constantibus, aliqua spes salutis superest, in primis si petechiae rubellae apparent. Febris exigua vel nulla, inquietudo et anxietas summa, euacuationes incompletae, petechiae liuidae et nigricantes, lethalityatem indicant.

* Petechiae non semper efflorescunt: loco earundem interdum purpura alba maligna, vel similes pustulae cutaneae conspiciuntur; malignitas igitur et contagium praecipue consideranda sunt, et uti in praecedenti tractatione febres malignas ut plurimum non contagiosas, sic in hac tractatione eas vix non semper contagiosas sub petechialium nomine proposuimus, et tractationi de peste praemisimus.

§. 152.

Qui circa hos aegros versantur, iisque auxilium ferunt, medici in primis, lintea et vestimenta saepius mutant et aeri liberiori exponant, saliuam crebrius exspuant, os aceto vel vino rhenano eluant, corpus saepius lauent, in aere puro et temperato, quantum fieri potest, viuant, nec corporibus aegrorum halituosis corpora motu agitata, aestuantia et sudantia, audacter nimis admoueant. Nimius me-

tus saepe plus, quam ipsum contagium nocet, iuuat vero animus tranquillus, diæta accuratior, in primis ea, quæ perspirationem intra limites sanitati conuenientes conseruant.

§. 153.

Circa indicationem vitalem ea valent, quæ supra §. 127. 128. commemorauimus, quoniam tamen in his morbis causa prædisponens, actiua, non raro in primis viis, et præcipue in ventriculo et duodeno, haeret, mox in principio attendendum est, an specialia indicantia adsint, quæ euacuationem primarum viarum urgent, quo in casu lene vomitorium F. 2. præstantissimum est, quod si vero contraindicans occurrat, laxans F. 50. 51. et hoc etiam repetitum exhibeatur. Sudor nec conclauibus, nec stragulis, nec medicamentis calidioribus excitetur, sed perspiratio regimine conuenienti adiuuetur; sudor tamen largus, foetidus, per vires vitæ tantum excitatus, nullo modo cohibendus est. Si in plethoricis venæ sectio requiritur, illa omnino caute et ante, quam virium fractarum signa appareant, instituenda est.

§. 154.

Si petechiæ retrocedunt, pulueres bezoardici cum camphora, vel alia medicamenta alexipharmaca F. 43. 44. 45. parca, sed repetita dosi propinanda sunt, quo maligni humores ab internis sedibus auertantur, et ad habitum cutis ducantur. Iulapia et ptisanæ acidulatae F. 39. 52. 53. quæ putredini resistunt, et materiem acrem diluunt, crebrius exhibeantur, præter ea vero symptomatibus, quantum fieri potest, occurratur; quæ cuncta, cum in præcedenti

cedenti tractatione §. 136. satis exposita sint, nunc libenter omittimus.

SUBSECTIO IV.

P E S T I S.

§. 155.

Si causae superius enarratae §. 124. 147. seqq. adeo incrementum, ut cum utensilibus communicentur, et contagium quasi uniuersale fiat, id, quod in calidioribus regionibus, in primis illis in locis, ubi aquae stagnantes putrescunt, interdum euenit; tunc lanae et pellibus potissimum et variis arte inde praeparatis materia morbosa ita se insinuat, ut cum his in distitas regiones transferatur et per contagium ulterius propagetur; quod in peste massiliensi et aliis hoc ipso seculo tristi experientia cognouimus. Hinc in regionibus europaeis, ad mare mediterraneum potissimum fitis, cura habetur, ne contagium per commercia introducatur.

§. 156.

Pestis itaque est vehementissimus febris epidemicae vere malignae gradus, a pessimo contagio corporibus ad illud suscipiendum aptis inductus. Maior malignitas, quam in praecedente febre, ex grauitate symptomatum et celerrimo morbi progressu perspicitur, ita tamen, ut pro varietate locorum et anni temporum impetus morbi et contagiosa indoles intensior vel remissior sit. Calidum clima et aestas pestem magis fouent et incitant, frigidum clima et hiems vehementiam eius minuunt et prorsus infringunt.

§. 157.

Sunt, qui in peste subito concidunt, et mortem fere citius, quam alia symptomata, experiuntur; alii vero vel secundo, vel tertio die, vel tardius moriuntur. Vbi contagium susceptum est, tristitia et subitanea summaque virium prostratio aegrum inuadunt, oculorum et faciei vigor perit, horror externas, aestus internas partes afficit, lingua sordida, fissa, saepius sanguinolenta, odor cadauerosus ex ore, pulsus debilis, celer et mollis, nausea, conatus vomendi et alia malignitatis symptomata obseruantur.

§. 158.

Causa in celeri putredine vel destructione partium internarum huic simillima, consistit, quae per contagium partim ad humores ducitur, et celerrime propagatur, partim ipsos nervos singulari aliquo modo afficit; prius dissectionibus cadauerum eorum, qui peste perierunt, patuit, signis nimirum corruptionis in omnibus fere visceribus obseruatis; alterum vero celerrima virium prostratio docuit. In primis autem bilis corrupta et summa quoque humorum resolutio, quae cor et vasa turgida reddidit, inuenta fuerunt, quam ob causam haec etiam cadauera citius putrescunt. De natura contagii, in quo causa proxima ponenda est, supra §. 147. seqq. diximus, causae vero praedisponentes et occasionales vix enumerari possunt, cum sine ullo discrimine valida aequae ac infirma corpora ingrediatur pestis, paucis exceptis, in quibus nulla ad contagium suscipiendum est dispositio.

§. 159.

Ex statu igitur epidemico et contagioso pestis ipsa cognoscitur. Prognosis vero maxime dubia est, cum

vix definiti queat, quinam prae aliis euadant. Con-
 fuetae crifes et euacuationes vix expectentur; materia
 enim morbi adeo actuosa et maligna est, ut circulo
 humorum non coqui possit, sed vasa destruat. Su-
 dor copiosus, interdum in principio suscepti contagii
 abortus, morbum magis areet, quam critice expellit.
 Illi igitur felicissimi sunt et saepius euadunt, in qui-
 bus materia morbi mox ad peripheriam corporis du-
 citur et in bubones et anthraces cogitur; in his ta-
 men vera coctio in pus non semper succedit, sed tu-
 mores critici una cum materia maligna, si fieri pot-
 est, excindendi, vel certe solito citius aperiendi sunt,
 in primis cum saepius subito recedant, alia loca ex-
 ternae superficiei corporis petant, non raro tamen
 ad interna referantur.

§. 160.

Optimum auxilium in fuga consistit: sufficit ta-
 men saepius, si illi, qui contagium timent, ex ciui-
 tatibus populosioribus, in quibus pestis grassatur, se-
 cedant et ruri viuant, vel omni attentione habita,
 domum propriam a contagio liberam seruent, quod
 tamen rarissime succedit, nisi situs aedium separatio-
 nem a commercio cum aliis hominibus admittat.
 Cum autem multi homines, in primis medici, his
 calamitatibus publicis se subtrahere nequeant, ea ob-
 seruent, quae §. 152. exposuimus.

§. 161.

Praeseruare aegros melius possumus, quam cu-
 rare, ideoque praeter ea, quae §. 160. exposuimus,
 acida in primis conueniunt. Acetum vel simplex,
 vel cum herbis alexipharmacis, ruta, absinthio, cet.
 digestum, succus citri, guttulae aliquot spirituum

acidorum mineralium, aquis diapnoicis, iulapiis vel pūsanis admistae, haustus vini rhenani, vel simili generosi optimam medicinam exhibent. Obseruetur praeter ea diæta accurata, vitetur venus, ebrietas, omnis corporis et animi defatigatio et incalescentia. Vestimenta ex linteo cerato optima sunt, cum lana, et quae ex ea parantur, contagium facile suscipiant. Animus tranquillus et fortis plus iuuat, quam omnia remedia. Euacuationes aluinae blandaë in his, qui contagium nondum susceperunt, conueniunt, sed in aliis res valde dubia est, cum in corpore peste affecto nihil omnino mouendum sit.

§. 162.

Cum vis vitæ valida contagium vel arceat, vel ad exteriores corporis partes pellat, in hac unica salus posita est: alexipharmaca, theriacalia et diaphoretica medicamenta a multis laudantur. Si quaedam specifica sunt, non valent in omni peste, et multi moriuntur ante, quam indoles contagii pestiferi et solatium a medicamentis petendum satis innotescat. Febres sic dictæ pestilenciales, quæ gradu a peste differunt, ut catarrhales vere malignæ et petechiales considerandæ et curandæ sunt*. Auertat omnipotens hoc malum a nostris terris, in quibus etiam ob climatis temperiem non adeo, quam in orientalibus regionibus, sæuit.

* Praeter alia scripta de peste in primis legi meretur: *Traité des causes, des accidens et de la cure de la peste.* à Paris 1744. 4. in quo libro, curante Ill. CHICOYNEAU, archiatro Regis Galliae, edito, de peste massiliensi præcipue uiles obseruationes continentur.

SVBSECTIO V.

FEBRIS SCARLATINA, CET.

§. 163.

Exanthemata metastasin materiae morbosae ostendere et interdum, ut in febre petechiali et peste, materiae malignitatem indicare, rarissime autem in nunc citatis, saepius tamea in exanthematum reliquorum generibus, materiam morbi non adeo malignam ab internis sedibus arcere, et ad plenariam coctionem et crisin praestandam ad cutem ducere supra iam indicauimus §. 144. Nunc itaque de praecipuis exanthematum generibus, quae in se benignioris indolis sunt, et per accidens interdum maligniores fiunt, accuratius dicendum est.

§. 164.

De omnibus his in genere notandum est, ea peculiarem quandam materiae morbosae mixtionem ostendere, et in pustulis ipsis et maculis cutaneis utique differentiam prodere, quae quidem ad aliquas species certas reduci, minime vero ratione diuersae idiosyncrasiae subiectorum satis certo definiiri potest. Porro quoque attendendum est, materiam morbi siue miasma peculiare contagiosum esse, ideoque hos morbos raro inter sporadicos, saepius inter epidemicos referendos esse.

§. 165.

Forte nimis audacter §. 163. adsumsimus, materiam morbi in his exanthematibus non adeo malignam esse, sed de adserti veritate conuicti sumus: respeximus enim ad miasmatis in se considerati indolem, cuius contagium in sanis susceptum, nec per-

uersa medendi via nec regimine malignius redditum, semper morbi benigni symptomata producit. Quod si vero causae praedisponentes et occasionales ita se habeant, ut putrida humorum indoles moueri et malignitatis signa, qualia in febribus petechialibus descripsimus §. 146. 151. appareant, tunc forte contagium per accidens malignum factum fuit, vel materiam malignam alius indolis exagitauit, ita, ut cum exanthematici hi morbi febrem semper coniunctam habeant, hanc in se quidem benignam, tunc tamen in malignam, immo pessimam conuertere queant.

§. 166.

Ex his febribus exanthematicis frequentiores sunt illae, quae catarrhales dici possent, cum ut plurimum sub specie catarrhalis benignae ingrediantur §. 110. tertio autem quartae die totus habitus cutaneus cum pruritu rubet et calet. Si aequalis rubor est et vix eleuata cutis apparet, scarlatina febris appellatur, si vero pustulae sparsae albidiores, vesicularum in modum, rubori inident, idque cum pruritu exquisitiore, tunc urticata febris dicitur. Perpiratione sub apto regimine ex voto succedente, intra paucos dies rubor cum desquamatione cuticulae secedit, et aeger sensum pristinae sanitati redditur, manifesto indicio, erysipelaceam inflammationem superficiem cutis tantum occupasse.

§. 167.

Cum praecedentibus ratione symptomatum conuenit febris oedematosa erysipelatodes, quae faciem praecipue occupat, nostris der Waurenwessel dicta, ubi caput solum ad confinia colli usque intumescit et rubet, interspersis non raro copiosis vesiculis, ichore reple-

repletis; palpebrae etiam potissimum tument, ut oculi fere claudantur, anxioque respiratio cum siccitate oris et narium obseruatur. Singularis porro morbi indoles est ea, quae in aliqua corporis parte, potissimum supra umbilicum ita apparet, ut quasi zona quaedam rubens variis pustulis vel vesiculis ichore repletis obsessa conspiciatur. Reliquas erysipelatis species, in aliis partibus obortas, nunc non tangimus, licet etiam febre plus minus insigni coniunctae sint.

§. 168.

Causa quidem proxima in acri sero, ad corporis superficiem pulso, quaerenda est; occasionales quoque cae.lem sunt, quas in catarrhali benigna adduximus, sed praedisponens est singularis acrimonia feri, quae vasa vellicat et stringit, ideoque haud permittit, ut tubulos cutaneos extremos transeat, sed dum in iis haeret, leuem inflammationem efficit. Diagn. sis igitur ex modo dictis et historia morbi abunde patet.

§. 169.

Prognosis varia est. In infantibus et iunioribus acri lymphæ non scatentibus, haec exanthemata nec diu durant, nec grauiora symptomata inferunt: Senilia vero corpora, vel quæ acrimoniam habitualement obtinent, diuturniorem morbum et symptomata grauiora sustinent, ita, ut in his saepe transitus in purpuram eamque malignam eueniat. Negligentia in obseruando blando et diaphoretico regimine pessimum reddit morbum; regrediens enim materia morbi vel tunc, quando perspiratio blanda in morbo ferme superato reliquias eius expellit, pessima perturbationis criticae symptomata, v. c. deliria excitauit.

§. 170.

Angina grauior, quae saepius cum his morbis praecipue scarlatina et erysipelatode febre, coniuncta est, magis attendatur, quam exanthemata ipsa; cum his superatis illa saepius molesta fit. Et tussis non raro coniuncta est, vel post superatum morbum remanet, quae omni igitur cura examinanda et dissipanda est. Cognita enim analogia superficiei corporis perspirantis et internae bronchiorum, facile apparet, materiam non satis coctam tristi metastasi ad bronchia deferri, et infarctus et scirrhus, indeque tusses chronicas et asthma relinquere, tandemque febrem lentam cum phthisi inducere.

§. 171.

In morbo autem abigendo omnia fere valent, quae in febre catarrhali benigna §. 114. 115. commendauimus. Cum etiam materia morbi per habitum cutaneum expellatur, perspiratio lenioribus diaphoreticis adiuuetur §. 117. non vero urgeatur. Symptomata forte accidentia, angina et tussis §. 170. ex aliis praxeos capitibus diiudicentur et curentur. Hoc etiam valet, si morbus grauior redditur, ubi plurima repetenda sunt, quae de febre maligna diximus.

SUBSECTIO VI.

MORBILLI.

§. 172.

Ad febres exanthematicas quoque referuntur morbilli, qui multa cum variolis communia habent, et ideo illis subiungendae essent; quoniam vero haec exanthemata parum eleuata, quoad ortum, mutationes

tiones et medendi methodum ad ea quoque accedunt, de quibus iam exposuimus, de iis ipsis nunc dicendum esse arbitramur. Raro sporadice, saepius epidemice, grassantur morbilli, et tunc saepius benigni, rarius maligni obseruantur. In iunioribus ut plurimum accedunt, interdum in adultis pauci sunt, qui ab iis liberi manent, paucissimos altera vice si vere unquam inuadunt. Roseolas, die Rötheln, a morbillis parum differre et forte mitiores esse experientia me docuit.

§. 173.

Ingressus morbillorum est, ut omnium reliquarum febrium exanthematicarum. Infantes non raro per plures dies ante eruptionem tussi sicca vexantur. Post ea symptomata febrilia interdum mitiora, interdum grauiora excitantur; tussis sicca, sternutatio frequens, oculi lacrymantes et rubore circumfusi *, ut plurimum conspiciuntur. Conatus vomendi vel vomitus interdum praecedit eruptionem, diarrhoeae saepius et in principio morbi, et in continuato eius decursu accedit.

* Hoc signum praecipue ut pathognomonicum a multis auctoribus adsumitur, idem tamen et in aliis exanthematibus interdum, frequentius autem in nostro occurrit.

§. 174.

Pustulae ipsae tertio vel quarto circiter die, raro citius erumpunt et rubrae et paruae sunt, sensim latiores fiunt, interdum distinctae, saepius post breue tempus confluentes, parum vero eleuantur, et partim ob hanc causam, partim etiam, quod in facie quoque conspiciuntur, a purpura differunt; in omnibus enim fere corporis locis deprehenduntur morbilli,

billi, in dorso copiosiores adsunt, cum haec pars maiori calore foueatur. Cum his papulis et cutis uniuersa et potissimum palpebrae tument, sed non adeo, ut in variolis: nullam enim suppurationem subeunt, sed septimo vel octauo die pallefcunt et interdum sine desquamatione cuticulae discutiuntur, saepius vero, ut in praecedentibus exanthematibus euident desquamatio obseruatur.

§. 175.

Causa proxima in contagio quaerenda est, quod peculiaris naturae deprehenditur. Prognosis ex natura morbi, et in primis constitutione epidemica, petatur. In impuris corporibus, praecipue si errores in diaeta et medendi methodo committantur, saepius purpura accedit, quae ex sua indole diiudicanda et curanda est. Cum miasma vi ipsius febris ad superficiem corporis pellatur, ac in eadem sustineatur, methodus medendi ex antecedente tractatione petenda est. Calidum regimen in diaeta et medicamentis vix non semper nocet, in primis cum in hoc morbo febris rarius iusto debilior sit. Tussi, tamquam symptomati primario, medicamenta bechica, infusa scilicet et syrups medentur F. 54. 55.

SUBSECTIO VII.

VARIOLAE.

§. 176.

Variolae sunt exanthemata cum febre accedentia, quae a Graecis haud descriptae, Arabum tempore potissimum innotuerunt; cum vero ab his non satis accurate explicatae fuerint, in scriptoribus seculorum

lorum sequentium morbi historia satis declarata deprehenditur. Variolae itaque sunt contagiosae, indeque epidemicae et iuniores potissimum inuadunt; qui tamen in hac aetate liberi ab illis manserunt, saepe in adulta, immo in senili, contagio accedente, iis afficiuntur. Pauci forte ab hoc morbo prorsus immunes sunt; in quibusdam enim, licet paucissimis, febris variolosa sine eruptione exanthematum accedit. An, qui variolis semel laborarunt, altera vice hoc contagio affici queant, dubia adhuc quaestio est, et exempla adducta nihil certi definire videntur.

§. 177.

Est vero in exanthematibus, ad variolas relatis, maxima differentia: aliae enim dicuntur verae, aliae spuriae, et hae quidem, si duriores sunt atque acuminatae, *Steinpocken*, *Spispocken*; si seroso quodam humore scatent, *Wasserpocken*, *Windpocken* inter nostros appellantur. Hae quidem spuriae cum exigua febre et raro copiosae sunt, leuiores symptomata et parum periculi ostendunt, plerumque enim blando regimine diapnoico dissipantur, raro diu durant, et vestigia quidem aliqua, sed paullatim evanescentia in cute relinquunt.

§. 178.

Verae autem variolae sunt pustulae, quae post varia symptomata febrilia interdum leuiora, interdum grauiora, in tota corporis superficie, non numquam simul in lingua et faucibus, forte etiam in internis corporis sedibus, propullulant, ab initio paruae paullulumque acuminatae sunt, sensim sensimque eleuantur, suppurationem subeunt, pure emisso vel exsiccato, cuticulam desquamant et foueas in
cute

cute relinquunt. Morbus hic decimo quarto die interdum finitur, si benigniores sunt variolae, raro citius, tardius saepe, si copiosae sunt et confluentes, pessimaeque symptomata malignitatis coniuncta habent.

§. 179.

Causa proxima variolarum in miasmate quodam singulari posita est, quod sanguinem et humores seroso-lymphaticos inquinat, et per commercium cum hominibus variolis affectis propagatur. Miasma ipsum in sua natura non satis definitur, et dubium adhuc est, num detur fomes variolosus semper continuatus, an vero particulae variolosae denuo generentur? Contagiosum esse experientia satis confirmavit, licet non negemus, aliquam dispositionem in hominibus requiri, cum ex insigni hominum copia pauci sint, qui contagium non suscipiant.

§. 180.

Causas praedisponentes et occasionales sigillatim recensere, vel a contagio distinctas, declarare vix possumus. Licet enim certum sit, eos, qui lautiore victu nutriuntur, grauius decumbere; inde tamen tantum patet, febrem cum contagio varioloso accedentem, alia quoque miasmata morbosa in corpore latitantia euoluere §. 165. Animi affectus vehementiores, in primis metus et terror, contagii receptionem et euolutionem iuuant, cum humores et nervos agitando, vim miasmatis quasi alliciant et fortius impellant.

§. 181.

Quando itaque variolae iam epidemicae grassantur, illis, qui contagium suscipere possunt, illudque timent, nulla alia curatio prophylactica suadenda est.

est, quam diæta accurata, in omnibus sex rerum non naturalium capitibus obseruata, et, quantum fieri potest, fuga contagii. In plethoricis venæ sectio prophylactica dissuadenda non est, siquæ in primis viis saburra hæret, lenia laxantia, eaque repetita materiam morbo augendo aptam subducant. Pitisanæ diluentes et leniter resoluentes F. 25. 38. non improbandæ sunt.

§. 182.

In variolis corpora ficiora magis periclitantur, quam laxiora: hinc senibus ut plurimum funestæ sunt, obesa tamen corpora et succiplena variolis suscipiendis raro apta inueniuntur. Feminae grauidæ et eae, quibus catamenia, statò licet tempore, fluunt, maxima cum cura tractandæ sunt. Aestate et hieme ut plurimum benigniores esse solent, quam vere et autumno; in decursu morbi epidemici, non numquam menses occurrunt, ubi variolæ benigniores sunt, alii, ubi malignæ euadunt: Differentia tamen subiectorum magis attendenda est, quam tempestatum vicissitudines.

§. 183.

Haec de generali morbi historia et causis breuiter indicata sufficiant. De ipso autem ingressu, progressu et decursu variolarum et quoad prognosin et quoad symptomata concomitantia et curationem, nihil certi enunciari poterit, nisi morbum ipsum in quatuor stadia distinguamus, et eorum decursum et accidentia sigillatim pertractemus.

§. 184.
 Primum stadium est contagii, ubi febris plus minus vehemens continua oritur, et ubi ex epidemica dispositione variolas instare vel suspicamur, vel certo cognoscimus, quae tandem in secundo stadio, quod inflammationis dicitur, sensim sensimque erumpunt et maiores fiunt. In tertio stadio suppuration incipitur et perficitur, in quarto tandem, quod stadium est conualescentiae, exsiccatio pustularum et desquamatio observatur. Haec stadia ulterius distinguere et plura constituere, superfluum videtur.

§. 185.

Variolae imminentes varia in variis producunt symptomata, inter quae plurima ex iis sunt, quae de febre catarrhali benigna et maligna §. 110. 122. adduximus; sequentia tamen prae reliquis adnotanda, et circa eruptionis initia potissimum attendenda sunt: propensio in sudores, vomituritio, dolores acuti circa praecordia, hypochondria et lumbos, diarrhoea, haemorrhagia narium, splendor oculorum, stupor, somnolentia, deliria, convulsio. Grauia haec circa initium oborta symptomata grauem morbum praenunciant, mitia mitiorem, sed nihil in his perpetui. Expectanda est eruptio ipsa, qua facta, si res bene succedit, remissio symptomatum fit, contrarium contraria praenunciat.

§. 186.

Ex crebra autem observatione cognouimus, in primo stadio convulsiuos motus non adeo timendos esse; vel enim neruos agitando, naturam in expellendo miasmate, iuuant, vel non a miasmate varioloso, sed a saburra primarum viarum pendent, et haud

raro

raro diarrhoea spontanea oborta mitescunt; namque haec dummodo colliquatiua non sit, acrimoniam tubi intestinalis, quae morbum asperiores reddit, imminuit et euacuat. In iunioribus et plethoricis haemorrhagiam narium et mensium fluxum cum successu procedere, experientia docuit.

§. 187.

In curatione febris habeatur ratio, et, si illa mox in principio urget, et aestus summus cum pulsu celeri et forti, immo duro sese exferit, venae sectio grauiorem inflammationem cohibeat: ipsae vero variolae, ut pustulae inflammatae consideratae, continuata venae sectione cohibendae non sunt, cum mialina ipsum inde non tollatur. Eo tantum respiciat medicus, ut motus destructorios cohibendo, resolutorios non supprimat. (§. 1516.) Rarius etiam in nostro climate, et in summe plethoricis tantum, aestus adeo increfcit, ut alia auxilia, quam antiphlogistica, exigantur: Eligantur itaque terreo-nitrosa et acidula F. 16. 17. 49. et doses aetati accommodentur.

§. 188.

Si symptomata grauiora sunt, et simul pulsus celer et debilis animaduertitur, pulueribus terreo-nitrosis aliquot grana myrrhae vel camphorae addi possunt F. 43. 45. Eruptionem vero variolarum calidis medicamentis excitare periculosum est et saepius nocuit; frequentius enim febris aucta, quam imminuta nimis, in hoc morbi principio deprehenditur. Si tamen vis vitae alexipharmacis adiuuanda est, leniora medicamenta parca et repetita dosi exhibeantur. F. 32. 44.

§. 189.

Eiracuantia, et vomitoria et laxantia, non exhibenda sunt, nisi indicatio specialis urgeat, in quo casu tamen leniora, et statim in principio propinanda sunt. F. 56. 57. 58. Sed cum nausæa et vomituri-
tio hæc sæpius exigere videatur, respiciendum omnino est, an symptomata hæc ab inflammatione ventriculi oriantur, quo in casu vomitus non adiuuandus est. Vomitoriis enim mox in principio datis, sine indicatione speciali impetum morbi auertere et mitigare haud tutum esse videtur.

§. 190.

Sunt quidam, qui et in huius morbi initio contagio varioloso specifica opponunt; qui illud verminosum iudicant, mercurialia, qui alcalinae indolis esse adferunt, acidum vitrioli, et non nulli recentiorum infusum picis liquidæ extollunt; alii alia laudant. Cum autem miasmatis variolosi indoles nondum satis definita sit, et varia corporum idiosyncrasia varia sæpius exigat remedia, specialibus potius medendi viis, per indicationes confirmatis, insilire, quam generalia specifica adsumere conuenit.

§. 191.

Præ reliquis igitur regimen diætetikum aptum præscribatur: aer sit temperatus; conclaue obscurum; stragulis non oncretur aeger; victus propinetur parcus et tenuis; iuscula nutriencia, oua et diæta carniuum profus euitetur; concedantur tamen interdum iuscula tenuia cum farinaceis cocta, addito succo citri. Ptisanæ acido citri vel minerali quodam gratae redditæ, iulapia acidulata, quibus interdum cardiaca addantur, exhibeantur F. 59. fructus ho-

raei ficcati et cocti, vel gelatina ribesiorum et fimiles suadeantur, nisi diarrhoea oborta, vel aliud quid contraindiceret.

§. 192.

Tertio vel quarto die pustulae ut plurimum erumpunt, quae tunc temporis parvae, sparsae et parum eleuatae conspiciuntur, et cum hac eruptione secundum stadium siue inflammationis incipit. Si tunc pustulae non prodeunt, et affectus soporosi obferuntur, furis applicetur velicatorium ex cantharidibus, vel si illud nimis vehemens videatur, epispasticum ex fermento panis et puluere seminis sinapi praeferatur. Non nulli, quo eruptionem magis versus inferiora ducant, balnea * et epithemata ex aqua vel lacte calido cruribus admouent, effectu tamen non semper expectationi respondente.

* Sunt, qui balnea uniuersalia aquae simplicis vel lactis ad eruptionem facilitandam in primo stadio suadent; sed his forte cutis nimis relaxatur; eam vero balneis mundam reddere ante, quam febris urgeat, melius conuenire videtur.

§. 193.

In secundo hoc stadio, ad septimum vel octauum usque diem durante, maculae iam ortae sensim in pustulas mutantur, et paullo post in vesiculas eleuantur, tunc febris et reliqua symptomata grauiora mitescunt, vel prorsus euanescent. Pustulae si bonae notae sunt, discretae, magnae, et ab initio rubrae, deinde semipellucidae et quasi serosae fiunt, rubro inferius circulo notatae. Cum his cutis ipsa intumescit, interstitiis eius inter ipsas pustulas paullulum rubentibus, et si variolae paullo copiosiores sunt,

palpebrae tumidae oculos claudunt; tandem si ad stadium tertium progreditur morbus, pustulae pus concipiunt.

§. 194.

Haec est conditio pustularum in discretis, in primis si vires vitae in aegris succiplenis validae sunt. Si vero pustulae copiosiores vel prorsus confluentes sunt, ipsa eleuatio et tardius succedit, et in multis earumque media parte depressior fouea conspicitur, cuticula nimirum processibus suis in medio adhuc ad cutem adhaerente, non satis eleuata. Hae itaque et aliae varietates, in primis ratione magnitudinis pustularum, saepe nihil mali indicant, praesertim si vis vitae bona et febris moderata non nihil aucta est, et margo inflammatorius pustulas etiam confluentes cingit.

§. 195.

Rebus itaque descripta ratione et ex voto succedentibus, rarius quaedam symptomata urgentia occurrunt, nisi quod interdum fauces doleant et molestant deglutitionem efficiant. In regimine igitur diaetetico unice acquiescendum est; propinari tamen possunt diluentia acidulata atque resoluentia v. c. liquor terrae foliatae tartari. Oculos et in hoc, et in praecedente stadio, halitu allii, caryophyllorum, lacteque crocato illinito, vel aliis remediis non nulli defendere solent, sed his vix opus est, immo saepius stimulo suo nocent; si meticulosae tamen matres remedium aliquod efflagitent, halitus feminum foeniculi admittatur.

§. 196.

In copiosis pustulis, quae confluunt, et saepius citius erumpunt, tardius autem mutantur, summa eleua-

eleuatio pustularum vix expectanda est §. 194. Cum his symptomata vel continuantur, vel aliquo saltem modo remittunt; non numquam etiam noua accedunt; cutis vero tumida et rubens, respiratio libera, et pulsus aequalis et fortis optima signa exhibent. Angina et ea, quae a pustulis in faucibus haerentibus, et ea, quae a tumore nimio colli oritur, pessima est. In infantibus saepius diarrhoea, interdum saluatio; in adultis saepius saluae copiosior affluxus, raro diarrhoea obseruantur; his enim euacuationibus prouida natura morbum, quem per cutis superficiem expellere nequit, ad canalem alimentorum deducit, et semper fere cum successu prospero euacuat.

§. 197.

In grauiore igitur hoc et non nihil difficili morbo, omnes se- et excretiones, quantum quidem fieri potest, intra iustos limites contineantur, nisi quaedam crisis accessoria naturae motu ad variolosam accedat et cum leuamine ingrediatur. Regimen sit moderatum, nec calidum nec frigidum, et excretio pustularum omni cura sustineatur, quod quidem optime febris moderamine alibi commendato §. 130. 131. perficitur. Praeter ptisanas diluentes, interdum acidulatas, decoctum feminum cardui benedicti, vel infusum calidum herbae betonicae vel scordii conducunt.

§. 198.

Pessimum est, si in hoc stadio symptomata alia et grauiora accedunt: micturitio *, guttae paucae sanguineae ex naribus, aliae haemorrhagiae vel consuetae et parciore, vel minus solennes, phrenitis, sopor, conuulsio, cet. Pustulae tunc ut plurimum sunt depressae, cuticula quasi flaccescente, non num-

quam nigricantes et cinereae, ichore foetido repletae, interdum duriores atro-rubentes, interdum epidermis in maiores bullas nigricantes eleuatur, sub quibus gangraena est; interdum simul purpura, rarius petechiae, pessimae indolis accedunt, nullaque inflammatio in cute obseruatur.

* Micturitio saepius adest, non semper tamen metuenda, dummodo reliqua signa bona sint, in primis si urina non prorsus aquosa, sed quodam modo tincta est, et partem materiae morbosae subducit.

§. 199.

In tristissimo hoc rerum euentu bona praedicenda non sunt; vires vitae potius sustinendae et symptomatibus, quantum fieri potest, occurrendum est. In spasms, ab acrimonia neruos afficiente, ortis, emulsiones papauerinae F. 60. cum nitro, addita interdum camphora ad grana sex et ultra, propinandae sunt: Lenia etiam opiata non negligenda sunt, quae interdum sudoribus criticis ansam praebent, materia morbi tamen et in primis et secundis viis copiosius haerente, morbum non leuant. In soporosis vero affectibus vesicatoria et sinapismi suris, vel epithemata calida ex herbis emollientibus et amaris in lacte coctis pedibus admouenda sunt. Si angina urget, praeter decoctum auenae excorticatae linctus detur F. 61. vel gargarisimatibus et iniectionibus fauces eluantur.

§. 200.

Die nono circiter stadium tertium, scilicet supurationis, accedit; citius in benignis, tardius in malignis et confluentibus. Dum enim sub conuenienti cutis tumore pustulae serosae viscae, pure albo et spissae replentur, morbus ut plurimum mitior fit.

Si

Si pus flauescit, et pustulae non nihil contrahuntur, tumor cutis detumescit et rubor eius sensim dissipatur: insitendum igitur est omnibus illis lenioribus diaphoreticis infusis et decoctis, quibus materia maligna ad habitum cutaneum ducitur, quo perspiratio succedat; id, quod in discretis facile obtinetur.

§. 201.

Cum vero in confluentibus et malignis perspiratio nunc praecipue necessaria vix expectanda sit, saluatio in adultis collutionibus oris ex radice althaeae, floribus sambuci et verbasci, vel similibus ex aqua et lacte coctis sustinenda est. Hoc in casu, si unquam in variolis locum inueniant, mercurialia exhiberi possent, cinnabarina enim a quibusdam laudata frustra adhibentur. Cum vero in adultis et saepius in infantibus diarrhoea quoque obseruetur, haec ut critica rhabarbarinis et mannatis, minime vero drasticeis purgantibus datis, adiuuanda est. Hoc in casu opiata non facile propinanda sunt, nisi certe cognoscere-
mus aegrum deiectionibus debilitari, tunc enim opiata rhabarbarinis iungenda sunt F. 62. Si dolores infini ventris et tenesmus cum parca excretionem urgent, clysmata emollientia et abstergentia F. 63. suadeantur.

§. 202.

Circa initium huius stadii in confluentibus potissimum febris variolarum secunda dicta oritur, siue praesens adhuc exacerbatur. Haec si moderata est, resorptionem puris praecauet*, si vero nimium urget, et acidum citri et mineralia, in primis vitrioli spiritus, in ptisanis, et leniora diaphoretica terreo-nitrosa vel infusa calida scordii propinanda sunt. Cortex peruuanus in febre moderanda, minime

vero supprimenda, partes suas explet, qui etiam tunc temporis potissimum necessarius esse videtur, si gangraena imminet F. 64. Alia symptomata forte accidentia ex indole morbi et natura aegri diiudicentur et curentur; in primis autem ad motus naturae et crises variolarum accessorias respiciatur.

* Forte pus resorptum hanc febrem excitat, continuati vero motus febriles damnum inde metuendam auertunt.

§. 203.

Stadium quartum ei assignatur morbi periodo, quae a die undecimo ad decimum quartum solet protrahi, interdum tamen citius, interdum tardius accedit; febris tunc imminuitur, pustulae siccantur et decidunt, cutis rubicundis maculis obsessa apparet, ut plurimum non nihil eleuatis, et tenuis nouaque cuticula inducitur. In benignis igitur vix alia, quam lenia alexipharmaca requiruntur F. 65. 66. quo perspiratio blanda sustineatur. Si paullo copiosiores fuerunt pustulae, vel scalpendo nimis irritatae crustae densae relinquuntur, eae interdum exigunt, ut lacte vel oleo amygdalarum, vel butyro non salito, in superficie sua, cute tamen intacta, inungantur, quo facilius separari queant, nec duritiae suae teneram cutem laedant. Omnibus superatis, non nulli iusculo tenui carnis verueciniae, vel decocto lentium, quibus faciem et corpus lauant, mollitiem cuti conciliare intendunt, minus autem necessarium id esse videtur, cum aqua tepida vel saponata cutem satis mundam reddat.

§. 204.

Si malignae sint variolae et pus sub crustis diu haereat, acu in margine separentur, quo pus effluat,
nec

nec adeo facile absorbeatur, nec cutem teneram arrodatur, foedas cicatrices efficiat. Pustulas vero discretas et magnas aperire superfluum cognouimus; cum crustae postea ortae cutem plus laedant, quam pus blandum facile exsiccandum. Superueniunt interdum malignis superatis nouae pustulae maiores sparsae, ceu variolae secundariae, vel etiam furunculi, emollientibus quantocius ad suppurationem ducendi, ne pus resorbeatur, quod ad internas partes recedit, et saepius abscessus format, quibus in profundis sedibus haerentibus tandem ossa arroduntur et cariiosa fiunt. Hi abscessus, in primis ad ossa et articulos orti, citius omnino aperiendi sunt.

§. 205.

Palpebrae crusta conglutinatae non vi deducantur, nec aqua vel lacte nimis emolliantur, cum tandem per se aperiuntur, et bulbus oculi et tunica coniunctiua blando lacrymarum affluxu fatis defendantur, atque lucis ac aeris vis ab oculis arceatur. Cum autem, si dolor urgeat, frictio nocentissima sit, pomum coctum vel per se, vel cum paxillo croci vel camphorae applicetur. Post variolas, in primis medicamentis minus necessariis adhibitis, saepe lippitudo chronica et alia oculorum vitia oriuntur: quae etiam non raro ex malo habitu corporis et peruersa curatione v. c. ex abusu medicamentorum temperantium pendent, et ex aliis praxeos capitibus cognoscenda et curanda sunt.

§. 206.

Post variolas omnes, in primis malignas, feliciter superatas, serum lactis et interposita lenia laxantia cum optimo successu exhibentur. Licet enim multae

multae malignae partes expulsae fuerint, tamen, cum contagium malignam quasi humorum indolem auget, et latentem cacochymiam euoluat, lenia diaphoretica, diuretica et laxantia, in primis rhabarbarina medicamenta acrium humorum successiuas euacuationes praestant. Corpora autem per grauem morbum iam extenuata, nimia insuper euacuantium copia non debilitanda sunt; quam ob rem etiam requiritur, ut accuratior diæta in victu et regimine et post morbum superatum seruetur, quo aeger plenarie reficiatur.

§. 207.

De insitione variolarum pauca adhuc proponenda sunt. Haec saepius et inter varios populos tentata, saepius etiam neglecta fuit, nostris temporibus demum repetita, per experientiam non tantum innoxia, sed vere utilis deprehensa fuit, cum variolae in praeparatis corporibus excitari et contagium ex optimaë notae pustulis desumi queat, et nunc demum cognoscatur, contagium cuti applicatum, non adeo valide humores commouere, quam si illud ore et naribus attrahatur, et diu forte lateat, ante quam euoluatur.

§. 208.

Ad praeparationem spectant in plethoricis venae sectio, crebra et blanda alui euacuatio, diæta accuratior, vegetabilis potissimum, et diluens potus in ptisanis. Perficitur autem post balneum uniuersale una vel altera vice adhibitum, leui incisione cutanea, quae ad pinguedinem non penetrat, in eo brachii loco, ubi fonticuli applicantur, et filum lancum pure varioloso imbutum in vulnus immittitur. Affricatio puris supra cutem, in qua cuticula vesicatorio ablata fuit,

fuit, vel supra cuticulam ipsam, minus certa esse videtur, licet et hac ultima iam dicta ratione rem bene cessisse, per recentissimam constet experientiam. Infinitio autem variolarum anno aetatis sexto ad duodecimum optime perficitur, sed tardius quoque, si res ita postulare videatur.

SVBSECTIO VIII.

PURPURA.

§. 209.

Purpura seu febris miliaris est morbus exanthematicus, veteribus vel ignotus, vel ab iis non accurate satis descriptus, et a febre maligna petechiali non satis distinctus, quem purpurae epidemicae malignae nomine NEVCRANTZIVS primum accurate observavit et descripsit *; paullo post hic Lipsiae circa medium seculi praecedentis WELSCHIVS ** et alii eam, ut novum morbum Striesel dictum, primum in puerperis observarunt, quam deinde, causis novis accedentibus, per uniuersam Germaniam aliasque Europae prouincias varie grassantem cognouerunt medici clinici, quam tandem nostris temporibus, regimine haud nimis calido, sed moderato, et accurata medendi via observatis, paullulum mitescere vidimus.

* Vid. PAULI NEVCRANTZII de Purpura liber singularis. Lubecae 1648. 4.

** Vid. GOTTFRIED WELSCHII Hist. med. nouum istum puerperarum morbum continens, qui ipsis der Striesel dicitur. Lipsiae 1655. 4.

§. 210.

Facile quidem praevidemus, purpuram eiusque mutationes ex iis, quae de variis exanthematibus hactenus proposuimus, intelligi posse, ideoque peculiarem tractationem non requirere: Ob insignem tamen morbi varietatem, a diuersa indole miasmatis, a variis diaetae erroribus aegrotorum, eorumque idiosyncrasia naturali et morbosa, tandem etiam a diuersis medendi viis pendentem, eiusdem historiam et curationem sequentem in modum pertractare necessarium duximus.

§. 211.

Est vero purpura saepius cum febre, interdum sine ea; saepius benignae, rarius malignae indolis; saepius non contagiosa, interdum maxime contagiosa et epidemica; ea quoque non unius, sed variae indolis exanthemata sistit. Aptius tamen tractationem nostram instituere non poterimus, quam si in generali tractatione de purpura rubra et alba, eaque vel benigna vel maligna, agamus, et ad febris catarrhalis benignae et malignae, immo petechialis, varios gradus et differentias respiciamus, tandem vero de purpura puerperarum et scorbutica obseruationes non nullas subiungamus.

§. 212.

Obseruantur in aegris eadem fere symptomata, quae in febre catarrhali benigna §. 110. et maligna §. 122. 123. exposuimus, et quarto ut plurimum die, non numquam tardius, pustulae minores, primum in pectore, post modum in aliis corporis partibus, excepta facie, erumpunt, quae sensim eleuantur, vix vero latiores, aliquantum potius acuminatae
fiunt,

funt, et tunc aliqualis symptomatum remissio sequitur; persistunt illae per plures dies et prioribus haud raro nouae succedunt; tandem pro diuersitate temporis, quo ortae fuerunt, modo citius, modo tardius maturantur, exsiccantur et desquamantur, et omnibus excussis conualescentiae status animaduer- titur.

§. 213.

Horripilationes vagae, et molestae, et in ipso aestu saepius, sed incerto tempore obseruatae, symptoma peculiare huic morbo quasi proprium sistunt, hinc germanicum nomen *Griesel* a *fröseln* dictum ortum duxisse arbitramur*. Praeter ea vero anxietas praecordiorum et singularis quaedam pectoris strictura, dolor aliquis spasticus circa vertebrae lumborum ortus, ad spinam dorsi descendens, pullus celer, saepius durus, interdum debilis, urina pallida, ut plurimum purpurae accessum praenunciant. Praesentiam eius ostendunt pustulae et foetor sudoris specificus; saepius vero, si purpura aliis morbis accedit, vel lentius irrepit, praeter horripilationem supra descriptam, certa ingressus signa non inueniuntur.

* Licet aliter sentiat *WELSCHIVS* Disp. cit. cap. III. §. 3. et denominationem ab *aspred ne cutis, frießliche Haut*, vel a panno aspero, *Grieß* dicto, deriuet.

§. 214.

Purpura pustulas ostendit miliares, seu milii feminis figurae similes, eleuatas et duriores, ac renitentes ita, ut tactu cognosci possint. Rubra ut plurimum cum aliqua inflammationis specie erumpit, in maturatione vero saepius alba fit et sensim desquamatur. Alba multum variat: vel enim pustulae in inferiori ambitu rubent, vel in ipso sui medio lactescens
vel

vel pellucidum magis serum continent. Pustulae etiam copia differunt, et vel discretæ vel confluentes deprehenduntur; aliae differentiae quoad colorem et consistentiam saepius fallaces inveniuntur; cum enim purpura sensim sensimque in maturatione et per alia accidentia mutetur, in diuersis aegris pustulae non nihil diuersae apparent. Morbi itaque indoles magis ex causis et symptomatibus, quam ex pustularum differentia, declaranda est.

§. 215.

Causa proxima in acrimonia feri et lymphæ quaerenda est, quae in cacochymicis corporibus collecta, vel ob nimiam copiam ad cutem progreditur, vel febre mota eo pellitur; hinc inter causas praedisponentes cacochymia habitualis sanguini et humoribus inhaerens, merito referenda est; hinc quoque intelligitur, cur illi, qui aluum sequirem habent, vel in quibus haemorrhoidum et mensium fluxus suppressus est, vel feminae, quae fluore albo affectae sunt, hanc excretionem cutaneam crebrius experiantur. Ipsa vero acrimonia, quae in variis subiectis omnino varia est, ex effectibus potius, quam ex mixtione singulari, declarari potest.

§. 216.

Inter causas occasionales primum locum obtinet, aer paludosus et impurus, hinc in quibusdam provinciis saepius epidemicus est morbus; urbes populosiores et conclauiâ calida, impuro aere scatentia, idem praestant, quod uniuersalis causa nunc indicata inducit. Victus lautus et acrior aromaticus, uti et glutinosus, non fermentatus, pinguis, potus calidus, in primis in iis, qui simul vinosum et fermentatum

tatum potum amant; exercitia corporis intermissa; somnus nimius; animi affectus vehementiores, moeror in primis atque ira post pastum potissimum exandescens, aliique diaetae errores, purpurae generandae et continuandae occasionem dederunt. In primis vero purpuram apud nos adeo frequentem reddiderunt eae caussae, quae cutem relaxant et ita disponunt, ut ea omnis acrimoniae, ex corpore euacuandae, colatorium euadat.

§. 217.

Purpura ab omnibus aliis exanthematibus distinguitur liquore, quem continet, lymphatico, et singulari interdum obseruata eleuatione supra cuticulam, ut paruulae etiam pustulae pellucidae, visum saepe effugientes, tactu solo cognoscantur. A febre itaque scarlatina et urticata ex absentia ruboris cutanei, a variolis et morbillis ex minori pustularum ambitu, eleuationi non proportionato, distinguitur: ab his et aliis exanthematicis morbis in eo quoque differt, quod faciem non occupet, nisi confinia frontis et colli in copioso pustularum prouentu consideraueris.

§. 218.

Medicus in purpura diiudicanda magis respiciat symptomata, quae eam comitantur, quam colores et alias externas pustularum proprietates. Rubra ut plurimum benigna esse solet; melioris quoque notae est illud albae genus, cuius inferior margo rubet; pellucida, aquosa et lactea mali ominis esse dicitur; copiosa, immo confluens pessima; sed nihil in his uniuersale est, cum habitus corporis, methodus medendi peruersa; regimen neglectum et epidemica constitutio, exanthemata non numquam immutent.

Retropulsa saepius peior redit; sed interdum subito retrocedit, si maturitati propior est et tunc ut plurimum breui letalis existit. Optimum est in omni purpura, si se- et excretiones urinae, alui et sudoris blande succedunt; si eae cum leuamine augmentur, tolerandae et moderandae sunt; pessimum est, si cum illis debilitas summa inducitur. Purpura copiosa interdum, sed rarius ptyalifino soluitur.

§. 219.

Indicatio vitalis, quae in purpura benigna vix attendi meretur, in maligna negligenda non est; hinc consilia et cautelae practicae, quae §. 128. adductae fuerunt, sedulo obseruentur. Si aeger a iusculis tenuibus, vel decocto panis, vel similibus non prorsus abhorret, lenia haec nutrientia modice exhibeantur. Nec fractus horaei exsiccati et cocti dissuadendi sunt: licet enim non nulli acida huic morbo inimica pronuncient, cum illum a causa acida deducant, tamen, nisi acido-dulcia saburram acidam in primis viis relinquant augeant et moueant, acida medicamentosa in febre moderanda negligenda non sunt*.

* Quod si etiam febris non adeo valida sit, acida tamen putredini humorum, quam ex sudore foetida cognoscimus, recte quidem opponuntur.

§. 220.

Indicatio causalis exigit attentionem ad omnia, quae acrimoniam augere, mouere et ita purpuram expellere valent. Hinc euitentur et corrigantur ea, quae inter causas adduximus, §. 215. 216. in primis calor nimius et conclauium et stragulorum ex una parte, omnis aeris perflatus et refrigerium, in primis sabitanum ex altera parte non admittatur.

Haec

Haec bina extrema de potu assumendo quoque valent. Aer nimia frequentia hominum effoetus, nec renouatus, quoque nocet; hinc aeger in conclauī apto detentus minus periclitatur.

§. 221.

Acrimonia potu diluatur: propinetur itaque ptisana F. 37. 38. 67. vel decoctum panis domestici vel albi leniter acidulatum; fermentato enim potu vel prorsus interdicens sunt aegri, vel is parcius tantum interponatur. Febris in moderamine feruetur, et si exigua est, caute excitetur F. 43. 44. 45. purpura enim ipsa et his et moderato regimine in excretionē conseruanda, minime vero pellenda est. Hinc calidiora medicamenta alexipharmaca nocent, blanda diaphoretica perspirationem sustinent, quibus etiam, si nimius aestus accedit, pauxillum nitri adiici poterit. Pro hoc scopo a multis pulueres et potiones F. 68. 69. vel emulsiones F. 70. exhibentur, aliis iulapia F. 52. placent.

§. 222.

Si purpura retrocedit, pessimaque symptomata in scenam prodeunt, v. c. motus conuulsiui, tentanda saepius medicamenta calidiora, in primis si pulsus debilis simul obseruetur. Essentia alexipharmaca STAHLII, liquor cornu cerui succinatus, et camphorata medicamenta, et cum his infusum calidum scordii vel simile exhibeantur; in aliis quoque, praesertim si sopor urgeat, furis vel etiam nuchae et brachiis applicanda sunt vesicatoria ampla*, puluere cantharidum insperfo. In tam graui euentu in solis bezoardicis terreis acquiescere non conuenit.

* Magna vesicatoria efficaciora videntur, quam si simul diuersis partibus minora apponantur.

§. 223.

Praeter symptomata a §. 136-141. in febre catarrhali maligna considerata, obstructio aluina attendatur, quae quidem in ipsa purpurae eruptione toleranda est, nisi grauius symptomata nos de aluo liberanda sollicitos esse iubeant; si vero aluus libera requiritur, et lenissima laxantia salina et manata eandem vix mouent, nec tuta esse videntur, tunc oleum amygdalarum dulcium, vel lenissimum clyisma sine stimulo F. 71. in aluum erit iniiciendum; vix enim dici potest, quam sensibilia in purpurae malignae decursu inueniantur corpora.

§. 224.

Purpura puerperarum praecedenti similis quidem est, ita, ut benigna et maligna, rubra et alba, gradu differant, et sub iisdem symptomatibus accedant et finiantur: cum autem mutatio corporum, respectu solidorum et fluidorum, in grauiditate et puerperio insignis deprehendatur, et haec corporum conditio purpuram inter nostrates primum induxerit, caussarum, prognoseos, curationis et symptomatum varietas omnino exigit, ut paullo specialius in hanc primam speciem inquiramus.

§. 225.

Caussae superius enarratae §. 215. 216. in his quoque, sed et aliae insuper in grauiditate et circa partum obuias, attendendae sunt. In grauiditate multae caussae, circulationem humorum liberam impediētes, sanguinem et humores inde deriuatos, ad corruptionem pronos reddunt, in primis si lautus victus et ille, qui ex farinaceis glutinosis cum ouis et buty-

butyro paratur, abusus potus calidi, in primis coffee, et alii diaetae errores, ex quibus alius obstructa vel segnior redditur, committuntur. Post partum vero secundinarum, vel cruoris, partialis vel totalis retentio, lochiorum fluxus primis diebus iusto parior, alius adstricta, lactis repressio, calor nimius conclauium, aer iners et putridus, vehementiores animi affectus, abusus ciborum nutrientium et potus spirituosus, praecipuas causas sistunt.

§. 226.

Purpurae accessum signa §. 213. exposita docent, alba vero, si tertio iam vel quarto die post partum erumpit, cum deliriis, aestu summo et aliis grauioribus symptomatibus, semper ferme funesta est, in primis si sudor copiosus eam praecedat; si urina pallida, stranguriosa cum retentione lochiorum simul est; si inflammatio uteri et refrigerii sensus in abdomine percipiuntur; si cum purpura petechiae erumpunt. Interdum si symptomata quodam modo mitiora sunt, et febris cum fluxu largo materiae foetidae ex genitalibus remittit, spes aliqua salutis superest. Multo mitior est purpura in puerperis, si rubra quinto, septimo vel nono demum die erumpit; si symptomata mitiora sunt et excretiones conuetae ex voto succedunt.

§. 227.

Praeter indicationem viralem, quam §. 219. exposuimus, prophylactica et ante et post partum, in primis in corporibus acrimonia scatentibus, attendenda est: In grauidis plethoricis venae sectio vel bis vel ter instituatur, praecipue paucis ante partum diebus in pede, in prioribus autem mensibus in bra-

chio: reliqua etiam plethorae minuendae consilia non negligantur (§. 1415. seqq.) Alui semper habeatur ratio, et illa ex indicatione speciali vel pulueribus rhabarbarinis F. 4. 11. vel infuso aquoso F. 72. vel clysmate F. 71. cui etiam stimulus ex sale vel melle addi potest, subducatur. Diaeta potissimum quoad alimenta et potulenta ita ordinetur, ut alius facile respondeat. Hinc in iis, in quibus acrimonia abundat, potus copiosus, sed aquosus ex ptisanis suadeatur, spirituosus vero non nisi pro roborando ventriculo concedatur.

§. 228.

Post partum potus spirituosus et nutritio ex iufculis pinguibus et gelatinosis, in primis in illis, quae succis abundant et lactare nolunt, dissuadeatur*. Detur potius ptisana ex hordeo vel pane cocta cum radicibus scorzonerae, foeniculi et similibus. Lochiorum habeatur ratio, et illorum fluxus vel pulueribus cum castoreo F. 73. vel si febris urget, potio- nibus temperantibus cum nitro F. 42. adiuetur. Exhibeatur etiam pro hoc scopo infusum aquosum melissae vel simile F. 74. vel quod nostris solenne est, decoctum cereuisiae cum floribus chamomillae. Euitetur refrigerium, et calor nimius, et regimen externum, quod in grauioribus morbis suadent medici, attente obseruetur.

* Feminis debilibus, quae nutritis officium suscipere interdum coguntur, nec febre nimia agitantur, lochiaque copiosa experiuntur, victus quodam modo nutriens concedendus est.

§. 229.

Venae sectio, primis post partum diebus, raro vel nunquam, nisi uteri inflammatio urget, locum habet,

habet, cum virium ratio habenda sit et fluxus lochiorum magis, quam alia sanguinis euacuatio, requiratur. Alui obstructio non diu toleretur, sed illa leni laxante adhibito F. 72. vel si corpora sint phlegmatica, pilulis STAHLII, BECCHERI et similibus polychrestis vulgo dictis, a granis quindecim ad viginti et ultra soluatur. Casus specialissimos therapia generalis diiudicat, et venae sectionem aliasque euacuationes, vel in aliis casibus apta cardiaca adhibenda ostendit; in primis autem ea, quae superius §. 221. 222. expoluimus, attendenda sunt.

§. 230.

Purpura scorbutica in corporibus, quae impuris humoribus scatent, saepius sine febre euidenti, aestiuo potissimum tempore accedit, non nunquam vero aliis leuioribus morbis, v. e. febre catarrhali benignae superuenit; in utroque casu semper fere chronica est et aegros diu exercet. Rubras ostendit pustulas, et asperam reddit cutis superficiem, cum pruritu multo, in primis si corpora incalescunt. Saepius sine noxa recedit et facile reuertitur. Cum hac morbi specie nec languor insignis, nec anxietas praecordiorum, nec alia symptomata, in grauiori purpura obseruata, occurrere solent.

§. 231.

Causa in acrimonia feri posita est, quae ab acri, falso et aromatico victu in corporibus raris et vitae sedentariae deditis frequens morbus est; potus copiosus calidus, potus diluentis frigidiusculi parciore adsumptio, abusus tabaci, multum ad eius genesis faciunt, praesertim si corpora in aere libero raro vel nunquam exercentur, et euacuatio aluina definitis

temporibus absoluenda negligatur. Si obstructio mensium et haemorrhoidum, vel plenaria harum euacuationum cessatio obseruatur, et ex his causis viscerum infarctus imminet, morbus diuturnior redditur.

§. 232.

Quo grauior corruptio humorum est, et quo diutius durauit morbus, eo difficilius eius duratio est, cum cutis quasi singulari modo ad acrimonias suscipiendas disponatur; quod si vero ea, quae in therapia generali (Part. III. Cap. IV. §. 1420. seqq.) de cacochymia corrigenda monuimus, studiosè obseruentur, facile succedit curatio, in primis si in principio morbi apta et causis contraria diaeta eligatur. Diluente nec fermentato potu, cibis acrimonia destitutis, motu corporis sufficiente in aere libero et puro, frictione et balneis multum solati aegro affertur.

§. 233.

In plethoricis venae sectio consueta prophylactica haud intermittenda est, licet curatoria raro locum inueniat, scarificatio interdum melius conducit. Euacuationes aluinae leniores crebrius instituantur, fortiores prorsus intermittantur. Ptisanæ ex radicibus demulcentibus, scorzonerae, chinae et bardanae, in primis si ventriculi robur adhuc satis valet, crebrius suadeantur. Omnia medicamenta calida et alexipharmaca, quibus purpura expellitur, euitentur, nisi forte interdum, diluentibus praemissis, et spongiosis corporibus haec curatio tentanda sit. Vernali tempore accedente, usus aquarum mineralium vel prophylacticus vel curatorius negligendus non est, qui tamen constitutioni aegroti adaptandus et exquisita

fita diaeta adiuuandus est. Post morbum superatum balnea frigida aquae dulcis ad cutem roborandam conueniunt.

SECTIO III.

FEBRES CONTINENTES.

§. 234.

Febres continentes sunt, quae a principio usque ad finem morbi, aequali fere saepe symptomatum vehementia saeuunt, nec remissionem, multo minus apyrexiam habent. Aliae vero aequali impetu usque ad mortem incedunt, aliae sensim intenduntur, et si curationi locus est, sensim imminuuntur. In calidioribus regionibus frequentiores sunt et ita a veteribus aequae ac recentioribus practicis describuntur, in nostro vero climate rarius occurrunt, et si in principio morbi fortius paullo incedunt, tamen progressu temporis ad continuas remittentes propius accedunt.

§. 235.

Licet vero eae, quae in nostris terris oriuntur, febres continentibus similes ex sectione secunda de febribus continuis remittentibus intelligi et curari possent, cum in his quoque, unum quasi paroxysmum sistentibus, febribus ad febrem ipsam et symptomata respiciendum sit, a re tamen alienum non erit, si praecipuas obseruationes de febre ephemera, synocho putrida et febre ardente breuiter colligamus.

§. 236.

Cum has tantum febris continentis species in scenam producamus, nos quidem non latet, a veteribus scriptoribus, quos ut normam in praxi clinica assu-

mimus, nec non a recentioribus multis plures species describi. Nos vero ideo haec tantum exempla adducimus, quoniam a symptomatum varietate solum desumptas differentias iater veras referre haud possumus, sed easdem in individuali tantum morborum disquisitione ulterius determinare valemus.

§. 237.

Febris ephemera siue diaria in iunioribus, ceteroquin sanis atque plethoricis corporibus oritur, si paullo grauiores diaetae errores commissi fuerunt, quibus humorum motus insigniter augeri potuerunt, ita, ut tota febris uno quasi paroxysmo viginti quatuor horis et saepe citius, sine notabili quadam remissione interueniente, finiatur*. Si vero paroxysmus per aliquot dies durauerit, ephemera plurium dierum siue synochus simplex dicitur.

* Leues insultus catarrhales, qui intra viginti quatuor horas, saepius etiam citius, finiuntur, ad nostram tractationem vix pertinent.

§. 238.

In hac febre, ut in aliis haecenus descriptis, symptomatum variorum accessum sentiunt aegri; sed cum bene valentia corpora inuadat, haec etiam efficacius resistunt, et intra breue temporis spatium vel vomitu et diarrhoea, vel haemorrhagia narium, vel sudore, vel urina cum sedimento materiam morbi vel subito ingestam, vel motu concitatam, ex corpore expellunt, interdum tamen si excretiones sine leuamine accedunt, morbus malignus fit, v. c. in rarissimo morbo, quem sudorem anglicum appellant.

§. 239.

In his caussa proxima est motus vehemens in sanguine et humoribus subito obortus, sine accedente materia maligna praedisponente, per causas occasionales subito et vehementer corpus exagitantés, excitatus. Ira, terror, nimia mentis et corporis exagitatio, vigilia, ingluuies, ebrietas, venus immodica, refrigerium subitaneum in sudore copioso, et similes corporis et animi motus hic in censum veniunt; raro enim unica ex his causis ad febrim excitandam sufficit, saepius plurimae simul occurrentes morbum adeo grauem visum efficiunt.

§. 240.

Diagnosís et prognosís in principio morbi difficillime formatur, in attenta autem decursus morbi consideratione signa anamnestica cum diagnosticis comparata ideam huius febris exhibent. Interim nec medici consilium semper necessarium videtur, cum vires vitae sufficiant, et regimine blando tota curatio absoluatúr. Nec ipse febris impetus, nisi nimius fuerit, quo in casu venae sectio in principio necessaria est, aliis, quam lenioribus temperantibus infringendus est, quoniam, nisi morbi solutio plenaria fiat, is saepius sine ulla vel notabili excretioné remittit, et interdum febrem continuam malignam, interdum lentam relinquit. Curatio igitur, quam vehemens etiam inueniatur morbi impetus, caute instituenda est, ne vires vitae nimium infringantur.

§. 241.

Similes saepe caussae synochum putridam producunt, si malignus sanguinis et humorum status mox in resolutionem quandam putridae firmilem* transit: quo

quo in casu omnia symptomata grauiora sunt, pulsus inaequalis, respiratio anhelosa, debilitas, inquietudo, deliria, urina turbida, iumentorum ad instar, sudor frigidus, dum interiora calent et destruantur. Febris haec saepe in ardentem et phrenitidem abit, saepius exanthemata erumpunt, quae pessimae indolis sunt. Fallax etiam sub initium non raro hic morbus est, et febris tertianae intermittentis speciem habet, hinc in corporibus cacochymicis eueniens maxima cum attentione excipiendus est, in primis si summa imbecillitas mox ab initio obseruatur.

* Vera quidem putredo in humoribus non est, sed peruersa quaedam mixtio, quae crasin sanguinis et humorum inde deductorum ab initio resoluit, et simul solida ipsa destruit, motusque elasticos et vitales infringit; nec vera semper inflammatoria est diathesis, quippe quae validam solidorum resistentiam requirit.

§. 242.

In haec febre, cum adeo debilitet, euacuationes excitandae non sunt, nisi forte spontanae et cum leuamine accedentes adiuuandae vel moderandae sint; quam quidem rem in antecedentibus tractationibus satis iam declaratam esse cognoscimus; paucis tantum monemus, ptisanas et iulapia ex acidis, pulpa tamarindorum, succo citri, cremore tartari dari et similia quoque per clysmata iniici posse, quo omni ex parte putredini vel simili humorum resolutioni in corpore oriundae obuiam eatur. Regimen caloris sit temperatum, quale in plurimis morbis hactenus expositis commendauimus.

§. 243.

Si febris ardens in vulgari et ubique inter nostrates recepto sensu sumitur, (hitziges Fieber) tunc ad febrem

febrem malignam continuam §. 121. cum multo aestu oriundam pertinet; si vero febrim ardentem cum causo veterum comparamus, tunc morbum grauiissimum vix remittentem consideramus, in quo aestus insignis vel ardor potius, aut in toto corpore, aut in vitalibus organis, siccitas totius superficiei corporis, oris et faucium, ita, ut manus ori admota feruidum halitum sentiat, lingua aspera, fitis clamorosa, tussis sicca, respiratio anhelosa, pulsus celer et durus, anxietas vera praecordiorum, cephalalgia, vigiliae, aluus sicca vel liquida biliosa, urina flammea parca, ut praecipua et maiori cum vehementia oriunda symptomata obseruantur.

§. 244.

Licet autem modo recensita symptomata iam factis funesta sint, auctum tamen morbum denunciant frigus in extremis cum ardore interno, fitis non percepta, quamuis lingua et fauces siccescant, sudor pinguis non leuans, urina vel nigricans vel aquosa, pulsus debilis intermittens, paucae guttulae sanguinis variis locis excretae, deglutitio laesa, vel summa inquietudo, vel sopor et conuulsio.

§. 245.

Causae quidem eadem sunt, quas §. 239. indicauimus, sed praedisponens in sanguine condensato, saepius atrabilario quaerenda est, qui nimirum per causas occasionales vehementius agitatus, in vasis minimis stagnat, inflammationem quasi uniuersalem in iisdem silit, resistentia cordi facta, internos motus, in primis in corde et pulmonibus, concitat et adeo validum sanguinis attritum aestumque efficit. Qui sanguinem alunt facile in motus concitandum, iuueni-

iuuenilia corpora, magis tamen ea, quae rigida solidata et fluida densa biliosa obtinent, hac febre corripiuntur. Aestus nimius solis, haemorrhoides vel mensuum fluxus suppressus, inter occasionales causas supra citatas adhuc referendae sunt.

§. 246.

Raro morbi huius solutio per crisin expectanda est, nisi haemorrhagia narium, vel interdum alia similis morbum leuet et efficiat, ut is mitius progrediatur et ad veram crisin disponatur. Haemorrhagiam vero narium imminere, ceruicis et capitis dolor, temporum grauitas, faciei et oculorum tumor et rubor, lacrymae inuoluntariae, aurium bombus, pruritus narium, anxietas, pulsus durus irregularis, ostendunt. Simili quoque interdum modo morbus noster, vel per diarrhoeam, vel per sudores soluitur, vel materia morbi abscessus ad glandulas format, ut plurimum vero valida haec febris adeo funesta est, ut omnem curationem respuat, et tertio quartae die hominem e viuis eripiat.

§. 247.

Curatio, si qua est, id exigere videtur, ut mox in morbi primo ingressu largior venae sectio instituat, tardior enim saepius nocet, quoniam humores cito ad coctionem dispositos ad peruersas vias ducit, et perturbationibus criticis ansam praebet. Fluida diluentia et refrigerantia omni modo, per os et per anum ingerantur: Hinc apozemata antiphlogistica, F. 51. 72. ptisanæ acidulae F. 53. 75. iulapia similia F. 59. 76. potiones et emulsiones F. 42. 70. cum copioso nitro, serum lactis et clysmata F. 77. crebrius adhi-

beantur, et aeris potusque regimen magis frigidiusculum, quam temperatum, eligatur.

§. 248.

Febris biliosa rarius quidem apud nos ad eundem gradum accedit, ut inter continentes referri mereatur, sed pro symptomatum differentia ad catarrhalem vel benignam vel malignam pertinet; in calidioribus vero regionibus grauior est, saepius cum reiectione copiosa bilis per vomitum et aluum grauissima symptomata §. 243. 244. producit; hinc si praecedentes morbi ab ira et vehementissima bilis agitatione orti fuerunt, variaequae causae praedisponentes accedunt, et hic morbus et vehementissimus et continens, cum cholera saepius coniunctus et letalis euadit.

SECTIO IV.

FEBRIS LENTA.

§. 249.

Febbris lenta fere continuo calore, post partum tamen incrementum, aegrum conficit, cum pulsu celeri et in primis debili se sistit, in suo quidem principio vix animaduersa, sensim vero aucta incrementum. Haec itaque febrium species succos lymphaticos vel dissipat, vel nutritioni ineptos reddit, et praeter ea neruis vigorem, a fluido in illis moto dependentem, subtrahit, hinc non tantum motus elasticos, sed et vitales in corpore perficiendos debilitat, ita, ut sub pessimis symptomatibus macies tandem corpori inducatur, et aeger viribus exhaustus pereat.

§. 250.

§. 250.

Licet autem febris nostra in essentialibus semper eadem maneat, multa tamen circa varietatem causarum et symptomatum monenda sunt: eius itaque tractationem optime absolui posse putamus, si primum insignem causarum differentiam, quibus febris nostra excitatur, perpendimus, paullo post omnem morbi decursum eiusque varios gradus et symptomata examinando, succinctam huius febris historiam exponimus, ex quibus quidem diagnosis et prognosis generalis apte colligi potest, quo facto, aliquot curationis exempla, cum omnes species pertractare nequeamus, subiungimus.

§. 251.

Causa huius febris proxima in acrimonia, qua humores per varias causas praedisponentes et occasionales lente inquinantur, consistit, quae, cum imbecillitas systematis nervosi per easdem causas simul inducatur, irritatione sua non quidem validam cordi resistantiam, lente tamen depascentem calorem efficit. Licet enim videri possit, ac si sola humorum resolutio morbosa calorem euoluat, et spasmus cordi resistantiam faciens in fibra debili nullus sit, tamen et in nostro casu ad utramque febris causam §. 35. respiciendum esse celeritas pulsus aliaque phaenomena declarant.

§. 252.

Ad hanc febrem suscipiendam maxime disposita sunt corpora imbecilla, quae ideo acrimoniam susceptam non satis subigere et expellere possunt. Huc faciunt nativa dispositio, morbus quilibet grauis, interdum quidem superatus, insigni tamen virium defectu et debilitate relicta, ita, ut potissimum omnis generis

generis febres male curatae lentas post se relinquunt: idem praestant omnia ulcera interna et externa, ex quibus pus vel materia ichorosa resorberi potest: morbi exanthematici acuti et chronici male curati; ipsa etiam nutritio, vel per minus aptam digestionem et elaborationem vel per dissipationem optimorum humorum laesa.

§. 253.

Causae occasionales cum innumerae fere sint, omnes figillatim recenseri haud possunt, praecipuas tamen indicasse sufficiat. Aer putridus, iners, non renouatus, inedia diu tolerata, vel nimia ingluuies, et cruditates primarum viarum inde relictæ, abusus potus aquosi, in primis calidi vel etiam fermentescentis, cum vita otiosa et defectu exercitationis, nimiae vigiliae, vel somnus longius iusto protractus; omnes excretionēs nimiae, sanguinis in haemorrhagiis, spermatis in immodica venere, lactis in nutricibus imbecillis, immo et salivae, sudoris, urinae cet. per inepta medicamenta praestitae; interdum hae ipsae excretionēs, ob consuetudinem tolerandae, nunc suppressae; nimia animi agitatio in studiis, moerore cet. praereliquis attentionem nostram exigunt.

§. 254.

Cum igitur ex his et pluribus aliis causis corpora debilitantibus, febris lenta inducatur, distinctiones vulgo adsumtae, et a causa vel gradu morbi petitae, vix sufficere videntur. Sic enim non nulli febrem lentam in hecticam, quae a sanguine et lymphâ acri, in phthisicam, quae ab ulcere pulmonum vel alio interni visceris, et cachecticam, quae a lymphâ spissâ et viscerum obstructione oritur, distinguunt. Alii len-

tam simplicem leuiorem et hecticam tanquam grauiorem morbi gradum assumunt. Alii alias distinctiones v. c. febrem marasmodem addunt.

§. 255.

Febres intermittentes, in primis quotidianas, imbecillos homines inuadere et sub catarrhalis benignae specie incedere §. 99. saepe etiam in lentas mutari §. 102. exposuimus; continuas quoque vel ex dispositione subiectorum, vel ex peruersa medendi via in lentas abire, vel sub lentarum specie, die vigesimo primo aut tardius terminari experientia docuit*. Quae quidem omnes partim ex iis, quae alibi proposuimus, partim ex hoc ipso capite diiudicandae sunt. Nos vero in hac tractatione potissimum ad lentas chronicas respicimus.

* Attendi potissimum merentur lentae neruosae, quas IOANNES HUXHAM in obseruationibus de aere et morbis epidemicis ab anno 1728. ad finem anni 1737. Plymuthi factis. Londini 1752. suo. p. 147. seqq. prae aliis auctoribus bene descripsit.

§. 256.

Ab initio igitur febris lenta, si vel ex suis causis oritur, vel post alios morbos relicta, clanculum quasi accedit, mitissima est: corpus sensim languet et calor, qui post partum increscit, et in augmento suo in volis manuum et plantis pedum peculiarem quandam ardoris sensum praestat, vires sensim eneruat: rubor quoque genarum, qui in primis post partum vel leniores corporis et animi agitationes accedit, fallax sanitatis signum est, quando alio tempore facies cacochymica flauescens, in primis circa oculos, deprauatam humorum indolem ostendit. Pro temperatum

statum varietatibus interdum catarrhalis videtur, et sub apto diaetae regimine, vernali potissimum tempore, non nihil remittit, nouis vero causis accedentibus iterum exacerbatur, et ita per annos lente progrediendo variam faciem obtinet, et medentes fallit, saepe tamen causis nimium incrementibus celeri progressu ad finem pergit.

§. 257.

Incrementum morbus, si febris continua fit, et raro vel numquam intermittit; exacerbatur potissimum post partum, aliis temporibus, in primis post somnum, quodam modo remittit; languor sensim auctus, pulsus celer et debilis, post partum plenior, non fortis, urina crassa, interdum cum sedimento, saepe varia vel naturali similis, vel tenuis spumosa, praecipua signa exhibent. In hoc morbi statu quoque facilis iracundia, somnus inquietus cum ardore et siccitate cutis, aut quietus cum sudore debilitante obseruatur.

§. 258.

Tandem symptomata omnia peiora fiunt, calor fere continuus est, sine remissione euidenti, pulsus celer et debilis, cutis vel arida, vel pingui sudore diffusus, urina parca, lixiuiosa, interdum cuticulam apparenter pinguem ostendit, tumor pedum oedematofus, mollis, digitis facile cedens, et foveas diu relinquens, tussis sicca, respiratio breuis, pilorum defluuium, sudor et diarrhoea colliquatiua, quibus quidem aliisque similibus signis praesentibus, mors proxima iudicanda est.

§. 259.

Diagnofis morbi et varii eiusdem gradus ex signis nunc recensitis colliguntur; uni enim vel alteri vix

fidendum est. Prognosis etiam pro gradu vario varia est. In principio §. 256. si causae praedisponentes et occasionales corrigi possunt, curatio saepius ex voto succedit; in progressu §. 257. difficillima curatio est, quae non perficitur, nisi acrimonia humorum corrigatur, et solidorum robur et vis vitalis sustineatur, ideoque, causa proxima §. 251. suppressa, febris ipsa mitior reddatur, vel prorsus dissipetur; in summa tandem morbi gravitate §. 258. cum mors propinqua sit, non nisi curatio palliativa locum inuenit.

§. 260.

Indicatio vitalis id exigit, ut omnia, quae vires infringunt, sollicitè euitentur; hinc curae et studia grauiora, nimiaeque animi attentio, nec non labores corpus defatigantes, intermittendi sunt. Aeger victu bono, nec adeo iurulento, nec condimentis acriori reddito, nutriatur; is etiam in aere libero et puriore, nec humido, nec calido, sique fieri potest, in montosis locis versetur, et matutino potissimum tempore corpus vel ambulatione, vel uestione in rheda, vel equitatione, pro virium ratione exerceat.

§. 261.

Indicatio caussalis, si febris lenta ex alio morbo orta fuit, et cum eo progreditur, id exigit, ut eidem apta curatione occurratur: Si vero aliae causae febrem nostram lente euoluunt, haec quidem suo modo remouendae sunt, id, quod excausarum indole §. 252. 253. optime cognosci et diiudicari potest. Quo vero haec medendi via melius perspiciatur, non nulla exempla ad eam explicandam proferimus.

§. 262.

Si post febres intermittentes inepte suppressas lenta oritur, prior febris iterum reuocanda est, id, quod datis lenioribus purgantibus, praecipue rhabarbarinis F. 36. 50. 51. quin et pro diuersa subiectorum ratione paullo valentioribus remediis optime perficitur; interponendae tamen sunt mixturae et pilulae resoluentes F. 19. 23. Si vero debilitas solidorum in primis et intermittentem et lentam foueat, cortex peruuanus exhibendus est F. 20. 21. 64. Post febres acutas similis, sed longe mitior curatio conuenit; dari possunt decocta F. 38. 78. et simul liquor terrae foliatae tartari et extracta amara, habita tamen virium ventriculi ratione, et tandem nisi obstructio vel scirrhus visceris extimescendus sit, cortex peruuanus robur amissum restituit.

§. 263.

Saepius debilitas primarum viarum et cruditates in iis collectae lentam febrem inducunt, quo in casu vomitoria et laxantia pro ratione indicationis generalis et dispositionis aegri exhibenda sunt, sed lenia et repetita fortioribus praestant. Dispiciendum etiam est, an non hoc in casu infusa vinosae amarificantia et laxantia F. 14. an thermarum et acidularum usus conueniat, cum quibus tamen tum semper, tum praecipue hoc in morbo accurata diaeta, aegri viribus accommodata, praescribenda et lenia stomachica F. 22. 27. 30. interponenda et subiungenda sunt.

§. 264.

Si nimiae euacuationes defectum humoris nutritii induxerunt, id, quod v. c. post abusum veneris, euenire solet, post primas vias leniter euacuatas, nu-

trientia et roborantia exhibeantur. Iuscula tenuia, ex carne vitulina vel pullis cohortalibus parata, cum herbis millefolii, chaerophylli, radicibus petroselinii, apii dulcis et similibus recentibus cocta, omnino conducunt. Propinetur simul ptisana ex chinae radice cum pauxillo cassiae lignae, et si corpora sensim succis nutrientibus repleta fuerint, solidorum debilitas, in primis in visceribus obseruata, cortice peruuiano optime corrigitur.

§. 265.

Simili modo et aliis caussis, febres lentas excitantibus, occurrendum est, et sic quoque indicatio curatoria leuioris morbi §. 256. absoluitur. Terreae absorbentia et alia, quae demulcentia dicuntur, v. c. cornu cerui sine igne praeparatum, etiam cum nitro data, in febre exstinguenda parum profunt. Febrem ipsam venae sectione suppressere et incongruum et perniciosissimum est, quoniam ipsa causae proximae, scilicet humorum acrimoniae et debilitati solidorum §. 251. non opponitur, sed vires potius insigniter infringit; cura vero lactis et iuscula refrigerantia et acrimoniae et debilitati opponi poterunt, ideoque a nobis quodam modo considerari merentur.

§. 266.

In cura lactis igitur asininum reliquis praeferatur, quod vel per se, vel cum aquis selteranis, ieiuno ventriculo in aere libero et puriore, cum modica corporis exercitatione, a libra semis ad libram unam et ultra singulo mane bibitur. Lac caprillum contemnendum non est, et vaccino certe praefendum; animal vero, cuius lac bibitur, optimis herbis nutriatur, neque tamen semper requiritur, ut eidem medicatae plan-

plantae selectae exhibeantur, cum tales saepius respiciantur. Lac nutricis sanae ex mammis haustum nonnulli laudant; conuenit etiam serum lactis dulce (§. 737. seqq. §. 1564.) simili modo adsumtum. Saccharum lactis, quod aliis placet, exiguam omnino virtutem habere videtur.

§. 267.

In ipso vero lactis usu eo semper respiciendum est, ut aluus aperta sit; eius itaque obstructio rhabarbarinis, mannatis et clysmatibus resoluatur, vel potius praeuertatur. Licet enim lac blandum nutriens sit, in usu eius tamen id attendendum est, ut primae viae vel iam dispositae sint, vel eo disponantur, ut lac digerant et subigant; eius enim coagulum plus detrimenti, quam commodi adfert. Hinc etiam, cum lac ab aeris accessu insigniter mutetur, illud in vicinia aegri ex uberibus animalium ducatur, quo tepidum bibatur.

§. 268.

Cum consueta carniū iuscula, pro nutriendi fine hausta, nimis saepe nutriant, ideoque a visceribus debilibus vix subigi queant, ut plurimum aestum augeant: ex carnibus animalium exsanguium alii iuscula longe nobiliora coquunt; huc pertinent viperæ, testudines, cancri fluuiatiles, ostreae cet. Caro autem ipsa horum animalium, in primis fortius cocta, tenacissima est et digestioni valde resistit. Iuscula haec cum herbis et radicibus demulcentibus et nutrientibus magis, quam medicamentosis, in balneo maris, chemicis dicto, digesta, blande nutriunt et acrimoniam inuoluant. Optimis vero his nutrientibus, roborantia, in primis corticem peruianum, vel

interponendum vel subiungendum esse quilibet perspicit.

§. 269.

Si febris grauior redditur, curationi vix locus est, sed symptomata urgentia tantum attendenda et mitiganda sunt. Sudores itaque nimii blando, et temperato regimine, et terreis medicamentis cum nitro exhibitis, F. 16. 79. quodam modo compescuntur. Si ciborum fastidium vel nausea urget, et pulueris cascarillae et radice ari aliquot grana, dictis medicamentis addi possunt. Sitim et siccitatem oris interdum iulapia F. 52. leuant, diarrhoeas vero abortas pulueres ex coralliis rubris cum aliquot granis massae pilularum de cynoglossa vel styrace mitigant. In tussi sicca, si dulcia ferre possunt aegri, detur linctus F. 55. Pedibus oedematosi imponantur sacculi ex furfuribus cum sale communi, vel ex pulueribus chamomillae, absinthii et similibus; haec tamen applicata remedia, si respirationem anxiam reddant, vel diarrhoeam inducant, remouenda sunt.

CAPVT II. INFLAMMATIO.

§. 270.

Stagnans in limitibus sanguiferorum et serosorum vasorum sanguis eadem distendit, et si acrior est, vel stagnando talis quoque fit, irritat: hinc canales illi robore suo elastico et vitali, et vehementius quidem, hoc est, spastice resistunt, ideoque motum humorum circulatorium ita mutant, ut sanguis a corde fortius primum in eam partem, in qua obstructio est, post modum in reliquas quoque corporis partes propel-

propellatur. Oriuntur inæ in toto corpore febris, in parte affecta potissimum dolor, rubor, calor, pulsatio et tumor, et hic corporis præternaturalis status inflammatio * dicitur. (§. 975. et 1209). Est vero idiopathica, ex causis, parti affectæ immediate applicatis, oriunda, vel metastatica ex humoribus, per alium morbum peruersæ motis, huc translata.

* Inflammationis notio parti tantum inflammatae, non toti corpore competere videtur. cum autem parte quadam inflammata, vel certe in grauiori casu, crasis uniuersi sanguinis immutetur, et solidæ quoque partes vehementius agitentur, uniuersalem corporis morbum dicere possumus.

§. 271.

Causa proxima est stagnatio humoris, in primis cruoris, in vicinis serosis et lymphaticis arteriis, quæ in naturali statu sanguinem non vehunt, licet et vasa sanguifera ipsa copiosiore cruore distendi et inflammari queant. Sanguis enim ex natura sua gelatinosus, suoque igitur modo spissus est humor, qui, quiete accedente, in parte affecta condensatur, in reliquo autem corpore celeri motu agitatus incalescit, ut inde lymphatica eius pars eodem modo, ut albumen ouorum, coaguletur. Stagnatio humoris non rubicundi, sed longe tenuioris in vasis minoribus contenti, quæ in rheumatismo et podagra obseruatur, vel plane non, vel tunc demum, quando febrim accendit, ad inflammationem referri potest.

§. 272.

Ipsa vero humorum stagnatio, ex leuioribus causis sæpius orta, ideo a lento infarctu et simplici obstructione vasorum differt, quod vasa, in quibus san-

guis continetur et propellitur, vi sua elastica et vitali potissimum resistunt. Inde etiam febris oritur, et motus cordis et arteriarum magis intenditur, quibus naturae viribus liquor stagnans saepius promouetur, discutitur, et circulatio liberior redditur; nimia vero resistentia, vel ab ipsorum vasorum, vel humoris quoque iis impacti indole, inducta, magis cogitur et inflammatio augetur.

§. 273.

Ad causas praedisponentes praecipue referri merentur plethora vera, et quae hanc saepius comitatur, sanguinis densitas; omnes etiam euacuationes ferofae nimiae, quae multum tenuioris humoris dissipant, ideoque relicta crassiore parte densitatem et simul acrimoniam sanguinis saepius inducunt; robur naturale nimis auctum, non tantum in iusto strictiore fibra, sed et in viuidiore et copiosiore fluidi nervei influxu positum; hinc mediae aetatis homines magis, quam infantes et senes, et ratione temperamenti habita, cholericis in primis, morbis inflammatoriis obnoxii sunt. Attendenda quoque est ipsius obstructae partis singularis seu potius partialis dicenda laxitas; in ea enim ratio posita esse videtur, cur una pars prae altera magis cedat irruenti humori.

§. 274.

Causae occasionales inflammationum, quae externas partes occupant, innumerae fere sunt, in chirurgia accuratius disquirendae; illae autem internarum partium inflammatarum ex generali pathologiae doctrina et specialioribus morborum historiis colligendae erunt. Sufficiat non nullas generatim indicare: refrigerium post calorem, vel calor post refrigerium,
acrimo-

acrimoniae speciales in variis morbis, iisque interdum malignis, euolutae et alio modo corpori applicatae, v. c. venena et medicamenta minus apta, vel inconsiderate exhibita, cet.

§. 275.

Ex signis §. 270. expositis inflammationes externae facile cognoscuntur: internarum longe difficilior est diiudicatio, dolor tamen acutus et pulsans, fixus, in uno eodemque loco permanens, febris grauior accessus, cum pulsu vix non semper duro, certissima ut plurimum exhibent signa. Saepius sanguis ex vena missus crustam tenacem et coagulum inflammatorium ostendit. Aliae, quae clanculum quasi accedunt, inflammationes et minores saepe viscerum partes occupant, vix cognoscuntur, morbis tamen chronicis ansam praebent.

§. 276.

Inflammationis optima mutatio est eius resolutio, si nimirum sanguis stagnans iterum mobilis redditur, et per venas in circulationem reducitur. Suppuratio vero expectatur, si humor stagnans blandus est, et una cum vasis continentibus in pus bonum, scilicet in liquorem spissum, albicantem, laeuem et aequalem conuertitur. Si vero humor stagnans acris est indolis, vel nimio motu acrior redditur, tunc ichorosa materia effluit, et partis destructio in ulcere, gangraena et sphacelo sequitur. Inflammatio in glandulosis aliisque similis fabricae partibus saepius in tumorem durum et indolentem abit, quem scirrhum dicimus, qui diu quidem non mutatus haerere potest, tandem vero in cancerum mutatur (§. 277.)

§. 277.

§. 277.

Inflammatiō interna saepius oritur, si materia morbosa acrior reddita, et per crisin perfectam non euacuanda, ad varia loca propellitur; qui quidem materiae morbosae transitus, ad externas partes factus, minime compescendus vel confundendus est, quoniam ulteriorem eiusdem coctionem, per suppurationem inflammationi succedentem praestat. Si vero acris et inflammans materia ad interna corporis loca ducatur, mutatio eiusdem dubii euentus est, et saepius mortem vel subitam vel lentam inducit, nisi materia purulenta, noua metastasi facta, per consueta corporis colatoria eiiciatur. §. 142.

§. 278.

De inflammationis euentu iudicaturus, medicus aegri naturam et temperamentum, causas morbi, partes inflammatas et vehementiam symptomatum circumspēcte consideret. Si v. c. inflammatio malignae feбри accedit, et acris pessimaeque indolis materia in visceribus internis stagnat, certa sequitur destructio: si viscera nobiliora vel etiam membranosa inflammatione afficiuntur, ea saepe letalis est. Reliqua signa prognostica ex speciali tractatione morborum inflammatoriorum patebunt; signa vero malignitatis, in inflammationis consideratione quoque attendenda, ex iis petantur, quae passim de febribus diximus.

§. 279.

Indicatio vitalis in inflammationis vehementissimo insultu id exigit, ut motus impetuosiores supprimantur, hinc victus ex vegetabilibus leuiter nutritibus acidulatis, v. c. decocto panis et similibus farinaceis, fructibus horacis siccatis et coctis, reliquis ali-
mento-

mentoribus generibus praeferatur. Omnia praeter ea arcenda sunt obiecta, quae aegrum animo commouent. Si inflammatio iis accedit, in quibus a diuturno morbo vel alia causa vires iam exhaustae sunt, et ideo exigua febris adest, res aegri ferme conclamatae videntur: tentandum tamen omnino est, an motus cardiacis sustineri queant.

§. 280.

Indicatio causalis suadet, ut ea remoueantur, quae inflammationi occasionem dederunt. Diluentes ptisanæ et aquae destillatae refrigerantes, quibus oxymel simplex vel succus citri additur, serum lactis acidulum vel dulce stagnationem humorum imminuentem arcent. Regimen aeris externum sit moderatum, nec calidum, nec frigidum; si quaedam tantum plethoræ signa adsunt, venae sectione prophylactica morbus nondum formatus praeuertatur.

§. 281.

Curatoria indicatio eo potissimum respiciat, ut inflammatio resoluatur; in internis enim inflammationibus mutatio in pus vix non semper periculosa est, cum hoc raro aptis viis resorbeat, sed in internis corporis sedibus haerens, nouis motibus inflammatoriis et febribus ut plurimum lentis occasionem praebeat; mutatio vero in gangraenam et sphacelum omnino letalis iudicanda est.

§. 282.

Resolutio inflammationis tunc potissimum locum inuenit, si ea recens nec adeo vehemens est; si corpus bonos succos nimia acrimonia non inquinatos obtinet; si nec strictura, nec relaxatio vasorum nimia;

nec

nec sanguinis iusto vehementiores motus adfunt; si apta medendi methodus in principio morbi adhibita fuit. Quod si vero hae condiciones deficient, vel vasa iam ultra modum distenta et destructioni proxima sint, perfecta resolutio vix expectanda erit.

§. 283.

Resolutio autem perficitur, si materia stagnans mobilis, et ab impetu sanguinis ad partem affectam irruentis libera redditur. Altera haec indicatio prius attendenda est, eique satis fieri potest, si copia sanguinis imminuitur, et impetus humorum ad alia loca dirigitur. Larga igitur venae sectio, eaque interdum repetita, omnino necessaria est; hinc si inflammatio leuior est, in parte remota, si grauior est, in parte propinqua instituenda erit; in hoc tamen casu saepius altera, in parte remota, paullo post suscipiatur. Remedia, quae aluum ducunt, efficaciora, praecipue antiphlogistica acidulata et clysmata similia optime conueniunt, drastica vero purgantia danda non sunt. Arteriotome, vesicatoria et alia auxilia hoc in casu non negligenda, in speciali tractatione proponenda erunt.

§. 284.

His iungenda sunt medicamenta temperantia ex potionibus et pulueribus cum terreis et nitro, F. 40. 41. 42. quod quidem sal antiphlogisticum in largiore paullo dosi addendum et ita constitutioni aegrorum accommodandum est. Potus aquosus non nihil frigidiusculus, acidulatus et diluit, et aestum nimium temperat §. 280. calidus autem tunc temporis interponatur, si resolutione ex voto succedente, diaphoresis adiuvanda est.

§. 285.

Humores stagnantes et ad coagulum pronos, praeter diluentia et venae sectionem, saponacea resolventia, v. c. oxymel, liquor terrae foliatae tartari et similia, mobiles quoque reddunt. Alii camphoram ab initio morbi adhibitam laudant, et vel terreo-nitro-fis medicamentis §. 284. miscent, F. 43. vel in emulsionibus F. 48. 60. 70. cum nitri depurati drachma una vel altera, camphorae scrupulum semis vel ultra exhibent. Externa quoque discutientia et emollientia, vel in fotu, vel in cataplasmate parti dolenti superhabita, saepius cum fructu applicantur, quoniam internas quoque partes fouent, dolores mitigant, et resolutionem iuuant.

§. 286.

Symptoma inflammationis praecipuum est dolor, a spasmu in parte affecta oriundus, cui emulsiones papauerinae, et si nimium urget, lenia opiata opponi possunt, in primis si iam aliqua resolutionis spes affulgeat, quae leni sudore adiuuetur. Febris nimis aucta, quae hic symptomatice est, medicamentis aptis compescatur; quod tamen iisdem remediis praestamus, quae inflammationi ipsi opponuntur. Symptomata febrilia simul oriunda, v. c. cephalalgia et fitis simili modo consideranda et mitiganda sunt.

§. 287.

Cum inflammationes varias corporis partes afficiant, omnes species ex hac generali inflammationum therapia diiudicandae et apta methodo medendi discutierendae sunt: Cum autem breui hac tractatione non omnia abunde exposita sint, a re alienum non erit, praecipuas inflammationum species sigillatim con-

considerare, quo methodus medendi specialis ea, quae nunc generatim proposita fuerunt, magis explicet et definiat, et in graui adeo morbo variae cautelae practicae subiici queant.

SECTIO I. PHRENITIS ET PARAPHRENITIS.

§. 288.

Phrenitis vi vocis morbum mentis designat: est ea vero inflammatio vel membranarum cerebri inuoluentium, vel cerebri ipsius, cum vehementi febre continente et delirio feroci perpetuo. Si per se ex causis cerebro immediate applicatis oritur, idiopathica appellatur, si vero ex alio morbo producitur, v. c. si post febres acutas malignas materia non satis cocta ad cerebrum rapitur; symptomatica dicitur. Haec licet in principio non semper inflammatoria sit, dispositionem tamen ad inflammationem eiusque sequelas inuoluit.

§. 289.

Dolor capitis ingens, vigiliae et inquietudines nocturnae, obliuio rerum praesentium saepe subitanea, prodromi phrenitidis esse solent. Cum his febris acuta inflammatoria increfcit, deliria sensim sensimque vel subito se ostendunt, oculi inconstantes sunt, prominent, et cum facie rubent, immo ferociam quandam monstrant; pulsatio circa tempora ingrauescit; respiratio magna et rara; summa oris siccitas linguaque arida et aspera est, licet aeger sitim haud percipiat; urina pauca rubra, flammea vel turbida, vel copiosa aquosa; siccitas et ardor cutis obseruantur.

Inter

Inter omnia vero symptomata, in hoc morbo oriunda, delirium cum grauissimo dolore capitis praecipuum est et nisi morbus apta medendi methodo in primis suis initiis supprimatur, symptomata haec crescunt, aliaque accedunt, ut quinto vel septimo die letalis euadat.

§. 290.

Causa proxima est inflammatio cerebri et meningum: praedisponentes sunt aetas iuuenilis et media, plethora, temperies cholericæ et atrabilaria: occasio- nales plurimae; corpora summe frigida vel valida capiti applicata, v. c. radii solis, cibi aromatici, potus spirituosus, vigiliae diurnae, vehementiores animi affectus, meditationes, studia et curae, veneris abusus et desiderium, haemorrhagiae consuetae suppressae, grauior capitis contusio et fractura caluae.

§. 291.

Phrenitis a quolibet alio delirio per huius haud interruptam constantiam et grauiora symptomata, quae illud comitantur §. 289. a mania vero vehementia febris, quae in hac abest, dignoscitur; saepius tamen, si febris sine praegressa coctione cessat, phrenitis in maniam mutatur. Nisi morbus illico grauissimus sit, sique apta medendi methodus mox in principio eius adhibetur, tunc curationem admittit, magis tamen praecauetur, quam curatur: Si materia inflammatoria non rite cocta a nobilioribus cerebri partibus remouetur, non raro organa sensoria occupat, et amaurosin vel surditatem relinquit; si inflammatio in suppurationem abit, ut plurimum affectus soporosi mortem praecedunt, nisi forte pus, quod tamen rarissime fieri solet, felici metastasi ad
I
alia

alia loca ducatur et euacuetur: Si inflammatio in gangraenam et sphacelum abit, febris quidem vehementia se remittit, sed symptomata alia et peiora oriuntur, v. c. vomitus materiae aeruginosae, sopor, convulsio, sudor frigidus et tunc morbus breui letalis est.

§. 292.

Morbus itaque noster fere semper atrocissimus saepiusque letalis esse solet, in primis vero si plurima grauitatis signa adsunt. Si etiam phrenitis symptomatica est, nulla vel certe exigua salutis spes affulget, cum resolutio materiae morbosae nec expectanda nec tentanda sit; pessimum tunc est, si a morbo praecedente vires exhaustae sint. Resolutio inflammationis et plenaria curatio tunc temporis speranda est, si post haemorrhagiam insignem, vel natura vel arte excitatam, aut post sudorem criticum, vel aliam similem euacuationem copiosam, symptomata, in primis delirium, mitiora fiunt vel prorsus cessant.

§. 293.

Indicatio vitalis et caussalis ex generali inflammationis theoria repetantur §. 279. 280. Diaeta ordinetur tenuis et refrigerans. Si natura euacuationem in haemorrhagia quadam, v. c. narium, vel in sudore aliaue crisi molitur, illa non turbanda, sed potius adiuuanda est; si vero sperati non succedunt effectus, tunc viribus eius, licet validi motus appareant, non fidendum, sed in primis si symptomata subito incalescunt, ad indicationem curatoriam properandum est, ne morbus ipse nimium augeatur.

§. 294.

Curatoria autem indicatio exigit, ut mox in principio larga venae sectio administretur. Pulsus in primis durus, respiratio magna et difficilis, necessitatem venae sectionis indicant, quae etiam repetita interdum iuuat §. 283. Incisio venae iugularis interdum praestat, si vero ea administrari nequit, mediana vel alia eligatur vena, amplo vulnere aperienda. Frontalis, quae a non nullis inciditur, minor ramus est, ideoque sanguinis euacuationi minus conuenire videtur. Arteriotome ad tempora ab aliis suaderetur. Hae operationes in aliqua delirii remissione optime suscipiuntur, et fasciae bene applicari debent, ne ab aegro delirante remoueri queant. Si vero venae sectio primis diebus neglecta fuerit, ea in inflammatione, ad resolutionem non deducenda, interdum magis nocet, quam iuuat.

§. 295.

Exhibenda quoque sunt medicamenta aestum temperantia, ptisanæ et iulapia cum acidis F. 75. 76. nec non potiones cum copioso nitro F. 80. et paullo post aluus vel clysmate F. 71. 77. vel leni, satis tamen efficaci, antiphlogistico purgante F. 51. 72. moueatur. Camphora, medicamentis aptis adiecta F. 43. resoluendo aestum composcit et humores meabiles reddit; dosin tamen ad grana quatuor et ultra augere necessarium omnino est.

§. 296.

Cum his quoque alia auxilia externa in grauissimo hoc morbo adhibenda sunt, scarificatio occipitis, vel cucurbitulae siccae nuchae, vel in alium finem furis et femoribus applicentur; cum etiam hae-

morrhagia narium salutaris inuenta fuerit, non nulli scarificationem narium internam utilem iudicarunt; alii rubefacientia furis et plantis pedum, immo vesicatoria adhibent; alii pediluua frigidiuscula et spon-gias, aqua simili madidas, variis partibus a capite remotis apponunt, ipsi vero capiti tonso epithemata varia discutientia admouent, quibus remediis motus et aestus sanguinis compescitur et spasmi a nobiliori-bus partibus auertuntur.

§. 297.

Symptomata quoque grauiora variis auxiliis, ex aliis praxeos capitibus cognitis, compescantur, v. c. in vigiliis continuatis emulsiones papauerinae lau-dantur F. 60. 81. quibus alii ad motus nimios spiri-tuum compescendos lenia opiata addunt: Haec ta-men caute adhibenda sunt, quoniam et febrim sae-pius necessariam infringunt, et tempore potissimum cruditatis data ad sudores, quos vires naturae non urgent, intempestiae disponunt. Circumspecta cer-te in hoc morbo requiritur remediorum applicatio, cum curatione etiam peracta cephalalgiae chronicae aliaque incommoda remaneant.

§. 298.

Nomine et variis symptomatibus cum praecedenti morbo conuenit paraphrenitis, quae inflamma-tio diaphragmatis est. In hoc morbo vix non sem-per quoque graue delirium adest, licet non semper tam ferox, ut in praecedenti; tenendum enim est, hoc symptoma omnibus membranosorum et neruo-
 forum viscerum inflammationibus proprium esse: Febris continens vehemens, dolor acutus et pulsa-torius circa loca, quibus diaphragma adhaeret, re-
 spiratio

spiratio valde difficilis, parua et frequens, actiones cum ea coniunctae dolorificae, tensio et tumor hypochondriorum diagnosin formant; non raro tamen cum aliarum vicinarum partium inflammationibus confunditur.

§. 299.

Et hic morbus acutissimus est et periculosissimus, quod ex diaphragmatis continua actione et nexu cum aliis partibus colligitur. Gradu tamen differt, prout vel ipsa tendinea vel muscosa pars, vel membranae cingentes, inflammationi obnoxiae sunt, vel causae grauiores inflammationem ad vicinas quoque partes producant.

§. 300.

Causae huius inflammationis sunt illae generales §. 272. 273. 274. sensibili huic parti applicatae, hinc in curatione suscipienda de inflammatione cito resoluenta unice cogitandum est. Quod si igitur natura euacuationem quandam sanguinis moliatur, illa non turbanda, sed adiuuanda est, sin minus, larga venae sectio, ut praestantissimum auxilium eligatur, quae in brachio instituat, et si necessitas urget, in pede repetatur. Enemata crebrius iniecta F. 63. 77. quoque conueniunt; epithemata discutientia ex floribus chamomillae, meliloti et similibus, cum lacte coctis, locis dolore affectis applicentur, quo vehementia spasmi, qua inflammatio intenditur, coerceatur, id, quod etiam epispasticis aliis partibus applicatis praestatur.

§. 301.

Diluentia, refrigerantia, resoluentia aliaque remedia inflammationi opponenda, ex praecedentibus satis cognita, non negligenda, sed copiose ingeren-

da sunt. Si enim resolutio non succedit, suppuratio abscessum format, aut in pectus, aut in abdomen euacuandum, quo in casu, nisi via apta ad pus educendum inueniatur, aut subitanea aut lenta mors inducitur. Gangraena vero orta subito letalis est.

S E C T I O I I

A N G I N A.

§. 302.

Angina in genere considerata est morbus faucium, vel respirationem, vel deglutationem, vel utramque actionem laedens. Haec autem laesio, cum a causis diuersis oriatur, varias morbi nostri species efficit, inter quas inflammatoria et catarrhosa praecipuae sunt. Inflammatoriam, quae vera dicitur, nunc pertractabimus, et suppuratoriam, gangraenosam et scirrhosam subiungemus: de catarrhosa, cuius varietates, aquosa, pituitosa et oedematosa sunt, varia in hac sectione ob aliquam doctrinae conuenientiam addere poterimus; de neruosa autem, conuulsua scilicet et paralytica, nihil subnectimus, cum ex iis, quae de morbis systematis neruosi expositura sumus, intelligi et huc reduci queant.

§. 303.

Tanta est partium fauces constituentium vel iis vicinarum differentia, ut angina inflammatoria multis modis differat, prout nimirum vel fretum oris tantum, vel larynx et pharynx simul, cum interne, tum externe, vel trachea ipsa inflammantur. Nomina veterum, quae differentiam hanc declarare debent, non satis definita sunt, ut inde aliquid commodi

modi in praxin redundet (§. 1135.) accurata partium cognitio anatomica et symptomatum observatio sedem et gradus huius inflammationis optime definiunt.

§. 304.

Quando inflammationis signa cum febre continua acuta se ostendunt, tumor, rubor et dolor circa fretum oris membranas, glandulas et musculos occupat et ad confinia narium et tubae Eustachianae extenditur, tunc respiratio et deglutitio difficillime perficiuntur, faucium summa siccitas est, interdum simul affluxus pituitae cum molestia exferendae et dolor aurium acutus observantur. Si pharynx potissimum inflammatur, respiratio satis quidem bona est, sed deglutitio vix perfici potest, ita, ut adsumta alimenta ad loca minus consueta regrediantur. Si larynx ipse, in internis potissimum sedibus, usque ad tracheam inflammatur, respiratio exigua et molestissima fit cum suffocationis metu et voce stridula acutissimaque.

§. 305.

Haec, quae generalem differentiam morbi nostri concernunt, accuratius ab iis cognoscuntur et diiudicantur, qui situm partium et necessitatem earundem ad actiones perficiendas bene perspiciunt: deglutitione enim magis laesa, symptomata non adeo ingrauescunt, sed aeger tranquillior est; quod si vero respiratio laedatur, anxietas ingens, faciei rubor, tumores venarum, pulsus debilis et inaequalis, vox clangosa et alia pessima symptomata animadvertuntur, quae eo peiora sunt, quo profundius inflammatio in larynge haeret.

§. 306.

Causa proxima et praedisponens ex alibi dictis §. 271. seqq. patent, occasionales vero sunt aer valde calidus et frigidus, saepius in contrariam indolem mutatus, in primis si ille sub motu fortiori corporis vehementius in fauces irruit, v. c. in equitatione et cursu aduerso vento factis, venenati vapores, v. c. ex calce viua, ptyalifmus mercurialis errore diaetae, in primis potu frigidus, suppressus, euacuationes sanguineae vel aliae subito cohibitae; metastasis materiae morbosae ad fauces et loca vicina directa, v. c. in febribus exanthematicis, scarlatina, morbillis cet.

§. 307.

Diagnosif ex signis §. 303. 304. propositis patet; vera enim inflammationis signa anginam nostram ab aliis eius speciebus distinguunt, ita, ut, si tumor et rubor in faucibus conspiciantur, certo factis; si vero in profundo loco haereant, neque externe conspiciantur, ex uniuersalibus inflammationis signis et acuto affecti loci dolore dignosci possint. Minime autem leuiorem faucium ruborem, sed obscuriorem attendimus, cum hoc cauum in sano quoque statu rubicundum appareat, et ideo ad doloris vehementiam et febris vim simul respiciendum sit. Ab asthma et peripneumonia, in quibus difficilis quoque respiratio est, loco differt morbus noster, cum haec mala non in faucibus, sed in pectore, immo et sub diaphragmate sedem suam habeant, et signis sibi propriis sese manifestent.

§. 308.

In prognosi formanda locus affectus et vehementia symptomatum potissimum attendi merentur. Si
inflamma-

inflammatio profundius, in primis in larynge haeret et conspici nequit, pessimum; si ad fauces posita et externo tumore conspicua est, maior salutis spes affulget, cum morbus protrahatur, nec aegrum subito iugulet; si profundius haerens ascendit, et tumorem et ruborem conspiciendum praebet, bonum; malum vero, si apparens in faucibus tumor cum augmento symptomatum evanescit.

§. 309.

Pessimum est, si a compressis venis iugularibus regressus sanguinis impeditur, indeque capitis tumor saepe horrendus sequitur, et pulsatio in omnibus superioribus corporis partibus observatur: tunc enim sensuum exercitium supprimitur, idque continuum delirium, stertor, suffocatio et mors excipiunt. Si cacochymia simul praedisponens causa est, gangraena et sphacelus laxas has partes occupant. Si dolor subito remittit, et in pectus descendit, angina in peripneumoniam summo cum periculo mutatur. Spes vero salutis imminet, si sanguis naturae impetu per nares et alia loca copiose excernitur; si in urina et sudore criseos signa conspiciuntur; si artuum dolores oriuntur et symptomata pessima conquiescunt.

§. 310.

Indicatio vitalis et causalis ex generali inflammationis theoria petantur, curatoria vero resolutionem praestandam indicat, quam venae sectione larga in mediana vel potius iugulari administrata promptius, quam incisione venarum raninarum, adsequimur. Et arteriotome interdum conuenit. Clysmatibus praeter ea crebrius iniectis F. 63. 71. 77. 82. aluus subducatur, et si deglutitio non prorsus laesa est, in-

fusa ex manna et tamarindis, addita largiori dosi nistri et cremoris tartari exhibeantur: In quo casu etiam alia medicamenta antiphlogistica, ptisanæ F. 75. 83. et iulapia acidula F. 59. 76. serum lactis, crebrius propinentur; attendendum tamen est, ne his tussis excitetur.

§. 311.

Inter remedia externa, pediluvia, rubefacientia et vesicatoria extremitatibus inferioribus admota, commendanda sunt. In morbo idiopathico, et ubi inflammatio nondum inualuit, in fauces admittatur vapor ex aqua, cum herbis resolventibus cocta, addito aceto F. 84. vel si fieri potest, gargarisma discutiens et leniter roborans F. 85. vel collutiones oris et linctus F. 86. exhibeantur. Externe vero collo applicentur cataplasmata resolventia et emollientia F. 87. An et acria vesicatoria et rubefacientia, quò malum ad externas partes ducatur? Hæc forte locum habent, si metus gangraenæ imminentis non est. §. 309. Omnia hæc remedia ex indicatione speciali diiudicanda et inflammationis temporibus probe accommodanda sunt.

§. 312.

Si inflammatio urget et respiratio prorsus impeditur, bronchotomia tentanda est; in casu enim dubio anceps potius, quam nullum eligendum est remedium. In deglutitione vehementer læsa et inde oriundo nutritionis defectu, clysmata ex iusculis et aliis fluidis nutrientibus crebrius iniiciantur; ex observationibus enim constat, per clysmata nutrientia vitam hominis diu conservari posse.

§. 313.

Si inflammatio non resoluitur, sed symptomata persistunt, vel loco doloris acuti grauatius oritur, tunc suppuratio accedit, quae et gargarismatibus et iniectionibus F. 88. et cataplasmatibus mollientibus F. 89. adiuuanda est; quo vel abscessus sponte rumpatur, vel pharyngotomo, si fieri potest, aperiatur et post modum purgetur.

§. 314.

Si post grauissima inflammationis symptomata, rubor, tumor et dolor subito et sine resolutionis signis cessant, et fauces subsidentes liuidae et fuscae fiunt, tunc gangraena letalis oritur, quae, cum in tela cellulosa subito prorepat, nullam medelam admittit, acidula enim et subadstringentia gargarismata vix sufficiunt, et chirurgica remedia, quae in externis partibus gangraenae partiali opponuntur, in faucibus apte applicari nequeunt.

§. 315.

Quod si vero regimen aptum negligatur, et medicamenta nimium adstringentia praepostere applicentur, post leuiorem saepius anginam scirrhus in glandulosis faucium partibus, praecipue in tonsillis, haud raro relinquitur, qui diuturnas aegro molestias creat. Recens enim malum diluentium et resoluentium, cautoque mercurialium usui raro cedit: inueteratum vero vix tangendum est; extirpatio enim locum non inuenit, nisi eo in casu, ubi tumor angusta basi adhaeret.

§. 316.

In hominibus laxioris habitus, qui ideo serosis et pituitosis humoribus abundant, raro grauis aliqua

qua inflammatio laxas has faucium partes occupat; sed serosa potius colluuius, quae et tonsillis et vicinis partibus tumorem quasi oedematofum inducit, anginae catarrhofae causa est, quae eos in primis inuadit, qui in aere humido et nebuloso, aestuante saepius corpore, versantur et perspirationem supprimunt. In his si febris accedit, catarrhalis indolem seruat §. 110. seqq. et nunquam ita augetur, ut venae sectionem exigat, quae potius, cum febriles motus supprimat, nociua est. Tumor faucium non est rubicundus, sed pallidus, nec adeo dolens *, quibus signis haec angina ab ista inflammatoria dignoscitur.

* Saepissime partialis rubor in tonsillis, vel parte vicina obseruatur, et morbum quasi sistit ex catarrhofa et inflammatoria coniunctum, quo in casu et discussio feri praestanda est, licet pars inflammata suppuratione terminetur.

§. 317.

Morbus noster nunquam periculum infert, et non raro apto regimine, sine usu medicamentorum, discutitur: Si autem curatio requiritur, ea potissimum id exigit, ut serosi humores deriuentur et resoluantur, et postea partibus relaxatis robur reddatur.

§. 318.

Deriuationem itaque praestant purgantia fortiora F. 6. et interdum stimulo resinoso praedita, F. 90. 91. quae aluum potenter, et aquas potissimum subducunt. Si deglutitio laesa assumptionem medicamentorum impedit, vesicatoria optimo cum effectu nuchae apponuntur. Diaphoretica et diluentia et resoluentia in infusis et decoctis aquosis F. 92. 93. crebrius propinentur, quibus tamen interdum diaphoretica

retica et resolutiva acriora in mixturis concentratis F. 94. 95. addi poterunt.

§. 319.

Masticatoria quoque et acria medicamenta ore contineantur (§. 1617.), ut aromata et alia, quae stimulando fauces irritant et pituitam subducunt F. 96. Idem praestat essentia pimpinellae albae cum paxillo sacchari ad guttas decem et ultra linguae imposita. Sternutatoria etiam medicamenta, ut maiorana, nicotiana et similia naribus immitti possunt, quo deriuatio eo perficiatur. Cataplasinata et emplastra F. 87. 89. 97. emollientia, collo, interposita frictione, applicata, emolliendo materiam stagnantem resoluunt, et mobilem reddunt. Gargarismata leniter roborantia primum F. 85. postea magis adstringentia suadeantur.

SECTIO III.

PERIPNEUMONIA ET PLEVRITIS.

§. 320.

In thorace quoque vel pulmonum, vel pleurae, inflammatio obuenire solet: prior peripneumonia, altera pleuritis appellatur, utrumque tamen malum interdum coniunctum; pleuroperipneumoniae nomen accepit. In utroque respiratio difficilis et dolens est, summae molestiae sensu in pectore deprehenso; utraque vera dicitur, si inflammationis et febris continuae acutae signa adsunt; spuria vero, si molestus sensus sine inflammatione percipitur. Nos quidem inflammatorios effectus hic accurate pertrahimus,

habimus, additis tantum quibusdam obseruatis de spuris pectoris doloribus.

§. 321.

Peripneumonia infarctum vasorum pulmonalium sistit, ideoque pro vasorum hoc viscus constituentium differentia insigniter differt: vel enim lymphatica solum vasa, in mitiori malo obstructa, erysipelas pulmonis exhibent: vel in grauiori morbo bronchialia, vel in grauissimo ipsa pulmonalia, vel utraque vasa obstructa deprehenduntur; porro quoque vel aliqua tantum pars pulmonis, vel pulmo unius lateris, vel uterque inflammatione afficitur, ex quibus omnibus maior minorque morbi grauitas oritur.

§. 322.

Pleuritis eodem modo differt, cum vel pleura cauum thoracis inuestiens, vel et illa membrana, quae pulmonem cingit, vel muscoli intercostales inflammantur. Gradus autem hos diuersos symptomata morbum concomitantia designant, et ex partium fabrica et situ, saepius etiam ex causa laesionis, cognoscuntur.

§. 323.

Vti vero hi morbi nunc descripti ob inflammationis symptomata a reliquis pectoris morbis distinguuntur, sic inter se frequentibus potissimum signis discernuntur. In peripneumonia dolor acutus et grauatius in pectore, respiratio calida suffocans, anxietas praecordiorum ingens, faciei rubor et venarum tumor leueque delirium obseruantur. In pleuritide modo recensita symptomata vel non adlunt, vel mitiora deprehenduntur, sed dolor lateris,

in primis finiftri, acutus et pungens magis, quam grauius, in inspiratione auctus attenditur, nec tanta praecordiorum anxietas; in utroque affectu respiratio parua obseruatur, in pleuritide ab initio pulsus durus valdeque renitens, in progressu mollior fit; in peripneumonia autem pulsus vix non semper mollior esse solet.

§. 324.

Causa proxima est infarctus sanguinis cum renifu vasorum in partibus semper mobilibus, quales thorax et pulmones sunt, summe periculosus. Ad praedisponentes referri merentur aetas adultior, plethora, vita exercitata, qua pulmones potissimum fortius aguntur; his enim de causis fluida densantur et solidae partes magis obrigescent; ideoque istae huic morbo potissimum ansam praebent. His accedit vitus durior, abusus spirituosorum, in primis spiritus ardentis. Pectus in naturali statu angustum et minus dilatabile quoque attendi meretur,

§. 325.

Causae occasionales sunt: pulmonum et thoracis violentior agitatio in calido et frigido aeris statu, in primis si repentinae eius mutationes accedunt: sanguis vehementiori animi affectu commotus: metastasis materiae morbosae ad pectus ductae: euacuationes sanguinis consuetae, nunc suppressae.

§. 326.

Diagnosif ex praecedentibus patet §. 323. prognosif vero praecipue ex dispositione naturali aegri et ex vehementia symptomatum formatur. Cum enim et haec inflammatio vel resoluetur, vel in suppuratio-

urationem, vel in gangraenam aut scirrhum abeat: generalis inflammationis theoria §. 276. medentem in his quoque morbis ducit; sequentia tamen ex praestantissimorum medicorum obseruatis patent.

§. 327.

Omnis peripneumonia ob nobile viscus, quod afficit, periculosa est; soluitur tamen saepius, si non adeo profunda est, sputo copioso cruento *, quod tertio quartoque die accedit; interdum urina cum copioso sedimento et diarrhoea mucosa cum striis sanguineis idem praestant. Similibus quoque pleuritis soluitur, sed cum in hac sputum ab initio tenue fit, et in progressu morbi tandem coctum magis fiat, saepius haemorrhagia narium vel alia similis morbum leuat. Solutiones minus consuetae, v. c. per sudorem, ex solo leuamine bonae iudicantur, licet de reliquo morbo vix conuenire videantur.

* Sputum cruentum, vel viscidum sanguine remixtum, optimum iudicatur; flauum enim et ichorosum cacochymiam et difficilem morbi solutionem indicat, in primis si dolor non sedatur.

§. 328.

Haec primis diebus accidunt et morbum dissipant; si vero symptomata diutius perdurant, et cum doloris et febris vehementioris aliqua remissione horripilatio et dyspnoea cum ponderis aucto sensu accedunt, tunc suppuratio abscessum vomicaeque format, quam rubor genarum et febricula versus vesperam aucta produnt, lenta haec mala aegro demum funesta sunt, nisi pus collectum cito ad euacuationem disponatur. Si vero dolores cum sudore frigido et aliis malignitatis signis remittunt, gangraenosa

graenosa corruptio et acutus morbi exitus praedicendus est; quae cuncta ex curationis ratione, nunc fufius explicanda, magis declarantur.

§. 329.

In peripneumonia incipiente prophylactica venae sectio instituenda est, in primis si aegri plethorici et rigidioris fibra instructi sunt: si febris simul grauiori impetu accedit, haec venae sectione curatoria pro ratione virium aegroti moderanda est; si vero sputum vel alia resolutionis signa se ostendunt, venae sectio omnino intermittenda erit. In pleuritide quoque vena mediana in latere affecto incidenda est, quo sanguis larga satis copia, pro differentia subiecti et indole symptomatum definienda, educatur; cui, si opus est, venae sectio in pede adiungatur. Illa certe secundo vel tertio die, si vero neglecta fuerit et symptomata urgeant, tardius quoque instituat. Si post venae sectionem dolor ad clauiculas ascendit atque diffunditur, bonum signum iudicatur.

§. 330.

In utroque morbo si mala materia per metastasin ad pectus deducta est, venae sectio non necessaria, sed potius noxia est. Si sanguis e ductus crustam tenacem et mucidam ostendit, dispositio phlogistica venae sectionem necessariam fuisse, et symptomatibus subsistentibus, repetendam esse declarat: Si vero resolutus, non consistens et valde ruber apparet, iusto tardiores et frustraneas venae sectionem fuisse coniecimus.

§. 331.

Licet inter nostros vehementes peripneumoniae et pleuritides raro occurrant: saepius tamen sub ca-

tarrhalium specie anomalae sic dictae horum morborum accessiones obseruantur, quae forte ad erysipelas pulmonum referri possunt §. 321. quibus, cum in principio interdum satis vehemens febris adsit, tanquam spuris fidendum non est: venae sectione potius prophylactica tempestiua ulterior morbi progressus contibendus est, in primis si subiecta ad inflammationem incitanda apta sint. Febris tamen non prorsus supprimatur, quo resolutorii motus, lenem infarctum discutientes, remaneant. (§. 1531.)

§. 332.

Si morbus post venae sectionem aliquo modo remittit, tunc in utroque casu clysmata F. 63. 77. iniicienda, et infusa laxantia antiphlogistica F. 51. 72. danda sunt. Emulsiones cum vel sine camphora et semine papaueris albi F. 48. 70. 81. vel cum gummi ammoniaco F. 99. ptisanas diluentes F. 37. 67. 78. et oxymel simplex vel squilliticum crebrius propinanda sunt, quo resolutio materiae obstructae et excretio per bronchia adiuuetur. Quamuis etiam in peripneumonia, ubi sputum potissimum obseruatur, talia remedia praecipue requirantur: tamen resorptione vix satis explicanda deriuatio quoque materiae obstructae ex pleura in pulmones interdum fieri, ideoque etiam eum in finem aptis remediis adiuuari potest.

§. 333.

Loco dolenti etiam applicari possunt epithemata ex floribus chamomillae cum lacte coctis, vel cataplasmata ex auena excorticata cum croco, vel alia emollientia et discutientia medicamenta F. 87. 89. vel cucurbitulae siccae vel cruentae. Vesicatoria fu-

ris imposita interdum non sine fructu suadentur. Si etiam expectoratio ex voto succedit, et symptomata minuuntur, mixturae concentratae pectorales in parca dosi conueniunt F. 100. quibus infusa calida addantur F. 15. 54. In imbecillis et senibus robur vitale analepticis, vel etiam usu corticis peruuiiani sustineatur, F. 30. 32. 39. 64. 101.

§. 334.

Si resolutio non succedit, et stagnans humor in suppurationem abit §. 313. in pleuritide empyema, in peripneumonia vomica oritur, de quibus suo loco plura dicenda erunt; si vero ex neglecto regimine, aut aliis erroribus, aut ex defectu plenariae resolutionis scirrhus partium producitur, lentum malum, quod gummi saponacea vel mercurialia vix resoluunt, enascitur. Gangraena imminens raro praecauetur, praesens vero nunquam curatur, sed lethalis est.

§. 335.

In pleuritide et peripneumonia spuria, in qua febris nulla vel exigua catarrhali similis adest, regimen temperatum, sudorifera, resoluentia et discutientia F. 94. 95. et infusa calida et decocta F. 92. 93. adhiberi possunt, quo materia resoluatur, et per consueta corporis colatoria excernatur. Eo tamen attendendum est, ne acrioribus spirituosis medicamentis sanguis nimium exagitetur, et inflammatio et febris vehementior accendatur. Non nulla, quae hic fusius exponi deberent, in tractatione de rheumatismo, asthma et tussi aptius proponentur.

SECTIO IV.

H E P A T I T I S.

§. 336.

Interdum quoque oritur inflammatio hepatis, quae hepatitis dicitur. Licet vero in hoc viscere facilius obstructio fiat, ut plurimum tamen lenta et pituitosa est (§. 1527.), non inflammatoria, quoniam venae portae hepaticae ramificationes, quae praecipua huius visceris vasa sunt, non ita cum corde cohaerent, ut vehementem eius impulsum experiantur. Rarius igitur illa, quae venosa dicitur, inflammatio locum habet, sed arteriosa, et ea in primis, quae superficiem hepatis et partes annexas membranosas occupat, interdum excitatur.

§. 337.

Accedit et haec cum febre continua acuta, siti insigni, urina parca, flammea, et dolore tensivo atque punctorio, in dextro potissimum hypochondrio observato; actiones cum respiratione coniunctae, ob viciniam et nexum diaphragmatis, difficilius perficiuntur, interdum et vix non semper singultus vel vomitus biliosus a spasms, quibus ventriculus et duodenum in consensum trahuntur, et icterus ab obstructione et regurgitatione bilis cum adstricta aluo oriuntur.

§. 338.

Caussa proxima ex generali inflammationis tractatione petatur §. 271. ad praedispicientes vero temperamentum cholericum ac melancholicum, malum hypochondriacum, calculus vesicae felleae cum bile viscida et acri referri possunt. Occasionales praecipuae

puae sunt: ira vehemens, alimenta viscida, tenacia et acria, vomitus difficilis et repetitus, haemorrhagiae consuetae suppressae, in primis haemorrhoidum vitia, febris ardens biliola, metastasis materiae morbosae, grauior hepatis laesio externe illata.

§. 339.

Diagnos in dolore vehementi punctorio, ad hepar potissimum oborto et reliquis signis §. 337. expositis colligitur; prognos vero resolutionem aptam et ita plenariam curationem fieri indicat, si morbus leuior est; si naturae motus vel haemorrhagiam narium, vel haemorrhoides, vel aliam excretionem sanguineam, vel etiam deiectiones aluinas biliosas cum leuamine efficiunt; si venae sectio apto tempore administrata iuuat; si urina cum sedimento rubello est.

§. 340.

Peior rerum status adest, si inflammatio in supurationem mutatur: tunc enim symptomata persistunt, dolor autem grauius fit. Quando pus collectum non amplius coerceri potest, illud rupto abscessu in abdomen effunditur et tabem inducit, rarius per ductum choledochum excernitur, ubi deiectiones aluinae purulentae morbum leuant; saepius autem hoc ultimo in casu a materia purulenta, acri, viscida et sanguinolenta pessimus et chronicus fluxus hepaticus inducitur; interdum, si febris nimium supprimitur, et motus resolutorii impediuntur, in hoc potissimum viscere materia obstrueta scirrhum aliaque mala producit. Pessimum est, si gangraena oritur, et vomitus et deiectiones aluinae materiae foetidissimae, cum summa virium prostratione, et sudore frigido, erumpunt.

§. 341.

Si hepatitis cum febre intensa incipit, potissimum si morbus a laesione externa oritur, venae sectio larga mox in principio suscipiatur; si vero vel ipsis naturae motibus resolutio intenditur, vel suppuratio iam instat, venae sectio non iuuat, sed potius noxia est et ob materiam obstructam immobilem redditam scirrhum inducit.

§. 342.

Si venae sectio administrata fuit, vel quoque si ea minus necessaria iudicatur, clysmata F. 63. 71. 77. apozemata antiphlogistica F. 51. 72. ptisanæ et iulapia cum acidis F. 37. 53. 102. 52. 59. pulueres et potiones cum nitro F. 41. 79. 16. 80. exhibeantur, omniaque temperamento et reliquis aegri naturalibus et praeternaturalibus dispositionibus accommodentur. Si vero symptomata cum resolutionis factae signis remittunt, infusa calida F. 15. 31. 54. et cum his essentia alexipharmaca, vel liquor anodynus HOFEMANNI ad decem, viginti vel triginta guttas propinetur.

§. 343.

Inter externa remedia, si morbus vehementissimus non est, vel praecedente medendi via paululum mitigatus fuit, epithemata ex plantis amaricantibus et resoluentibus, cum aqua coctis, loco dolenti applicentur F. 103. Si vero resolutionis spes nulla amplius superest, emollientia potius et leniter resoluentia, v. c. flores sambuci vel chamomillae cum lacte cocti et in vesica applicati conueniunt. Si tandem abscessus se formare incipit, et fluctuatione, aliisque externis signis se prodit, cataplasmata F. 87. 89. praestant,

praestant, et ipse abscessus, si fieri ullo modo potest, plaga, scalpelli ope, in ipsis musculis abdominalibus facta, aperiatur.

SECTIO V.

VENTRICULI ET INTESTINORVM
INFLAMMATIO.

§. 344.

Et canalis alimentorum inflammatione, eaque grauiori, afficitur, cum eiusdem fabrica membranosa, nerueo-vasculosa et musculosa per spasmos, sub copiosiori et velociori sanguinis affluxu excitatos, ita irriteretur, ut stagnans humor in vehementem inflammationem tendat. Ea vero, prout caussa laedens applicata fuit, vel ventriculum, vel aliquam intestinorum partem occupat; de priori igitur primum ex instituto agimus, de altera post ea paucis verbis exposituri.

§. 345.

Praeter signa inflammationis generalia §. 275. dolor acutus in ventriculo, in primis circa sic dictum cordis scrobiculum oritur, qui tamen ob insignem nexum, quem par vagum cum aliis neruis, potissimum cum intercostali, habet, saepius ad vicinas partes extenditur; ob vehementem itaque spasmus assumpta protinus vomitu, vix compescendo, reiiciuntur, sub quibus motibus dolor intense augetur. In morbi incremento fitis clamosa, frequens singultus, respiratio breuis, pulsus durus, foetor ex ore, animi deliquia et tandem deliria accedunt.

§. 346.

Causa proxima et praedisponentes ex hactenus pertractatis morbis patent; occasionales sunt in idiopathica inflammatione: ira vehemens cum vomitu bilioso, cibi aromatici, potus spirituosus, in primis spiritus vini, haustus aquae frigidissimae, corpori potissimum aestuanti ingeltus, drastica vomitoria et purgantia intempestive adsumta, venena acria, vulnera et laesiones huius visceris; in symptomata metaetasis materiae morbosae in febribus malignis et reliquis contagiosis praecipue attendenda est.

§. 347.

Diagnosif huius morbi ob nexum viscerum, sub diaphragmate collocatorum, interdum difficillima est. Causa laedens ipsa ventriculo applicata §. 346. certissimum signum est: cum paraphrenitide enim et ea hepatitis specie, quae partem hepatis concavam occupat, facile confunditur; ab utroque tamen hoc morbo dolore insigni differt, qui oritur, quando vel alimenta, vel medicamenta in ventriculum ingesta fuerunt. A cardialgia spastica, quae quoque cum dolore insigni est, per absentiam febris dignoscitur: in hac tamen, quae ab acri saburra vehementius mota oritur, de inflammatorio motu praecauendo serio cogitet medicus.

§. 348.

Dirissimus acutissimusque morbus est, symptomata vel euentum si spectes, vel etiam ratione visceris laesi, cum vomitus, qui causam saepius remouere intendit, morbum ipsum simul augeat. Si antea, quam inflammatio increfcit, protinus remedia opponi possunt, aliqua sanitatis spes superest; si illa augetur,

augetur, et deglutitio sonora fit, singultus, conuulsio, sudor frigidus et deliria accedunt, res conclamata est. De inflammatione, per metastasin materiae morbosae orta, simile iudicium ferendum est.

§. 349.

Si inflammatio in corpore, potissimum plethorico, imminet, protinus vena in brachio secanda, eaque operatio in augmento morbi repetenda est; si vero nimium aucta fuit inflammatio et materia obstructa in suppurationem tendere incipit, magis ea nocet, quam iuuat; dum enim inflammatorii morbi progressum impedit, scirrhum haud raro inducit. Si inflammatio a metastasi materiae morbosae oritur, venae sectio sine fructu suscipitur. In vehementi cardialgia, signis licet inflammationis nondum praesentibus, prophylactica venae sectio omnino suadenda est.

§. 350.

Causae etiam, quae inflammationem inducunt, v. c. acria, venenata, in ventriculum ingesta, remouendae sunt; id, quod vomitu leni, per lubricantia aquosa, non nihil nauseosa, copiosius hausta, sine valido stimulo perficitur. Huc spectant decocta emollientia F. 104. iuscula pingua non salita, aqua tepida, in primis mellita, lac aqua dilutum, vel serum lactis, quae cuncta cum oleis pressis recentibus vel butyro non salito exhibita, si vomitum non mouent, acria ad minimum inuoluunt et spasmos leniunt. Possunt etiam exhiberi decocta hordei cum tamarindis, et passulis, vel his omissis, emulsiones F. 48. 70. 105.

§. 351. Inter externa medicamenta, ad resolutionem præstandam applicanda, non nulli spiritum vini camphoratum et iure quidem laudant; dum modo solutio saturata sit; cucurbitulae dorso, scapulis et epigastrio applicatae, quae inflammationem auerunt, egregium quoque usum habent. Ad spasmum leniendum conueniunt emollientia §. 343. nec non clysmata crebrius iniecta F. 63. 71. linimenta quoque ex oleis pressis F. 106. scrobiculo cordis illinita.

§. 352.

Copiosa medicamenta alias laudata, terrea cum nitro et terrae sigillatae saepius ponderosae, argillae, ventriculum laedunt; multo magis nocent calida aromatica spirituosa, quae in mala morbi diagnosi saepius exhibentur, et inflammationem intense augent: morbus enim frequentior esse solet, quam vulgo creditur, et ventriculum inflammatum lenissima saepius laedunt. Hinc si post exhibita salia blanda, v. c. liquorem terrae foliatae tartari, vel nitri usum, vomitus cum aucta febre accedit, inflammatio subdole increfcit.

§. 353.

Datis vero iis, quae acre remouent et inuoluunt §. 350. lenia opiata subiungi possunt, in primis diascordium FRACASTORII F. 107. quo vomitus mitigetur. Emulsiones papauerinae F. 60. vel cum nitro et camphora paratae F. 81. 108. cum fructu quoque adhibentur, nitri tamen dosis non nimis aucta sit. Omnes cibi acres, aromatici et roborantes potusque calidus et spirituosus absint, victus autem parcissimus ex farinaceis cum iusculis tenuioribus
coctis

coctis vitam magis sustineat, quam alat, vel quoque motus excitet; quae diaetae ratio etiam post morbum superatum per tempus continuanda est.

§. 354.

A qualibet intestinorum grauiori compressione, vel alia laesione in praedispositis §. 273. inflammatio in membranaceo hoc canali oritur et varias eiusdem partes occupat. Causae occasionales praecipuae sunt: scybala duriora, hernia incarcerata, medicamenta acria, venena, vulnera, spasmi, metastasis materiae morbosae, v. c. in exanthematibus repressis*, ichorosa, acris, cancrofa materia ad intestina delata, cet.

* Cum in multis, qui febribus continuis malignis et exanthematicis corripuntur, acris etiam saburra in primis viis inueniatur, sectiones cadauerum, his morbis demortuorum, vix non semper partes quasdam intestinorum inflammatas sistunt, quae etiam subdole et sine intenso dolore inflammatorio accedunt.

§. 355.

Dolor vero tunc oriundus a simplici dolore spastico differt, quod magis acutus, in uno loco permanens fit, et cum aliis inflammationis signis oritur, cuius locum et partem affectam ex situ intestinorum aliqua cum probabilitate cognoscimus. Obstructio et inflatio alui, tenesmus, vomitus continuus, prima sunt symptomata, quibus, si curatio non praestatur, motus peristalticus retrogradus, singultus, conuulsio, sudor frigidus, deliria et alii pessimi inflammationis effectus succedunt.

§. 356.

Venae sectio mox in principio administrata, clysmata repetita F. 63. 77. et si inflammatio in crassis non est, paullulum acriora F. 82. vel fumus herbae nicotianae in anum immissus, et laxantia ex tamarindis et manna simul exhibita F. 51. 72. praecipua praestant auxilia. **A**lia quoque medicamenta antiphlogistica, si vomitu non reiiciuntur, nec non externa §. 351. exhibenda et applicanda erunt.

S E C T I O VI.
N E P H R I T I S.

§. 357.

Nephritis vulgo vix non omnis dolor ad lumbos, siue regionem renum obortus, appellatur. Distinguitur autem in veram siue inflammatoriam, et in spuriam, quae iterum vel calculosa vel rheumatica est; de his et in morbis viarum urinariorum, et in tractatione de rheumatismo plura dicenda sunt. Inflammatoria vero, de qua nunc agimus, vel erysipelatodes, siue superficialis est, vel internam renum substantiam occupat, et ad partes vicinas extenditur.

§. 358.

Dolor in loco affecto profundus, qui primum obscurus est, mox augetur et pulsans et acutus fit, in primis in iis motibus, quibus lumbi tenduntur; alius inter ea vel laxa nimis vel adstricta cum borboruginis, stupor crurum, dolor ad testiculos descendens, urina pauca rubicunda obseruantur. In leuiori malo haec mitiora sunt, si vero vehementior redditur inflammatio, non tantum febris, sed et symptomata

promata nunc indicata ingrauescunt; urina saepius pallida fit et aquosa, vel flammea et foetens, vomitus et obstructio aluina a consensu neruorum et spasmo insigni fere semper simul oriuntur.

§. 359.

Causa proxima est inflammationis generalis §. 271. praedisponentes sunt calculosa et nephritica dispositio, abusus veneris, eius stimulus per aphrodisiaca excitatus, quibus accedunt occasionales, diuretica fortiora adhibita, in primis cum defectu potus, incautus cantharidum usus internus vel abusus externus, calculus renum casu quodam motus, v. c. victu duro, potu spirituoso acri, quavis vehemētiore corporis exercitatione, lumbos in primis afficiente, vulnus renis, scybala duriora in colo retenta, metastasis materiae morbosae.

§. 360.

Differt vero nephritis a morbo ischiadico, quippe qui spasticus vicinam partem occupat, praecipue mutationibus urinae §. 358. descriptis: inflammatoria autem a spuria, febre accedente et aucta, distinguitur. Licet enim in inflammatione renum, praesertim si, quod interdum fieri solet, homines obesos et pituitosos inuadit, febris non adeo vehemens inueniatur, nec pulsus insignem duritiem ostendat, ut in aliis morbis inflammatoriis: reliqua tamen symptomata sensim sensimque aucta vel inflammationem iam natam, vel mox generandam indicant.

§. 361.

Inflammatiō renum profundior raro resoluitur; hoc tamen interdum fieri cognoscimus, si mitiora symptomata

symptomata adsunt; si urina copiosa et crassior cum aegri leuamine mingitur; si menstrua vel haemorrhoides accedunt. Inflammationem autem non resolui, sed in suppurationem tendere cognoscimus, si maximus febris impetus remittit, absque facta crisi, et vagi insultus remanent, donec pus per urinam excretum certum suppurationis factae indicium praebet. Gangraenam accedentem indicat remissio doloris subitanea, horror, excretio urinae nigrae cum carunculis, sudor frigidus et alia. Pro symptomatum igitur differentia raro perfecta sanatio, saepius morbus lentus, interdum subitanea mors praedicenda sunt.

§. 362.

Si in corpore plethorico nephritidis prodromi se ostendant, venae sectio in brachio, vel si haemorrhoidum aut mensium fluxus fuerit suppressus, in pede instituenda, et, si febris intendatur, repetenda est; noxia tamen iudicatur, si inflammatio iam in suppurationem tendit, si illa ex metastasi materiae morbosae oritur, si infirma et laxiora corpora sunt, in quibus, febre depressa, resolutorii motus vix obseruantur. Scarificatio in regione lumborum et aliis partibus vicinis saepius cum optimo successu administratur, et venae sectioni subiungitur.

§. 363.

Laxantia, demulcentia et antiphlogistica F. 51. 72. nec non clysmata F. 63. 77. eaque saepius repetita optime conueniunt; non enim tantum antiphlogistica vi agunt, sed partem vicinam inflammatae fouent et spasmos leniunt. Potus copiosus ex aqua mellis, vel selterana, vel decoctis emollientibus, resoluentibus et diluentibus F. 37. 104. emul-
siones

fiones quoque cum addito nitro F. 70. 105. conducunt, nec omittenda sunt remedia externa, alibi commendata §. 343. 351.

§. 364.

Omnia diuretica balsamica et acria vitanda sunt; sub finem tamen, et, si resolutio ex voto succedit, iulapia F. 17. 59. et decocta diuretica F. 78. 109. exhiberi possunt. Victus sit demulcens ex iusculis tenuioribus cum farinaceis, vel cum radicibus diuretica vi praeditis, petroselini, apii dulcis, herba chaerophylli, turionibus asparagi decoctis, parcius tamen una vice exhibitis. Si potus fermentatus permitti potest, purus ille sit et qui renes facile penetret.

§. 365.

Si inflammatio in suppurationem tendit, similia medicamenta, blanda diuretica propinanda sunt, quo renes purgentur; si vero febris lenta iungitur, aqua felterana cum lacte caprillo, vel lac caprillum et afininum sub apto diaetae regimine, usu tamen continuato adsumta, optime conueniunt, quibus puluis vel etiam infusum corticis peruuiani F. 64. interdum interponatur, et alius interim et apta diaeta, et lenioribus medicamentis, aperta feruetur.

§. 366.

Ex haecenus expositis morborum inflammatoriorum curationibus norma quoque peti potest, si vel pars alia interna, v. c. vesica, inflammetur; vel si externarum partium inflammationes medicamenta interna quoque exigunt. Praecipua attentio in febrim eiusque mutationes conuertenda est, cum illa
in

in resolutione obstructionum efficax fit, si intra definitos limites contineatur.

C A P V T III. H A E M O R R H A G I A E.

§. 367.

Si sanguis vel ex disruptis, vel nimium ad latera distentis vasibus sanguiferis, vel ex dilatatis eorum ostiis (§. 961.) effunditur, haemorrhagia oritur, quae ideo vel ab externo quodam impetu, vel sponte quasi et ex causis internis, euenire solet. Priores casus praecipue chirurgia considerat, ad posteriores nobis potissimum in praesenti attendendum est.

§. 368.

Causa haemorrhagiae proxima est vel plenaria ruptura, vel distensio vasibus sanguinem effundentis §. 367. Plethora varia (§. 936. 1053.) sanguinis nimia tenuitas vel acrimonia, vasa continentia destruens, debilitas solidorum sanguinis orgasmo non satis resistentium, ad praedisponentes referri merentur. Occasionales sunt aer rarus, in summo gradu calidus et frigidus, potus largior spirituosus, grauior animi affectus, nisus fortior in motu suscipiendo, euacuationes sanguineae consuetae suppressae, medicamenta calida, viscerum obstructio.

§. 369.

Mutationes corporum in sui incremento et vitae genere mutato, in suscipiendis causis haemorrhagarum omnino attendendae sunt: praecipue vero ad
aetatis

aetatis et sexus rationem respiciendum erit. Con-
suetae sanguinis effusiones in iunioris aetatis homini-
bus sunt haemorrhagiae narium, in adolescentibus
haemoptoe, in viris haemorrhoides, in senibus mi-
ctus cruentus, in feminis, quibus catameniorum
fluxus non respondet, haemoptoe et vomitus cru-
entus.

§. 370.

Diagnosıs per se patet; prognosıs vero ex sequen-
tibus colligitur. Haemorrhagiae, ex locis consuetis
prorumpentes, non adeo periculosae sunt, quam
eae, quae ex locis minus consuetis vel prorsus alie-
nis prodeunt. Haemorrhagiae magnae, quae vires
debilitant, nisi subito eas exhauriant, ex continua-
tis effectibus tamen nocent: dum enim aptam hu-
morum praeparationem impediunt, et solida debili-
tant, morbos chronicos, v. c. hydropem et febres
lentas, inducunt. Haemorrhagiae criticae pericu-
losae non sunt, in primis si copiosae et cum leuami-
ne fiunt. Si haemorrhagia quaelibet eo usque pro-
cedit, ut sudor frigidus cum animi deliquio et con-
uulsione oriatur, ea vel maxime periculosa, vel fu-
nesta est.

§. 371.

Haemorrhagiae omnes non subito sistendae sunt,
cum, aliqua sanguinis copia subducta, illud melius
fieri queat. Hoc, quod de omni haemorrhagia va-
let, multo magis de iis, quae spontaneo naturae
motu in morbis acutis oriuntur, obseruandum est.
Quae grauiores sunt et in loco minus apto prodeunt,
venae sectionem in loco remoto exigunt; quae vero
per interualla nec adeo vehementer accedunt, ut plu-
rimum regimen tantum diaetae aptum, nec semper

venae sectionem requirunt. Hoc potissimum in eo casu obseruandum est, ubi debilitas solidorum et acrimonia fluidorum caussa praedisponens deprehenditur §. 368.

§. 372.

In omni haemorrhagia aeger in temperato et frigidiusculo versetur aere; corpus non exerceat; situm aptum eligat; in obscuro versetur loco; nec meditatione, nec animi affectu, commoueatur. Vitus sit parcior, vegetabilis, leniter nutriens, facile digerendus, et quodam modo roborans (§. 1353); potus aquosus, farinaceus, acidulatus, frigidiusculus, quibus omnibus et vires vitae sustinentur, et causis morbi occurritur.

§. 373.

Curatoria vero indicatio praeter venae sectionem id exigit, ut praesens sanguinis orgasmus compescatur, ideoque in primis nitrum pulueribus et potionibus apta dosi cum terreis, v. c. coralliis rubris et terra lemnia, addatur; quibus alii non nunquam fortiora adstringentia, crocum martis, sanguinem draconis, cet. admiscere temerario saepius modo audent. Aliis, qui tenerioris corporis habitus sunt et acrimonia laborant, emulsiones cum copioso nitro commendari possunt; acetum destillatum quoque proportionata dosi cum aquis refrigerantibus remixtum atque dilutum propinari potest. Haec tamen cuncta, nec non similia externa medicamenta in speciali horum morborum disquisitione melius, quam in generali tractatione, proponi et explicari poterunt.

SECTIO I.
HAEMORRHAGIA NARIVM.

§. 374.

Sanguinis profluuium ex naribus vel symptomaticum est, vel criticum, vel idiopathicum: priora bina morbis, qui cum febre sunt, accedunt et ex antecedentibus §. 139. optime diiudicantur. Symptomaticum quidem, quod interdum guttatim accedit, narium stillicidium appellatur, et a vi morbi oriundum non leuat: profluuium vero sanguinis a vi vitae excitatum vel morbum grauius progressurum cohibet, vel post coctionem absolutam accedit et morbum soluit, quo in casu vere criticum appellatur. Idiopathicum demum, quod sine febre est, vel cui rarissime febris symptomatica accedit, hic potissimum considerari meretur.

§. 375.

Haec vero haemorrhagia porro vel spontanea est vel violenta: illa ex interna humorum dyscrasia et acrimonia, nec non ex vasorum tunicae pituitariae laxitate oritur; haec ab impetu externo nares laedente prouocatur. In utroque casu sanguis vel guttatim excernitur, et modo desinit, modo iterum incipit, vel impetuosi et continuo quasi flumine propellitur.

§. 376.

Causa proxima haemorrhagiae narium est ruptura vel distensio et ampliatio nimia vasorum; praedisponentes sunt: plethora, dispositio scorbutica, aetas iuuenilis, sexus potior, corporis infirmitas a natiuitate inducta, eius celere incrementum cum

voracitate, sanguis nimium resolutus cum laxitate vaforum. Occasionales sunt: lautus victus, qui mirum copiosum nutrimentum praebet, potus spirituosus, qui sanguinem commouet, nimia exercitatio corporis in aere potissimum calido, secretiones sanguineae consuetae, in primis in sexu sequiore, suppressae.

§. 377.

Licet haemorrhagia narium ex ipso sanguinis profluio cognoscatur, tamen locus et natura vasis laesi ex dolore, anatomica partium fabrica, et colore sanguinis, obscure saepius intelliguntur. Prognosis diuersissima est. Si in robustis vel iunioribus plethoricis accedit, diu sine noxa toleratur, et circulum sanguinis, et actiones, inde dependentes, liberiores reddit: Si vero et in his vel nimia, vel diutius protrahitur, vel saepius repetita obseruatur, corpora tandem infirma reddit, et optimam partem sanguinis subducendo, vel ad morbos lentos, vel cacochymiam, praecipue hydropem, disponit. Si imbecillis superuenit, magis debilitat, et nisi subitanam mortem, tabidum tamen corporis statum inducit. In hecticis et tabidis, et quorum vires iam exhaustae sunt, vel sanguis nimium resolutus est, mortem accelerat; in senibus saepius apoplexiae prodromus est, in primis si praeter consuetudinem eos affligit.

§. 378.

Vti vero haemorrhagia narium in omni morbo, vel morbofo statu aegri, si cum leuamine symptomatum concomitantium accedit, bona iudicanda est; quoniam saepius acutos, non nunquam chronicos, morbos soluit, et ideo saepius arte et instrumentis excitata fuit §. 296. sic contraria contrarium indicant.

cant. Si nimirum sub primo sanguinis effluxu fador frigidus, pallor et frigus in extremitatibus et labiis obseruantur. Animi deliquia accedentia interdum fluxum sanguinis sistunt, interdum vero nimiae debilitatis indicia sunt.

§. 379.

Indicatio vitalis in haemorrhagia narium id quidem postulat, ut motus sanguinis vehementiores per nutrientia largius data non excitentur, sed victu parco, vegetabili, roborante (§. 1353.) potius, quam iurulento, et potu tenui sustineatur aeger, non vero nimium nutriatur. Hic in aere temperato, locoque obscuro se contineat, et situm conuenientem capitis, potissimum erectum, obseruet. Quod si vero per continuatum sanguinis profluuium debilitas inducta fuerit, tunc demum nutrientia caute ingerenda, et nutrimenti applicatio frictione corporis adiuuanda est.

§. 380.

Ad indicationem caussalem quod attinet, si plethora adest, ipsa narium haemorrhagia tollit causam et morbum; hinc illa, nisi symptomata urgeant, praepostere cohibenda non est; si vero noxia reputatur, conuenientius videtur illam venae sectione coercere. Acrimoniam humorum corrigunt lenia euacuantia, potissimum rhabarbarina; hic quoque diluentia commendantur, quae in primis in sanguine nimium resoluto, ex decocto panis, fursurum et similium farinaceorum petenda sunt, quibus acida addi possunt F. 53. An interdum alkalia volatilia in acrimonia acida? raro certe, si unquam, aestum enim sanguinis nimium concitant. Debilitatem tol-

lunt victus conueniens §. 379. cum frictione et leni corporis exercitatione. Excretiones sanguineae consuetae, nunc suppressae, aptis remediis, de quibus in aliis huius doctrinae capitibus dicturi sumus, prouocentur.

§. 381.

In ipso morbi impetu, si nimiam fore haemorrhagiam suspicamur, indicationi caussali locus non datur, sed remedia, quae sanguinis profluuium protinus cohibent, adhibenda sunt. Conuenit ideo venae sectio in pede, quae tamen locum non habet, ubi nimia debilitatio est, in quo casu forte cucurbitulae cruentae artubus inferioribus applicandae sunt. Nimia sanguinis agitatio potu frigidiusculo et nitrosis cum terreis leniter adstringentibus F. 110. coerceatur, potionibus interdum addatur acetum destillatum F. 111. Fortiora adstringentia, ut puluis bistortae, cet. vel sanguis draconis, et reliqua caute adhibenda sunt, ne alui obstructio inducatur, qua praesente, haemorrhagia facile reuertitur.

§. 382.

Externa quoque remedia non omittenda videntur. Fronti, nuchae, temporibus et carpis applicentur lintea complicata, aqua vel aceto, in quibus nitrum vel sal ammoniacum solutum fuit, madida F. 112. Filis et ligaturis constringantur extrema, quo sanguinis regressus ad cor cohibeatur; constringuntur etiam vasa, si, aqua gelida inopinato adpersa, aeger leniter conuellitur. Profunt quoque pediluuia frigida et clysmata aquosa frigidiuscula cum nitro. In nares ipsas, vehementer urgente malo, si fieri potest, immittantur turundae, spiritu vini rectificatissimo, vel solutione aluminis et vitrioli cum
 aqua

aqua plantaginis imbutae; illae vero ita adaptandae sunt, ut orificia vasorum tangantur, ne, naribus obstructis, sanguis per choanas in os feratur.

SECTIO II.

HAEMOPTYSIS.

§. 383.

Ex pulmonibus quoque sanguis erumpit, et cum tussi et seratu reiicitur, quem morbum haemoptoen siue haemoptysin appellant. In hac sanguis, ex pectore per tracheam ascendens, calore et aliquali pruritu fauciumque titillatione sentitur. Morbum saepius praecedit et concomitatur anxietas praecordiorum, palpitatio cordis, respirandi difficultas, dolor vel acutus vel grauius, in quadam parte pectoris fixus, rubor genarum et febris plus minusque insignis. Sanguis, qui in nostro morbo extusitur, floridus est, aere remixtus, spumescens.

§. 384.

Non vero omne sanguinis sputum haemoptoe dici potest; quoniam saepius ex faucibus et gingiuis effluens, vel ex naribus per choanas descendens, sanguis excreatione reiicitur, quo in casu tamen molestae pectoris sensationes non occurrunt. Nec cum vomitu cruento confundi debet vera haemoptoe; cum ex reiectione per vomitum, nausea, dolore quodam circa serobiculum cordis, et sanguinis atra et congrumata indole, et ex cibis interdum admixtis, haec morbosa sanguinis excretio dignoscatur. Nec tandem sputum cruentum in peripneumonia accedens §. 327. haemoptoe appellari potest, cum

illud sanguinem pituita remixtum ostendat, et post inflammationis praegressa symptomata obseruetur.

§. 385.

Causa proxima est ut plurimum ruptura vasorum et vera diaeresis; an anatomi vel diapidesi facta, sanguis ex pulmonibus reici possit, dubium est; haemoptysis certe in aere humido oriunda, et feminis, quibus menstrua non rite fluunt, tempore isto periodico superueniens, non raro a relaxatione ostiorum vasorum induci videtur. Causae praedisponentes sunt: aetas iuuenilis, plethora, pectoris angustia, interdum mala eius conformatio, per gibbositatem inducta, debilitas solidorum uniuersalis et praecipue pulmonum, suppressio consuetarum haemorrhagiarum v. c. narium vel fluxus menstrui, infarctus vel obstructio viscerum abdominalium, acrimonia singularis, vasa stringens vel arrodens, simul in censum duci possunt.

§. 386.

Causae occasionales plurimae sunt: omnis vehementior nisus pectoris et pulmonum in cantu, tiliarum inflatione, tussi, cet. pectoris violentior percussio, vestitus in primis circa collum et pectus nimis strictus, phthisis pulmonalis, quibus in praedispositis etiam aliae accedunt, v. c. aer ficcus et calidus vel frigidus, quibus vasa stringuntur; non raro quoque aer humidus, quo vasa relaxantur; potus inebrians; sanguinis agitatio nimia ab omni animi affectu, motu corporis vehementiore, aliisque causis inducta; abusus medicamentorum bechicorum relaxantium; balnea calida.

§. 387.

Diagnosif ex §. 384. petatur. Prognosif vero, licet rariffime bona formari poffit, pro differentia tamen fubiectorum et cauffarum varia omnino eft. Haemoptoe, ulceri pulmonum fuperueniens, piffima iudicatur; fi enim profluuium fanguinis ex magno vafe fit, fubitaneam mortem vix non femper inducit. Minus grauis illa videtur, quae poft fuppreffas alias euacuationes fanguineas oritur, et quae, his reftitutis, ceffat, v. c. in feminis poft fuppreffum catameniorum fluxum, in primis fi parca fanguinis copia emiffa fuerit. Poft grauem haemoptofin phtifif pulmonalis metuenda eft; interdum vero confolidatio vulneris exigui fieri poteft, fi cicatrix fine fubfequente ulcere formatur.

§. 388.

Indicatio vitalis, viribus etiam per morbum depreffis, vix urgenda eft, ne nimii fanguinis motus excitentur. Victus itaque fit parcus, tenuis, ex farinaceis, oryza, hordeo et auena, nec non ex fructibus horaeis exficcatis, vario modo praeparatis, quibus languidum corpus quodam modo reficiatur. Potus aquofus, demulcens et leniter roborans, non calidus, fed frigidiusculus, ptifana praecipue ex chinae et fymphyti radice, loco potus ordinarii fuaenda eft. Cauffalis indicatio id urget, ut aeger mentis et corporis fummam obferuet quietem, tuffim, quantum fieri poteft, euitet, nec per cauffas externas excitet, corpus nec veftimentis constringat, nec ftragulis oneret, in aere frigidiusculo degat, et ea, quae ex cauffarum indole nocere poffunt §. 385. 386. fedulo arceat.

§. 389.

Curatoria indicatio vel ipsum paroxysmum respicit, vel morbum post paroxysmum quodam modo sedatum. In paroxysmo ut plurimum venae sectio in pede, eaque larga, vel in plethoricis quoque repetita, conuenit; intermittenda tamen est, si per euacuationem sanguinis nimium debilitatum deprehendamus aegrum, illique potius substitui debent clysteres refrigerantes et antispasmodici F. 77. Extremitatibus iniiciantur ligaturae. Nitrum vel sal ammoniacum cum aceto nuchae, vertici, temporibus et carpis cum linteis complicatis admoueantur F. 112. exhibeantur porro pulueres temperantes F. 79. 110. emulsiones similes F. 48. 70. potiones cum aceto destillato F. 111. nisi forte acetum tussim augere cognoscatur, in quo casu alii et nitrum omittunt, fortioraque adstringentia, v. c. sanguinem draconis et crocum martis, addere non reformidant, quae tamen, nisi noceant, parum prodesse videntur. An forte interdum lenia opiata? F. 46. 47. 107. certe si cum nostro morbo, ut saepius fieri solet, spasmi urgent et vires nondum fractae sunt.

§. 390.

In hoc morbo quoque eo respiciendum est, ut aluus libera maneat. Iniicienda itaque sunt clysmata F. 71. 77. quibus nitrum adiici potest; his opportuno tempore succedant laxantia lubricantia sine stimulo salino vel resinoso F. 72. quibus sanguis, si aliqua eius copia forte deglutita fuerit, euacuetur et aluus quoque post morbum superatum lubrica feruetur. Id tamen simul attendendum est, ut victu apto et facile digerendo aluus semper aperta feruetur; nifus enim paullo fortior in depositione alui saepius haemoptoen reuocat.

§. 391.

§. 391.

Post impetum sanguinis sedatum excretio et reiectio materiae sanguineae, in pulmonibus relictae, lenioribus bechicis adiunetur. Infusum herbae oreofelini et similium, decoctum tenuae avenae excorticae cum sacharo cando et passulis, iuscula tenuia cum herbis recentibus, chaerophylli, bellidis, veronicae, cet. propinentur, quibus etiam herba et flores arnicae addi poterunt: emulsiones cum medicamentis balsamicis, vel gummi ammoniaco, vitello ouorum exceptis et solutis F. 113. 116. nisi lenta febris urgeat, commendari quoque possunt.

§. 392.

Nec omittenda, sed potius prioribus subiungenda sunt sequentia: aqua selterana cum lacte caprillo, lac asinum, serum lactis dulce, quae et acrimoniam demulcent, et corpus nutriunt. Obseruandum tamen cum his est accuratum diaetae regimen, quo lac bene digeratur, nec ventriculo oneri sit. Robur pulmonibus conciliatur leni huius visceris et totius corporis motu; aer vero eligatur serenus, matutinus, in locis umbrosis; exhibeatur quoque cortex peruuianus, in primis in aegris laxiore corporis habitu praeditis. Balsama sulphuris aliaque calidiora medicamenta pectoralia, quae ad pulmones purgandos interdum commendantur, omnino nocent, vel cautissime certe usurpanda sunt.

§. 393.

Diaetam quod attinet, cum haec et in curando et in praecauendo morbo omnem certe paginam absoluat, praecipue respiciat medicus, ut victum tenuem, facile digerendum, ex lacte et farinaceis leuiter

uiter acceſcentibus paratum, ſuadeat. Nimia ciborum copia, et in primis cibi difficilius digerendi, aromatici, faliti et acres, potus ſpirituofus et inebrians nunquam concedantur. Vinum quidem rubrum ſubadſtringens, cum aqua remixtum, interdum propinari poteſt, ſi vires corporis et ſpeciatiſſime ventriculi conſeruandae ſunt. In praediſpoſitis venae ſectio tempeſtiua optimum prophylacticum remedium eſt, licet interdum imbecillitas obſtare videatur.

SECTIO III.

VOMITVS CRVENTVS.

§. 394.

Si ſanguis ex ventriculo per vomitum reiicitur, cruentus ille appellatur. Sentit vero aeger inappetitiam, languorem, et deinde, ut in omni vomitu, pondus ventriculi, anxietates praecordiorum, nauſeam, tandem poſt praegreſſos vomendi conatus, ſanguis vel cum cibus, vel ſine his grumofus et ater reiicitur, quem et ſatis floridus interdum excipit. Hic vero interdum cum leuamine, interdum cum animi deliquio euenit; febris quoque, licet non adeo vehemens, interdum ſimul excitatur.

§. 395.

Cauffa proxima eſt ruptura, vel eroſio, vel diſtenſio nimia vaſorum ventriculi, praecipue vaſorum breuium, quae a liene ad ventriculum reflectuntur; lienis enim obſtructio vel infarctus morbo noſtro ſaepeius anſam praebet. Num ſanguis ex venis varicofis exſtillet, et lente in ventriculo colligatur, an vero ex arteriis deriuetur, dubium: Sed circumſtan-
 tiae

tiae ponderandae sunt; utrumque enim euenire posse, certum est. Respiciendum autem potissimum, num caussa in ventriculo ipso lateat, an ex vicino viscere eo deriuetur?

§. 396.

Caussae praedisponentes sunt: plethora, obstructio viscerum abdominalium, hepatis potissimum et lienis, haemorrhagiae consuetae suppressae, v. c. mensium, qua propter etiam feminis frequentior est vomitus cruentus, quam viris, iis in primis, quae validioribus euacuantibus abortum promouere student. Occasionales sunt: repletio nimia ventriculi, potus spirituosus, vehementior animi corporisque motus, vomitoria medicamenta intempestiue exhibita. Non solum vero a causis his et aliis internis, sed et ab externis vomitus cruentus cietur, si is drasticis medicamentis mouetur, si venena vel alia acria adsumpta fuerunt, vel si ventriculus vulnere laeditur, vel nimium repletus valide percutitur.

§. 397.

Diagnosıs ex iis repetenda est, quae de haemoptoe §. 384. proposuimus; prognosıs autem ita formanda: Qui ex causis externis oritur vomitus cruentus, vix non semper funestus dicendus est, in primis si grauior fuerit, vel cum inflammatione coniunctus: Qui ex haemorrhagiis suppressis oritur, illis iterum restitutis facile sistitur, sed hic metuenda est recidiua, et, si crebrior fuerit, cachexia: Qui ex viscere obstructo, liene potissimum, oritur, funestus. Si sanguis ater putridus excernitur, pessimum *: si post vomitum cruentum sedatum sanguis sicerus per aluum effluit, malum; si vero sanguis
 grumofus

grumofus et ater per hanc viam excernitur, minor periculi gradus imminet.

* Licet rariffime, datur tamen vomitus cruentus, aliquo modo criticus dicendus, ab atra bile mota.

§. 398.

Circa indicationem vitalem et cauffalem ea attendenda, et ad nostrum morbum applicanda sunt, quae §. 388. de haemoptoe exposuimus; curatoria vero indicatio in paroxyfmo largam venae fectionem in pede exigit, nifi sub ipfo vomitu animi deliquium accedat, et fanguis inde cum leuamine fiftatur; prophylactica tamen et post vomitum, vel alio quoque tempore, adminiftrari debet, fi recidiuae metus nos terret.

§. 399.

Post venae fectionem, praefertim fi alius obftructa fit, clysmata emollientia iniiciantur, quae tamen non nimis calida fint, et nitri aliquot drachmas excipiant. Medicamenta pauca ventriculus facile irritandus retinet. Decoctum vulnerarium ex herba millefolii, hyffopi, floribus arnicae et chamomillae, vel iufcula ex farinaceis cocta interdum, fed lente, propinari poffunt. Ex terreis terra lemnia optima et bolus armena reliquis praeferenda erunt. Nitri aliquot grana, quae a non nullis exhibentur, alii ob ftimulum reiiciunt; felectae autem terrae bolares ad drachmam femis et ultra cum aqua plantaginis exhiberi poffunt.

§. 400.

Paroxyfmo fedato, lenia purgantia conueniunt, in primis rhabarbarina cum terreis et pauco nitro

F. 36. 114. vel infusum laxans F. 72. paullo post etiam liquor terrae foliatae tartari, cum tinctura martiali iunctus, propinetur F. 115. pulueres autem, ex terreis et marte praeparati, ventriculum grauant. Simul vero cum his victus ratio habenda est, ne ventriculus cibis duris et difficile digerendis repleatur, sed tantum vita aegri blandis alimentis sustineatur. Vitet hic pedum refrigerium, iram et alia, quae sanguinis motum excitare valent, nec vomitorium unquam sumat, nec drasticum purgans.

SECTION IV.
MENSTRVORVM VITIA.

§. 401.

Catamenia feminis, ob peculiarem uteri fabricam et situm (§. 563.), et plethoram in grauiditate necessariam, fluunt; dum vero nunc de morbofo eorundem statu dicendum sit, notandum est, ea in statu naturali quoad ortum in puellis, quoad ordinem, durationem et copiam in adultis, et quoad finem in imminente senio, quam maxime variare (§. 564). Licet igitur de haemorrhagia uteri, siue de nimio fluxu menstruo, in hoc capite, tantum differendum sit; aptioris tamen doctrinae causa et alia mensum vitia in hac ipsa sectione simul proposituri sumus, primo de mensuris oriundis, post ea de iis suppressis, tandem de nimiis, dicturi.

§. 402.

Non datur statum tempus, quo menstrua oriuntur, sed est in feminis, ratione vitae generis, temperamenti, victus et climatis, tanta differentia, ut
ortum

ortum menſtruorum a duodecimo ad vigefimum uſque annum ponere queamus. Hinc in accellu catameniorum ad aetatem ſolam medico non eſt reſpiciendum, ſed, ſi puellae de reliquo ſanae ſunt, hae nullis medicamentis ad fluxum ſuſcipiendum cogantur; medicus autem tunc demum de auxiliis ſit ſollicitus, ſi ex defectu menſtruorum varii morbi oriri videantur, vel morbi habituales ortum eorum impediant.

§. 403.

Signa vero, quae menſtrua in ortu ſuo non ſuccedentia declarant, potiſſimum ſunt ſequentia: Languor in toto corpore, facies pallida, facile fugaci rubore tingenda, oculi concaui, flavae palpebrae, anxia reſpiratio et palpitatione cordis ex leui cauſſa auſta, appetitus proſtratus vel ineptus, inflatio hypochondriorum, nauſea, tormina ventris, urina ſaepe pallida, interdum turbida, lumborum et pedum dolor grauatiuus *. Sunt et alia, quae tamen non ſemper obſeruantur ſigna: haemorrhagia narium, dolor capitis, oedemata pedum, aluus adſtriſta.

* Ex his ſignis haud pauca ſaburram primarum viarum, vel inde ortos ſpalmos, indicant: ſed tenendum quoque eſt, has cauſſas catamenia, in ſanis ſine incommodo oriunda, impedire et medici auxilium neceſſarium reddere.

§. 404.

Cauſſae, quae ortum catameniorum impediant, ſunt: victus lautus, potus ſpirituofus et inde orta plethora; victus durus, difficile digerendus, glutinofus, aceſcens, potus parcus, lactinia, ex quibus in imbecillis crudus chylus elaboratur, et ventris inflationes oriuntur; his accedit vita ſedentaria,

in primis compresso, vel per situm corporis, vel per thoraces arctiores abdomine, unde lentor humorum suam capit originem. Illis quoque caussis annumerari debent moeror et amor clandestinus cum desiderio veneris; pedum et pudendorum refrigerium, vel calor nimius, hiemali tempore ex carbonibus suppositis, abdomini admissus; medicamenta inepta vel intempestive applicata. Rarius angustia orificii vaginae et mala uteri conformatio inter causas menstruorum non rite succedentium referri possunt.

§. 405.

Si diaeta bona aptisque medicamentis, imminutibus naturae moliminibus. menstrua mouentur, tunc saepius sine incommodo prodeunt; quod si vero in uno et altero capite, vel in utrisque peccatur, cachexia, hydrops et alii morbi inde oriuntur, qui et corpus pessime afficiunt, nec raro mortem accelerant. Medicus vero id potissimum agat, ut curationem caussis accommodet, et tunc demum medicamenta selecta exhibeat, si molimina ad menses instantia deprehendit, reliquo autem tempore, apto diaetae regimine, cuncta ad facilem illorum ortum disponat.

§. 406.

Si igitur plethoram causam agnoscit, venae sectione in pede instituta, circulum sanguinis liberio-rem efficiat. Haec tamen in aliis fluxus menstrui impedimentis inepte saepius administratur, et copiam humorum ita minuit, ut nec medicamenta exhibita rite operari, nec sufficiens sanguinis impetus expectari queat. Motus sanguinis vehementiores temperantibus, in primis nitrosis, pulueribus F. 40. 41. potionibus F. 16. 42. comescat, et his

acidulatas ptisanas F. 53. iungat. Impetum etiam humorum pediluuiis et frictionibus versus inferiora dirigat. Hoc modo in fanis de reliquo puellis saepius breui tempore catamenia optimo cum successu eueniunt.

§. 407.

Maiorem attentionem meretur lentor humorum, siue circulatio imminuta, quo in casu primarum viarum ratio prae reliquis habenda est, ut aptis euacuantibus purgentur. Vomitorium lene F. 2. requiritur, si multa faburra in ventriculo haeret; quod si vero haec non obseruatur, et vomitoria vel ob metum vomitus cruenti, vel ob alias causas, minus tuta sunt, tunc purgantia praestant v. c. pilulae F. 117. pulueres F. 5. 8. infusa leniora F. 6. noduli laxantes F. 14. 26. quibus herba melissae, abrotani, menthae, radix leuistici, meu, aristolochiae, et alia emmenagoga, loco amarificantium plantarum addi possunt.

§. 408.

Postquam autem primae viae a faburra viscida purgatae fuerunt, infusa aquosa herbarum, roris marini, melissae, marrubii, praesertim si ab iis primae viae non debilitentur, elixir proprietatis PARACELSI, tincturae myrrhae, succini et pimpinellae albae, vel cum his essentia croci et similia medicamenta F. 118. vel pilulae ex extractis plantarum amararum et gummi saponaceis commendentur F. 119. His si lenior febris excitetur, res saepius ex voto succedit, si vero grauior illa fuerit, puluis temperans F. 120. vel similis interponatur, vel prioribus medicamentis substituatur.

§. 409.

Quod si vero debilitas solidorum obseruetur, et fluidorum defectus simul adsit, corpus victu sufficiente, sed lente, repleatur et nutriatur, ante quam commemorata medicamenta exhibeantur. His iungantur medicamenta martialia, tincturae in primis, vel aquae minerales, quo in casu etiam corticis peruvianus usus non negligendus est, qui certe, nisi medicamentum nauseosum nimis videatur, cum limatura martis et vino infundi potest F. 28.

§. 410.

In hac vero potissimum, sed et in omni alia causa menstruorum non rite succedentium, apta diaeta obseruetur. Aer purus, serenus, cibi boni succi facileque digerendi, potus aquosus, vel tenuior fermentatus, motus corporis, in primis deambulatio, et somnus parcus omnino suadeantur; animus ad hilaritatem disponatur, et omnia, quae moerorem et tristitiam alunt, remoueantur.

§. 411.

Quando autem menstrua ex voto succedunt, tunc feminae, in primis imbecilles, commonefaciendae sunt, ut eo potissimum tempore, quando catamenia instant, accuratiorem obseruent dietam, victum crudum et potum nimis spirituosum vel refrigerantem, pedum refrigerium et omnes vehementiores animi affectus sedulo euitent, sed tranquillae motus in corpore oriundos expectent et sustineant.

§. 412.

Menstruorum quoque suppressio tunc demum medicamentis iuuanda videtur, quando quaedam ex

his deficientibus incommoda sentiuntur; Non solum enim grauidae et lactantes ex naturae legibus mensium fluxu destituuntur, sed et post partum non lactantibus, vel morbos diuturnos expertis, per aliquot menses catamenia haud raro deficiunt, sub quibus dispositionibus corporis diaeta apta potius, quam medicamentorum copia, expeditus mensium fluxus expectandus atque conciliandus est.

§. 413.

Medicus, de menstruis suppressis reuocandis sollicitus, ad causas sedulo respicere tenetur. Exigit enim defectus humorum et debilitas solidorum nutritia et roborantia §. 409. Plethora corrigitur venae sectione, potu diluente non spirituoso, et purgantibus acidulis F. 51. Nimiae siccitati et rigiditati balnea et pediluua emollientia, serum lactis et purgantia lubricantia F. 72. opponuntur. In lentore nimio humorum purgantia et fortiora quoque conueniunt, ita, ut in nodulis purgantibus agaricus in petia ligatus, vel fennae maior copia addatur; corporis praeter ea exercitatio suadeatur; quibus tandem emmenagoga fortiora §. 408. et balnea ex emmenagogis iungantur F. 121.

§. 414.

Si ex terrore, vel alio vehementiore animi affectu, menstrua subito supprimuntur, symptomata urgentia, v. c. motus febriles vehementiores, delirium et alia, saepius venae sectionem exigunt; quae peracta, pulueres temperantes et emmenagogi F. 120. propinentur: si autem spasmi vehementiores urgent, opiata et castoreata conueniunt F. 122. quae nec nimis timide, nec praeter necessitatem, continentur.

§. 415.

Similia quoque §. 113. attendenda sunt, si menstrua irregulariter fluunt, vel mali coloris sunt. Si enim in phlegmaticis in primis pituitosa inueniuntur, diluentibus medicamentis purgantia fortiora, emmenagoga calidiora et martialia iungantur; in debilibus et exsuccis aquae minerales martiales melius conueniunt: si nigra et quasi adusta sunt, et difficile excernuntur, aquae minerales et pilulae ex extractis amaris et gummi saponaceis cum diluentibus quoque propinandae sunt.

§. 416.

Si menstrua statim quidem tempore cessant, defectus eorum tamen apto regimine moderandus est; hinc si illa eo tempore, quo ad finem properant, fortius paullulum, uti saepius fieri solet, accedunt, medicamentis temperantibus nitrosis et acidis, vel ptisanis diluentibus, eorum impetus cohibendus est: si subito fluere desinunt, corpora in primis plethorica venae sectione iuuanda sunt, si vero vel sensim deficiunt, vel longioribus interuallis accedunt, tunc saepius mutatio haec naturalis ex voto succedit. Haemorrhoides, tunc temporis in non nullis imminentes, medicamentis aloeticis adiuuandae non sunt, sed potu tenui accurataque diaeta bona sanguinis crasis efficiatur; aluus libera seruetur, et si his praecaueri nequeant haemorrhoides, eruptio eorum spontaneis motibus permittatur. Si coecae urgent, venae sectio tempestiua et potus sufficiens suadeantur.

§. 417.

Non omnis fluxus menstruus, qui copiosius quodam modo prorumpit, nimius dicendus est; sed is

demum, ex quo debilitas oritur: hinc feminae ex hoc capite diiudicandae, ratione habitus corporis, temperamenti, victus et anni temporum considerandae, venae sectio consueta nunc intermissa, et aliae mutationes feminis solemnes, quoque attendendae sunt. Si enim post aliquam suppressionem vel retardationem catamenia largius fluunt, nihil mali inde metuendum erit.

§. 418.

Quando autem cum fluxu menstruo, vel post eum finitum, imbecillitas summa, pallor faciei, oculi flavi, pulsus celer et debilis, prostratio appetitus, et alia debilitatis signa observantur, vel si euacuatio sanguinis nimio impetu perficitur et animi deliquium inducit, tunc ad causas respiciendum est, quo illae apta diaeta et convenientibus remediis remoueantur; his enim symptomatibus et ipsis nimis sanguinis effusionibus aliae feminae ad tabidum et hecicum corporis statum, aliae ad hydropem disponuntur.

§. 419.

Saepe enim, si nimia sanguinis iactura ex plethora oritur, non omnis eius impetus ad uterum permittendus, sed venae sectione in brachio instituta auertendus est. Haec decem circiter diebus ante menstruorum redeantium tempus optime perficitur. Eo etiam tempore omnia cuitentur, quae augmentum et orgasmum sanguinis excitare possunt; victus sit parcus, potus tenuis, non spirituosus, vita exercitata. Exhibeantur interdum medicamenta temperantia cum nitro, et laxantia leniora acidulata F. 51. 72. Acrimonia humorum cognita, oppositis remediis corrigatur; victus vegetabilis, si primae viae
cum

cum ferre possunt, tunc temporis saepe optimus est.

§. 420.

In ipso autem menstruorum procedentium impetu, praesertim si pulsus celerior febrim indicet, nitrum in potionibus F. 16. 111. et pulueribus F. 49. 110. exhibeatur, aut iulapium F. 39. aut mixtura analeptica temperans F. 123. propinetur. Potus tenuis farinaceus et acidulatus commendetur, meracior autem et spirituosus, victusque crudus omni modo cuitetur. Aegra in lectulo situm seruet tranquillum, natibus per puluinar suppositum non nihil eleuatis, nulloque animi affectu commoueatur. Sanguinis nimium effluuium in abortu et lochiorum fluxu simili modo diiudicatur; de eo tamen in tractatione de morbis grauidarum et puerperarum sigillatim acturi sumus.

SECTIO V.

HAEMORRHOIDES.

§. 421.

Sanguinis effusio ex vasis haemorrhoidalibus haemorrhoides siue fluxus haemorrhoidalis dicitur. Hic nunquam naturalis est, sed semper praeternaturalis dici meretur, licet interdum apparenter sanis accidat. Cum is vero in grauissimis saepius morbis auxilium ferat, et ab iis praeseruet, cum porro, eo suppresso, non raro grauissimi morbi oriantur; (§. 1662.) multi sunt medici, qui non solum eundem corpori conuenientem, immo quasi naturalem factum iudicant, sed et omni modo, ut praesidium sanitatis, excitandum esse arbitrantur.

§. 422.

In tractatione nostra, quae facillioris doctrinae ergo non tantum fluxum nimium, sed omnem historiam haemorrhoidum complectitur, differentiae earundem euoluendae et diiudicandae sunt, ante quam ipsas curationis vias exponamus. Sunt enim aliae, quae criticae dicuntur, et non tantum in solutionibus morborum cum febre, sed et in alio sano viso, attamen plethorico corporis statu, cum leuamine accedunt: aliae symptomatae dicuntur, non ab ipsa natura, sed a vi morbi ortae, ideoque aegrum sine leuamine excruciant; illae sine febre accedentes vel statae sunt, quae nimirum certo tempore recurrunt, id, quod tamen rarius fieri solet; vel vagae, quae saepius quidem, sed incerto tempore, reuertuntur.

§. 423.

Haemorrhoides porro sunt vel internae, vel externae; differentia a vasorum haemorrhoidalium diuerso ortu et situ, nec non a margine orificii ani desumpta: fluunt saepius internae, externae vero rarius, sed crebrius tantum intumescunt. Porro sunt aut verae, quae sanguinem fluentem praebent; aut spuriae, quae nullum sanguinem exhibent, sed vel coecae dicuntur, et tantum tubercula in venis istius regionis sistunt; vel albae et mucosae appellantur, in quibus mucus tenax ex glandulis folliculosis intestinorum excernitur. Coecae interdum sine inflammatione turgent, interdum tumore inflammatorio stipatae sunt, tumque a multis medicis tumentes in strictiore sensu nominantur.

§. 424.

Rarius haemorrhoides in pueris et adolescentibus proueniunt; ut plurimum in viris adultioribus, trigefimum aetatis annum supergressis, obseruantur, iis potissimum, qui strictiore corporis habitu instructi sunt, et crassum atrumque sanguinem habent; qui vitam sedentariam agunt, ob quam sanguis difficilius per abdominalia viscera transit; qui simul lautiori victu et spirituoso potu utuntur et ita plethoram augent; praesertim si saepius equo vel rheda vehuntur et ita valde concutiuntur. Ex feminis grauidae non nunquam, sed saepius plethoricae post mensium defectum, hunc fluxum experiuntur.

§. 425.

Causa proxima haemorrhoidum est sanguis nimium in vasa haemorrhoidalia infarctus, qui ideo aegre per venas recurrit; remotae, praeter eas, quas iam §. 424. indicauimus, sunt: pinguedo copiosa circa intestinum rectum posita, qua in statu sano hoc intestinum molliter habetur, vasorum autem tunicae in statu morbofo saepius relaxantur, et ita ad infarctum disponuntur; hypochondriaca dispositio et infarctus viscerum abdominalium; siccitas aluina diu tolerata; purgantia draastica, resinosa et exsiccantia, aloetica; veneris, in primis per calidiora aphrodisiaca excitatae, abusus; cibi aromatibus, allio et cepis conditi; potus tenuioris et motus defectus; abusus vini valentioris; somnus nimius; animi affectus violentiores, moeror praecipue atque ira; ex quibus aliae praedisponentes sunt, aliae tanquam occasionales accedunt.

§. 426.

ii, quibus haemorrhoides imminet, dolores spasticos circa os sacrum, cum singulari quodam pruritu in ano, sentiunt, et saepius tenesimum experiuntur, etiam si foeces lubricae excernantur; quae quidem incommoda in aliis leuiores sunt, ita, ut accedentes haemorrhoides non, nisi ex leuamine post sanguinem emissum, percipiant. In aliis symptomata magis urgent; accedunt enim prostratio appetitus, dolor continuus, ad minimum pruritus circa anum, dolor colicus crebrius et sine alia euidenti causa recurrens, in coecis in primis intolerabilis cruciatus in depositione alui; saepius etiam febris simul excitatur, donec vel vere fluant, vel remediis adhibitis dissipentur.

§. 427.

Ex his diagnosis haemorrhoidum petitur: a prolapso intestini recti, quippe quod post foeces emissas relaxatum descendit, facile; a dysenteria, in qua sanguis cum foecibus et colluue acri ichorosa remiscetur, et dolor intestini recti non adeo, quam colicus, urget, difficilius distinguitur, hinc ad febrim et reliqua symptomata simul respiciendum erit. Variarum etiam haemorrhoidum species ex iis, quae supra §. 422. 423. diximus, facile inter se distinguuntur.

§. 428.

Prognosis ita definitur: Quae pueris et adolescentibus fluunt, haemorrhoides, ut plurimum infirmae dant valetudinis signum, et vix constantes sunt, sed, postquam una alteraque vice accesserunt, facile supprimuntur, et haud raro graues morbos chronicos inducunt. Meliores saepius sunt et statae, quae

quae post trigesimum annum accedunt; optimae, quae in corpore bene valente, quinquagesimo vel sexagesimo demum aetatis anno, certis periodis erumpunt. Quae in morbis grauioribus effluunt, optimae sunt, si copiosae proueniunt, ipsumque morbum vel tollunt, vel certe leuant. Quae vel statae vel vagae sunt, et vel crebrius vel iusto copiosius fluunt, breue solatium praestant. Albae et mucosae interdum laxitatem intestinorum, non raro scirrhus glandularum intestinalium, et inde ortam angustiam intestinorum declarant, et quando ichorosae fiunt, haud raro carcinomatica ulcera produunt. Ex haemorrhoidibus male tractatis saepius fistulae ani.

§. 429.

Quibus haemorrhoides stato tempore instant, illi id obseruent, quod de catameniiis §. 411. diximus. In omni praeter ea haemorrhoidum fluxu vel grauiori vel suppresso medicus virium vitae rationem habeat, et aptam dietam iniungat, ne motus vel exacerbentur, vel nimium supprimantur. Dispositi ad haemorrhoidalem fluxum euitent causas, quibus illae exacerbantur §. 425. perfectior enim est sanitas sine haemorrhoidibus, et rarius ex voto succedunt curationes, quae haemorrhoides urgent.

§. 430.

Si haemorrhoides imminent, nec adeo urgent, in plethoricis potissimum venae sectio in brachio administretur; alius prae reliquis aperta seruetur, et si minus rite succedit, vel clymate emolliente F. 71. vel lenioribus laxantibus F. 6. 51. subducatur, vel solutionibus salis medii per partes haustis lubrica reddatur. Potus tenuior v. c. aquae simplicis vel selte-

ranae,

ranae, fermentato, si fieri potest, praeferatur, motusque crebrior, in primis deambulatio suadeatur; vini et praecipue spiritus vini potus interdicatur. Si aestus non nunquam superuenit, pulueres et potiones cum nitro F. 42. 49. exhibeantur, quo, circulatione sanguinis tranquilliore reddita, stasis circa intestinum rectum dissipetur.

§. 431.

Si vero haemorrhoides porro urgent, tunc in laxis et phlegmaticis corporibus, medicamentis aloe-ticis et amaris, v. c. pilulis STAHLII et BECCHE-RI, elixirio proprietatis PARACELSI, essentis amaris, infusis millefolii et similibus herbarum adiuuentur: in cholericis vero et ficcioribus subiectis usus puluerum salinorum F. 124. praecedentibus medicamentis praeferatur vel interponatur. Non nunquam aquae minerales martiales, schwalbacenses, egranae et pyrmontanae, temperamento et constitutioni aegroti accommodatae, felici cum successu exhibentur; tincturae martiales et similia medicamenta F. 27. 115. interdum iis substituendae sunt, praesertim si corpus aegri valde laxum sit.

§. 432.

Si haemorrhoides subito supprimuntur, et impeditae circulationis symptomata se ostendunt, venae sectio in pede, aptum diaetae regimen et temperantia medicamenta suadeantur. Si lente supprimuntur, viscerum debilitatem indicant, in primis in iis, qui post vitam negotiosam nimium quiescunt et victum lautum eligunt; in his, nisi victus mutetur, et omnis diaetae ratio curiosius obseruetur, auxilium certum locum non habet. Cum vero in utroque
casu

casu morbi, iique saepius grauissimi, oriuntur, v. c. malum hypochondriacum, infarctus et scirrhus viscerum, eruptio sanguinis per loca minus consueta, cephalalgia, vertigines, apoplexiae, cet. his, quantum fieri potest, aptis remediis cito occurrendum est, quo corpus et sine haemorrhoidibus sanum conseruetur.

§. 433.

In coecis haemorrhoidibus, tumentibus potissimum, siue quibus accedit inflammatio, venae sectio et omnia ea valent, quae §. 430. exposuimus. Si alia causa obseruatur, quam sanguinis copia eiusque ad haec loca deriuatio, v. c. venerei morbi, calculus et ulcera vesicae, tunc praecipue horum morborum ratio habenda est; si vero per se sine ullo alio morbo oriuntur, frequenti, sed moderata corporis exercitatione, potu diluente, nitrosi, amaris et gummi saponaceis medicamentis caute datis, non raro dissipantur, in primis si de aluo libera seruanda aeger sit sollicitus.

§. 434.

Si vero haec curationis ratio non ex voto succedit, ad medicamenta externa properandum est. In tumoribus non adeo urgentibus lenia adstringentia, v. c. scobs ligni querni in sacculis, vel fomentatio ex leniter adstringentibus F. 125. a non nullis commendatur. Si dolor insignis est, fomentatio emolliens F. 126. vel oleum verbasci, liliorum alborum, unguentum de linaria illiniantur. Caue tamen, ne nimio emollientium usu, quo dolores sopiuntur, relaxatio et prolapsus intestini recti inducatur. Si multum incommodi faciant turgeantque haemorrhoides hae coecae, hirudines quoque applicentur:
 si vero

si vero simul inflammatae sunt, tunc vel discutientia F. 84. 103. in principio superhabeantur, vel si abscessus generatur, emollientia F. 87. 89. imponantur, quo pus praeparatur, et incisione facta, quam primum fieri demum poterit, educatur.

§. 435.

Ad nimium haemorrhoidum fluxum nunc accedimus, qui tamen, si vehementem et unicam evacuationem respicias, rarius occurrit, et tunc ut haemorrhagia quaelibet insignis tractanda est, sed eae quoque, quae crebrius proueniunt, nimiae dicendae sunt. In his venae sectio consueta opportuno tempore in brachio instituat, lenioribus, et potissimum rhabarbarinis, medicamentis F. 11. 36. alius interdum moueatur; nimius motus euitetur; nec sanguinis agitationes victu, potu et animi affectu vehementiori excitentur: exhibeantur interdum temperantia medicamenta cum nitro, et alia roborantia, martialia F. 115. quoque interponantur.

§. 436.

Haemorrhoides mucosae, si sine dolore sunt, et intestinorum relaxationem indicant, medicamenta laxantia rhabarbarina exigunt, quibus interdum martialia, in primis aquae minerales, vel similia medicamenta, cum cortice peruuiano praeparata, interponantur; salia vero vel nunquam, vel parcius propinentur. Si scirrhus in aliqua intestinorum parte adest, et tumentia circa anum tubercula mucum excernunt, tunc lenissimis tantum medicamentis, v. c. mannatis et tamarindinatis, vel sero lactis acidiusculo, alius semper libera seruanda est, drastica autem purgantia sedulo euitentur: clysmata lubricantia ex decocto

decocto auenae excorticatae, minime autem pinguia, interdum iniiciantur. Si vero tubercula increfcunt, fcirrhofaeque fiunt, tunc omnem medicamentorum efficaciam eludunt, et cum fcirrhus, peruerfo medicamentorum ufu, haud raro in cancrum mutetur, et ichorofa excretionc fe prodat, fub multis cruciati- bus aeger demum morbo lento confumitur.

SECTIO VI.

MICTVS CRVENTVS.

§. 437.

Quando fanguis cum urina excernitur, mictus di- citur cruentus. Hic ex omnibus viis urinarijs, potiffimum ex renibus et vefica, oritur: quo in cafu locum affectum dolor et fymptomata coniuncta def- niunt; fanguis quoque, fi ex renibus descendit, uri- nae intime commixtus, fi ex vefica procedit, ut plu- rimum in thrombum collectus deprehenditur: fed haec et alia figna ob fingularem nexum et confenfum viarum urinarium faepius fallacia funt. Cum hoc morbo, praefertim fi in renibus fedem habet, fae- pius funt ifchuria, tenefmus et ventris dolor; fi ve- ro, quod interdum fieri folet, fanguis fine omni in- commodo fluit, laxitatem partium fingularem in- dicat.

§. 438.

Caufa proxima eft diaerefsis vel anafomofis va- forum, ad has partes tendentium: prior in calculo, ulcere, vel vehementi laefione externe illata, altera a fanguine copiofo huc intenfius moto, v. c. in fup- preffione haemorrhoidum, vel aliarum excretionum
fanguis

sanguinearum, rarissime in crisi morborum, obseruari solet. Ex quibus quidem caussarum remotarum cognitio patet, sed addi meretur abusus diureticorum acrium, v. c. cantharidum, relaxantium, oleosorum, quibus istae viae debilitantur. Interdum quoque articulorum morbi externis medicamentis repressi potius, quam curati, huic morbo occasionem praebent.

§. 439.

Diagnosıs raro fallit: rubicundam enim et flammeam urinam in febribus acutis continuis longe alia symptomatum series comitatur; in feminis menstruatis interdum dubia res est, si mictus cruentus coniunctus est; aquam tamen calidam affundendo perspiciat medicus, num spissam, rubicundam, biliosam, facile diluendam, an thrombis et particulis sanguineis ad fundum secedentibus scatentem, urinam habeat: in priori enim casu ex vesica, in posteriori ex utero et vagina progredi sanguis videtur. Cum autem haec signa saepe fallacia sint §. 437. symptomata reliqua, quae occurrunt, simul attendenda sunt.

§. 440.

Prognosis, quae raro bona est, sequentibus definitur: si ex suppressa haemorrhagia oritur, facile, illa restituta, mitigatur morbus: si morbum praegressum leuat, quod tamen raro fieri solet, critica est: si saepius reuertitur, ad hecticam disponit, et cum in senibus potissimum eueniat, marasimum iis inducit: si a calculo oritur, non, nisi illo educto, curatur: si arthriticis, post morbum suppressum, accedit, non, nisi hoc reuocato et bene curato, abigitur: si ab atonia partium oritur, vel nulla, vel difficilis curatio locum habet.

§. 441.

Indicatio vitalis ex aegri viribus aestimatur; causalis vero et curatoria coincidunt: nam per morbi coniuncti curationem, v. c. in calculo, haemorrhoidibus suppressis, arthritide, leuatur quoque morbus noster. Si a plethora vel laesione externa dependet, venae sectio in brachio necessaria est cum aliis, quae postulat chirurgia: si acrimonia urinae et humorum morbum producent, lubricantia diuretica danda sunt; v. c. decocta F. 38. 67. 102. 109. et emulsiones F. 70. 105. conducit quoque oleum amygdalarum dulcium, vel per se, vel cum vitello oui solutum: si vero partes atonia laborant, lenia roborantia conueniunt, in primis aquae minerales vel purae, vel cum lacte remixtae, forte etiam externa adstringentia F. 125. cum aqua, vel vino rubro cocta, et lumbis, pubi et perinaeo applicata.

§. 442.

Clysmata minus acria, minusque calida F. 71. 77. in omni fere mictu cruento conueniunt, quo intestinum rectum foueatur, et liberum seruetur, lenianturque spasmi; pro quo scopo etiam lenia laxantia F. 36. 50. 72. propinentur. Victus aegri sit parcus ex farinaceis, vel iusculis cum vitello ouorum praeparatis. Tandem et decoctis leniter diureticis, §. 441. mel simplex vel oxymel addatur, quo viae urinariae purgentur; grumi enim sanguinis remanentes generationi calculi occasionem praebent.

SECTIO VII.

VARICES.

§. 443.

Subiungamus nunc pauca de varicibus: sic enim appellantur tumores venarum, valvulis instructarum, qui in variis corporis partibus, potissimum in cruribus, et in primis in feminis grauidis, sese exerunt, et non nunquam disrupti sanguinem fundunt. Est cum his ardoris sensus et pruritus fere continuus, nec non tensio et aliqualis callositas cutis, ipsae venae, sub cute et in ea ipsa decurrentes, turgent et valvularum nodos ostendunt. Remota caussa, ut plurimum euanescunt, et rarius ad rupturam usque distenduntur.

§. 444.

Caussa proxima est regressus sanguinis per venas minores difficilior et impeditus: hinc circa tumores, vasa maiora comprimentes, varices oriuntur: in primis vero uterus grauidus, qui vel mole insignis, vel oblique situs, velas iliacas comprimit, haemorrhoides coecae et catamenia suppressa, morbum hunc inducunt, qui eo grauior est, quo magis tumores varicosi circa pudenda ipsa obseruantur, ideoque partum difficilem reddunt. Disponit vero ad hanc stagnationem sanguis ater et viscidus, potus defectus, vita sedentaria, calor pedibus et cruribus admotus cum subitaneo refrigerio.

§. 445.

Si grauiditas vel alius morbus varicibus occasionem dedit, iis finitis, sponte cessant; si tamen causae non protinus tolli possunt, venae sectionem exigunt.

gunt. Si sanguinis spiffitudo et solidorum debilitas remanent, tunc illi diluente potu, huic fascia constringente, utrique motu corporis conuenienti medemur. Si sponte rumpuntur, post euacuationem sanguinis fascia constringantur: spirituoſa uero applicata fanguinem ſpiffiorem et uenas duras calloſas reddunt, cui uitio emplaſtris emollientibus interdum admotis medela afferri debet. Inciſio uenarum tumidarum minus tuta eſt et ulcera ſordida relinquit: hinc non niſi neceſſitate coacti eam ſuſcipimus,

TRACTATIO II.

MORBI SYSTEMATIS LYMPHATICO-SEROSI.

§. 446.

Licet pituita viscida et acrimoniae variae in sanguinis massa saepius colligantur et generentur, in ea tamen non illico se exferunt, tamquam morbosa: pituita enim cum viscido naturali, quod sanguini proprium est (§. 176.) et spissitudinem naturalem, vel plus minusue praeternaturalem efficit, ferme conuenit, et diu sine incommodo ferri potest; acrimoniae autem variae in eodem viscido ita intrincantur, ut malignos effectus non statim a sui initio producant; hinc non nisi in aliis morbis massae sanguineae, hactenus a nobis pertractatis, simul attendendae sunt, cum eorum indolem saepius peiorem reddant.

§. 447.

Haec vero materiae morbosae collectiones sensim paullatimque in humoribus, ex sanguine secretis tenuioribus, sero scilicet et lymphâ (§. 242.) et liquoribus his analogis, euoluuntur. Adduximus quidem in tractatione de febribus varios morbos exanthematicos §. 163. seqq. qui ex sanguinea massa in lympham transeunt: cum vero hi morbi semper cum febre sint, et per illam extricentur, facilius reique conuenientius ibidem de illis differere et eorum naturam atque curationem peruestigare potuimus. Nunc de chronicis morbis potissimum acturi sumus, qui vel sine febre sunt, vel eam tantum accessoriam siue symptomaticam habent.

§. 448.

§. 448.

Monendum quoque est, morbos in hac tractatione explicandos in solis humoribus non haerere, sed vel laxitatem debilitatemque, vel rigiditatem solidorum simul inuoluere: cum tamen hae ipsae corporis conditiones ab humoribus morbofis induci videantur, non incongrue quidem ad hos primario respicimus, in primis cum curationis ratio ab iis incipienda sit, et omnis tractatio cum ea doctrina conferri debeat, quam in therapia generali de morbis solidorum Part. IV. Cap. I. et II. (1428. seqq.) proposuimus.

§. 449.

In nostra tractatione etiam tales occurrunt morbi, qui non totius corporis humores inquinare videntur, vel eiusmodi certe signis non semper se produnt, sed partiales tantum decubitus formant, v. c. oedema, rheumatismus, podagra. Itaque cum partiales stases et corruptiones ab humorum uniuersalium deprauata indole oriuntur, et causae et symptomata ut plurimum conueniant, generalis nostra tractatio etiam hos speciales morbos inuoluere poterit, quo catalogus morborum in altera et speciali parte breuior reddatur.

§. 450.

Generalem morborum lymphaticorum explicationem et curationem ita, ut in capitibus tractationis primae factum est, et nunc praemittere haud necessarium duximus; licet enim saepius inueniantur aegri, qui morbis nunc describendis affecti non sunt, et nihilo minus viscidorum et acrium humorum generalem correctionem tantum exigant: tamen cum

hoc in casu medicus ad femina morbosa, quae nunc commemorandos morbos prognerant, attendere teneatur, ea, quae in therapia generali de curatione prophylactica Part. III. Cap. IV. (§. 1420.) de cacochymia corrigenda proposuimus, et quae ibidem Part. IV. Cap. IV. seqq. de variis humorum vitiiis corrigendis (§. 1472.) pertractauimus, conferenda et huic doctrinae praemittenda sunt; generalem quoque ideam horum morborum dabit Caput I. quod nunc pertractandum nobis sumimus.

CAPVT I.

CACOCHYMIA ET CACHEXIA.

§. 451.

Cacochymia (§. 939. seqq.) est deprauatio humorum serosorum et lymphaticorum, quatenus quidem vel sanguinis massae adhuc immixti sunt, vel potius quatenus in vasa sanguiferis minora inde deducuntur §. 446. Deprauationem hanc innumeris modis variare posse, ex differentia constitutionis hominum quoad vitae genus, clima, et temperamentum patet; interdum enim serosa, pituitosa et atrabilia humorum dispositio, interdum salium morborum accessus, considerari merentur. Ipsa vero vel in habitu cutaneo iam conspicua, vel in humoribus secretis praesens, cognoscitur et diiudicatur.

§. 452.

Leuiorem gradum huius morbi cacochymiam strictè sic dictam appellamus, ubi habitus corporis minus floridus, et actiones animales et naturales,

immo

immo et vitales, languidiores obseruantur: in vulneribus praeter ea et ulceribus aliisque morbis curatio ob deprauatam humorum mixtionem difficilior succedit. Maior gradus cachexia dicitur, ubi solida simul morbosa labe afficiuntur; quoniam malum iam in subtiliora vasa lymphatica, quae corporis nutritioni praesunt, deducitur; in quo casu color faciei magis foedus, luridus, vel subuiridis apparet, et actiones magis laesae deprehenduntur. Specialis vero casus est leucophlegmatia, ubi humores pituitosi, in minima vasa relaxata delati, fere stagnant, et corporis habitum tumidum et pallidum reddunt, praeter ea vero acrimoniae insignis praesentiam vix indicant.

§. 453.

Deprauationem hanc humorum medicus ex commissis diaetae erroribus oriri praecidet, inde saepius digestionis officinam debilitatam et crudos humores ibi collectos cognoscit, qui sensim ad secundas vias transeunt, et chylum, sanguinem et lympham corrumpunt. Humoribus itaque indoles sensim paulatimque deprauata colorem cutis foedum reddit, corporis et animae actiones coniunctas infirmit, secretiones consuetas, in primis sudoris, urinae, cetera saepius inordinatas efficit, nutritionem corporis genuinam impedit, et languorem uniuersalem inducit; ex quibus omnibus medicus, ad initia morborum attentus, cacochymiam latentem nunc euoluendam intelligit, et maiores cachexiae et leucophlegmatiae gradus ex signis his auctis et euidentioribus factis perspicit.

§. 454.

Caussa proxima in mixtione sanguinis et feri deprauata consistit, quae ex speciali caussarum remotarum examine patet, et inde accuratius definienda est. Causae remotae sunt plurimi diaetae errores, qui corpus primum ad cacochymiam disponunt, et saepius auctae et continuatae deprauatam humorum indolem, ex qua solida male afficiuntur et actiones laeduntur, inducunt. Dabit igitur sex rerum non naturalium series uberrimas causas, ex quibus hic morbus generari potest, de quibus ut exemplis coram auditoribus nostris agamus, cum omnes sigillatim repetere nequeamus.

§. 455.

Attendenda tamen et alia sunt: obesa et laxa corpora, quae humoribus, ob vim solidorum deficientem non bene elaboratis, abundant, his morbis prae reliquis obnoxia sunt: euacuationes magnae vel nimis frequentes feri, sanguinis, salivae, lactis, spermatis, cum optimos humores non subito refarciendos subducant, cacochymiae occasionem praebent: excretiones sanguinis et aliorum humorum consuetae, quae ex dispositione naturali et morbosa corporum felici cum successu fieri deberent, si supprimuntur, semina cacochymiae in corpore relinquunt, quoniam particulae morbosae non sufficienter excernuntur. Post magnos quoque morbos superatos facile cacochymici fiunt, qui diaetae accuratioris regulas negligunt.

§. 456.

Differt cacochymia stricte sic dicta colore faciei ab ictero, in quo color magis flauus est, et in albaginea

ginea oculi et humoribus exeretis v. c. urina simul conspicitur, et a chlorosi, in qua is pallidior et viridescens deprehenditur; licet, si dicendum, quod res est, hi morbi ad cacochymiam referri, et illa cacochymia biliosa, haec pallida virginum dici possit. Differt porro ab atrophia et tume temente magis corporis habitu; differentia autem a reliquis morbis, in hac tractatione recensendis, ex sequentibus patebit: vere tamen, uti iam monuimus, §. 451. cacochymia ut genus, reliqui morbi ut species considerari possunt.

§. 457.

Morbus vero noster, si in humoribus tantum haeret, facile quidem curatur, si selectis et aptis remediis pharmaceuticis optimam dietam iungit aeger; sed si haec negligitur, morbus saepe ex parte suppressus recrudescit. Si viscerum atonia coniuncta est, difficilius curatur aeger; si infarctus viscerum et obstructions, in primis in infimo ventre adsunt, curatio fit difficillima, nulla vero locum habet, si labes visceris grauior obseruatur. In corporibus fictioribus macies et tabidus corporis status inducitur, in laxis vero, in primis leucophlegmatia affectis, hydrops facile generatur.

§. 458.

Mirari quidem quis posset, cur non hic morbus et alii sequentes vires vitae per resistantiam humoris lentescantis et acrimoniam irritantem excitent, et ita cor et pulmones ad velociore et febriles motus disponant, quibus materia morbi moueri, subigi et expelli queat? Sed si perpendimus, materiam morbosam extra circulum sanguinis rubri lente colligi et inde vasa sensim sensimque relaxari, facile praeuide-

mus, cur nec febris per se oriatur, nec medicus eam in hoc morbo facile excitare possit. Quodsi enim febris accedat, aut anomala, aut lenta esse solet, et raro prudentis medici directione in certum aliquem ordinem redigitur.

§. 459.

Quoad indicationem vitalem tamen eo respiciat medicus, ut bono nutrimento, non facile corruptioni obnoxio, victu vegetabili in primis, si illum primae viae ferunt, et roborante diaeta viribus vitae succurrat; haec tamen nutrientia impuris corporibus caute, et non nisi primis viis quodam modo purgatis, ingerenda sunt. Indicatio causalis exigit, ut aegrotus, a medico monitus, omnes diaetae errores, qui haecenus morbo occasionem dederunt, accurate euitet et corrigat; solis enim medicamentis pharmaceuticis hic morbus non tollitur.

§. 460.

Indicatio curatoria in malo incipiente postulat purgationem primarum viarum, quod quidem post praemissa digestiua, purgantia, cuilibet subiecto accommodata, et causis praedisponentibus opposita, praestant. Salia vero, quae viscidum in primis, et forte quoque in secundis viis, efficaciter resoluunt, cautius adhibenda sunt, cum diuturnus eorum usus solidorum robur nimium infringat. Hinc purgantibus medicinis interdum rhabarbarum, interdum aloe, si natura aegri eam ferat, addatur, interdum selecta carminatiua in nodulis laxantibus propinentur. Tinctura tartari acris, vel antimoniatata, aut essentia succini et pimpinellae albae, et similia medicamenta tonica et resoluentia prioribus interponantur.

§. 461.

Si viscerum atonia et aliqualis eorum infarctus imminet, medicamenta blande resolventia euacuantibus lenioribus et repetita vice datis vel iungantur, vel interponantur. Huc scilicet spectant gummi saponacea medicamenta F. 23. 24. 116. 119. quibus quidem et extracta amara, leniter roborantia, et limatura martis, vel pro resoluendi scopo mercurius dulcis, addi poterunt F. 19. 127. 128. Quodsi vero haec cum potu aquoso ex ptisanis F. 37. 67. 78. 109. * per aliquod temporis spatium exhibita fuerunt, tunc aquae minerales, thermae scilicet carolinae, vel acidulae egranae, vel similes subnectantur, quibus primae viae eluuntur, viscida educuntur, et solida roborantur. Nec incongruus est in his, post materiam viscidam resolutam et maximam partem euacuatam, corticis peruuiiani usus F. 27. 101. et tincturae martiales.

* Potum aquosum tenuem, pro scopo diluendi et resoluendi, maxime quidem in hoc morbo necessarium esse intelligimus; cum autem non adfuerit saepius eundem aegre ferant, et magnam inde ventriculi debilitatem sentiant, potus fermentatus interponendus est.

§. 462.

Haec vero medendi ratio pro differentia subiectorum caute ordinanda est: Si enim post nimias euacuationes, vel post morbos graues superatos, imbecilles facti fuerint aegroti, tunc lenissima purgantia, rhabarbarina, danda, et corpus iusculis, cum herbis recentibus coctis, antea nutriendum est. Conueniunt hic radices petroselini, asparagi, cichorei, apii dulcis, herbae chaerophylli, acetosae, nasturtii, fumariae,

fumariae, cct. Aliis ferum lactis, vel lac asininum, vel aliud, vel per se, vel cum aquis felteranis mistum, magis accommodatum videtur, donec hac ex parte indicationi vitali satis factum sit, quo demum ad curationem antea descriptam progredi queamus.

§. 463.

Interim et haec methodus magnam attentionem exigit: cum enim corpora impura nec validioribus euacuantibus agitanda, nec ulterius debilitanda, nec ex altera parte nutrientium nimio usu laedenda sint; utrumque tamen necessarium videatur; ante quam indicatio fluida corrigens suscipiatur, roborantibus caute datis, et modo unius, modo alterius indicationis ex nunc propositis ratione habita, medicus finem suum haud raro attingit; nulla enim cogitari potest vera humorum morbosorum correctio, nisi vires solidorum, quantum fieri potest, sustineantur.

§. 464.

Medicus etiam in his et sequentibus morbis curandis febris, si qua acciderit, rationem habeat. Licet enim, ut paulo ante monuimus §. 458. febris genuina tertiana intermittens, vel moderata continua remittens, quae effectu suo vere salutare esse possunt, in cacochymico, multo minus in cachectico corporis statu, vix excitari queat, sed ut plurimum anomalae tantum febres intermittentes et continuae occurrant; tamen et in his saepius medici, qui motus corporis diiudicare sciunt, vires vitales residuas ita dirigere valent, ut correctio humorum lenta quidem, sed satis perfecta, attingatur.

§. 465.

Indicatio symptomatica ex indiuiduali aegrorum dispositione patet; hinc tantum monemus, interdum stomachicis medicamentis primarum viarum robur conferuandum esse, pro quo scopo igitur selecta et cuilibet aegro apta medicamenta F. 12. 22. 30. 100. commendanda sunt, quae indicationem curatoriam iuuant. Si vero, quod saepius fieri solet, in cachexia ulterius progressa varia alia symptomata oriantur, v. c. febris lenta symptomatica, animi deliquia, cet. tunc ex aliis huius doctrinae capitibus iis prospiciendum est.

CAPVT II.

H Y D R O P S.

§. 466.

Humor serosus, interdum limpidus, interdum non nihil viscidus et stasi corruptus, in variis corporis cavitatibus praeter naturam collectus et stagnans, hydropis nomine insigniri solet. Hic morbus in plurimas species diuiditur, quatenus nimirum humor peccans aquosus, vel in vasculis, vel in cellulis, vel in cavitatibus corporis diuersis, stagnat, quae quidem ab errore loci desumpta differentia primario quidem attendi meretur, licet in eo diiudicando ad differentiam humoris contenti simul respiciendum sit.

§. 467.

Oedema leuior est hydropis species, ubi vel vasa lymphatica nimium relaxata, vel tela cellulosa in variis corporis partibus, sero replentur, et magis distenduntur; in priori casu tumor obortus tactu durior

rior est, in altero autem mollior. Haec vocis significatio generalis est, et plures species nunc disquirendas inuoluit; in specie autem oedematis nomine insignitur tumor frigidus, digitoque prementi cedens, in pedibus obseruatus; omnis tamen serofus tumor genarum, faucium, manus, cet. oedematis nomen quoque recepit.

§. 468.

Anasarca humorem serofum, in vasis lymphaticis, vel cellulis distentis quoque stagnantem, ostendit; in ea tamen tumor inter cutem et musculos per totum corpus ad minimum ab extremitatibus inferioribus ad abdomen usque se extendit*. Huc quoque referri meretur hydrocephalus externus, siue tumor serofus, qui totum capitis ambitum externum occupat. Hydrops scroti, qui in cellulosa eius tela subcutanea sedem habet, et ad penem usque extenditur; saepius cum anasarca aliisque plurimis hydropis generibus est. Hydrocele autem particularis morbus iudicatur, in quo aqua extra vasa missa et stagnans telam cellulosam tunicae vaginalis testium occupat. Est haec primaria hydroceles species, alia inferius describenda erit. In omnibus his ad maiorem vel minorem tumoris duritiem respiciendum est.

* Leucophlegmatiam, quam non nulli ad anasarcam referunt, nos cum cachexia descripsimus. §. 452.

§. 469.

Aqua in cavitates corporis internas morbose effusa, diuersis denominationibus occasionem dedit. In infantibus enim, in quibus ossa caluam constituentia cedunt, hydrocephalus internus locum habet,

si nimirum aqua inter meninges haeret, et capitis molem auget: interdum vero in spinalis medullae cavitatem descendit, spinam bifidam et tumorem quoque ad initium ossis sacri efficit. In adultis interdum hydrops ipsius cerebri obseruatur, dum aqua in ipsis ventriculis lateralibus cerebri deprehenditur. Tripartita quoque thoracis cavitata aquam extra vasa missam ostendit, et vel in uno vel altero thoracis cauo stagnans, hydropem pectoris, vel in cordis sacco haerens hydropem pericardii sistit.

§. 470.

Si aqua in cauum abdominis emittitur, morbus plerumque ascites dicitur, qui insigni infimi ventris tumore se prodit. Hic magnas tamen admittit differentias, cum serum vel inter musculos abdominales, v. c. in vaginam recti, vel inter musculos et peritonaeum effundatur. In cauo etiam abdominis non tantum illud haeret, sed in multis quoque minoribus cauis, ceu hydatidibus, ex scirrhis viscerum, in specie mesenterii tumoribus, oriundis, deprehenditur. Huc quoque spectat ouarii hydrops, quippe qui ex scirrho ouarii oriri solet. Hydatides autem interdum tenui et pellucida membrana instructae sunt, et copiosae deprehenduntur, interdum non nullae ex his mole et crassitie parietum insigniter augentur, variis partibus per pedunculos crassos adhaerent, et hydropem saccatum sistunt.

§. 471.

Commemorari quoque meretur hydrops uteri et tubarum, ubi in his cavitatibus aqua effusa diu continetur, et grauiditatem spuriam cum insigni ventris tumore efficit. His tandem subiungi potest testium tumor

tumor aquosus, a sero in cauo, ab albuginea tunica formato, collecto, oriundus, quem veram hydrocelem appellare, et ab ea, quam supra §. 478. descripsimus, distinguere tenemur. Omnes hos morbos, in essentialibus proprietatibus similes, in accidentalibus vero inter se diuersissimos, figillatim pertractare superfluum esset: hydropem itaque in genere, methodo a nobis recepta considerare et de speciebus varia, quae ad earundem cognitionem et curationem spectant, sparsim immiscere placuit.

§. 472.

In oedemate et omni leuiori hydropis principio, praeter partium tumorem et aliqualem corporis torporem, vix aliquid incommodi obseruatur, cum appetitus moderatus et somnus tranquillus vires sustineant. Crescunt autem incommoda cum tumore crescente, et molestum motuum voluntariorum exercitium, et difficilis respiratio potissimum malum auctum declarant. Haec symptomata versus vesperam augentur, et matutino tempore quodam modo remittunt. In quibusdam aegris lentus, in aliis subitaneus morbi progressus obseruatur, qui quoque pro differentia anni temporum et tempestatum variantium diuersus deprehenditur.

§. 473.

Grauiora symptomata efficiunt ferofi humores, in cavitatibus magnis collecti. Ascites v. c. in principio cum incommodis recessitis, leuem abdominis tumorem ostendit, et oedemata saepius coniuncta habet: paullo post augetur malum, fluctuans aqua in abdomine concusso percipitur, respiratio difficilissima, anxietas praecordiorum, pulsus paruus, alius
 sicca,

ficca, urina parca lixiviola, fitis ingens, sudor nullus, perspiratio exigua; accedunt tandem macies superiorum partium corporis, facies hippocratica, tussis molesta, sicca, et reliqua laesionis viscerum abdominalium signa, febris lenta, icterus. Hydrops pectoris et pericardii tumorem quidem sensu percipiendum non sistant, sed progressu temporis eadem et grauiora symptomata, summam in primis anxietatem cum palpitatione cordis, inferunt, cum viscera thoracis nobiliora comprimantur. Hydrops cerebri, nullo tumore conspicuus, vertiginem, melancholiam et alia neruorum vitia inducit, et saepius sectione cadauerum demum cognoscitur.

§. 474.

Causa proxima hydropis est serum errore loci peccans, in cavitates effusum *. Haec vero effusio vel a relaxatione vasorum serosorum et lymphaticorum, vel ab eorundem plenaria ruptura oritur. Corpora quidem obesa et laxa magis ad hunc morbum disposita sunt, cum humores viscidi et lentescentes vasa teneriora non solum distendant, sed etiam in eorum extremis per se iam facile subsistant: attamen in tabidis quoque lympham resolutam tenuem extra limites ducitur, et stasi magis magisque corrumpitur, hinc non nunquam sicciora etiam corpora occupat morbus noster, in primis si cachecticus eorundem habitus, et acris et arrodens serum deprehendatur.

* An sola humoris stagnatio in vasis lymphaticis ad causam proximam referri possit, quaeritur: certe in incipiente morbo, oedemate, vel leucophlegmatia quando vero morbus adolefcit, tunc vera effusio et in cellulas et caua tantum locum habet.

§. 475.

Caussae occasionales, quibus solidae et fluidae corporis partes ad hunc morbum disponuntur, innumerae fere sunt; repetantur ideo potissimum eae, quae ad ductum §. 454. 455. de cacochymia indicatae fuerunt. Aer humidus, perspiratio inde suppressa, cibi difficilioris digestionis, potus fermentati, in primis concentrati spirituosi, abusus, nec non potus aquae calidae immoderatus, defectus exercitii corporis, nimius somnus, compressio venarum, regressum sanguinis et inde resorptionem feri in minimis vasis impediens. Obstructio et scirrhus viscerum, febres in primis intermittentes male curatae, euacuationes sanguinis teneriorumque humorum copiosae, non facile laudabili succo refarciendae, et aliae plures caussae, aequalem humorum serosorum circulum et aptam eorundem elaborationem impediunt. Ex his enim aliae vasa lymphatica distendunt et rumpunt, aliae feri stagnantis copiam augent et acrimoniam inducunt, aliae resorptionem lymphae impediunt, plurimae vero simul cooperantur.

§. 476.

Hydrops in genere omnesque eius species §. 467. seqq. recensitae, quando tumore et aquarum fluctuatione se produnt, optime cognoscuntur; quod si vero ad solam tensionem vicinarum partium et symptomata inde oriunda respicere teneamur, disquisitio saepe dubia relinquitur. Oedema et anasarca tumore, pressioni digitorum et fasciarum cedente, dignoscuntur: ascites a tympanitide per fluctuationem, ab agitatione sonora diuersam, distinguitur, quippe quae sinistra manu, uni lateri abdominis applicata, et altero eius latere dextra leuiter percusso, perci-

percipitur. In reliquis quoque speciebus fluctuatio, ex tactu et agitatione percipienda, et cum fabrica partium comparata dilquisitionem iuvat.

§. 477.

Quod si vero his auxiliis non nullas species hydrophis distinguere haud valeamus, causae, ex temperamento et constitutione aegri, et morbis olim superatis collectae, examinandae sunt. Ab asthmate spasmodico et morbis pectoris inflammatoriis non nunquam oritur hydrophis pectoris et pericardii, qui a scirrhis et polypo cordis difficile distinguitur. Post tumores abdominis scirrhusos dolor tensuus, subito obortus, et tumor fluctuans, breui increscens, hydrophem cum hydatidibus coniunctum et ipsum saccatum §. 470. declarat. Colligenda igitur in his sunt omnia signa, ab actionibus laesis petita, et fluctuatio saepius obscura, vel ab aegro, vel a medico obseruata, simul in auxilium ducatur, quo natura et sedes morbi cognoscatur.

§. 478.

Haud paucae tamen interdum remanent fallaciae, et natura morbi saepe tardius, et quando is adoleuit, interdum post mortem demum, detegitur. Sic hydrophis uteri in cachecticis oriundus, saepe cum grauiditate confunditur. Fluit quidem non nunquam in hydrope uteri humor ex genitalibus, nec mammae praebent lactis indicia; a mola tamen et parte secundinarum in utero retenta, similia saepe oriuntur incommoda et ex his quoque interdum hydrophis uteri initia sumit. Hydrophis cerebri in vertiginosis, stupidis, epilepticis, aliisque neruorum affectibus, ut causa morbi, considerandus est. Hy-

drocele spuria, quae vaginalem tunicam occupat, in infantibus magis, quam in adultis, pelluciditate cognoscitur.

§. 479.

Hydrops omnis difficilis est morbus, qui vel chronicus iudicatur, et diu suppressus iterum recrudescit, vel haud raro sub celeri symptomatum augmento ad mortem disponit. Si ex causis suis lente increfcit, his remotis, non nunquam sponte cessat, v. c. anasarca a perspiratione suppressa, vel a grauiditate oriunda, in primis si vasa lymphatica nondum rupta sunt. Idem obseruatur in hydrope, post febres intermittentes intempestiue suppressas oborto, si nimirum febris iterum excitatur et apta medendi methodo curatur §. 96. Saepius hoc in casu insignis euacuatio serosa, in primis per urinam, vel viribus naturae ipsis, vel medicamentis aptis perficitur, id, quod in iunioribus subiectis praecipue obseruamus.

§. 480.

Si hydrops cachectica corpora inuadit, subito increfcit et letalis fit. Si scirrhus vel alia visceris grauior laesio causa est, nulla spes curationis; hinc hydrops ex ictero oriundus, vel si eidem icterus accedit, scirrhum hepatis adesse docet. Si secretiones plurimae serosae suppressae sunt, praesertim si fitis ingens et lingua sicca obseruentur, malum. Ulcera in pedibus manantia et maxime humida morbum quidem leuant, saepissime tamen tantum ad aliquod tempus. Si ulcera in pedibus maligna et gangraenosa fiunt, tristem morbi exitum declarant. Deiectiones serosae bonum dant signum, nisi debilitatem inducant; pessimae autem sunt et mortem accelerant,

rant, si corrupti et acres humores excernuntur. Febris lenta, sitis cum tussi sicca et foetore oris, humores stagnantes, corruptos et alkalescentes declarant. Haemorrhagia narium, quae a compressis maioribus vasis abdominalibus oritur, mortem propinquam esse ostendit.

§. 481.

Indicatio vitalis in hoc morbo, in primis si idem lente increfcit, non quidem folis medicamentis analepticis, fed potiffimum apta diaera praeflanda et ideo cum cauffali coniungenda eft. Licet enim impura corpora, qualia hydropicorum faepius funt, nec nutrienda nec roboranda fiant, optimo tamen victu et corporis exercitatione, quantum fieri poteft, folidorum robur fuffinendum eft. Eligantur ideo cibi ficci, facile digerendi, carnes affatae, fructus horaei exficcati, euitentur cibi flatulenti; potus parcus bene fermentatus, et qui urinam facile mouet, propinetur; fitim tamen, quantum fieri poteft, patienter ferat aeger, et corpus praeter ea pro virium ratione exerceat, et frictionem cutis crebrius fufcipiat, frigus quoque fummum euitet, fed ex altera parte calore moderato conclauium et ftragulorum corpus tantum foueat.

§. 482.

Indicatio curatoria fluida extra vafa miffa euacuare et vafa ipfa roborare iubet. Prior indicatio, ferum per varia corporis colatione fubducendo, et inde ab errore loci reuocando, agitur. Licet vero humores faepius vifcidi, vel alio modo corrupti fint, medicus tamen de eorum correctione vix follicitus effe poteft, nifi aliquam partem fubduxerit, qua in

re summa cautela opus est, ne validis euacuantibus robur solidorum nimium infringatur. Quoniam etiam natura non semper eandem curationis viam eligit, medicus quoque in euacuatione praestanda medicamenta, causis et constitutioni aegri convenientia, eligere tenetur; de his itaque accuratius paulo agendum est.

§. 483.

Cum in nostro morbo saepius copiosa faburra, in primis viscida pituita, primas vias occupet, ea, quae humores per alium subducunt, primo loco tentanda sunt. Hoc in casu vero non mitiora quidem, sed drastica potius, purgantia eligenda sunt. Salia digestiua et laxantia, v. c. sal anglicum, vel sal thermarum carolinarum, ad unciam unam et ultra data, saepius quidem magnam aquae copiam subducunt; sed cum his solida nimium relaxentur, resinosa et acria F. 7. 8. quae saepius uno impetu pituitam cum aquis exturbant, melius conueniunt. Commendantur praeter ea drastica hydragoga, v. c. succus ireos noitratis, cortex medius sambuci, agaricus trochiscatus, trochisci alhandal siue colocynthidis pulpa, elaterii et esulae succus, cet. F. 129. 130. In his tamen drasticis exhibendis, dosi moderata et sensim aucta ascendendum est, ne fortiori effectu vires nimium frangantur.

§. 484.

Quod si vero subiecta debiliora sint, tunc mitiora et repetita medicamenta omnino praestant F. 6. 90. 117. vel noduli laxantes F. 14. 26. suadeantur, quibus agaricus trochiscatus et squillae radix conueniente dosi addi possunt. Salibus digestiuis interpo-

fitis

fitis effectus purgantium facilius redditur, in primis in eo casu, ubi quaedam febris lentae indicia apparent, et scirrhusa et obstructa viscera simul observantur, ne praecipitentur aegri, qui servari non possunt. Rhabarbarina salibus iuncta F. 4. 131. non incongruum edunt effectum, licet enim mitiora videantur, usu tamen continuato saepius salutaria inveniuntur, saburram viscidam movent, et per alium aequae ac vias urinarias euacuant.

§. 485.

His, praesertim in anasarca, iungenda vel interponenda sunt diuretica, v. c. salia plantarum alkalina, tacheniana dicta, vel cineres plantarum vino rhenano soluti F. 132. millepedum viorum, cum vino rhenano tritorum, succus ad cochleare unum et alterum; succus herbae nasturtii vel cochleariae simili modo paratus, quae saepius plus valent, quam tincturae tartari acris, antimonii tartarifata, millepedum, liquor terrae foliatae tartari et alia diuretica, vel separatim vel coniunctim ad guttas octoginta vel centum exhibita. Cum his dari debent pitifanae diureticae F. 109. quae et leniter resoluendo, et praecedentium medicamentorum effectus augendo, egregie profunt.

§. 486.

Saepe his omnibus praestat radix squillae, (§. 1606.) cuius pulvis in variis medicamentorum formulis F. 133. 134. 135. ad grana aliquot pro dosi, vel extractum eius aquosum in pilulis et mixturis concentratis F. 136. exhibetur. Tenendum tamen est, in usu medicamentorum squilliticorum ad eam dosin usque ascendendum esse, quae nauseam, non

vero vomitum, in primis matutino tempore moueat. Vomitus tamen interdum utilis est, hunc enim, si viscera non adeo laesa sunt, et deiectiones aluinae et diuresis largior sequuntur. In laesione visceris omnino cautius versandum est; in debilioribus itaque aegris, et quos iam tenet febricula, forte sufficit acetum squilliticum, vel oxymel squilliticum in mixturis F. 137. 138. exhibitum. His enim medicamentis et viscidum resoluitur, et euacuationes per aluum et urinam ex voto succedunt.

§. 487.

Non nulli et diaphoretica suadent; quae tamen excretio minus conueniens videtur, et tunc demum eligenda erit, ubi sudorem cum optimo successu per se iam erumpere conspiciamus, qui essentia alexipharmaca STAHLII vel mixtura simplici F. 44. 66. tunc temporis adiuuandus erit. Forte etiam solutio fuliginis cum alkali fixo F. 139. reliquis medicamentis diaphoreticis praeferrri meretur. Haec tamen medendi via, in anasarca a refrigerio externo orta magis, quam in alia hydropis specie, valet, ne, distillatis tenuissimis fluidis, viscida pituita obstructions viscerum augeat.

§. 488.

Quando autem haec medicamenta euacuantia exhibentur, et vel nullum vel exiguum praestant effectum, interdum conuenit resoluentia et leniter roborantia medicamenta vel prioribus iungere, vel separatim reliquis interponere, quo viscidum ad excretionem disponatur, et tonus partium, quantum fieri potest, confirmetur. Praestant hoc extracta amara soluta cum salibus F. 18. 19. infusa vinosa
radicum

radicum et aliarum partium vegetabilium resoluentium F. 140. et pilulae ex extractis amaris et gummi saponaceis F. 23. 127. Si his remediis ex voto agentibus euacuationes optime succedunt, neque obstructi, multo minus scirrhusi, visceris adsunt signa, cortex peruuianus vel per se F. 20. 21. 101. vel cum marte iunctus F. 27. 28. immo tincturae martiales, essentiae pimpinellae albae, corticis cascarillae, vel similes F. 100. iungantur.

§. 489.

Haec vero medicamenta, in primis euacuantia valentiora, et ex his squillitica, caute adhibeantur. Effectum enim speratum frustra expectantes, nimis praecipitanter et pertinaciter iis non inhaerere, sed, lemoribus interpositis, virium aegri rationem habere debemus, quae omnino victu bono et parco, corporisque motu, quantum fieri poterit, sustinendae sunt. Non nunquam enim, post magnas diuque continuatas euacuationes, vel insultus apoplectici imminet, vel febres lentae accedunt, vel viscera exsucca et scirrhusa redduntur. Licet enim morbus hic pertinax sine medicamentis vix debelletur, tamen et in diuturno hoc malo aliqua expectatio utilis est. Haec vero praecipue suadenda est, ubi dubia grauiditatis signa obseruantur.

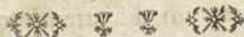
§. 490.

Medicamenta quoque externa negligenda non sunt. In oedemate, quod grauioribus morbis internis non superuenit, sacculi ex furfure, sale, arena, puluere plantarum discutientium F. 141. applicentur; raphani quoque taleoli plantis pedum cum optimo successu alligentur; frictio lenis continuata

et sensim aucta in partibus tumentibus instituantur. Euacuato aquoso humore, pedes fascia vel tibialibus arctius constringendis (Schnürstrümpfe) contineantur: Si vero oedema cum alia hydropis interni specie est, vel eidem accedit, remedia exposita vel non iuuant, vel saepius nocentissima sunt. Sic etiam abdomen tumore subsidente sensim sensimque leniter constringendum est. In ascite, hydrope pectoris et hydrocele, acu triquetra cum cannula adaecta, paracentesis instituantur, quae vel morbum ad tempus leuat, vel si nulla laesi visceris indicia sunt, eundem ex voto tollit.

§. 491.

In curatione palliatua saepius flatu, abdomen simul distendentes, aptis carminatiuis remediis F. 142. 143. discutiendi sunt; in aliis tussis sicca et molesta emulsionem F. 116. 144. vel linctus F. 145. exigit, cauendum tamen, ne bechicorum abusus, in primis in hydrope pectoris, plus noceat, quam proficit. Aestus urgens temperantia nitrosa poscit; sitim compescunt collutiones oris cum aqua, succo citri, vino rhenano, vel aceto, acidulata. Grauior plethora, quae venae sectionem urget, in hoc morbo rarissime adeit, nisi forte euacuatio sanguinea suppressa hydropis causa sit, quo etiam in casu, nisi in principio succurratur, a venae sectione leuamen vix expectandum est.

CAPVT III.

SCORBUTVS.

§. 492.

Scorbutus est cacochymiae, vel potius cachexiae, §. 452. quaedam species, quae ex peculiaribus quibusdam causis nata, symptomatibus etiam peculiaribus ita se prodit, ut tanquam species a reliquis distincta considerari possit, quae potissimum ad loca maritima et inter nautas epidemice grassatur. Hic morbus autem ob varios suos gradus, ob variam dispositionem et idiosyncrasiam aegrorum, et ob morbos haud raro complicatos, variam faciem refert, ideoque difficulter describitur et cognoscitur. Nos ea, quae experientia edocti vidimus, cum recentiorum, in primis Cl. LIND* observationibus comparabimus, et ita ideam morbi nostri tradituri sumus.

* A treatise of the Scurvy by JAMES LIND. Edinburgh. 1753. 8 mai.

§. 493.

Pallor faciei, huiusque luridus color, in primis circa labia et oculos conspicuus, languor corporis et animus valde deiectus, prodromi sunt morbi nunc euoluendi; lassitudo insignis, genua potissimum infirma et vacillantia, respiratio anhelosa, dolores vagi in pectore et pleuritis spuria paullo post accedunt. Inter ea usus membrorum perit, et aegri dia quiescentes, nunc moti, animo linquntur, et interdum subito extinguuntur; interdum icterus, hydrops, melancholia, rigor membrorum et alia mala superueniunt, et aegrum vel lente vel subito e vitis tollunt.

§. 494.

§. 494.

Sunt vero et alia morbo nostro propria symptomata commemoranda: gingivae prurientes, post ea tumentes et sanguinem fundentes, fungosae, ulceribus foedae et pallidae apparent: cutis primum sicca et aspera, post ea squalida, viscidoque sudore subsequente madida et laxa fit; haec etiam saepius maculis parvis, paullo post auctis, rubris, liuidis, nigricantibus, quasi fugillatis conspicua est, quae tamen in corporis ambitu et extremitatibus magis, quam in capite, occurrunt: ulcera valde foetida, sanguinolenta et fungosa, mali moris sunt et medicamentis externis vix cedunt; haemorrhagiae variae, quae vires exhauriunt, aegros sine alia causa evidenti inuadunt.

§. 495.

Cum his autem grauioribus symptomatibus ab initio vigor sensuum et appetitus non adeo imminuuntur; respiratio quidem laboriosissima est, attamen non dolens; aluus varia, nunc stricta, nunc fusa obseruatur; varia quoque urina, cito tamen putrescens, cuticulam spumosam et ob salium abundantiam apparenter oleosam sistit. Morbi alii suppressi, nunc redeuntes, longe peiorem reddunt nostrum, in primis vero ulcera olim sanata, immo fracturae ossium, callo iam formato, iterum recrudescunt.

§. 496.

Sciendum enim est, scorbutum ad grauissimos ossium morbos disponere: ex gingiuarum enim ulceribus §. 494. dentes non solum cadunt, interdum carie exesi, sed et in diuturno hoc et chronico morbo, ob laesam ossium nutritionem, mollities et flexibilitas

bilitas duriorum harum partium inducitur. Internam hanc partium corruptionem non tantum sectiones cadauerum hoc morbo defunctorum ostendunt, sed in his cadaueribus quoque sanguis in corruptionem procliuis, partes variae gangraena affectae, coalitus viscerum, in primis in thorace, et sanguis, in auriculis cordis praeter modum distentis grumofus, occurrunt.

§. 497.

Haec sunt praecipua, quae scorbutum nascentem indicant, et eundem ulterius iam progredientem declarant symptomata, ideoque ideam morbi, ab aliis cacochymiae speciebus distinctam, exhibent. Morbus autem ex dispositione cacochymica interdum lente nascitur, et augetur et chronicus fit, interdum subito, ut morbus acutus, causis valide auctis, increfcit. Hinc forte differentia calidi et frigidi intelligi poterit, licet subiectorum propria indoles diuersaque temperamentorum conditio quoque respici debeat. Ex indole acrimoniarum praedominantium acidus, alkalinus et muriaticus dici solet; in genere tamen singularis quaedam dyscrasia humorum et ea magis quidem putrida adesse videtur. Ab imbecillis et in scorbutum procliuibus parentibus forte infantes nascuntur facile in scorbutum proni, vere tamen haereditarius non est morbus, nec contagiosus dici potest, nisi similes causae plures homines una afficiant.

§. 498.

Causa proxima est nata in corporibus per causas occasionales et praedisponentes, nunc definiendas, dyscrasia humorum, quam quidem specificè scorbu-

scorbüticam diximus §. 497. quae etiam symptomaticis, huic morbo fere tantum propriis, §. 493. sqq. se exferit. Licet enim pro climatis et idiosyncratiae naturalis et morbosae, in corporibus inuentae, differentia mirum variet, in omnibus tamen aegris seroso-lymphatici humores acrem, lentam, plus minusque putridam dispositionem acquirunt, qua solida maxime debilitantur atque dissoluuntur.

§. 499.

Licet multae causae occasionales, hanc fluidorum et solidorum dispositionem inducentes, morbum saepe breui temporis spatio euoluant; tamen praedisponentes quaedam simul et praecipue in eo casu respiciendae sunt, ubi morbus, ut chronicus, lente generatur. Ex morbis enim grauioribus conualescentes et imbecilles facti, nec non moerore confecti, vel crudo nimisque duro victu nutriti, non raro cacochymiam uniuersalem cum debilitate solidorum, quam cachexiam diximus §. 452. contrahunt. In his si causae occasionales vel subito, vel sensim accedunt, variae actiones mire laeduntur, et aegri in grauiorem morbum coniiciuntur.

§. 500.

Causae occasionales sunt aer nimium humidus et putridus, in primis post insignes aliquas caloris et frigoris vicissitudines, corpori applicatus. Hinc nautae, post quam calorem vehementem diurnum tolerarunt, frigida nocte in putrido nauium halitu detenti, perspirationem non tantum suppressam ferriunt, sed saepius etiam diu in aere humido et frigido, quiescente, nec ventis agitato, viuentes, idem experiuntur. Accedit vita minus exercitata, defectus

Etus carniū et vegetabilium recentium, victus crudus, corruptus et salsus, aquarum putridarum potus, spirituoso concentrato saepius immoderate interpolito.

§. 501.

Hae caussae saepius omnes et subito concurrentes malum hoc in nauibus, insigni hominum copia repletis, breuī tempore inducere solent. Exhalationes vero aquae marinae, quae ventis non nunquam agitantur, et aqua marina ipsa, ut caussae veri scorbuti, afferri nequeunt, cum cognitum sit, aquam marinam, quae aliis morbis v. c. a viscido oriundis, glandularum obstructionibus, medetur, usu continuato non quidem curasse, minime tamen veros scorbuticos grauioribus incommodis affecisse.

§. 502.

Licet vero ex his caussis morbus noster nautis potissimum infensus sit, qui, per diuersas maris partes nauigantes, vicissitudines aeris et victus experiuntur, tamen et ii, qui ad littora maris, in cellis subterraneis, et in continente terra in locis depressis, inundationibus obnoxiiis, et in tuguriis et carceribus libero aeri non expositis, sed putrido halitu scatentibus, viuunt, si in victu et motu quoque, quos indicauimus §. 500. diaetae errores committere coguntur, vel aliis saepe similibus visis, et interdum acutis morbis, vel hoc nostro lentius se generante scorbutu afficiuntur.

§. 503.

In morbo simplici, ex suis caussis nato, et continuato, diagnosis facillima est; difficilior longe, si
alii

alii morbi cacochymici v. c. venerea lues et scabies, coniuncti sunt: cum enim ex dispositione alia morbosa noster facilius oriatur et augeatur; cum in diuersis hominibus varius quoque scorbuti progressus sit: nullum reitit dubium, morbum sub varia specie, et saepius tanquam complicatum, sese sistere, atque ob insignem solidorum et fluidorum corruptionem innumera exhibere symptomata.

§. 504.

Has quoque ob causas prognosis diuersissima est. Scorbutus enim subito ex causis suis oriundus, his etiam mox in principio suppressis, facilem sanationem admittit: ubi vero causae praedisponentes inter ea adolefcunt, nec occasionales remoueri possunt, morbus noster vel celeri vel lento progressu ita augeatur, ut tandem omnem curationem eludat. Difficilius itaque in iis curatur, qui ad tristem et infelicem vitam consuetudine et quadam necessitate ducuntur, quam in iis, in quibus symptomata vehementiora mox sui curationem expoicunt. In illis enim vere chronicus est morbus, qui sentim paullatimque usque ab medullarum ossium penetrat, et clandestine quasi irrepit, lentamque febrem simul inducit, cuius vis omnem humorum correctionem eludit.

§. 505.

Gradualis morbi differentia, superius §. 493. seqq. declarata, variam quoque prognosin efficit, quam quilibet medicus attentus ex natura symptomatum formare poterit: sequentia tamen prae reliquis attendenda sunt. In primo morbi gradu motus in aere libero et puro optimam curationem sistit; si lectulo affixi sunt aegri, non conualescunt, nisi victu vegetabili

getabili ipfis exhibitio; si post huius usum alui laxitas, cutis mollities et perspiratio blanda succedunt, spes sanitatis recuperandae affulget; si putrida humorum resolutio augetur, morbus subito increfcit; scorbutica dysenteria saepe pertinax est; pectoris vitia et gingiuarum ulcera difficile corriguntur; manent etiam post morbum debellatum artuum dolores et rigores. Febris raro accedit et symptomatica est, si tamen intenditur, putrida et petechiali similis, vel lenta cachectica redditur. Mortes subitaneae haemorrhagiis internis et visceribus tabidis adscribendae sunt.

§. 506.

In nostro quidem morbo, in quo vires vitae adeo franguntur, de iis excitandis et sustinendis omnino cogitandum est; vitalis vero indicatio vix locum habet, nisi causalis praemittatur. Quod si itaque aegros in aerem puriorem deducere, et apto victu facile digerendo reficere, iisque et in exercitio corporis et in reliquis diaetae regulis accuratam viuendi rationem iniungere possumus, malum nondum inueteratum optime debellatur, et humoribus lente correctis etiam robur elasticum et vitale solidorum restituitur.

§. 507.

Ipsa etiam indicatio curatoria eo potissimum respiciat, ut, si fieri potest, ex alimentis magis, quam ex medicamentis pharmaceuticis, auxilium petatur. Aluus sero lactis vel acido vel dulci libera feruetur, et hunc in finem tamarindorum et cassiae pulpa addatur. Primis viis itaque ad digestionem dispositis, victus ex pulticulis cerealium, in primis ex auena excorticata et oryza, vario modo praeparatis, opti-

mus est. Vegetabilium radices, turiones, et folia; vel per se, vel additis carniū iusculis, cocta, in primis a ventriculo subiguntur, nec copiosos flatus generant; eodem modo fructus horaei acido-dulces egregie conueniunt, necessaria tamen cum his est vel aliqua corporis exercitatio, sine qua victus vegetabilis non apte digeritur.

§. 508.

Haec in primis ideo conueniunt, quoniam scorbutus in putridam indolem vergit; ideoque etiam succus pomorum aurantium et citriorum, aliaque acida vegetabilia, immo et mineralia, in auxilium ducenda sunt. Nautis potissimum succus aurantium, in formam syrupi inspissatus, et tempore usus aqua denuo dilutus, loco potus spirituosus exhiberi possit. Si aliqua spirituosus potus portio, in defectu optimi vini cardiaci, vel cereuisiae meracioris, concedenda est, illa admixta aqua et saccharo mitior reddatur, ne aestum augeat, nec coagula humorum efficiat.

§. 509.

Venae sectio nocentissima est, cum in hoc morbo ad correctionem potius, quam ad copiam humorum imminuendam, respiciendum sit. Medicamenta mercurialia, utpote fortiora resoluentia, in humoribus, ad resolutionem iam pronis, non conueniunt. Cum usu decoctorum vel mitiorum resoluentium, vel quodam modo roborantium, ex radice chinae ponderosae, sassaparillae, fantali rubri, ceterorum F. 37.67.109. antimonium crudum vel per se, vel cum aethiope minerali F. 146. 147. propinari potest, quibus lymphatici humores resoluuntur et corriguntur. In genere vero respiciendum est, quo

quo in hac medendi via omnes se- et excretiones libere quidem procedant, sed etiam intra limites coerceantur. Post praegressam itaque humorum correctionem roborantia ex cortice peruuiano et marte F. 27. 28. 64. 101. dari debent.

§. 510.

His ita obseruatis, symptomata urgentia non negligenda sunt. Pectoris affectus oxymel et gummi ammoniacum F. 116. exigunt: vesicatoria etiam nuchae apposita humorum decubitus dissipant. Post morbum superatum quoque cura lactis et exercitatio corporis, in primis in equitatione, conuenit. Alui fluxus nimios rhabarbarina et lenia opiata compefcunt F. 62. Haemorrhagiis roborantia et acida opponantur. Ulcera gingiuarum melle rosato et acidis, immo ipso spiritu vitrioli, mundentur. Tumores crurum frictio et fascia, rigiditatem autem pediluuium cum sale ammoniaco corrigunt.

CAPVT IV.

S C A B I E S.

§. 511.

Ad feri et lymphae deprauationem scabies quoque, quae cutim pustulis obsessam et exulceratam sistit, referenda est. Haec licet acrimonia sua humores omnes inquinare, et cacoehymicum, immo cachecticum corporis statum inducere, vel ex eo iam antea praesente oriri videatur, in habitu tamen cutaneo potissimum sedem suam figit. Serum enim acre et corruptum, ad cutim propulsus, cum per ostiola exhalantia expelli nequeat, retinetur et erosiones efficit,

efficit, quae non tantum cutis superficiem foedam reddunt, sed et ad fontes unguinis cutanei, (§. 459.) immo ad ipsam pinguedinem, saepe penetrat, quo facto deprauati humores fouentur, augmentur et euoluuntur, atque ita sedes morbi in cute magis magisque figitur.

§. 512.

Morbus hic vel benignus est vel malignus, prout nimirum vel humor acris in cute tantum suscipitur, et aptis remediis facile cedit, vel diu haerens malignus et refractarius redditur, vel cum aliis morbis mali moris complicatus est. Haud raro enim morbus noster aliis morbis, v. c. lvi venereae, viscerum obstructionibus, melancholiae, cet. superuenit, et pessima symptomata producit. Scabies porro vel humida vel sicca est; in priori casu ulcera cutanea magna, multo lentoque humore scatentia, et latas crustas formantia, deprehenduntur, et tunc pruritus non adeo insignis est; in altero casu crustae et squamae paruae, siccae, pustulas minimas, acri seroso humore scatentes, tegunt, pruritus vero insignis et continuum scalpendi desiderium obseruatur.

§. 513.

Cum vero differentiae scabiei nunc indicatae variis gradibus inter se distent, in libris practicis veterum et recentiorum plurima nomina deprehendimus, quae ut synonyma huius morbi omnino considerari possunt. Distinguunt enim serpiginem, impetiginem, lichenem, psoram, lepram graecorum, lepram arabum, siue elephantiasin, quae tamen distinctiones, cum vel leuiores scabiei varietates, vel morbum

morbum insigniter auctum ostendant, a nobis sigillatim recenseri non merentur.

§. 514.

In lepra graecorum, siue scabie ferina dicenda, utpote leuiori, cutis sicca et fissa, et squamae et crustae passim secedentes, subalbidae, magnae, describuntur, ita, ut ex fissuris sanguis erumpat. In elephantiasi, siue lepra arabum, utpote grauiori morbo, cutis in extremitatibus et facie tumida, dura, fissa, asperrima et squamosa, inueniebatur, ulcera cum multa sanie subtus longe lateque serpebant, exteriores autem crustae tandem nigrae et sine sensuprehendebantur. Hos morbos, in primis ultimum, varia symptomata atrocia, summam humorum corruptionem indicantia, comitabantur; cum vero in iis grauissimi scabiei siccae et humidae gradus conspiciantur, qui in nostris terris rarius obseruantur; nos scabiei vulgaris considerationem et curationem tantum suscipientes, fundamenta hos quoque morbos diiudicandi et curandi simul proponimus.

§. 515.

In scabie incipiente pustulae sero plenae ut plurimum intra digitos cum multo pruritu apparent, quae ulterius serpunt, nouis succedentibus exsiccantur, et tandem manus et pedes, saepius etiam articulum cubiti et genu occupant. Non nunquam corpus totum tales pustulas vel sparsas, vel copiosas, acri humore scatentes, ostendit. Pruritus insignis est; scalpendo tamen breue solatium adducitur; irritatione potius inde facta, humorum acrium affluxus ad cutem augetur; corpore calido facto, in primis in lecto leni sudore madefcente, insignior fit pruri-

tus. Margines pustularum inflammatione leuiori non nihil rubentes conspiciuntur. Interdum tubercula maiora in corpore sparsim oriuntur sola, vel cum scabie sunt, vel, ea inepte suppressa, eleuantur, quae scabiem ad panniculum adiposum repulsam declarant, et morbum longe difficiliorem reddunt. Cum hoc morbo in reliquis corporis partibus saepius perfecta sanitas est, acrimonia scilicet tantum cuti inhaerente; si vero diutius subsistit, tunc omnem humorum massam inficit, et aegros ad cachexiam et febrem lentam disponit.

§. 516.

Causa proxima est acre serum in cutis habitu stagnans §. 511. quod vel in humoribus corporis euolutum ad superficiem propellitur, vel per contagium susceptum ibidem sedem figit et reliquos humores inficit. Videtur equidem specifica et particularis acrimonia in alio morbo non obseruanda subsistere, quae uero nondum adeo definita est, ut ex sua mixtione cognoscatur, cum certum sit, illam in variis aegris diuersam indolem acquirere. In diiudicando tamen hoc morbo medicus attendat, ad quamnam cacoehymiae speciem in morbis fluidorum in genere explicatis (§. 939. seqq.) ea accedat, quam in aegrotis nostris potissimum ex iuuantibus et nocentibus in victu et medicamentis cognoscimus.

§. 517.

Occasionalis causa solum fere contagium est, quod a commercio quocumque cum hominibus scabiosis, in primis per lintea et uerimenta calido corpori admota inducitur: Sed plures praedisponentes inueniuntur, quae ex aliis occasionalibus ortae scabiem

biem ipsam et sine contagio excitare possunt. Aeris et aquarum mutatio, immundities linteorum, vitus viscidus, crudus, acris, vita otiosa, moeror, suppressio menstruorum et haemorrhoidum, et variae, quae cacochymiam generare possunt, causae, in primis si materia morbi nondum mitigata et correcta regimine et medicamentis diaphoreticis ad habitum cutis propellatur.

§. 518.

Scabies, cum ut plurimum sine febre sit, et saepius extremitates tantum, raro totum corpus, rarissime et forte in gravissimo morbi gradu, faciem occupat, facile a reliquis exanthematicis morbis, cum febre accedentibus, distinguitur. Sed et ulcuscula et pustulae scabiosae, cum pruritu et continua renouatione accedentes, peculiarem morbi nostri indolem satis declarant, praesertim si ad ea attendamus, quae supra de humida et sicca scabie §. 512. proposuimus: pustulae enim exulceratae et squamae in extremitatibus occurrentes eandem a pustulis, in purpura scorbutica in toto corpore potissimum oriundis, distinguunt.

§. 519.

Circa prognosin sequentia potissimum attendenda sunt: Si in corporibus non adeo impuris a solo contagio oritur, breui dissipatur: si diaetae rationem habet aeger, facilius in graviore quoque morbo redditur curatio, quae sine illa datur nulla: si scabies diu durans viscera laedit, vel cum viscere laeso est, indeque suam capit originem, curatio difficilior vel nulla: In iunioribus promptius contagium, sed felicius saepius curatio: Leuior est scabies humida, quae

Spongiosa corpora occupat; grauior et pertinacior sicca, quae ficcioribus corporibus infensa est. Senes, scabie ut plurimum sicca affecti, facile ad hecticam et marasimum disponuntur. Scabies intempestiue suppressa morbos grauissimos, conuulsiuos, epilepsiam, paralyfin, catarrhos suffocatiuos, asthma, haemoptysin, phthisin, purpuras malignas, hydropem, oculorum vitia et ipsam amaurosin inducit; hi tamen morbi, scabie reuocata, feliciter dissipantur. Scabies his morbis succedens, critica forte dicenda, non subito suppressenda, sed aliquo modo toleranda, et lenioribus remediis accurataque diæta curanda est.

§. 520.

Indicatio vitalis in scabie vix attendenda est, nisi forte illa cum alio morbo sit; causalis vero diætae regularum exquisitissimam obseruationem exigit. Aer eligatur purior, victus facile digerendus, acrimoniae cognitae, si fieri potest, oppositus; vitentur cibi viscidi, v. c. caro suilla, legumina, cet. potus sit tenuior fermentatus, vel aquosus cum farinaceis coctus, v. c. decoctum hordei. Motu moderato corpora exerceantur, mundities accurate obseruentur et post balnea aquae fluuiatilis et decocti furfurum corpus leniter fricetur. Interdum, si morbus praecipue in aegris succi plenis vix cedit, cum decoctis infra praescribendis, victus parcior ex pane albo biscocto cum passulis et pauxillo assatae carnis exhibeatur.

§. 521.

Indicatio curatoria praecipue id exigit, ut acrimonia corrigatur et expellatur. In plethoricis, qui per contagium morbum susceperunt, sanguinis mis-

sio praemittenda erit. Purgantia quidem corpus facius a mole acrium humorum liberant, attamen fortiora in nostro morbo caute adhibenda sunt, ne acrimonia in viscera conuertatur; sufficit omnino leuior et repetita euacuatio, quae primas vias ita disponit, ut reliqua medicamenta morbo debellando apta suscipiant et ad secundas vias deducant. In scabie humida, et ubi multum visceri primas vias obsidet, purgantia resinosa quidem interdum concedenda sunt F. 7. 8. 148. in debilioribus vero subiectis, et in scabie sicca in primis, leniora praestant, v. c. rhabarbarum et manna; salia vero digestiua et senna in parca dosi, vel prorsus non adiiciantur F. 6. 72. 149.

§. 522.

Praeter potum consuetum infusa et decocta aquosa largius ingerenda sunt, et quidem in infusis herbae amarae F. 31. in primis fumariae, exhibeantur, quae etiam, si recens haberi potest, cum sero lactis coquatur, vel eius succus exprimatur et crebrius propinetur. Decocta ex radice bardanae, cichorei, graminis, scorzonerae, sassaparillae, chinae praeparentur, quibus rasura liquiritiae vel ligni sassafrae parua dosi addantur F. 25. 38. 67. 78. 109. In sicca scabie haec forte sufficiunt; in humida vero carlinae, helenii et pimpinellae albae radices, lignum guaiacum, immo et antimonium in petia ligatum F. 150. addi poterunt. Corporibus nimium extenuatis iuscula tenuia, cum herbis amaris cocta, vel serum lactis, vel lac asininum propinari possunt, quo boni succi ingerantur. In hoc quoque casu iuscula cum viperis cocta commendentur.

§. 523.

His corpus ad medicamenta reliqua, quae specifica quasi vi agunt, aptius recipienda disponitur. Dantur itaque cum terreis medicamentis antimonium crudum, vel regulus antimonii medicinalis ad grana quinque, scrupulum semis, vel ultra pro dosi F. 146. 151. interdum aethiops mineralis vel simili dosi exhibitus, vel cum antimonio crudo iunctus, F. 147. 152. melius conuenit; cum pilulis etiam resoluentibus mercurius dulcis F. 128. propinatur, vel purgantibus medicamentis non nunquam interponendis admiscetur. Alii commendant flores sulphuris ad scrupulum semis vel ultra. Cum his medicamentis extracta amara et gummi saponacea optime propinantur, F. 23. 24. 119. interdum mixturae concentratae ex essentiis plantarum amararum, succini, pimpinellae albae, myrrhae vel tinctura antimonii tartarifata, in primis in corporibus spongiosis, non sine fructu interponuntur.

§. 524.

Tandem si humores puriores redditi fuerunt, et scabies diutius cuti inhaeret, externa quoque remedia adhibenda sunt. Praecipuum ex his scarificatio est, quae etiam, si opus sit, repetatur. In scabie humida exsiccantia conueniunt, qualia sunt: flores sulphuris, cerussa et alia ex plumbo parata, quibus tamen caute utendum est, cum medicamenta ex plumbo facta, cuti erosae copiosius illinita, a veneni lenti suspicione non prorsus libera sint. (§. 1391.) Quae ex calce viua fiunt, praestare videntur F. 153. 154. In scabie sicca haec quidem adhiberi quoque possunt, sed melius conuenire videntur balnea ex aqua fluuiatili vel pura, vel cum furfuribus et herbis amaris

amaris cocta F. 155. vel balnea scoriarum ferri. In pertinaciori malo unguentum mercuriale F. 156. carpis inungitur, et frictione, si fieri potest, applicatur, interpositis suo tempore purgantibus, vel ulculcula etiam sanguinolenta aqua phagedaenica tangantur.

§. 525.

Cum post scabiem, per intempestiva purgantia et medicamenta externa retropulsam, grauiora mala oboriantur §. 519. illa reuocanda est, quod quidem decoctis et aliis medicamentis superius laudatis, in primis si diaphoretica interponantur F. 44. 66. 94. 95. et frictione linteis paullo asperioribus facta, optime perficitur; semper tamen ad morbum superuenientem respiciendum est: si ille mercurialis fert, repetitis, sed parciore dosibus propinandus est mercurius dulcis F. 1: 8. 157. Si inde saluatio forte oborta fuerit, infuso laxante mannato ea intercipiatur. Balneis nostris, Wolkensteinienfi, et Wiesenbadenfi, hoc in casu multum tribuunt, cum exanthemata scabiosa ad cutim alliciant, et morbum quoque repressum reuocent.

CAPVT V.

L V E S V E N E R E A.

§. 526.

Est etiam peculiaris lymphae et subtiliorum humorum deprauatio in lue venerea, quae maligna sua indole per corpus serpit et contagiosa fit. Hic morbus veteribus ignotus, circa finem seculi decimi quinti ex India occidentali per milites Hispanos in Neapolitanum regnum adductus, in primis Gallis commu-

communicatus, et inde neapolitanus vel gallicus morbus appellatus fuit; contagio continuato demum in omnes Europae regiones translatus, praecedenti seculo magis, quam hoc nostro, symptomatum vehementia inualuit. Nunc mitior quidem progredi videtur, attamen magis latens et infidiosus est, et medentes non raro fallit.

§. 527.

Causa huius mali proxima est aliqua singularis acrimonia, quae ex coitu cum feminis impuris, forsitan simul menstruatis in calidiore climate nata, contagium aliis deinde communicatum excitauit. An ex causis suis in nostro potissimum climate euolui possit? dubium. Contagium hoc est specificum, quod cum nulla alia morbosa acrimonia conuenit, ita, ut naturam eius non ex intima mixtione, sed tantum ex symptomatibus definire queamus. Est porro uniuersale, quod ex peculiari corporum dispositione non dependet, sed laxa et stricta, obesa et macilenta, aequali ratione ingreditur. Est tamen fixum: nam non nisi per contactum operatur, nec tanquam volatile, ut contagium febrium malignarum, e longinquo corpora inuadit; immunes enim sunt, qui inter infectos viuunt, dum modo arctius commercium euitent. Interdum diu in corporibus latet, et tardius se euoluit, quo in casu peioris indolis esse obseruatur, quoniam subtile quasi redditum ad intimas corporis sedes et potissimum ad ossa transit.

§. 528.

Morbus autem noster primum in fluidis, post ea in solidioribus corporis partibus, et tandem in durissimis ossibus sedem suam figit. Contagium autem
a subtri-

a subtilioribus seroso-lymphaticis humoribus potissimum excipitur, ita, ut in glandulis praecipue folliculosis circa genitalia, anum et fauces sitis, se exferat, in habitu cutaneo porro efflorescat, cellulas pinguedinis et intima contextus cellulosi caua, quae lymphatico tenui humore replentur, occupet, medullam ossium quoque penetret, et inde ad ipsam ossium substantiam transferatur.

§. 529.

Sequens itaque ut plurimum morbi nostri progressus obseruatur: in principio miasma venereum acrimonia sua leues partium quarundam, in primis quibus ab initio applicatum fuit, inflammationes excitat, quae in ulcera fordida mutantur. Hoc quidem circa genitalia in ulcusculis cancrosis praeputii, in bubonibus inguinalibus, gonorrhoea maligna et exulceratione glandularum urethrae, potissimum obseruatur. Inde vero morbus ad tonsillas et fauces transit, in quibus excrescentiae albae fungosae haerent. In aucto et continuato morbo corporis superficies maculis rubicundis squamosis foeda redditur. Tandem ossa ipsa afficiuntur, et densissima eorum compages destruitur. Interdum lues venerea latenter quasi progreditur, et sub alius morbi specie, in scabie, ophthalmia et exostosis, se exferit, ita, ut cum in genitalibus nulla perspiciatur labes, interdum contagii venerei nulla oriatur suspicio.

§. 530.

Causa occasionalis contagii applicati ut plurimum quidem in coitu cum impuris quaerenda est: dantur tamen et alii infectionis modi, v. c. per oscula lasciuia cum saluacae communicatione; haec enim in hominibus

minibus contagio maxime affectis saepius quoque contagiosa est. Nutrix itaque contagio imbuta idem infanti tribuit, et infantes, lue venerea per hereditatem laborantes, cum nutricibus eandem communicant. Per stragula tandem et vestimenta impura, quae cum corpore aegroti antea incallescunt, et corpori sano post ea admouentur, eadem fit communicatio.

§. 531.

Homo vero, qui contagium suscepit, praesertim si illud humoribus iam fuerit admixtum, singulari aliquo modo Linguet, segnis fit, et ut plurimum tristitia afficitur; incommoda §. 529. indicata, et rheumaticis similes dolores varias corporis partes occupant, maculae et pustulae cutaneae ex rubro flavescentes non solum in superficie corporis, sed et in facie, circa os, frontem et capillatam partem capitis obseruantur, et desquamatione facta, vel pustulis istis quoque in pinguedine sub cute serpentes, ulcerosae fiunt. Ossium interiora dolent, et terebrationis quasi sensu afficiuntur, accedit cephalaea, quae, ut alia symptomata, noctu grauior rediit; defluunt pili, finditur cutis, circa genitalia et anum excrefcentiae fungosae prodeunt, quae ulcerosae, sinuosae et callosae fiunt; similia in faucibus ulcera ossa palatina et vicina arrodunt. Periosteum externum et internum inflammatur, in capite aliisque ossibus topi, gummata, exostoses conspiciuntur, et si malum ulterius serpit, caries foeda ossa destruit, et ea saepe fragilia, immo interdum emollita, reddit.

§. 532.

Lues venerea itaque peculiaribus signis se prodit, quibus a scorbuto et aliis morbis differt: Singularis aliqua

aliqua feignities, dolores ossium in meditullio quasi haerentes, et cephalaea, quae noctu et sub stragulis augetur, pathognomonica forte dici possunt. In morbo nostro porro circa genitalia et tonsillas potissimum ulcera obseruamus, cum in scorbuto gingiuae prae reliquis afficiantur. Ulcera scorbuticorum cum pruritu sunt, et in putredinem et gangraenam vergunt; in venereis viscida et mucida crusta obsessa inueniuntur. In principio morbi, et quando ulcera nondum conspiciuntur, dolores vagi cum rheumaticis et arthriticis doloribus conuenire videntur, sed cum post ea in ossium cylindrica parte magis percipiuntur, satis euidenter quidem a doloribus, musculos et ligamenta articularum occupantibus, differunt.

§. 533.

Prognosis morbi ex sequentibus formanda erit: Si contagium recens susceptum fluida tantum occupat, facilem curationem admittit: Si idem in humoribus et lymphis viscida intricatum genitalia et fauces occupat, et ossa quoque exterius, sed sine insigni dolore intumescunt, peior quidem gradus est; in corpore tamen praeter ea sano aptis medicamentis cedit: Si ulcera cutanea maiora, latiora et profundiora sunt, ossium exostoses magis dolentes, et ab interno eorum periosteo laeso exortae, vel altius serpens caries et alia pessima symptomata obseruantur, curatio difficillima vel nulla: Si cum aliis morbis, v. c. hypochondriaco malo, scorbuto, cetera complicata est venerea lues, pessimum iudicatur: Si morbus leuiter suppressus redit, semper peior redditur, et si tolli nequit, in tabem et hecticam transit, in primis si viscera laesa simul obseruantur.

§. 534.

Quoniam vires vitae, si etiam medicamentis excitarentur, contagium nunquam salutaris motu expellunt; ea potius, quae motus excitant et valde nutriunt, morbum nostrum exasperant: indicatio vitalis non nisi in eo casu attendenda est, quando per longam valde eius durationem emaciata et debilitata sunt corpora: in genere itaque blando et facile digerendo victu vires aegri per longas curationes sustinendae sunt. Caussalis indicatio id exigit, ut omne commercium et coitus, in primis cum infectis, evitetur; crebrius enim veneris exercitium malum latens magis magisque euoluit; reliqui etiam diaetae errores, licet per se morbum non augeant, ideo tamen sollicito evitandi sunt, cum languido corpori infensa magis sint.

§. 535.

Ad curatoriam indicationem respiciens, medicus normam quidem sequitur correctionis et expulsiōnis humorum deprauatorum, quam in aliis huius doctrinae capitibus proposuimus. Cum autem varii luis venereae dentur gradus, et non solum medicamenta corrigentia propinanda, sed et euacuationes per sudorem, urinam, aluinam excretionem et salivae profluvium, suscipiendae sint, opus omnino est, ut haec caute eligantur, et ad statum morbi et conditiones reliquas aegri accommodentur. Nos itaque in ampliori hac tractatione praecipue examinabimus, quo modo therapiae generalis praecepta ad diuersos morbi nostri gradus applicari debeant.

§. 536.

In curatione leuioris morbi apta, et constitutioni aegrotorum conuenientia purgantia exhibeantur et per interualla reperantur, quo reliqua medicamenta felicius subiungi queant. Propinentur post ea decocta, in siccioribus subiectis, ex bardanae, sassaparillae, chinae, saponariae, scorzonerae et similibus radicibus, in laxioribus et succulentis, guaiacum, strobili pini, pimpinellae albae radix et similia fortiora addi possunt §. 522. Cum his dentur pulueres ex aethiope minerali et antimonio crudo, addita gummosa et resinosa parte ligni guaiaci F. 146. 147. 152. 158. Interponantur quoque tinctura antimoni, tartari, pimpinellae albae, essentiae lignorum, quae in largo vehiculo, in primis succiplenis corporibus copiosius exhibeantur.

§. 537.

Si malum pertinax his non cedit, illud omnino strictiore regimine diaetetico et medicamentis valentioribus copiosius datis debellatur. Sumat aeger matutino tempore in lecto decoctum fortius F. 159. et sudorem foueat; horis pomeridianis bibat aliam partem decocti, simul vero pilulas resoluentes F. 160. vel reliqua medicamenta §. 536. proposita sumat *. Praeter ea aliquot mensuras decocti secundarii F. 161. per diem bibat, tertio autem quartoque die sumat pilulas mercuriales F. 162. utatur interim pro victu ordinario pane albo bis cocto cum passulis, interdum concedatur parum carnis vitulinae assatae siccioris, non pinguis. Hac itaque curationis via, per aliquot septimanas continuata, feliciori saepius successu et morbus et symptomata abiguntur, cui tamen leuamini non semper fidendum est, sed leniora
 Q remedia

remedia et strictior diaeta diu, quin et in malo inueterato per annos continuetur, vel interdum strictior medendi methodus iam proposita per interualla repetatur.

* Huc quoque ex consilio Ill. VANSWIETEN referri meretur, mercurii sublimati corrosiui granum unum in unciis duabus spiritus frumenti solutum, cuius solutionis cochleare unum vel alterum mane et vesperi adulto exhibeatur, decocto aliquo leniori copiosius superhausto. vid. Commentarios de rebus in scientia naturali et medicina gestis. Lipsiae 1756. 8 mai. Vol. V. Part. IV. p. 718.

§. 538.

Symptomatibus vero parum vel nihil remittentibus, largior usus mercurii tentandus est. Differunt hac in re curationis methodi, ita, ut alii mercurium interne exhibeant, alii externe inungant, vel per suffitum admittant; alii saluationem ipsam proliciant; alii eandem sudoriferis et laxantibus interpositis impediant. Neque ulla in his regula certa et uniuersalis est, sed omnia ex natura et constitutione aegroti, climatis, anni temporis et grauitate morbi, definienda sunt. Nos vero ea, quae in largiori mercurii usu obseruanda sunt, quoniam is in aliis quoque morbis interdum concedendus est, sequentem in modum pertractabimus.

§. 539.

Si subiecta succiplena, robusta et plethorica morbo affecta sunt, primum venae sectio copiae sanguinis proportionata instituatur; purgantia quaedam medicamenta, saburram primarum viarum et acrimoniam collectam euacuantia, exhibeantur, et balnea aquae

aquae fluuiatilis corporis superficiem mundam et ad perspirationem aptam reddant. Inter ea usus decocti fortioris F. 159. per octiduum et ultra continuetur, et simul in victu accurata ordinetur diaeta, quo primae viae purae inueniantur, post ea exhibeatur mercurius dulcis F. 163. et loco decocti fortioris lene aliquod ex radice bardanae, scorzonerae, liquiritiae et similibus propinetur. Victus sit parcus, vitam quodam modo sustinens, ex iusculo tenui, ouo forbili, vel pulicula tenui farinacea ex auena excorticata cum passulis. Aeger interim in conclauui uiuat paullulum calidiore, et aerem et potum frigidiusculum omnino euitet.

§. 540.

Si rebus sic dispositis tertio, quarto vel quinto die gingivae pruriunt, ienior febricula excitatur, et fauces et lingua tument, salivae profluuium proximum esse cognoscimus; medicamentum tamen mercuriale per aliquot dies vel eadem vel parciore dosi continuandum est*, donec profluuium viscidae salivae in viginti quatuor horis libras duas vel tres fere superet. Si illud imminuitur, nouo medicamento dato sustinetur, idque ad tertiam et quartam septimanam vel ultra, donec symptomata imminuantur, vel prorsus euanescant. Si medicamentum mercuriale non amplius necessarium iudicatur, saliuatio sensim paullatimque imminuitur; quod si vero non fiat, variis remediis paullo post commemorandis suppressenda est.

* Nulla alia hic datur norma, quam effectus; ideoque dosis pro differentia aegrorum varia erit. A drachma semis mercurii dulcis salivationem vix coercendam vidimus; cognouimus tamen, unciam unam

dicti medicamenti per partes exhibitam salivae profluuium excitare haud potuisse. Facilius excitatur in iis, quibus antea mercurialia medicamenta data fuerunt.

§. 541.

Viscida saliva, ex ore tumente difficile effluens, collutionibus oris vel penicillis abstergatur. Decoctum lene F. 161. vel infusa emollientia cum pauxillo mellis rosati hic conducunt, adstringentia vero aliena sunt. Aeger non deglutiat salivam, sed capite inclinato semper effluere faciat. Si ex tumore faucium suffocationis metus imminet, caput et collum pannis calidis foueatur, et si opus videtur, venae sectio instituatur. Fauces eluantur infuso emolliente per syringam immisso, et aluus subducatur apozemate laxante vel clysmate, cui pro stimulo drachmae duae vel tres foliorum fennae incoquantur. Si aluus durante salivatione obstipata est, clysmata quoque iniicienda sunt. Interdum, in primis ex saliva deglutita, oriuntur deiectiones acres et cruentae, quae oleo amygdalarum dulcium vel per os, vel per anum immisso, vel clysmate ex lacte cum croco, cohibentur; si hoc non succedit, opiato medicamento, v. c. *Diascordii FRACASTORII* drachma una vel altera successiue exhibita F. 46. vel rhabarbarino leniter anodyno F. 62. deiectiones illae sistuntur. Si salivatio non succedit, vel loco eius deiectiones serosae oriuntur, quae, licet symptomata leuent, ea tamen non tollunt, ad inunctionem progrediendum est.

§. 542.

Si salivatio, etiam omissis medicamentis mercurialibus, non sponte cessat, et nimium debilitatus aeger,

aeger, contagii tamen plane suppressi indicia, cessantibus nimirum symptomatibus, praebet: mannato vel alio laxante medicamento non drastico, sed potius, si opus est, repetito, fluxus salivae cohibendus est*. Cum etiam aeger ^{Uvam} faburam viscidam non nunquam deglutiat, cessante quoque fluxu, lene laxans rhabarbarinum necessarium iudicatur. Si humores nimium resoluti salivationis continuatae causa sunt, lac vel decoctum avenae excorticatae propinari potest; in nimia solidorum laxitate infusum chinae aquosum F. 64. vel rhabarbarum cum leni opiato F. 62. convenit. Decocta post ea cuilibet aegro apta continuentur, aeger balneo ex aqua fluviali denuo foueatur et fricetur; vel si adhuc succiplenum habeat corpus, supra spiritum vini accensum per horam et ultra coopertus sudet, et sudatio altero vel tertio die repetatur; post haec sensim paullatimque nutrimentum exhibendum augeatur, aeri demum libero caute se exponat, et membra debilia motu leniori exerceat.

* Sulphure forte vel camphora exhibitis, salivatio quoque compescitur: camphoram etiam mercurio non nulli iungunt, et sine salivatione excitata optimos expectant effectus.

§. 543.

Si lue venerea affecti debiliores sunt et macilenti, alia medendi ratio eligenda est. Cum diaeta apta, non nihil nutriente, decocta leniora demulcentia et alia remedia supra laudata §. 536. propinentur, et quidem per mensem et ultra, donec aegrum succis repletum esse sentias; post ea balneis aquae tepidae corpus in superficie emolliatur; tandem in lectulum reponatur aeger, et linteum, in quo semper inuo-

lulus manet, subternatur. Sumatur tunc unguenti neapolitani F. 164. ea dosis, quae a drachma semis ad unam mercurii viui capit, et a parua dosi incipiendo, bis de die unguentum hoc mercuriale articulis applicetur, ita, ut antea frictio articuli ad rubedinem usque instituat, quam unguentum super addatur. Vtuntur medici varia methodo; optima videtur, si illud digitis, volae manus, plantae pedis, carpi, tarsis, cubito, genu et tandem coxis et spinæ dorsi successiue infricetur. Post inunctionem in linteum inuoluatur aeger, quiescat et fudet.

§. 544.

Saliuatio succedit ut plurimum post usum unciae unius unguenti; tunc autem paullulum adhuc continuetur inuactio, quo saliuatio eo diutius sustineatur; si autem saliuæ fluxus ex voto succedit, illa intermittatur. Si aeger saliuationem sustinere non potest, per medicamentum laxans, in primis manatum, cum leni stimulo fennae ea infringatur. Si medicus saliuæ fluxum ad curationem minus necessarium iudicat, quod forte in calidiore climate concedendum esset, illum sudore moto et laxantibus cohibeat; in nostro certe climate, si unquam aeger eum ferre potest, in grauiori potissimum malo, saliuatione, ut decet, succedente, curatio morbi semper melius tutiusque perficitur. Regimen diaetae, curatione finita, cum eo conuenit, quod supra §. 540. exposuimus, nisi quod aegri imbecilles curatius obseruandi sint.

§. 545.

Quo modo mercurius in hoc morbo operetur, et salutarem effectum edat, difficilis quaestio est.

Alii

Alii ad pondus specificum et ad penetrabilitatem per minima et obstructa vasa prouocant, sed hic quoque applicanda esset proportionata vis impulsiva, quae in minimis exigua est. Forte vis resoluendi viscidos humores phaenomenis explicandis melius satisfacere poterit. In saliuâ subigitur mercurius, et in minutissimas particulas se dissoluit; hinc viscidum resoluendo, acrimoniam in viscido latentem et intricatam liberam reddit, quo per consueta corporis colatoria, in primis per saliuâe vias, secerni queat. Hinc etiam limitata est mercurii vis, ita, ut in eo casu, ubi miasma malignum in intima ossium penetrauit, illud ex his locis non semper expellat, nec ipsam cariem ossium ex nostro morbo oriundam radicitus curet. Mercurius itaque non immediate in ipsum miasma venereum, sed in eius involucrium, scilicet viscidum, agit.

§. 546.

Si saliuatio post sufficientem internum aequè ac externum mercurii usum non succedit, medicamenta mercurialia non temerario ausu continuanda sunt, sed diæta conueniens, tenuis scilicet parcusque vitus, et lenia decocta continuentur, dato interdum laxante vel aliis medicamentis §. 536. laudatis. Ea, quae per deiectiones aluinas praestita fuit, euacuatio mercurii interdum ex voto successit; liquor enim intestinalis multum similitudinis cum saliuâ habet. Mercurius vix ipse in articulis haeret, sed, hac curatione ardua negligentius tractata, viscosi humores, quos mercurius nec resoluere, nec mouere potuit, causae sunt grauissimorum malorum, quae in articulis et visceribus haerent.

§. 547.

Si vero malum profundas adeo radices egit, ut expelli nequeat, vel vires aegri fractae incommoda salivationis non sustineant, v. c. si febris lenta iam eundem eneruat, tunc miseri illi sub cruciatibus intensae tabe tandem pereunt. Succutrendum est illis apta diaeta, decoctis lenioribus, cura lactis * et interdum emulsionibus papauerinis, vel lenioribus cardiacis et analepticis et aliis, quae symptomata urgentia mitigare valent.

* An lac caprae, cui cum pabulo datus fuit mercurius, vim quandam medicatam a mercurio obtineat, dubium adhuc est.

CAPVT VI.

MALVM HYPOCHONDRIACVM.

§. 548.

Absonum forte quibusdam videbitur, quod malum hypochondriacum, ex deprauata viscerum infimi ventris, in primis chylicationi inseruientium, indole oriundum, ad morbos uniuersales, et speciatim ad morbos systematis lymphatico-serosi reducimus. Sed dum perpendimus deprauatum hunc viscerum statum peculiarem quandam et ab omnibus reliquis diuersam cacochymiae speciem inducere, quae in lymphae visciditate et acrimonia atrabilaria (§. 943.) vel ei simillima consistit, tractationem uberiorem omni iure huc referendam esse putamus, praesertim quod ipsa curationis ratio cum morbis nunc pertractandis multum commune habet.

§. 549.

Prima itaque huius morbi semina in visceribus abdominalibus latent, postquam nimirum viscidus, falsus et crudus victus, inordinate saepius sumtus, nec a primis viis satis elaboratus, potus vel parcus haustus, vel aquosus nimius, vel non rite fermentatus, moeror, nimiae curae, studia acrius tractata, vita sedentaria cum abdominis compressione, et alii diaetae errores commissi debilitatem ventriculi et intestinorum inducunt, indigesta accumulunt, et flatus generant; ex hac enim primarum viarum dispositione morbosa vicina viscera, quae chylicationi inferuiunt, comprimuntur, humores in iis moti stagnant et infarctus efficiunt. Paulo post haec viscera humores ad digestionem et chyli elaborationem ducendos non rite miscunt, hinc crudus et corruptus chylus ad sanguinem ducitur, in secundis viis vix corrigendus. His omnibus dispositio ad malum hypochondriacum, seu primus eius gradus generatur.

§. 550.

Haec primordia sunt morbi, qui paullo post ad humores uniuersos ducitur, et verum malum hypochondriacum, seu secundum eius gradum sistit; praeter recensita enim mala stasis sanguinis et lentor potissimum in systemate venae portae, et infarctus varii connexum systema neruorum, paris vagi et intercostalis, ad spasmos deducunt, qui in abdomine quidem potissimum, sed et per consensum in aliis corporis partibus obseruantur. Hi spasmi symptomati sunt, et visceribus abdominalibus quodam modo liberis cessant; sed debilitas systematis neruosi in toto corpore et singularis quaedam eiusdem irritabilitas per leuiores, sine hac dispositione vix lae-

dentes, caussas inducta, ulteriori indagatione digna est.

§. 551.

Ex his vero caussis deprauatus chylus sanguinem in sua mixtione quoque deprauatum, spissum, tenacem et acrem efficit. Hinc dispositio atrabilaria in sanguine nascitur, quae etiam, cum male mixtae particulae in circulatione humorum ulterius euoluantur, nec per colatoria a spasimis saepe constricta eliminantur, lymphaticos humores, praecipue nutrientes, viscidos, lentescentes, acres et suo modo atra bile infectos reddit. Simili autem humorum evolutione praeparatio et secretio fluidi neruei praestatur, quae ideo minus apte succedit, sed neruos, forte materiam minus agilem suppeditando, non tantum debiliores, sed inordinatas quoque actiones, in primis sensuum et motuum, qui per neruorum fluidum praestari et adiuuari debent, efficit. Hinc innumera fere symptomata hypochondriacis adeo molesta oriuntur, quae tandem tales aegros in pessima neruorum vitia, v. c. melancholiam et maniam, deducunt, et tertium quasi et summum mali hypochondriaci gradum constituunt.

§. 552.

Ex quo morbi decursu et continua caussarum et symptomatum evolutione et augmento, malum hypochondriacum gradu suo maxime diuersum cognoscitur, quod ideo per peculiarem lymphae deprauationem ex vitio viscerum abdominalium, chylicationem haud rite perficientium, ortam, cum summa systematis neruosi debilitate et irritabilitate definiri poterit. In acrimonia igitur specifica, quae atrabilaria dici meretur, (§. 943.) et forte oleosum ex-
ustum

affum cum viscido intricatum sistit, caussa proxima symptomatum posita esse videtur, quae ex caussis nunc recensitis occasionalibus et praedisponentibus patent.

§. 553.

Sentiunt vero aegri, respectu viscerum abdominalium, cruditates ventriculi, pondus et tensiones hypochondriorum, respirandi difficultatem, ructus, flatus, anxietates, appetitum inordinatum, mox auctum, mox imminutum, urinam saepius pallidam, aquosam, interdum cum sedimento lateritio; respectu sanguinis viscidam quandam, atram et spissam inmeabilitatem, pulsum inordinatum, interdum inaequalem et intermittentem, saepius iusto tardio-rem, imminutam circulationem vel per viscera abdominalia, quibus vena portae ramos largitur, vel per extremitates corporis, quae saepe frigent, deinceps spasmo resoluta calent; respectu lymphae, nutritionis defectum, colorem faciei foedum, mox luescentem, mox pallescentem, anxietatem prorsus singularem, quam magis ex inmeabilitate teneriorum humorum per minima vasa, quam e difficili sanguinis transitu per cor, et a tensione coli explicandam esse censemus; respectu systematis nervosi, torporem corporis et animi inconstantiam et meticulosam indolem, irritabilitatem facilem a dietae erroribus, in primis ab animi affectibus, depravationem et imbecillitatem animi virium, hebetudinem oculorum aliorumque sensuum.

§. 554.

In tanta symptomatum copia, quibus hypochondriaci afficiuntur, nos quidem omnia accurate describere non potuimus: Dedimus itaque in praecedente

cedente paragrapho tantum generalem ideam: a spasmis enim per acrimoniam auctam facile explicandis alia, quae interdum occurrunt, aptius deduci posse coniecimus, v. c. in aliis pollutiones nocturnae, salacitas, priapismus; in aliis borborygmi et alui obstipatio vel nimia laxitas; in aliis caligo oculorum et vertigo, somnus inquietus, vel vigiliae continuae; in aliis saporis deprauatio et ptyalismus; in aliis alia occurrunt symptomata, vix ample fatis enarranda.

§. 555.

Ex his signis et gradus mali hypochondriaci cognoscuntur, et ipsum ab aliis morbis dignoscitur. Gradu enim tantum a melancholia et mania differt, quos affectus tamen, ex hoc nostro saepissime natos, ne limites tractationis nostrae nimium extendantur, in systematis neruosi morbis pertractabimus; mitior vero gradus, qui debilitatem primarum viarum et ructus et flatus inducit, et primordia huius morbi sinit, minime tanquam uniuersalis adsumi, sed ad morbos viscerum infimi ventris referri poterit.

§. 556.

Quum igitur symptomatum morbi hypochondriaci maxima sit varietas, prognosis quoque varia formanda erit. Si enim illis, ex primarum viarum collecta saburra et debilitate oriundis, mox selectis medicamentis aptaque diaeta occurrimus, curatio saepius ex voto succedit; si vero iam confirmatum est malum, diuturnus fit morbus, quoniam viscera infimi ventris difficiliter ab infarctu liberantur, sanguinis et humorum lymphaticorum tenax mixtura vix resoluitur, et ipsa debilitas systematis neruosi aegre corrigitur; si tandem viscera vere obstructa et spalmi
habitu-

habituales facti sunt, difficillima, immo saepe nulla curatio locum habet. Metastasis materiae morbosae ad cerebrum pessima mala, melancholiam, vertiginem, apoplexiam, epilepsiam et alios neruorum morbos producit. Fit etiam interdum metastasis ad pectus aliasque partes. Haemorrhoidibus obortis, si statae sunt, saepius leuamen sentit aeger, non ita, si inordinatae fluunt. Et podagra non nunquam morbum soluit, vel certe leuat. Deiectiones atrabiliariae saepius cum successu eueniunt, et vomitus spontaneus interdum morbum reddit mitiorem, vel, si vere criticus est, quoque tollit. In iunioribus rarius accedit, et facilius curatur, in adultioribus frequentior morbus est, sed eius quoque longe difficilior curatio.

§. 557.

Indicatio vitalis in hoc morbo quidem attendenda foret; ea tamen non, nisi causis remotis, commode applicari potest. Analeptics enim calidis morbus exasperatur, post validas tamen eius exacerbationes blandis antispasmodicis, v. c. spiritibus acidis dulcificatis, vel haustu vini generosi, aeger reficiatur.

§. 558.

Causalis vero indicatio id exigit, ut omnis diaeta aegri accurate ordinetur, aer eligatur purus, et si fieri potest, hunc in finem locorum mutatio suscipiatur. Cibus sit leuis, qui digestionis organa quidem exercet, iisdem tamen minime oneri est. Potus aquosus tenuis fermentato praestat, hic tamen in adfuetis non nunquam interponatur. Motus corporis non intermittatur, sed is nec vehemens sit, nec tempore digestionis suscipiatur. Equitatio moderata
multum

multum prodest. Somnus ante mediam noctem capiatur, post coenam parcam. Vitentur studia nimia, et ea in primis, quae cum vita sedentaria, lubricatione et vigiliis coniuncta sunt: qui his dediti sunt, ad vitam transeant, quae cum exercitio corporis coniuncta est, qualem requirit horti cultura. Euitetur e contrario nimia exercitatio corporis in aere potissimum calido, nec non nimia venus et alia, quae sanguinis motum et neruorum vim nimium intendunt.

§. 559.

Omne principium curationis in primis viis ponendum est, ita, ut in malo incipiente, nondum confirmato, vomitoria F. 1. 2. 3. si ventriculus et duodenum saburra replentur, vel loco horum purgantia, cuiuslibet aegroto conuenientia, exhibeantur F. 4. 8. 90. 91. 117. Quod si vero vel malum iam inueteratum sit, vel aegri debiles inueniantur, tunc mitiora, eaque repetita laxantia, in primis noduli, F. 14. 26. medicamentis mox proponendis, praecipue in pituitosis, interponantur. Aloetica copiosius data primas vias nimium exsiccant; salia magis debilitant; aquarum autem mineralium in morbo nostro debellando, praesertim in siccoribus, insignis efficacia est, caute tamen eligantur, et earum vis apta diaeta sustineatur.

§. 560.

Cum autem in his curationibus diu perseuerandum sit, interposita medicamenta saponacea et gummosa, nec non extracta amara, diuersimode praeparata F. 19. 23. 24. 119. 127. curationem egregie iuuant, praesertim si diluentia et in medicamentis

et in potu iungantur; hinc aquae felteranae etiam pro potu ordinario conueniunt; caue tamen, ne usu nimis diuturno ventriculus debilitetur. Varia vero medicamenta, in unum semper finem tendentia, eligat medicus: aeger enim, qui auxilium non potius percipit, alia atque alia exoptat, qui etiam semper monendus est, sine exquisitissima diacta in hoc morbo curando nihil perfici posse. Vera tandem diactae ratio non in solo victu, sed in omnibus iis posita est, quae §. 558. declarauimus.

§. 561.

Proposita iam quidam curatio in morbo nondum inueterato optime adhibetur; sed id, quod in secundis viis et in ipsa lymphâ haeret, viscidum et acre atrabilarium his non semper cedit: quando itaque primae viae purgatae sunt, ab euacuantibus nimis desistendum, quippe quae tenues humores, in resolutionem viscidae saburrae impendendos, expellant, gummi saponaceis potius resoluentibus cum diluentibus, iam antea §. 560. propositis, continuandum erit F. 165. 166. Commendentur etiam plantae lactescentes, taraxaci, sonchi, lactucae quae vel cum iusculis coquantur, vel quarum succi expressi ieiuno ventriculo cum sero lactis vel acido, vel dulci propinantur. In hac vero medendi via diu persistendum simulque respiciendum est, quatenus potissimum acrimonia peccet, quo illa conuenienti victu et medicamentis corrigatur, v. c. in acrimonia acida salia plantarum tacheniana conducunt.

§. 562.

Saepe quidem sub hac medendi ratione malum lente euanescit; vel, vernali potissimum tempore,
aquarum

aquarum mineralium usus materiam morbi, nunc magis resolutam et meabilem factam, per primas vias educit. Non nunquam tamen in ipso curationis progressu, motus febriles in corpore oriundi ostendunt, materiam nunc mobilem fieri, et viribus naturae agentibus per definita colatoria moueri, quod saepius per deiectiones aluinas et haemorrhoides, rarius per vomitum, sudores vel alias excretiones, fieri solet. Tunc igitur medicus ipsos hos motus vel nihil agendo attente consideret, vel interdum augeat vel imminuat, prout ipse motus vel nimium depressos vel auctos deprehendit. In genere enim monendum est, morbum hunc ut plurimum sine febre progredi, saepius tamen febriles motus resolutorios et metastaticos offendere, qui a medico attento perspecti curationis viam dirigunt. Sic v. c. podagricos motus morbum nostrum leuare §. 556. monuimus, qui ideo caute suscipiendi sunt.

§. 563.

Quoniam vero his omnibus corpus debilitatur, opus est, ut non tantum victu, sed etiam medicamentis, et primarum viarum et corporis minimarum fibrarum robur restituatur; quo in casu ea omnia attendenda erunt, quae passim §. 85. 141. 488. de cortice peruuiano et martialibus medicamentis diximus. Si itaque aquis medicatis martialibus praecedens curatio suscepta fuit, tunc vel illae usu continuato profunt, vel debilioribus swalbacensibus et egranis pyrmontanae iungantur; saepius enim sub continuato harum aquarum usu foeces virides, nigrae et piceae cum euidenti leuamine excerni, experientia docuit.

§. 564.

Saepeius tamen si vel laesa vel obstructa viscera sunt, vel nimia neruorum imbecillitas obseruatur, haec cuncta non sufficiunt, immo mitissima saepeius medicamenta aegrum laedunt, et malum rebelle nullo modo coerceri potest; hoc in casu ab omnibus, in primis vehementioribus, medicamentis abstinendum, et virium aegri tantum ratio habenda est, quo morbus, qui tolli non potest, trahatur et mitigetur. Praescribatur itaque diaeta exquisitissima, aluus interdum mannatis, rhabarbarinis, vel aliis lenioribus medicamentis laxantibus, vel clysmate ducatur, serum lactis cum herbis amaris coctum, vel si et hoc ferre nequeunt aegri, serum lactis dulce matutino tempore bibatur, et indicatio palliativa quouis alio modo praestetur.

§. 565.

Inter symptomata hypochondriacis sollempnia sunt spasmi, qui vero opiatis non facile compescendi sunt, quoniam his summa debilitas inducitur, quae malum semper auget; conueniunt potius castoreata F. 120. 142. et si quodam modo calidiora ferre possunt aegri, succinata F. 167. Flatus ex eadem causa oriundi similia possunt medicamenta, vel puluerem stomachicum BIRKMANNI, vel alia digestionis auxilia F. 22. 30. 143. quae tamen caute seligenda sunt, ne nimius sanguinis aestus excitetur, qui hypochondriacos semper debilitat.

CAPVT VII.

ATROPHIA ET TABES.

§. 566.

De appositione minimarum particularum fluidi ad solida, siue de nutritione, in physiologia Part. I. cap. V. (§. 240. seqq.) egimus, et mutationes fluidorum et solidorum, ad hanc actionem praestandam concurrentes, descripsimus. Simili modo in pathologia Part. III. cap. IV. (§. 1156. seqq.) nutritionem laelam eiusque causas, in therapia autem generali Part. II. (§. 1341. seqq.) in indicatione vitali seu conseruatoria, methodum his morbis medendi declarauimus; praeter ea etiam §. 249. seqq. in febrium lentarum curatione hanc doctrinam ample satis pertractauimus. Non nulla tamen et hic loci breuiter repetenda, et ulterius declaranda restant.

§. 567.

Atrophiam in genere appellamus, (§. 1156.) si humores lymphatici gelatinosi, nutritionem perficientes, vel non adsunt, vel quacunque de causa ad minimas corporis fibras non apponuntur: itaque tabem, quae denegatam corporis nutritionem indicat, vix ab ea distinguere possumus; pro diuersa tamen causa interdum uno, interdum altero vocabulo utimur, immo hecticam et phthisin huc reducimus, cum inter eius symptomata defectus nutritionis praecipue referatur. Marasimum vero senilem nutritionis et virium defectum, a senio potissimum oriundum, appellare solemus. Licet itaque laesa corporis nutritio symptoma sit, ex suis causis diiudicandum: tamen cum uniuersalem aliquam corporis actionem laedat,

laedat, interdum ut morbus peculiaris considerari et curari meretur.

§. 568.

Humores nutrientes, cum chylo accedentes et sanguini admixti, per subtilissima, ex arteriis continuata, vasa ulterius elaborantur, ita, ut lympham nutriens, (§. 248.) pro diuersa partium indole diuersimode elaborata (§. 257.) minimis fibris applicetur. Sed fluidum quoque nerueum, licet nutrimentum propter mobilem suam indolem subministrare haud posse videatur, appositionem tamen eiusdem iuuat, cum nifus particularum in se inuicem per vim vitalem a neruis oriundam intendatur. Defectus itaque, vel deprauatio et lymphae nutrientis, et fluidi neruei, impedimenta nutritionis in corpore perficiendae exhibent.

§. 569.

Causam itaque proximam si respiciamus, eam potissimum quidem in defectu laudabilium particularum, in minimis apponendarum, sed et in vi particulas has apponendi infirmata, deprehendimus; plures itaque praedisponentes et occasionales ad hanc proximam ducunt, quae in primis per sequentia explicantur. Minus enim apta elaboratio alimentorum in primis viis, quae vel ab ipsa alimentorum indole, vel a causis digestionis debilitatis, dependet: Transitus porro chyli ad sanguinem denegatus, v. c. a vermibus et glandulis mesenterii obstructis vel scirrhis, quae ut plurimum causa est atrophiae infantum: Humorum laudabilium dissipatio in sudoris, spermatis aliorumque humorum nimia excretionem v. c. in pollutionibus nocturnis; unde a nimio veneris

exercitio tabes dorsalis: Cacochemica tandem humorum dispositio, ex qua morbi varii, in hac tractatione de morbis systematis lymphatico-serosi iam recensiti, oriuntur: Hae causae omnes, quoniam aptam lymphae elaborationem impediunt, tabidum corporis statum inducunt.

§. 570.

Et solidarum corporis partium deprauiatio morbos nutritionis laesae inducit: Relaxatio scilicet et debilitas fibrarum minimarum, a robore elastico et vi fluidi neruei deficiente oriundae, quae nimirum nutrientium particularum appositionem et assimilationem impediunt: Rigiditas fibrarum nutriendarum, quae ob densitatem particulas nouas assumere recusant, et flexibilitate ideo destitutae humores nutriendos non amplius perficiunt; id, quod in marasmo senili potissimum obseruamus: Ipsi etiam vapores metallici, et subtilissimus terrae puluis, corporis superficie, ore, pulmonibus, vel canale alimentorum excepti, actiones cum nutritione coniunctas laedendo, maciem inducunt, ut in morbis artificum exempla prostant.

§. 571.

Morbus ex ipsa virium debilitate, marcore totius corporis et causis praegressis, facile cognoscitur, in primis cum rarius per se sit, sed saepius aliis morbis superueniat, febremque lentam simul inducat. Prognosis itaque generalis sequentem in modum formanda erit: Periculosus semper et difficillimae curationis morbus noster pronuntiandus est, cum vires vitae deficientes medicum non inuent, et tabes in intimis quasi corporis penetralibus haereat: Si causae remo-
ueri

veri possunt, ante quam febris lenta accedat, spes aliqua salutis superest; si vero vel causae remoueri nequeunt, vel iam febris lenta minima solida destruit, humores nutritios depascit, et per sudores vel alias excretiones nimium auctas dissipat, nullum omnino auxilium expectandum est.

§. 572.

Cum vero morbi nostri curatio pro diuersis suis causis ex aliis pluribus praeceos capitibus sumenda sit, praecipua momenta in exemplis tantum declarabimus. In atrophia infantum primae viae lenioribus purgantibus rhabarbarinis vel mannatis abstergendae sunt, quibus aethiops mineralis, vel alia medicamenta mercurialia, in refracta, sed repartita dosi, addantur, vel potius interponantur. Potus sit tenuis ex pituita demulcente vel sero lactis. Secretiones nimiae, optimos humores subducentes, vel cohibeantur vel temperentur, et nutrientia simul cum lenioribus roborantibus propineantur. Debilitas fibrarum motu et frictione leni corrigitur, conuenit quoque lac asinum vel serum lactis dulce, et si primae viae purae sunt, martialia medicamenta et cortex peruianus, parciorebus, sed repetitis dosibus exhibeantur. In rigiditate tandem ienili potus ex aqua mellis conuenit, cui analeptica, v. c. haustus vini generosi et alia interponantur. Suadenda quoque sunt balnea aquae dulcis cum lacte et sapone vel aliis emollientibus. In omni vero casu ad ipsas morbi causas medicus respiciat, victu selecto et nutriente, quantum fieri potest, debilitatem corrigat et vires sustineat.

668

✽

763

R 3

CAPVT

CAPVT VIII.
RHEVMATISMVS.

§. 573.

Rheumatismus est motus musculorum imminutus et dolens, a lympha acri et viscida, in vasis fibrarum, ad motum perficiendum requisitarum, haerente. Morbus hic raro uniuersalis est, sed non nullos vel in ceruice, vel in extremitatibus, vel in aliis corporis partibus positos musculos occupat. Licet rheumatismus plurima cum arthritide communia habeat, ideoque coniuncta tractatione absolui queat: tamen cum ratione sedis omnino differat, et eos quoque inuadat, qui a morbo articulari liberi sunt, pauca de eo praemonere, et hanc tractationem tanquam introductoriam in sequens caput, quod de arthritide agit, praemittere placuit.

§. 574.

Leuior gradus est rheumatismus catarrhalis, qui ab aeris intemperie facile inducitur: Scorbuticus* vero grauior est, qui acrimoniam in corpore haerentem tanquam causam praedisponentem agnoscit, eamque subtilem redditam ad neruofas musculorum partes ducit: summus tandem gradus, rarius tamen occurrens, est inflammatorius, qui systemati lymphatico fortius inhaerens, motus inflammatorius in vicino systemate seroso, vel ipso quoque sanguineo producit.

* Scorbuticum dicimus generali vocis significatione, cum cacochymia conueniente, adsumta, licet non negemus, veris scorbuticis rheumatismos esse familiares.

§. 575.

Caussa proxima est lymphæ spissâ et acris, in vas minimis fibrarum muscularium stagnans. Prædisponentes causæ sunt humores viscosi, acrimonia peculiari imbuti: hinc corpora rara et spongiosa magis in hunc morbum procliuia sunt, si victu crudo et acri, vino acescente, spirituque vini abutuntur, et otio indulgent, in primis si in regionibus borealibus viuunt. Occasionalis primaria esse videtur corporis exaestuantis subitaneum refrigerium, vel toti corpori vel parti applicatum, quod quidem in iis euenit, qui interdum vestimentis, noctu stragulis se nimium operiunt, et perspirationem auctam et sudores excitatos subito reprimunt; sed et refrigerium post iram et animi affectum vehementiorem, venæ sectio consueta intermissa, obstructions mensium et hæmorrhoidum, rheumatismo causam præbere possunt.

§. 576.

Sentiunt vero aegrotantes tunc demum, quando membrum affectum mouent, ab initio refrigerii sensum, postea dolorem, qui ipsis in continuando motu magis magisque molestus est: sæpius cum leni febre catarrhali vel simili accedit morbus, sæpius febris vix percipitur. Si membrum dolens calore fouetur, dolor ad alias partes ducitur, sæpius etiam, in primis in grauiori malo, dolor ab una parte ad alteram procedit, et vagus est sine eo, quod in priorè imminuatur. Morbus quidem interdum breui dissipatur, interdum vero per plures dies, immo per menses continuat, et semel propulsus, nisi causæ plenarie remoueantur, iterum reuertitur.

§. 577.

Ab arthritide parum differt, nisi locum affectum attendas §. 573. vagum enim malum saepius fixum redditur, hinc diagnosis vel facilis vel vix attendenda. Prognosis autem diuersissima est: Leuior morbus apto regimine et leni saepius sudore per vires naturae moto tollitur; grauior vero non facile cedit, sed praesertim si minus caute tractetur, longus fit et in spasticos morbos transit: Soluitur interdum febre, si urina cum sedimento est, aut sudor criticus accedit; quod si hac ratione solutio eius non eueniat, successiua tandem per diaetam et medicamenta apta humorum correctio praestanda est, quo morbus lente dissipetur: Si purpura scorbutica vel partialis vel uniuersalis erumpit, vel menstrua et haemorrhoides in adfuetis reuertuntur, facilis redditur curatio. Ex his itaque patet, morbum hunc vix periculosum esse, nisi peruersa medendi methodo turbetur. Si enim et in catarrhali, et in scorbutico valentiora diaphoretica et externa reprimentia adhibeantur, haud raro inflammatio et febris continua maligna excitatur.

§. 578.

Morbus itaque raro vires ita debilitat, ut indicatio vitalis attendenda sit; vitanda potius sunt omnia, quae vires nimium excitare, et materiam morbi mouere solent; nisi forte moderatam febrem ad materiam rite coquendam vel dissipandam sustinere vel etiam excitare velit medicus. Ratione indicationis causalis tunc demum venae sectio instituenda est, si sanguinis copia vel ex causis suis, vel per excretionem consuetas suppressas, corpus plethoricum reddit, et febris acuta vel etiam inflammatoria imminet. Aeger de reliquo in aere temperato viuat, et modice
stragulis

stragulis tectus sit, victu utatur tenui, non nimis nutriente, potu aquoso ex ptisanis demulcentibus reficiatur, tenui fermentato non nisi adluceis concessio, omniaque, quantum fieri potest, euitet, quae animum commouent.

§. 579.

In curatione morbi maxime respiciendum est, an humores mobiles sint, et ipsa corporis dispositio sudores blandos, materiam morbi euacuant, praestet; hoc enim in casu lenioribus diaphoreticis aegro succurritur, et blanda febris excitatur: Quod si vero humores nimis imobiles sunt, medicamenta calida sedulo euitanda sunt, quoniam sanguinem nimium commouent, diaphoresin violentam excitant, febrem praeter necessitatem intendunt, et stasim in minimis magis augent, quam resoluunt. Huc spectant decocta calidiora ex guaiaco et similia diaphoretica alcalina volatilia, v. c. spiritus cornu cerui et volatilia oleosa, quippe quae sudores nimis excitando, saepius subtilia educant, crassa relinquunt, et ita materiam acrem in parte affecta magis figunt. Simili ratione purgantia medicamenta in morbo debellando minus necessaria sunt, nisi aluus obstructa vel saburra mota medicamentum laxans aut clystima exigat.

§. 580.

De diluenda igitur, resoluenda et corrigenda lympham viscida et acri sollicitus sit medicus. Infusum herbae chamaedryos vel per se, vel cum similibus vegetabilibus paratum crebrius, sed pariori dosi propinetur. Pro potu ordinario ptisana ex radice graminis, scorzonerae, chinae, sassaparillae, cet. exhibeatur, pulueres cum antimonio crudo et aethi-

ope minerali F. 146. 147. 152. bis vel ter de die suadeantur, quibus liquor terrae foliatae tartari, elixir proprietatis PARACELSI, tincturae tartari et antimonii, aliaque medicamenta, lympham corrigentia et resoluentia, vel separatim vel coniunctim interponi possunt. Quod si vero malum diutius duret, atque ita ad cacochymiam quandam specialem respiciendum sit, tunc ea attendantur, quae in therapiae generalis Parte IV. de vitiis fluidorum corrigendis Cap. V. et seqq. exposita fuerunt.

§. 581.

Inter remedia externa non nisi frictio lenis concedenda est, quae cum pannis asperis, in primis laneis, *Flanell* dictis, ob leuem irritationem optime perficitur. Si humores stagnantes fortius discutendi sunt, sacculi cum pulueribus plantarum resoluentium, absinthii, hyssopi, cet. membro dolenti admoueantur; forte etiam epithemata, ex plantis similibus cum aqua, addito etiam sale ammoniaco, coctis, concedi possunt. Spirituosa camphorata et alia, quae fibras nimis rigidas reddunt, et fluida inspissant, omnino aliena sunt. In iis vero, quae externe applicantur, nimius calor vitandus est, ne rheumaticus dolor vel nimium figatur, vel impetuosius ex una parte in alteram ducatur.

§. 582.

Superato morbo, ne ille reuertatur, sedulo cauetur. Praeter diaetae regulas, in victu et perspiratione adiuuanda potissimum obseruandas, plethorici venae sectiones consuetas haud intermittant, vel scarificationes non nunquam interponant. Praeter ea quoque medicamenta laxantia, constitu-
tioni

tionem corporis conuenientia, interdum exhibeantur; in spongiosis itaque et laxis corporibus, in quibus humores abundant, nodulo laxante F. 14. 26. uernali et autumnali potissimum tempore optime purgantur rheumatismis obnoxii. Exercitatio corporis non intermittatur, nec tamen nimium intendatur. Balnea aquae dulcis munditiam cutis praestant, et, nisi nimis calida sint, perspirationem egregie moderantur.

CAPVT IX.

ARTHRITIS.

§. 583.

Arthritis dicitur dolor articulorum cum rigiditate, immobilitate et tumore partium plus minus insigni coniunctus, a difficili transitu lymphae acris per minima uasa, quae ligamenta et uicinas partes articuli, u. c. periosteum et glandulas articulares perreptant, oriundus. Licet enim interdum aliqualis musculorum immobilitas et dolor §. 573. uti in rheumatismo, coniunctus sit, tamen ut plurimum, musculis satis liberis, ad articulum tantum respiciendum est.

§. 584.

Maxima est huius morbi diuersitas: Lente enim interdum materia morbosa in articulos congeritur, et, uti in rheumatismo, ex uno loco in alterum transit, quae uaga dicitur arthritis, et nullam, uel exiguam, febrem coniunctam habet; interdum uero materia morbosa in corpore collecta, diuque saepius quiescens, febrili motu agitata, in unum alterumue articulum,

ticulum, praecipue in pollicem pedis, immittitur et ibidem dolorem concitat, quae arthritis fixa, et cum saepissime in extremitatibus inferioribus sedem figat, podagra vulgo dicitur, licet et malum ischiadicum, gonagra, chiragra et aliae a loco desumtae distinctiones inueniantur. Hae tamen distinctiones, cum materia arthritica mota etiam alias et saepe internas nobiliores partes occupet, in vera morbi idea euoluenda nihil valent. Arthritis forte eodem modo, ut rheumatismus, in catarrhalem, scorbuticam et inflammatoriam distingui §. 574. et ita accuratius definiiri posset.

§. 585.

De arthritide vaga vix opus est, ut ulterius differatur, quoniam ea, quae de rheumatismo praemissimus huc referri possunt. In arthritide autem vaga inueterata omnia ea, quae de fixa dicturi sumus, suo modo applicari possunt. Nostra vero tractatio vix absolui aptius poterit, quam si primum de arthritide fixa iuxta methodum a nobis receptam differimus, et postea de arthritide, siue podagra retrocedente vel retropulsa, sigillatim agamus, quo et genesis huius morbi, eique optima medendi ratio, et grauissima latitantis eiusdem et ad varias partes ducti symptomata perpendere queamus.

§. 586.

Causa proxima arthritidis in tenuissimis humoribus viscidis et acerbis ponitur. Acrimonia autem hic potissimum consideranda, licet a variis auctoribus variè adsumatur, peculiaris tamen et ab omnibus reliquis diuersa cognoscitur, indoles vero eius non ex mixtione, sed per effectus tantum patet. Mate-
riam

riam ipsam terrestrem, tophaceam, gypseam vel calcaream esse tumores in profectione morbo conspiciui, tali materia repleti, analogia morbi nostri cum calculo renum et vesicae, aliaque phaenomena docent. Licet vero illa huius indolis esse concedatur, mobilitate tamen sua non destituitur, cum in retro-pulsa arthritide adeo facile ad viscera ipsa reiiciatur. Hinc in ea potissimum morbi nostri specie, quae cum intensa febre et inflammatione articuli oritur, alia longe subtilior et peculiaris acrimonia coniuncta videtur. Cum vero et alii morbi, v. c. scabies retro-pulsa, arthritidem saepius relinquunt, concludi forte posset, alias etiam acrimonias simul ad articulos delatas, et in his stagnantes, terrestrem materiam tanquam accessoriam progenerare: Sed materia, dum sedem in articulis figit, et inde iterum repellitur, subtilem illam et peculiarem indolem prodere videtur.

§. 587.

Ad causas praedisponentes si spectes, haereditas et contagium, quibus morbus propagatur, subtilitatem materiae prorsus singularem indicant. Materia tamen similis et lente in corporibus generatur: Hi enim in primis, qui laute viuunt, corpora sua succo iurulento nimium nutriente replent, solidaque relaxant, et inter ea per interualla vel exercitationes corporis vehementes suscipiunt, vel eas prorsus negligunt, vel animi affectibus, vel nimis studiis, vel veneri in primis praematurae, vel nimio aquae calidae, vel vini oligophori potissimum potui, vel ex his quibusdam simul indulgent, nec aequabile vitae genus ducunt, in hunc morbum maxime proclines sunt. Raro in iuuenili aetate, sed in adulta demum,

ea maxime, quae haereditate suscepta fuit, arthritis euoluitur, viris magis, quam feminis molesta.

§. 588.

Ex his quoque caussae occasionales peti, et praeter ea sequentes referri possunt: haemorrhoidum et catameniorum suppressio, et plethora ex his aliisque caussis orta, scabies retropulsa, malum hypochondriacum, perspiratio suppressa in primis vere et autumnus, victus crudus digestionis viscera laedens, otium nimium in iis, qui antea corporis exercitiis dediti fuerunt, vina non rite fermentata, tartaro scattentia, vel cum plumbo mangonifata, et alia plura.

§. 589.

In ipso vero morbi accessu, et ubi materia mota in articulos conicienda est, aeger grauitatem totius corporis et non raro insignem eius languorem sentit, appetitus prostratus est, et febris plus minusque insignis, catarrhali similis, obseruatur: Si materia morbi vel copiosa vel eminenti acrimonia praedita est, vel leuiori motu ad articulos dirigi nequit, alia et peiora oriuntur symptomata, cephalalgia, asthma, colica, et tandem sub ipsum morbi accessum vehementior febris accenditur; tunc vero in pedis pollice, vel alio articulo leuis dolor vel sensim vel subito increfcens oritur, qui tamen paullo post adeo vehemens fit, ut pars affecta nec mollissima stragula ferre queat. Paroxysmi vero vesperi potissimum accedunt, matutino tempore paullisper remittentes.

§. 590.

Interdum quidem tumor dolens tantum, interdum inflammatorius simul obseruatur, quae differ-

rentia

rentia ab acrimonia materiae plus minusque insigni, vel ipso cutis habitu magis vel minus laxo strictoque, dependet. Duratio quoque mali ex hac ipsa re explicanda est. In genere ea forsitan valebit regula: Quo vehementior est paroxysmus, et quo grauior ipse dolor, eo ille quoque breuior, eoque longior intermissio; in aucto enim et saepius repetito morbo longiores paroxysmi euadunt, et saepius, si nouam partem occupat arthritis, noua febris oritur, pars tamen affecta, mitescendo malo et dolore paullulum imminuto, magis intumescit sensimque subsidet, epidermis desquamatur, et pristina sanitate gaudet aeger. In inueterato autem malo tophi et nodi in articulis relinquuntur, quibus tandem illi immobiles redduntur, et ex his nodis interdum apertis materia calcarea educitur.

§. 591.

Morbi huius diagnosi, si articuli iam affecti sunt, facillima est, et accedentis quoque morbi indicia ex consueta dispositione aegri peti possunt. Malum ischiadicum tamen interdum cum spasmo, ex renum et vesicae morbis oriundo, vel cum lumbagine siue rheumatismo musculorum in lumbis positorum, confundi poterit. Sed si attendas, verum malum ischiadicum in articulo femoris potissimum suam sedem figere, tunc facile a vicinis partibus male affectis distinguitur.

§. 592.

Prognosis ita formatur: Si materia morbi mota articulos occupat, ibique ad dissipationem usque persistit, non tantum periculo caret arthritis, sed corpus saepius ab aliis morbis liberum reddit. Non nulli

nulli ideo morbum nostrum ad senium disponere dicunt, quod forte valet, si in proejectiori iam aetate accedit, non ita, si iuuenibus molestus est. Si vires vitae validae sunt, paroxysmus ipso naturae beneficio optime superatur, et medicamenta selecta in malo inueterato aliquam sanationem promittunt. Si vires vitae debiles, iterati quidem, sed minus perfecti, insultus occurrunt, materiam ut plurimum oberantem relinquunt, ita, ut haud raro non articulos remotos, sed viscera vicina petat: In malo inueterato curatio nulla, sed affectus contumax atque diuturnus. Materia morbi, vel regimine vel medicamentis externis ad internas sedes repulsa, morbos chronicos pertinacissimos, asthma, convulsiones, affectus soporosos, cetera saepius etiam pessimas inflammationes, et inde gangraenam et sphacelum inducit, vel apoplectico insultu breui letalis fit.

§. 593.

Curatio morbi alia in paroxysmo, alia extra eundem, in lento morbi progressu vel aliqua eius quiete, instituenda est. In paroxysmo quidem modica vehementia insigni, medicamenta nulla necessaria videntur, sed blandum regimen perspirationi fauens optimum est; haec praeter ea infuso herbae chamaedryos, scordii vel simili non nimis calido adiunatur. Interdum etiam non incongruum est, vires vitae haustu vini generosi, vel medicamento alexipharmaco caute dato, excitare. In alio vero casu, et ubi febris nimium urget, potionibus et pulueribus nitrosis, et tenui acidulato potu aestus compescatur; raro forte pro hoc scopo requiritur venae sectio: Minime vero de repellentibus cogitet medicus, et in leniori quoque malo aqua frigida, pro scopo robo-

randi

randi articulorum vasa applicata, nocet: Sed nocet quoque calidus fofus, quando nimius eft; vafa enim relaxat.

§. 594.

Dolores in ipfo paroxyfmo grauiore opiatif compellere temerarium forte eft, cum motus, quibus materia ad articulos deducitur, compellant; quo facto haec vel fubfilit, breui iterum excitanda, vel ad loca minus apta propellitur. Prudentis tamen medici eft, in malo fatif fixo et pertinaci, fi dolores nimium urgent et fpafmos excitant, opiatif lenioribus fuccurrere F. 47. 122. quo fpafmi fopiantur et malum blanda diaphorefi diffipetur. Obftrictio aluina in paroxyfmo interdum urgens clyfmate F. 63. 71. tollitur.

§. 595.

Omnia curatio extra paroxyfimum fufcipienda id exigit, ut corpus moderato, non nimis nutriente, victu ex alimentis facile digerendis et acrimonia deftitutis repleatur; porro ad fe-et excretionef omnes rite praeftrandaf difponatur, quo materia morbi lente euacuetur, nec nimis accumuletur; tandem et folida roborentur, quo fub apta circulatione et elaboratione humorum materia peccans in genefi fua et ulteriore euolutione impediatur.

§. 596.

Quoad victum itaque cibi facile digerendi eligantur, et modice adfumantur, quo non tantum organif digeftionif fubigi, fed etiam in corpore apte diftribui et affimilari queant: Sic enim lymphaticif humoref non augmentur, nec auctif lentore corrumpuntur, et ad materiam podagricam fufcipiendam vel

euoluendam disponuntur. Potus sit tenuis non fermentatus, haustus tamen vini vel cereuisiae meracioris in adfectis ad vires instaurandas concedatur. Quoad reliqua diaetae capita, exercitatio corporis, quantum fieri potest, instituat, nec somno nec vigiliis nimis indulgeant aegri; illi etiam iram et omnes concitatiores animi affectus sedulo euitent, a venere abstineant, et vita aequabili et tranquilla omnes se-et excretiones in corpore perficiendas sustineant.

§. 597.

Non nulli in hoc morbo debellando victus rationem curiosius disponunt, et relictis carnibus tantum vegetabilia cerealia et ex oleribus mollia suadent; alii lactis usum prae reliquis commendant: Qua in re, cum illi, qui victu lauto et vario, in primis iurulento, nutriuntur, in arthritidem præclues sint, maxima cautela opus est, ne victus mutatio molesta sit. Nisi itaque et reliqua diaetae ratio accurate seruari possit; nisi primae viae ad nouum victus genus suscipiendum sensim sensimque dispositae sint; nisi incepta mutatio diu et per annos, quin et totam vitam, continuari queat: melius omnino est, consuetum victum retinere, et quantum fieri potest, moderari et corrigere.

§. 598.

Non tantum vero diaeta, sed medicamentis quoque se-et excretiones blandae sustinendae sunt: lenia itaque laxantia rhabarbarina, mannata et tamarindinata, vel cum stimulo fennae vel salis medii interdum conueniunt. Infusis etiam aquosis calidioribus, in primis herbae chamaedryos, lenis diaphoresis sustineatur, quae tamen non nimia sit, ne humores

mores subtiliores dissipentur, §. 579. Est etiam apta via ad materiam terrestrem et calcaream euacuandam in colatorio urinae, vix tamen medicamenta fortiora, sed tantum decocta blanda concedenda sunt. F. 25. 67. 78. 109.

§. 599.

Cum vero euacuationes solae generis nouae materiae arthriticae non omnino impediunt, eo respiciendum est, ut robur solidorum simul sustineatur. Thermae carolinae, aliaeque minerales aquae, in primis martiales, et euacuare et robur addere possunt, hinc in morbo nostro optimum praebent remedium prophylacticum; praeter ea vero in laxioribus in primis et spongiosis corporibus et martialia medicamenta et cortex peruuanus euacuantibus semper interponantur. Si tandem acrimonia quaedam in corpore haereat, quae morbo ansam praebet, et eius vehementiam intendit, illa aptis medicamentis et selecto victu corrigatur, quae cuncta in aliis doctrinae nostrae capitibus fusius pertractata fuerunt.

§. 600.

Si materia morbi mota, quae alias ad articulos transit, nunc eo deduci nequit; vel si illa in articulis non satis fixa est et ex iis recedit; vel si nimis copiosa deprehenditur, et in triplici hoc casu aliena loca petit, tunc arthritidis retrocedens, vulgo podagra retropulsa, dicitur; quod quidem malum eo magis in iis extimescendum est, qui arthritide fixa alias affecti, longo tempore nullum senserunt paroxysmum, et nunc ob alias causas febre catarrhali, vel intermittente tertiana, vel simili tentantur: in his enim saepius materia latens euoluitur, et insigni cum celeri-

celeritate funestos saepius producit effectus, catar-
rhos suffocatiuos, apoplexiam, cet.

§. 601.

Causae huius morbi recedentis sunt medicamen-
ta adstringentia et refrigerantia, vel extra paroxyf-
mum, vel in eodem articulis applicata: nimia re-
pletio corporis per nutrientia et inde orta abundan-
tia humorum et lymphae, quae a corde et arteriis
ad extremitates corporis non propelli, nec in transi-
tu suo sustineri potest: viscera debilitata, laesa, ob-
structa, quae ob irritationem, quam a materia acri
patiuntur, ad eius receptionem disponuntur; resi-
stendo enim materia fortius in ea agitur: euacuatio-
nes quaelibet nimiae, in imminente paroxysmo ten-
tatae, hinc venae sectio, diaphoretica et laxantia ef-
ficaciora, tunc temporis nocentissima inueniuntur.
Negandum tamen non est, in iis, quorum viribus
proportionatae sunt dictae euacuationes, interdum
cum successu eas tentari, in primis si materia non-
dum fixa est.

§. 602.

Effectus autem varii sunt, prout vel materia
acris vel benigna est, vel viscera, in quibus ea de-
ponitur, nobilia vel minus nobilia deprehenduntur.
In utroque casu vel stupor, dolor obtusus, et pon-
dus locum affectum occupat, vel dolor vehementior
cum inflammationis signis obseruatur: Laesionis in-
ternae gradum ex constitutione aegri, et symptoma-
tibus concomitantibus, cognoscimus; viscus vero,
quod materia occupauit, cognitio anatomica et actio-
nes laesae facile definire poterunt.

§. 603.

Haec morbi mutatio semper periculosissima est. Si vix cognita in primo insultu quasi oberrans, remediis aptis ad articulos deduci potest, res ex voto succedit; si viscus minus nobile occupat, vel materia benignior est, non quidem letalis sequitur effectus, sed obstructio et chronici morbi inde oriuntur; si viscus nobile et materia acris est, et subito et prius, quam remedia apta applicari possunt, interficit. In omni hac metastatica morbi mutatione ad materiam ipsam, eiusque vehementiam, ad vires vitae et ad locum, quem materia occupat, respiciendum est, quo eius directio ad loca conuenientia perficiatur.

§. 604.

Curatio enim id exigit, ut articuli, qui alias materiam morbosam susceperunt, si nimis rigidi sunt, fotu vel balneo, ex lacte et emollientibus cocto, foueantur, et interdum pannis asperioribus fricentur, quo laxatis vasis facilius huc fiat impulsus; si vero vasa articularum nimis laxa intuentur, tunc balnea aquae falsae frigidiusculae, fotsus ex vino cum aromatibus cocto, epispastica acria et ipsa vesicatoria, vel cucurbitae ficcae vel cruentae admoueantur. Non nulli caustico actuali ad furas vel plantas pedum admoto, fortiorem materiae impulsum ad extremitates praestant.

§. 605.

Ad vim cordis et arteriarum praeter ea respiciendum est: Si enim motus debiliores sunt, cardiacis, haultu vini et similibus aegri adiuuandi sunt, praefertim si externa remedia iam applicata fuerint: Si vero motus exacerbati sunt, et febris urget, tunc

quidem temperantia nitrosa in potionibus et pulueribus, nec non iulapia acidulata, alibi commendata, tentari possunt, licet effectus non semper votis respondeat. An venae sectio largior et repetita conveniat, dubium. Materia certe morbi sanguini non adeo, sed lymphae potius inhaerens, subtilis reddita et nervis molesta, languore inducto, tamen nocet, etsi etiam paroxysmus cohibeatur.

TRACTATIO III.

MORBI SYSTEMATIS NERVOSI.

§. 606.

Ad absconditos saepe et vix declarandos corporis humani morbos accedimus, dum eos, qui in cerebro et connexo systemate nervoso oriuntur, contemplandos nobis sumimus: Facile enim praevidemus in partibus corporis, quarum indolem et naturam physiologia non rite declarare potuit, nec pathologiam nec therapiam accuratius versari posse. Licet vero ea, quae in medicina aliquem nobis usum promittant, non ex subtili theoria, sed ex repetita experientia stabilienda sint: medicum tamen, circa phaenomena observanda attentum, meditationes ex theoria petitae iuvant, et disquisitionem causarum faciliorem reddunt: quam ob rem et nos in praesenti tractatione alia ex principiis physiologico-pathologicis illustrare, alia per experientiam confirmare suscipimus.

§. 607.

Omnes morbi systematis nervosi vel fibras ipsas nerveas, vel partes iis adatas afficiunt. In priori casu aut solidi canales fluidum nerveum continentes, aut fluidum ipsum in illis motum peccat; in posteriori vero aut cerebri substantia corticalis secernens, aut proxime eidem adiacentes partes involuentes, aut vasa lymphatica, quae simul nervi compagem constituunt, afficiuntur.

§. 608.

Solidi canales, fibrae scilicet medullares, fluidum nerveum continentes, non quidem ut laxiores

vel strictiores considerari possunt eodem modo, quo distinctio in fibris minimis compositis praecipue locum habet: cum vero et subtilissima fabrica fibrarum medullarium ita comparata sit, ut fluido per illas moto magis minusque resistent, et ad minimum vi elastica instructa sint, ideo stricti et laxi ad eam fabricam quoque applicari, et in curatione suscipienda attendi meretur.

§. 609.

Si fluidum nerueum, tanquam fluidum in corpore animali elaboratum, consideramus, eidem quoque vitia fluidorum, tenuitatem scilicet, spissitudinem et acrimoniam (§. 939.) adscribere possumus, licet hae proprietates difficiliter intelligantur. Est quidam in fluido nerueo lentor et ei opposita subtilitas, quibus motus inde pendent et imminuuntur et intenduntur: cum etiam in corporibus impuris omnes humores varia acrimonia afficiantur, nullum restat dubium, subtilissimum quoque hoc fluidum in sua elaboratione et secretionem ab hac acrimonia aliquid suscipere posse, quod actiones praestandas vario modo laedit.

§. 610.

Hae quidem caussae, actiones systematis nervosi laedentes, maxime obscurae sunt, evidentiores vero inveniuntur, si sanguinis deprauata indoles, vel materia febrilis mota, suo impetu et acrimonia in vasa corticis cerebri impellitur, vel in iis ex parte haeret; si sanguis intra membranas cerebrum intoluentes effunditur; si cranii capsula diffringitur et vel cerebrum comprimit, vel membranas eius vellicat; si aliis externis iniuriis caput vehementer concutitur.

Ner-

Nervi etiam in corpore distributi male afficiuntur, si vasa lymphatica circa illos excurrentia obstruuntur, vel materia acri irritantur; vel si acres partes, in variis locis haerentes, nervos ita vellicant, ut his ingratam sensationem imprimant, et totum systema nervosum per consensum, vix digne satis explicandum, concutiant.

§. 611.

Optimum quidem foret, si ex hac theoria generali omnes nervosi systematis morbos diiudicare et in capita sua dispescere possemus; sed cum in vario morborum systematis nervosi decursu ad diuersas saepius has causas simul respiciendum sit, et plurimi ex symptomatibus tantum denominentur, vel vera symptomata sunt, quae aliis morbis superueniant: in tractatione nostra a consueta horum morborum distinctione et denominatione vix recedimus, sed in eo allaborabimus, ut cognito per symptomata morbo et causis utcumque perspectis, apta et conuenientia medicamenta apponantur. Id tamen sedulo, monemus, medicum omnino ab hypotheticis medendi viis recedere et medendi methodum ad therapiae generalis regulas disponere debere.

CAPVT I.

VERTIGO ET MORBI SOPOROSI.

§. 612.

Vertigo est subitanea sensuum perturbatio et obnubilatio, quae potissimum, cum reliqui sensus vix attendantur, in organo visus et auditus percipitur: vertigine itaque correpti titubantes incedunt,

obiecta externa vel nebula quasi inuoluta, vel viridi vel alio obscuriore colore praedita, vel in gyrum acta, suis oculis obuerrari putant; accedit aurium susurrus, et tandem, si graue malum est, genua et totum corpus vacillant, ita, ut erecti non persistere possint. Pro augmento igitur symptomatum morbi gradus varii sunt, ita, ut interdum vertiginosus insultus in veram apoplexiam desinat.

§. 613.

Affectus soporosi illi dicuntur, qui vel somnum verum, sed minus aut magis profundum et praeternaturalem inducunt, vel hominem vigilantem in illum statum coniiciunt, qui somnum capienti similis est. Maxima in his est nominum et definitionum apud auctores differentia, in primis si febrem vel ut absentem, vel ut praesentem considerant. Nos igitur iam olim in pathologiae Part. III. Cap. III. (§. IIIIO.) ad pathologiam cerebri BARTHOLOMAEI DEMOOR, eiusque cap. VII. prouocauimus, coma vigil et somnolentum, nec non carum et lethargum quodam modo descripsimus, et grauiora horum morborum genera ad apoplexiam pertinere monuimus, ideoque et nunc accuratiores definitiones et distinctiones praemittere vix audemus.

§. 614.

Hos morbos autem, et satis accurate, in idiopathicos et symptomaticos distinguunt; priores in cerebro ipso, tanquam parte affecta, sedem suam figunt, posteriores ex aliis partibus male affectis eo deferuntur: quo in casu potissimum ad morbos primarum viarum et viscerum infimi ventris respiciendum est. Vtriusque vero indolis morbi cum saepius

coniuncti

coniuncti sint, ex nunc fuscipiendo caussarum scrutatio patent. Leuiiores vero morborum nostrorum species et quasi insultus soporosos in hoc capite potissimum cum vertigine coniunctos tradimus; grauiiores vero ex capite de apoplexia diiudicandos esse monemus, cum ibidem partim tanquam caussae, partim tanquam symptomata, recenserentur debeant.

§. 615.

Caussa proxima vertiginis et morborum sopororum in ingrata * quadam cerebri et neruorum affectione consistere videtur, cuius rei idea non nisi obscure ex superius traditis generalibus cerebri et neruorum mutationibus morboris §. 607. patet. Praedisponentes itaque et occasionales caussae ad aliquam quidem huius caussae proximae disquisitionem ducunt, licet nunquam veram indolem et accuratam cognitionem acquiramus, sed tantum quaedam phaenomena in laesis actionibus percipiamus.

* Ingrata affectio generalem quandam ideam optime exprimere nobis visa est, cum motum fluidi neruei inde impeditum vel alio modo inordinatum redditum, tanquam effectum huius ingratae sensationis adsumere queamus.

§. 616.

Attendenda itaque est debilitas systematis neruosi generalis, seu imbecillitas corporis, quae per nutritionis laudabilis defectum et per dissipationem optimorum succorum inducitur. Ex his caussis defectus fluidi neruei, vel minus bona eius elaboratio, vel inepta actio in fibras vel nimis laxas, vel nimis rigidas, declarantur. Hinc ii, qui litterarum studiis nimium dediti sunt, qui venerem immoderatam exercent,

ercent, qui sanguinis nimia profluvia vel alias euacuationes experiuntur, qui morbo graui decumbunt, vel ex eo nondum plane conualuerunt, in primis si simul animi et corporis commotionibus agitantur, morbis his obnoxii sunt. Hi itaque potissimum uentione in rheda, naui, agitatione uehementi obiectorum, vel similibus de causis, facillime ad vertiginem disponuntur.

§. 617.

Eodem modo plethorici, qui vel per uitae genus otiosum, cum larga nutritione coniunctum, vel per suppressionem euacuationum sanguinis consuetarum, nimiam sanguinis copiam collegerunt, vertiginosi fiunt. Serii quoque circa sensoria stagnantis abundantia et lentor ad hos morbos disponit; hinc gulosi, obesi, qui corpus non satis exercent, huc reducendi sunt, praesertim si venae sectionem et alias consuetas humorum euacuationes negligant. Quibus serii euacuatio per fonticulos aliasque excretiones vel artificiales, vel naturales, sollennis fuit et subito cohibetur, quibus acrimonia in scabie, taenia, podagra, cet. ad definitas sedes externas ducta, nunc uero retropulsa fuit, ii eodem modo in hos morbos procliuus redduntur.

§. 618.

Et ii, qui uentriculum nimium replent, cruditates et sabarram primarum uiarum colligunt, infarctus uiscerum infimi uentris inducunt, et ita crebriores spasmos et tensiones infimi uentris experiuntur, ad hos morbos saepius se disponunt: hinc hypochondriaci et hystericae, nec non ii, qui uermibus laborant, vertigine saepius afficiuntur. Alia porro, quae

neruos

neruos male afficiunt, narcotica medicamenta, ebrietas, fumus tabaci in minus aduetis, fumus carbonum et alia, quae horrorem et nauseam mouent, vertiginem saepius efficiunt. Hoc vero obseruandum est, et vertiginem et sopores in morbis acutis materiam motam indicare, ita, ut interdum crudam eam et metastatice ad caput delatam, ibique letali impetu saeuientem, interdum bona crisi excernendam, si reliqua nimirum coctionis bene factae signa adsint, comitentur.

§. 619.

Diagnosıs horum morborum ex definitione petenda erit, prognosıs vero ita formetur: Si hi morbi symptomatici sunt, causa sublata, facile tolluntur; Si vero causae non remoueri possunt, in idiopathicos saepius et difficile curandos degenerant: Qui post diuturnos morbos, in primis capitis grauiore affectus, remanent, remediis aegre cedunt: Soluuntur autem, pro causarum varietate, vomitu, deiectionibus serosis et biliosis, scabie et qualibet alia excretionē, olim suppressa, nunc restituta, v. c. haemorrhoidibus: Malum inueteratum et graue ad syncope, epilepsiam, et in senibus saepe ad apoplexiam, ducit.

§. 620.

Ipso vertiginis paroxysmo imminente, aeger oculos claudat, vel caput obuelet, vel in obscurum locum se conferat et quiescat: Si pulsus arteriarum deficit, et horror saepius cum sudore frigido membra occupat, efficax halitus spiritus salis ammoniaci, vel salis volatilis cornu cerui cum oleis destillatis naribus admoueat; si vero corpus calet, pulsus celer et fortis est, et nerui tremunt, tunc calidioribus his
acetum

acetum rutaceum vel liliorum conuallium substituat-
 tur, si alius obstructa est, vel minus expedite re-
 spondet, clysmate stimulante ex herba nicotiana, sale,
 sapone vel electuario de hiera picra moueatur; extre-
 mitates etiam linteis calidis paullo asperioribus fri-
 centur, quo circulus sanguinis liberior reddatur.

§. 621.

Sedato paroxysmo et causa morbi disquisita, an-
 te omnia primarum viarum euacuatio suscipienda est;
 exigit vero illa pro subiectorum diuersitate vel lenio-
 ra rhabarbarina, mannata et alia, vel fortiora resino-
 sa. Interdum si saburra in ventriculo haeret, et nul-
 lum contraindicans occurrit, vomitorium felici cum
 successu propinatur; in malo tamen idiopathico ab
 omni fortiore euacuatione abstinendum est. Hisce
 primae viae ad curationem suscipiendam disponun-
 tur; si vero ipsa morbi causa in primis viis haeret,
 purgantia, in primis noduli F. 14. 26. et similia me-
 dicamenta diutius, sed per intervalla adhibeantur,
 quibus interdum salina, interdum saponacea pro sco-
 po resoluendi interponantur. Aquae minerales v. c.
 thermae carolinae et acidulae egranae, quae in sym-
 ptomatico malo causam mouent et subducunt, in
 idiopathico non adeo certos edunt effectus.

§. 622.

Venae-sectio non nisi in casu plethorae, et quan-
 do pulsationes in capite sentiuntur, vel euacuationes
 sanguineae suppressae et nulla alia ratione reuocan-
 dae sunt, locum inuenit: Si enim in imbecillis san-
 guis nimium subducitur, debilitas de die in diem
 augetur. In plethoricis ideo, a debilitate talibus,
 parua et repetita sanguinis euacuatio ad palliatium
 tantum

tantum indicationem pertinet, quo in casu scarificatio interdum venae sectioni praeferri, et in occipite praecipue institui potest. Nimum quoque aestum poriones et pulveres cum nitro, et iulapia acidulata, saepius commendata compescunt.

§. 623.

In abundantia feri, eiusque decubitu ad sensoria organa et cerebrum facto, pro scopo deriuandi et euacuandi vesicatoria conueniunt, quae quidem in subiectis obesis et succiplenis maximo cum fructu applicantur, in ficcioribus vero et stimulantibus remediis facile irritandis tutius omittuntur, cum spasticos saepe motus producant; tutiora itaque in his sunt rubefacientia v. c. sinapismi, quo in casu in primis in fenibus fonticuli condicunt, qui tamen diu vel semper fluentes conseruandi sunt.

§. 624.

In debilitate potissimum laxantia rhabarbarina commendanda sunt, quo, primis viis liberis redditis, cortice peruuiano et martialibus medicamentis alibi propositis aegro succurri queat. In debilitate partiali ventriculi calidiora et spirituosia carminatiua medicamenta non conueniunt, quippe quae exsiccantia et neruis inimica sunt; sed cum terreis, puluis cascarillae, corticis winterani et castorei exhibeantur F. 142. 68. In hoc quoque casu strictior diaeta iniungenda est, quo nutritio partium et fluidi neruei elaboratio ex voto succedat.

§. 625.

Quoad dietam itaque non in hoc ultimo solum casu, sed etiam in omni vertigine sequentia notentur:

tur: Victus sit parcus, nutriens, qui ab aegro sine incommodo subigi potest: potus ordinarius sit aquosus ex ptisanis ex radice chinae et similibus; interponatur tamen haustus vini generosi vel cereuisiae meracioris. Corpus, quantum fieri potest, motu et frictione, in primis in extremitatibus, exerceatur, quo circulatio sanguinis et humorum liberior reddatur, et influxus fluidi neruei adiuuetur. Somnus sit sufficiens et tranquillus; studia, venus et omnes vehementiores animi et corporis commotiones sedulo euitentur. Excretiones non quidem continuato medicamentorum usu, sed potius apta diaeta liberae seruentur, ne acrimonia in corpore facile irritando augeatur.

§. 626.

Somnolentia ex variis causis supra allegatis §. 616. si grauiores illae fuerint, oriri potest, et similem etiam, quam de vertigine proposuimus, curationem admittit. Quod si vero post laesionem capitis externe illatam oriatur, omnia perpendenda et obseruanda sunt, quae in capitis vulneribus chirurgia suadet. Si in ipso morbi grauioris et acuti progressu somnolentia aegrum inuadit, aut crisis imminet, ex aliis virium vitae signis, in primis ex pulsu et respiratione ulterius diiudicanda; aut si vires vitae languentes motus in corpore perficiendos non sustinent, tristis accedit sopor, quem analeptica et excitantia vix corrigere valent.

§. 627.

In curatione suscipienda caute progrediatur medicus, in primis si causa nondum satis cognita est. Clysmata, eaque saepius acriora F. 82. in omni fere casu

casu tentari possunt, alia vero auxilia v. c. vomitoria, venae sectio, cet. non nisi causis cognitis applicentur. Vberiore horum auxiliorum recensionem et applicandi rationem ad apoplexiae tractationem nunc suscipiendam remittimus. Sopor, ex abusu opii ortus, nisi prorsus letalis sit, potu copioso, cui acida immiscentur, corrigitur: sudor enim subsequens, licet vires infringere videatur, causam tamen laedentem a nervis remouet.

CAPVT II.

A P O P L E X I A.

§. 628.

Apoplexia (§. 1101.) est subitanea animalium actionum abolitio; hinc sensus interni et externi et motus musculorum voluntati obedientium cessant, aeger stipitis instar concidit, et alto quasi somno sepultus iacet; interim vero pulsus fortis, durus, saepius inaequalis et respiratio stertorosa obseruantur. Ex his phaenomenis non nulli concludunt, causas apoplexiae primum in cerebrum agere, motusque independentes impedire, quo facto, motus versus cerebellum, ex quo actiones vitales dependere dicunt, intendi; sed dubia haec et nondum satis declarata est sententia.

§. 629.

Vera apoplexia ea videtur, ubi omnes actiones animales subito cohibentur; saepius tamen obnubilatio sensuum praecedit, ipsaque apoplexia lente ingreditur, ita, ut actiones animales successiue quasi cessent. Cum etiam post insultum apoplecticum interdum omnes, saepius non nullae, actiones restituan-

T

tur,

tur, species quaedam subordinandae sunt: hemiplegia appellatur, si unum corporis latus laeditur; paraplegia, si omnes partes sub capite positae, hoc tantum excepto, motu priuantur; sed hae forte ad paralyfin aptius referri poterunt. Distinctio in sanguineam et serosam, quae a causa desumitur, magis attendenda est. Sanguinea a sanguine, vasa cerebri distendente vel obstruente, vel si hic extra vasa missus est, comprimente, oritur. Serosa a pituita in vasa corticis cerebri impacta, vel a sero in cerebri caua extrauasato, et in primis per ventriculum tertium ad quartum ducto, efficitur. De his quidem sigillatim agendum est; polyposa vero, atrabilaria, podagrica, scorbutica, et a materia morbi metastatice mota oriunda, ex causis suis diiudicatur, et prioribus subordinatur.

§. 630.

Sanguinea apoplexia corripuntur plethorici, qui diaeta lauta vinosae abutuntur, et euacuationes sanguineas consuetas, vel artificiales, vel naturales supprimunt et negligunt. Hi in imminente malo de dolore capitis grauius, sopore et vertigine frequenti, nec non de insomniis anxii, conqueruntur; in his igitur facies potissimum rubet et oculi illacrumantur: Serosae vero obnoxii sunt senes, cacochymici, pituitosi, qui otio nimium indulgent; his morbus imminet, si continua fere somnolentia detinentur, in primis si ventriculum cibis copiosis aggrauant. Reliqua ex causis nunc fusius examinandis patebunt.

§. 631.

Causa proxima in denegato per cerebrum transitu spirituum ad illos neruos, quibus motus animales perfici-

perficiuntur, quaerenda est; inde vero ad praedispicientes causas referri merentur omnis sanguis spissus, polypofus, acer, inflammatorius, vel serum viscidum, ichorosum et acre, quibus omnibus transitus per vasa corticis cerebri impeditur. Defectus sanguinis, vel serum lentius motum et stagnans, forte somnolentiam magis, quam apoplexiam, inducere solet. Porro quoque omnis humor, vel circa cerebrum, et intra membranas eius extrausatus, vel humores peregrini in caua cerebri delati, vel laesio cranii cerebrum prementis; tandem omne id, quod fibras medullae oblongatae et partium vicinarum comprimit vel erodit, ideoque fluidi neruei iam secreti progressum in definitis fibris medullaribus suspendit, attendi meretur.

§. 632.

Plurimae sunt causae occasionales, quae has mutationes inducunt: Plethora, haemorrhagiae suppressae, sanguinis missio neglecta, voracitas et ebrietas, in primis in obesitas, cruditates primarum viarum inde collectae, aer nimium aestuans, refrigerium subitaneum calidi corporis, aer humidus et frigidus, veneris abusus, somnus nimius, moeror et nimium litterarum studium, sanguinis spissitudo, eiusque coagulum, polypus cordis vel sinuum durae matris, venarum iugularium compressio, varia capitis vulnera, cranii potissimum fracturae et exostoses, asthma, peripneumonia, scabies, podagra, vel alii morbi cum materia maligna mobili ad caput ducta, venena, quae sanguinem cogunt, vel nimis quoque resoluunt, ut sunt acida mineralia, opium, croci vapor, fumus carbonum, halitus fermentescantis liquoris, quae quidem et plures aliae causae

partim serosam, partim sanguineam producunt apoplexiam, si corpus vel praedispositum est, vel quaedam causae vehementiores simul accedunt.

§. 633.

Apoplexia imminens ex causis haecenus recensitis praegressis, praesens vero ex sensuum et motuum voluntariorum abolitione cognoscitur. Sanguinea ex facie rubicunda, serosa autem facie pallida et lurida primo intuitu dignoscitur, licet huic signo non semper fidendum, sed ad dispositionem aegri et ad causas praegressas omnino respiciendum sit. Distinguitur a syncope, in qua pulsus et respiratio vix sentiuntur, et saepe magnum frigus est; ab affectibus soporosis gradu quidem tantum differt, sed in his, irritatione quadam facta, excitatur aeger, in somnum vero paullo post relabitur, id, quod in apoplexia minime fieri solet; a catarrho suffocatio, in quo respiratio magna quidem et stertorosa est, sed valde simul impedita, et pulsus debilis atque tardus apprehenditur, conscientiam quoque sui aeger retinet; ab epilepsia, in qua sensus quidem aboliti sunt, sed corpus conuellit.

§. 634.

Apoplexia periculosissimus morbus est, et saepius morte finitur; vel enim cerebrum nimium oppressum facit, ut motus violentiores versus cerebellum dirigantur, vel ipsa materia rodens et premens cerebellum simul attingit. Sanitas interdum recuperatur, si id, quod cerebro molestum est, ad alia loca minus nobilia deriuatur, vel prorsus dissipatur et euacuatur; metuendae tamen saepius in dispositis recidivae. Si etiam apoplecticus insultus levis est,

et

et mortem non accelerat, unius tamen alteriusque corporis partis vel plurium remanet paralyfis; non raro quoque post magnum morbi impetum animi et corporis summa imbecillitas relinquitur. (§. 1108.)

§. 635.

Prognosis vero specialis ex symptomatum gravitate colligitur. Si vehementissimus et subitaneus est insultus, si respiratio profunda, stertorosa et inaequalis, pulsusque durus et inaequalis est, et viscida spuma ex ore emittitur, pessimus est status aegri: idem iudicium ferri debet, si grauissimis in primis capitis morbis accedit; si a polypo vias praecludente oritur; si a materia maligna scabiosa, podagrica, vel simili ad cerebrum translata excitatur; si veneno originem debet: si autem vel vi vitae, vel artis ope, materia morbum faciens a cerebro deriuatur et euacuatur, idque cum leuamine subitaneo, spes aliqua salutis remanet, quo in casu vomitus, haemorrhagiae spontaneae, venae sectio, sudor et urina saepius morbum solvunt. Quod si vero hoc in principio morbi et intra viginti quatuor horas non eueniat, spes omnis fallax iudicanda est. Diarrhoea raro hoc praestat, saepius enim est effectus intestinorum relaxatorum. Febri superueniente et aucta, sanguinea apoplexia saepius exacerbatur, serosa vero tolli poterit. Melior spes curationis in mediae aetatis et validis hominibus, quam in senibus et imbecillis affulget.

§. 636.

Cum apoplexia difficiliter curetur, melius omnino est, illam imminuentem auertere, quae quidem curatio prophylactica ex causis supra indicatis optime intelligitur. In plethoricis venae sectio tempe-

stius instituat, et omnia ea, quae in therapia generali Part. III. cap. III. (412.) de plethora immi- nuenda exposuimus, attendenda sunt. Haec ad se- rosam ex parte quoque applicanda erunt, praecipue autem primae viae et omnia colatoria corporis libera feruentur, quo serum per se- et excretiones inde se- cedentes eo deriuari queat. Fonticuli hoc in casu maxime profunt et apoplecticos insultus in senibus saepe praecauent.

§. 637.

In sanguineae apoplexiae primo impetu aut in brachio vena secunda, aut iugularis potius aperienda est, cui paulo post venae sectio in pede, si opus est, iungatur. Alii arteriotomen, tanquam remedium efficacius commendant, sed minus commode perficitur, et sectio arteriae temporalis impetum sanguinis ad caput non adeo, quam iugularis venae incisio, re- frenare videtur. Nec intermittenda est scarificatio, quae in variis partibus, praecipue in occipite ad fi- nem futurae lambdoideae, administratur. Copia sanguinis prima venae sectione subducenda constitu- tioni aegrorum proportionata quidem sit, semper ta- men in nostro casu maxime ad libram unam vel ad libram unam et semis usque ex amplo vulnere ple- noque flumine educatur.

§. 638.

His ipsis auxiliis protinus iungantur clysmata F. 77, eaque nonnunquam acriora F. 82, quo sabur- ra primarum viarum statim ex crassis intestinis edu- catur, et ex tenuibus porro eo deriuetur, ipsisque etiam forte praesentibus spasms solutis, liberior san- guinis per vasa infimi ventris fiat transitus. Vesica- toria

toria quoque furis applicanda sunt; alii forte nimis timidi, ne sensibilia subiecta iritentur, rubefacientia et sinapismos melius conducere credunt. Pedibus refrigerium non admittatur, sed potius fofus calidus, aeger tamen in conclavi moderate tantum calido detineatur. Si fieri potest, neque deglutienti vim prorfus amisit aeger, exhibeatur decoctum tamarindorum, cui vel lenior stimulus cremoris tartari vel foliorum fennae addatur, quibus et aestus temperatur et euacuatio aluina promouetur. Et nitrum aqua solutum, vel acetum fatis dilutum, copiofius haustum condeit.

§. 639.

Aliena sunt in hac specie omnia calida, volatilia, oleofa, quocunq; etiam specifico antapoplectico titulo ornentur: quae etiam inter externa remedia naribus applicanda negligenda, sed potius acetum rutaceum, liliorum conuallium et alia fuadenda sunt; illis enim febris huic morbo iuncta exacerbatur, quae tamen ut plurimum magis infringenda, quam excitanda est. Si vero, ut interdum fieri folet, febris non adeo urget, dari poffunt excitantia mitiora interna F. 169. 170. 171.

§. 640.

In ferofa apoplexia calidiora aromatica, alcalina volatilia et oleofa tutius quidem naribus applicari poffunt, quam in fanguinea; in neruis autem excitationis non fubfiftendum, sed circulus humorum liberior reddendus est. Venae fectione in brachio, licet moderatior, maxime proficua interdum iudicatur. Si aeger ad vomitum procliuus est, vel cruditates copiofas in ventriculo effe cognofcimus, vomitorium

quod ex oxymelle squillitico, in aqua soluto, additis aliquot tartari emetici granis F. 172, paratur, sensim paullatimque ingerendum est. Simili quoque ratione sulphur antimonii auratum F. 173. pro resoluendi et vomitum mouendi fine exhiberi potest.

§. 641.

His protinus iungenda sunt varia excitantia, in primis clyfma acre F. 174. vesicatoria ampla et largius insperfo cantharidum puluere efficaciora reddita furis applicentur. Quo promptior fiat excitatio, alii cauteria actualia suadent: corpus saepius pannis asperioribus calidis, praecipue in extremitatibus et ad spinam dorsi, fricetur, cum frictione quoque unguentum neruinum F. 175. inungatur. Nec incongruum est, vomitu superato, vel non satis succedente, infusum laxans exhibere, quod cum stimulo senae et salis medii valentius redditum, canalem alimentorum facile transit: saepe vero hoc minus necessarium est, cum vomitoria §. 640. exposita aluum quoque potenter ducant.

§. 642.

Quoniam etiam hoc in casu febris saepe nulla vel exigua est, ideoque morbum non soluit, medicamenta calidiora, ut liquor cornu cerui succinatus, sal volatile oleosum SYLVII, tinctura pimpinellae albae, succini, liquor anodynus mineralis HOFFMANNI, olea stillatitia et alia, varia proportione et dosi mixta, propinanda sunt, cum quibus etiam infusa calida herbarum maioranae, salviae, betonicae, et similibus ingeri possunt, quae tamen omnia non nisi prioribus praemissis §. 640, 641, exhibeantur. Cave etiam, ne nimio calidiorum medicamentorum usu

usu in corporibus impuris febris putrida oriatur, sed omnia temperamento et idiosyncrasiae aegrorum accommodes.

§. 643.

Morbo utcumque superato, vel eius impetu quodam modo cohibito, omnes causae, quae utramque apoplexiam producant, sedulo et semel iterumque perpendendae sunt: in impetuoso enim morbi insultu, praecipue in ignotis hominibus, et in magna adstantium turba, saepe hoc non caute satis fieri potest. Post hoc examen strictissima commendetur diaeta, quo recidivae avertantur. Cum etiam aegro ab initio morbi victus detrahendus sit, eius autem vires vitae paullo post deprimantur, nutrimentum deinde prudenter ei praebere potest, ne post morbum etiam feliciter superatum nimia imbecillitas remaneat.

CAPVT III.

P A R A L Y S I S.

§. 644.

Paralyfis, quae etiam neruorum resolutio dicitur, est illa corporis morbosa affectio, qua non nulli, ad actiones quasdam necessarii, musculi motum perficere nequeunt; a membro itaque, cui motus deficit, differentia ulterior paralyseos deducenda est. Hemiplegiam et paraplegiam superius §. 629. definiuimus; nunc vero linguae, sphincterum, brachii et aliarum partium paralyfin cum illis coniunctim consideraturi erimus. Requiritur vero ad formandam ipsius morbi ideam, ut causa morbosa immobilitatis ipsum musculum tangat; nec huc reduci potest,

est, si a luxato membro vel alia caussa in articulo haerente motus impeditur.

§. 645.

Obseruatur tamen ea musculorum membri affecti motibus dicatorum flacciditas, ut illud pondere suo cadat, quorsum a viribus externis dirigitur; accedit interdum a nutritionis defectu marcor et ariditas. In quibusdam motus solus, in aliis sensus et motus deficiunt, rarius quoque motus in parte obseruatur, ubi sensatio deficit. Ad paralyfin quoque propius accedit rigiditas, quae in senibus, et quidem in membris eorum fortius olim exercitatis, oritur, cum qua multum conueniunt stupor et tremor, per terrorem et aliam causam inducti. Commemorari quoque meretur imbecillitas, a fibrae motricis debilitate oriunda; quae tamen omnia vel ad differentiam ipsius morbi, vel potius ad causas praedisponentes, referri debent.

§. 646.

Causa proxima in musculo ipso haeret, vel si aliunde quoque eo deducitur, defectum contractionis fibrae, quae ad musculum mouendum necessaria est, inuoluit; haec vero ab iis, quae in musculo ipso sunt, scilicet a fibra musculari et fabrica eius contractionem perficiente, vel ab arteriis et neruis, eorumque fontibus, quibus motus muscularis dirigitur, deducenda sunt. Inde igitur innumerae causae occasionales patent, quae tamen eodem modo, ut in apoplexia, commode satis ad serosas et sanguineas reduci poterunt.

§. 647.

Post apoplecticum insultum, licet uniuersali sensuum et motuum abolitioni mederi conemur, in una tamen alteraque parte motus deficiens siue paralyfis saepe relinquitur §. 634. Causa tamen peculiaris uni vel alteri parti cerebri, ex qua nerui oriuntur, applicari potest; v. c. compressis thalamis neruorum opticorum amaurosis inducitur, quam hoc in casu paralyfin nerui optici appellare poteris. Sic interdum serum, vel alia comprimens et rodens causa, unum cerebri latus vel medullam spinalem male afficit, vel unum corporis latus, vel inferiores eius partes resoluuntur. Hinc quoque vel sanguinea inflammatoria vel serosa stagnatio, inter tunicas et talem cellulofam nerui haerens, hunc ad musculum quendam tendentem laedere potest, quod etiam euenit, si arteria ad musculum ducta praescissa, ligata, vel alio modo compressa est, ita, ut a vicinis etiam anastomosibus parum vel nihil sanguinis adduci queat.

§. 648.

Inter causas occasionales illae omnino repetendae, et suo modo huc reducendae sunt, quas de apoplexia §. 639. adduximus, quarum non nullae allegandae et exemplis illustrandae erunt. Refrigerium subitaneum, corpori sudanti admissum, vel idem diu toleratum, materia arthritica vel alia morbosa ad neruum ducta, halitus noxii minerales, mercurii, arsenici, plumbi, quod in variis artificum morbis patet; cacochymia, quae humores bonos corrumpit, vel optimorum humorum nimia excretio, v. c. spermatis in veneris abusu, dolor et conuulsio partis diu tolerata, compressio neruorum in fractis

fractis et luxatis ossibus. Paralyfin vero accedere plurima ex illis symptomatibus indicant, quae apoplexiam praecedunt.

§. 649.

Diagnosif morbi facilior est, quam diagnosif causfae. Quando musculi quidam conuelluntur, antagonistae paralytici videntur; in hoc autem casu, cum vera paralyfis non fit, medicamenta ad conuulsos musculos applicanda sunt. Sollicite igitur ponderandae sunt omnes causfae antecedentes, cerebri partialis laesio et neruorum male affectorum directio ex anatomicis accuratius repetenda est: cum etiam in his raro ad cognitionem sufficientem peruenire queamus, ad dispositionem aegri in primis recurrendum est, donec ex nocentibus vel iuuantibus morbi indolem melius perspiciamus.

§. 650.

Prognosis ita formetur: Si malum recens est et vigor aetatis et corporis succurrit, spes recuperandae sanitatis affulget, in primis si illud per se, v. c. ex refrigerio vel alia causfa facile iterum remouenda ortum fuerit. Dolor, tremor et sensus formicans in membris ut imminentem indicant, sic praesentem melius solui posse declarant, et mobilitatem in fibrif neruosis restituunt. Si febris in causfa serosa intenditur, ea morbum soluit; in sanguinea autem febris nimis aueta eandem difficiliorem reddit; solui tamen poterit vomitu, diarrhoea, sudore et exanthematibus. Subita et vehemens animi commotio in imbecillis paralyfin inducit, in robustis interdum eandem dissipat.

§. 651.

Pessima signa, et quae sanitatis recuperandae spem fere nullam faciunt, praecipue sunt sequentia: Si malum inueteratum est; si causa in cerebro haeret et post apoplexiam aliumque grauem morbum relicta fuit; si sensus et calor simul cum motu in membro deficient; si neruus et arteria ad partem ductae praescissae sunt, vel scirrhus vel alio tumore comprimuntur, vel si arteria ipsa paralytica facta est; si opposita membra conuelluntur et intensissime calent; si ex imbecillitate stupor relinquatur.

§. 652.

In curatione potissimum ad ea, quae supra de apoplexia monuimus, respiciendum est: hinc venae sectio in sanguinea causa conuenit, si malum recens est, in inueterato saepius nocet, in primis si aegri senes et imbecilles sunt. Febris in hoc casu quoque caute excitanda, vel, si iam praesens sit, ita temperanda est, ne humores acres nimium commoueantur. Vomitoria, clysmata, purgantia, vesicatoria et alia, quae exhiberi solent, remedia, ad therapiae generalis leges, ex constitutione et temperamento aegri, et indicantium et contraindicantium examine, eligenda et diiudicanda sunt.

§. 653.

In illis potissimum paralyseos speciebus, ubi cerebrum non adeo affectum videtur, externa remedia partibus laesis applicanda sunt. Conueniunt ideo balnea et epithemata ex decoctis plantarum aromaticarum F. 176. vel ex nidis formicarum. In rigiditate senili emollientia his praeferenda sunt; in aliis et laxis potissimum subiectis spirituosa v. c. spiritus lumbri-

lumbricorum terrestrium, spiritus vini camphoratus et similia tentari possunt; in siccioribus vero, et ubi haec nocent, unguenta potius neruina F. 175. adhibeantur. Stillicidia aquarum mineralium vel aquae simplicis, in qua sal ammoniacum solutum fuit, in partem laesam delapsa, saepius proficua inuenta fuerunt; excitant enim et roborant; frictio tamen his omnibus iungenda est. Nec urticationes sic dictae negligendae sunt (§. 1633.) In paralyfi linguae vires medicatae in gargarismatibus et masticatoriis medicamentis potissimum applicentur.

§. 654.

In membris paralyticis excitandis electrica concussio saepius maximo cum commodo tentata fuit: Summa enim electrici ignis penetrabilitas, vel fluidum nerueum languidius motum incitat, vel fibras medullares ad novos motus disponit, vel eas forsitan obstructas patulas reddit; eo tamen respiciendum est, ut aliae caussae, quae in primis viis haerent, et sanguinis et humorum copiam augent, vel lentorem et corruptionem in iis generant, prius remoueantur. In spongiosis et laxis corporibus tutius forte illa applicatur, quam in imbecillis et sensibilibus; in omnibus tamen gradus electricitatis et effectus inde pendentes bene ponderandi sunt.

§. 655.

Aegroti paralytici strictiorem dietam obseruent; cibi boni succi, et facile digerendi, nec adeo copiosi, iis commendentur, in primis si gulae indulgent, in quibus ideo vitia primarum viarum morbo ansam dederunt. Potus quidem sit diluens, aquosus, interdum tamen pro scopo excitandi et roborandi vinum generosum,

generosum, vel alia potus fermentati meracioris species concedatur; vitetur tamen omnis ebrietas. Membris affectis minime molestum sit refrigerium, sed absit de reliquo nimius calor conclauium, stragulorum et epithematum. Omnes animi et corporis vehementiores commotiones, studia, Venus et alia, quae debilitant, sedulo euitentur. Corpus, quantum fieri potest, vel motu, vel frictione exercentur.

§. 656.

In morbo inueterato vix auxilium superest; varia tamen pro varietate causae eligantur auxilia. Saluatio mercurialis saepius frustra adhibita fuit, illa forte non sine effectu in eo casu excitari posset, quando obstructio in minimis vasculis, telam neruos cingentem perrepentibus, a pituita viscida deducenda est, quo in casu etiam decocta meraciora ligni guaiaci et similium saepius propinanda sunt. Thermae carolinae et aliae aquae minerales, in primis martiatæ, si cerebrum affectum non est, saepius cum aliquo fructu tentantur. Externus quoque aquarum toeplicensium et lauchstadiensium usus utilis deprehensus fuit.

CAPVT IV.

CONVULSIO.

§. 657.

Inuoluntaria et violenta musculi contractio conuulsio vel spasmus dicitur, si haec vocabula in generaliori sensu adsumuntur. Cum differentias huius morbi in pathologiae Part. III. Cap. III. (§. 1105. seqq.) exhibuerimus, ad eas nunc prouocamus, et genera-

generalem convulsionum tractationem in hoc capite, speciem vero singularem, sed satis frequentem, epilepsiam scilicet in capite sequenti pertractabimus. Eos vero, qui pleniorum morborum spasticorum considerationem exigunt, ad amplissimam tractationem BARTHOLOMAEI DE MOOR, quam in Pathologia cerebri Cap. XI. seqq. p. 339. seqq. exhibuit, amandamus.

§. 658.

Caussa proxima in inaequali influxu sanguinis et fluidi nervei in musculos, ceu organa motus, posita est. Facile autem patet, huius rei cognitionem perquam difficilem et obscuram esse, cum theoria motus muscularis, in sano corpore obseruandi, hypothetice tantum in physiologia (§. 343.) declarata fuerit, ideoque in morbofo statu applicationem parum certam promittat. In omni igitur motus convulsiui diiudicatione ad cerebrum et neruos respiciat medicus, et motum sanguinis simul in auxilium ducat, ad inanitionem et repletionem vasorum porro attendat, et tandem irritationem addat, et sic a causarum remotarum indole ad proximam aliqua cum probabilitate concludat.

§. 659.

Remotae vero caussae variae omnino sunt: Dolor acerbus in parte in primis neruosa excitatus, qui totum systema neruosum in consensum ducit: Euaeuatio nimia sanguinis et aliorum humorum, debilitatem et inaequalem vel nimis parum fluidi nervei et sanguinis in villos musculorum influxum inducens: Nimia sanguinis copia, transitum humorum per vasa minima, comprimendo ea, infringens, quae simili
ratione

blanda nutrientia refarciunt. Si a venenis interne sumtis oriuntur conuulsiones, illa conuenientibus euacuantibus protinus eicienda sunt. (§. 1402.) Irritationem, a laesionibus capitis oriendam, trepanatione aliisque auxiliis chirurgia tollit; id, quod in aliis quoque partibus valet, si malum symptomatum est, ita, ut v. c. incisus neruus discindatur, vel vulnus neruosae alicuius partis ampliatur. Clysmata emollientia et anodyna in omni fere casu conueniunt, acria enim subducunt et fibras relaxant.

§. 662.

Haec cuncta in morbis indiuidualibus ex dispositione aegri accuratius definiuntur, et ad therapiae generalis varia capita referuntur. Specifica sic dicta antispasmodica, licet morbum nunquam tollant, saepius tamen in paroxysmo exhibita, malum leuant, et nimium impetum quodam modo coercent. In iis tamen exhibendis ad idiosyncrasiam subiectorum praecipue respiciendum est. Moschus et ambra, nec non castoreum, et omnia medicamenta oleoso-volatilia varios vario modo afficiunt; efficaciora igitur haec medicamenta primum parciore dosi tentanda, et paullo post largius exhibenda erunt.

CAPVT V.

EPILEPSIA.

§. 663.

Inter morbos spasmodicos frequentius occurrit epilepsia siue morbus caducus*. Oritur nimirum conuulsio subitanea, reciprocis motibus plurimas corporis partes agitans, aliis interdum rigidis redditus,

tis, cum abolitione sensuum externorum et internorum, quo ultimo signo ab omnibus reliquis conuulsionis speciebus differt. In infantibus saepe sensuum abolitio non satis definiri potest, hinc in iis omnes motus spastici ad epilepticos referri solent.

* BARTHOL. de MOOR in pathologia cerebri, cap. XIII. morbum caducum, siue epilepsiam vulgo dictam, separatim tanquam habituales pertractat, et in sequentibus capitibus epilepsiae species symptomaticas subiungit. Nos ad primum potissimum respicimus morbum, licet minime negemus, in conuulsionibus symptomaticis interdum abolitionem quoque sensuum obseruari.

§. 664.

Hic morbus hominem subito et saepius ex improviso inuadit, eumque prostrernit, membra non omnia quidem uno impetu, sed alternatim concutiuntur, uniuersalis tamen dici meretur conuulsio, cum plurimae et internae saepius partes simul afficiantur. Flexores pollicis et extensores capitis et spinae dorsi, nec non muscoli bulbum oculi mouentes vehementius affici videntur; sensuum exercitio destituti aegri nec volatiles spiritus naribus percipiunt, nec aliis obiectis externis fortius quoque agentibus mouentur; clamores interdum et aliquem quasi mugitum edunt, spumam in ore colligunt, et dum dentibus strident, linguam, quam non nunquam emittunt, morsu quoque laedunt: Foeces, urinam et semen saepius inuoluntarie emittunt; pulsus interdum aequalis est, saepe durus; paroxysmo finito, insignem languorem et debilitatem sentiunt.

§. 665.

Haec consueta quidem sunt phaenomena; sed varie in variis hominibus hic morbus se exerit, ita, ut si symptomata in quolibet aegro observata cum signis in practicorum libris consignatis conferre velimus, morbos individuales saepe mutatos inueniamus. Quaecunque tamen sunt morbi mutationes, in sensuum et motus laesione omnes conueniunt, et medicis non nisi causae inuestigationem relinquunt. Paroxyfimi de reliquo vel crebriores sunt, vel parciores, vel sub causarum occasionalium augmento crebrius saepe redeunt; non nunquam vero in his ipsis aegris per longum temporis interuallum profus cessant.

§. 666.

Sunt etiam signa, quae morbi, in primis habitualis facti, accessum declarant. Huc pertinent grauitas capitis, vertigo, somnus vel nimius, vel inquietus et insomniis turbatus, horror et tremor totius corporis, frigus extremitatum, tristitia insolita, et anxietas praecordiorum, sensuum externorum et internorum debilitas, et inconsuetae affectiones, palpitatio cordis, urina cruda, pandiculatio et oscitatio frequens, subsultus tendinum et conuulsiones particulares, voracitas vel appetitus prostratus; quibus et alia accedunt, quae ex aegri cuiuslibet idiosyncrasia pendent.

§. 667.

In causarum scrutinio ad ea respiciendum est, quae de conuulsionibus in genere §. 658. 659. proposuimus. Nostri autem morbi causa proxima potissimum illa esse videtur, quae vehementem fluidi neruei

nervei impulsum in organa sensus et motus producit, sed regressum eius facilem impedit. Cum vero cognitio et explicatio eiusdem maxime obscura sit, sufficiet certe, si varias obseruationes de caussis in idiopathico et symptomatico male cognitis indicemus et diiudicemus.

§. 668.

In idiopathica epilepsia, quae ut plurimum summam grauitatem capitis coniunctam habet, ad sequentia potissimum attendendum est. Sunt ea nimirum: mala capitis conformatio a natiuitate vel partu inducta: laesiones capitis vi illatae, vel minus recte curatae: sanguinis nimius impetus versus caput: feri extrauasio in ventriculis cerebri: lapilli, ossis fragmenta, polypi circa has partes deprehendendi, et innumerae aliae dispositiones morbosae, quae in subtilioribus cerebri partibus occurrere possunt, et inaequalem spirituum influxum in organa sensus et motus efficiunt.

§. 669.

Symptomaticae epilepsiae plures sunt caussae: in infantibus, quibus hic morbus frequentior est, acrimonia quaelibet in primis viis haerens, vermes et dentitio praecipue attendi merentur. In adultis interdum quoque epilepsia a vermibus obseruata fuit, aliae tamen praeter ea recensendae sunt: dolorosa affectio partis neruosaе, v. c. calculus membranaeas partes irritans: venena corpori applicata, in primis morsus animalis venenati, v. c. morsus tarantulae: summus mali hysterici et hypochondriaci gradus: suppressiones excretionum consuetarum, in primis sanguinearum et earum, quae in organis generationi

nerationi inferuentibus fieri solent: animi affectus et laesa phantasia, v. c. in veneris stimulo, terrore insigni, praecipue in praedispositis et sensibilibioribus,

§. 670.

In diagnosi itaque huius morbi medicus quidem ad symptomata superius §. 664. seqq. recensita respiciat, attamen simul perpendat, sensuum et motuum perturbationes in hoc ipso morbo vario modo se exferere posse. Inde praecipue in scrutinio caussarum sollicitate versetur, partium laesiones, morbos praegressos, temperamentum aegri et actiones varias inde deprauatas, auctas et imminutas, probe ponderet, et inde diiudicet: an malum tolli possit, nec ne? et quanam medendi via prae reliquis apta sit? inueniat.

§. 671.

Epilepsia, si prognosin spectas, ut plurimum difficilis est curationis, saepius etiam nullam admittit: idiopathica et in primis habitualis raro vel nunquam tollitur, symptomata vero interdum curatur, si caussae detegi et remoueri possunt: In infantibus facilius eius curatio est, quam in adultis; acquisitum enim corporis viriumque augmentum illos aptos reddit, quo caussis irritantibus magis resistent: quae circa annos pubertatis, praecipue in feminis circa menstrua accedentia, non curatur, saepe habitualis fit: Excretiones cutaneae, v. c. scabies, nec non haemorrhoidum et mensium fluxus, et quartana febris saepius morbum soluunt: Qui crebrius morbo tentantur, stupidi et fatui fiunt.

§. 672.

Si signa, quae insultum epilepticum praecedunt, §. 666. obseruantur, tunc ille forte interdum praecaueri potest; quo in casu antispasmodica, in primis castoreata, v. c. aqua hirundinum cum castoreo cum fructu exhibentur. Si leuior est affectus, analeptica odorata, quae ambra et moscho gratiora reddita sunt, forte tentari possunt; sed cum haec multis ingrata, immo molesta sint, acetum liliorum conuallium, vel rutaceum magis conuenit. Sale volatili alkalino et similibus medicamentis vehementioribus caput laeditur, et malum saepius exacerbatur, liquor cornu cerui succinatus reliquis fortè praeferrri possit. In valido paroxysmo vix medicamenta applicanda sunt: adstantes itaque corpus aegri mox in situm aptum reducant, ne membra morbo concutienda laedantur; corium vel suber dentibus, si fieri potest, interponant, ne lingua laedatur; monendi tamen sunt, ne membra conuulsione tentata nimium retineant: insultus enim violento renisu grauior fit, et aeger post paroxysmum finitum magis defatigatus relinquitur.

§. 673.

Si causa mali per sua signa cognoscitur, medicamenta eidem opponenda sunt, quae ideo ex aliis praxeos capitibus cognita repetantur; v. c. in vermicibus, dentitione difficili, et saburra primarum viarum, quae causae in infantibus potissimum attendendae sunt §. 669. indicationes facile formantur. Si morbus a plethora oritur, vel grauior redditur, venae sectio, scarificatio, et in haemorrhoidibus suppressis hirudines morbum soluant, vel leuamen adferunt. Seri copiam subducunt laxantia, vesicatoria,

ria, fetacea et fonticuli. Debilitas uniuersalis, vel in primis viscerum abdominalium, blande nutrienda, motum et frictions exigit: rigiditas emollientia in potu, clymate, balneo et fotu exposcit.

§. 674.

Si hae curationes caussales non succedunt, specifica sic dicta, neruina, et per experientiam non nunquam probata, eligenda, et ubique ad constitutionem aegri applicanda sunt. Innoxia certe, quae tamen interdum profuerunt, medicamenta inueniuntur, radix valerianae, poeoniae, viscum quernum, quae tamen in sat magna copia ingerenda sunt. An puluis lumbricorum terrestrium, muscus corallinus, cranium humanum, ungula alcis et alia similia aliquid praestent, in suspenso relinquo. Calidiora, ut oleum animale DIPPÉLLII, et decoctum saturatum ligni guaiaci vel strobilorum pini, in aptis tantum subiectis tentanda sunt.

CAPVT VI.

LIPOTHYMIA ET SYNCOPE.

§. 675.

In praecedentibus morbis actiones animales varie turbari vidimus, sed in lipothymia et syncope etiam vitales insigniter debilitantur, vel ad tempus cessare videntur. (1091.) In lipothymia pulsus et respiratio debiliores sunt et intermittentes; syncope vero grauior est gradus, ubi pulsus et respiratio ad tempus deficient, et homo prosternitur. Accedit in utroque casu pallor et sudor frigidus. Hi vero affectus, licet magis ad symptomata, quam ad veros morbos

morbos referantur, breuem tamen considerationem a nobis exigunt, cum interdum ut peculiare morbi accedant.

§. 676.

Causa proxima etiam in male affectis nervis quaerenda est, quippe quorum fluidum in organa vitalia et animalia vel prorsus non, vel debilius influit. Oritur haec dispositio a variis causis remotis, ex quibus praecipuae indicandae sunt: intensus animi affectus, ira, terror, cet. vapor ingratus suaevolentium, ut in hystericis, fumus noxius carbonum, insignes animi et corporis defatigationes, studii, moerore, laboribus, haemorrhagiis inductae, cruditates primarum viarum et flatus. Praedisponit ad morbum summa systematis nervosi imbecillitas, quae per non nullas causas nunc citatas sensim paulatimque inducitur.

§. 677.

Ex signis §. 675. adductis facile quidem cognoscitur, et ab apoplexia potissimum distinguitur: in hac enim oculi torui, saepius aperti, pulsus et respiratio aucta, et ut plurimum rubor faciei §. 628. observantur; in nostro autem morbo omnia contraria eveniunt: pallet facies, respiratio et pulsus vix cognoscuntur, et oculi clausi mortis quasi imaginem sistant. Prognosis vero varia est: Si ex leuiori causa oritur, facile quoque tollitur, v. c. in hystericis: si in grauidis accedit, abortum saepius praedicit: si insultus lipothymicus crebrius reuertitur, ad apoplexiam et epilepsiam disponit: in febribus acutis et post haemorrhagiam magnam, in primis in debilibus, periculo non caret.

§. 678.

Accessus morbi primum attendendus, et aeger lipothymicus excitandus est, ante quam de ulteriori curatione agamus. Huc faciunt analeptica externe naribus adnota, vel, quantum fieri potest, interne exhibita, cum leni corporis frictione. Propinentur itaque essentia castorei, spiritus salis ammoniaci vinosus, balsamus vitae HOFFMANNI, liquor anodynus mineralis, liquor cornu cerui succinatus, acetum rutaceum et similia medicamenta, quorum paucae guttae, vel saccharo exceptae, in os ingeruntur, vel temporibus et naribus affricantur. Simili modo balsama ex oleis destillatis cum vel sine ambra et moscho adhibeantur. Tenendum tandem est, debilio-ribus calida medicamenta nimia copia propinanda non esse, caput enim grauant et nimium aestum inducendo debilitant.

§. 679.

Post paroxysmum superatum analeptica et excitantia continuanda sunt: conueniunt itaque iulapia ex aquis destillatis nobilioribus, v. c. cinnamomi cydoniata, confectio alkermes, syrupo de canella et similibus parata; clysmate quoque alius subducenda est, cui pro stimulo mel et sal addi possent. Si somnus tranquillus cum blando calore aegrum reficit, concedenda est quies, quod si vero somnus cum sudore frigido, interruptus et anxius, obseruetur, continuato remediorum usu, in primis frictione, aeger excitandus est. Viribus tandem ex voto restitutis, in causas semel iterumque inquirendum, et aegro ex variis therapiae fontibus succurrendum est.

§. 680.

Cum in quibusdam morbis, v. c. in hysterico malo, syncope saepius diuturnior sit, et corpora mortis imaginem diu referant, medicus sepulturam non permittat, nisi experimentis repetitis, vel ex putredine imminente, certum hominis obitum cognouerit. Corpora talia in loco temperato, stragulis modice tecta, relinquenda sunt, plumula naribus et ori admoueat, pulsus follicite et in variis corporis partibus disquiratur, pili euellantur, corpus supinum collocetur, et pectori oblique paullo inclinato vasculum aqua plenum imponatur, ex cuius motu minima quoque respiratio cognoscitur, et tandem, si de vita et morte adhuc dubius sit medicus, cauterium actuale plantae pedis admoueat, vel eam ad minimum acu profundius pungat, quibus omnibus per unum alterumque diem incassum tentatis, de obitu eius modi aegrotorum certi sumus.

CAPVT VII.

MELANCHOLIA ET MANIA.

§. 681.

Inter symptomata febrilia delirium quoque referri passim §. 34. 122. ostendimus; sed et interni sensus sine febre turbantur, et idea quaedam, firmiter animo inhaerens, pertinax aliquod delirium sistit, eo tamen modo, ut sola mentis perturbatio et alienatio cum timore, moestitia aliaque anxietate melancholia, ferox autem delirium mania dicatur. In his morbis explicandis multa quidem repetenda sunt, quae Part. I. Tract. II. Cap. VI. §. 548. seqq. de malo hypo-

hypochondriaco diximus, non nulla tamen fufius nunc declaranda erunt.

§. 682.

Licet hi morbi toto coelo inter fe differre videantur, eft tamen in illis aliqua analogia, quae nobis caufam proximam fimilem in fenfario communi male affecto fiftit. Melancholici ut plurimum triftes funt, et timidi, folitudinem amant, ob ideam aliquam animo infixam, de qua folum meditantur, reliquas actiones vel negligentius vel peruerfe fufcipiunt, ceteroquin iis, quibus cum ipsis eft confuetudo, vix molefti funt. In mania fimili modo idea cuiusdam rei animo infixam manet, fed et praeter ea furor et rabies, qua aliis et fibimet ipsis nocent, accedit; insignis porro corporis vis, quae robur mufculorum naturale multum quidem fuperat, et ob quam ligati detinendi funt, fimul obferuatur. In utroque hoc morbo alia praeter ea occurrunt phaenomena, quae peruerfum prorfus corporis ftatum indicant, v. c. fingularis pulfus tarditas, patientia fumma inediae et frigoris, cet.

§. 683.

In his morbis praecipue quidem ad materiam quandam atrabilariam, vel eidem fimillimam, praeter naturam in corpore genitam, refpiciendum eft, a qua peculiaria illa delirii phaenomena oriuntur, ut in tractatione de malo hypochondriaco vidimus §. 552. Hoc delirium interdum etiam fine materie a fola phantafia laefa excitari videtur; tenendum tamen eft, eos, qui ad ideas fixas difpofiti funt, atram bilem generare poffe; uti illi, qui atrabilarii et hypochondriaci funt, ad ideas fixas difponuntur, ex quo
patet,

patet, unam morbi speciem in alteram vere transire. Datur etiam transitus ex uno morbo in alterum, ita, ut saepius maniaco-melancholici inueniantur.

§. 684.

Praeter causas, quae phantasiam laedunt, et pertinaci animi affectu sensus internos corrumpunt, ideoque vix ample satis enarrari possunt, ratione corporis omnia ea consideranda sunt, quae fluida inspissant, et subtiliores humores dissipant, ut sunt: abusus spirituosorum et narcoticorum, aer nimis ficcus et calidus, venus nimia, victus crudus, flatulentus, difficile digerendus, quibus accedunt suppressae euacuationes sanguineae, materies quaedam acris, podagrica, arthritica, e. f. p. ad cerebrum delata, et similia. Inter causas praedisponentes macilentus corporis habitus, hoc est, nimia solidorum ficitas et fluidorum defectus referri meretur; vidimus autem et obesos hoc morbo affectos, quos vitae genus et aliae causae in subtilissimis corporis partibus ad hos morbos disposuerunt.

§. 685.

Morbi nunc descripti grauissimi sunt, difficile curandi; feliciter tamen abiguntur, si a morbo corpore statum tantum dependent, quam si laesa phantasia vel morbo ansam dedit, vel eum pertinaciorem reddidit; si materia morbi in corpore oberrat, eiusque impetus interdum remittit, quam si in systemate venae portae, vel alio corporis loco fixa haeret: uterque enim morbus, si diurnitas accedit, vix tollitur, sed in grauissimos capitis morbos et conuulsiones transit, immo interdum in continuam amentiam mutatur. Nonnulli ex his apoplectici moriuntur.

untur. Morbi alii superuenientes, licet grauissimi videantur, dum modo materiam moueant et subducant, curationem promittunt: huc spectant febres variae, in primis quartana, abscessus passim in corpore orti, scabies ferina, hydrops, sed et hi morbi post ea difficillime cedunt et magnam in curatione exigunt attentionem. Haemorrhoidum fluxus, nec non largior euacuatio materiae atrabiliariae per vomitum et per aluum, saepius morbum tollit, qui tamen superatus saepius recrudescit, et per stata interualla, in primis vere et autumnno, redit; hinc accuratior diæta et curatio prophylactica non negligantur.

§. 686.

In omni melancholia et mania, in primis tamen in ea, quae ex peruersis ideis oritur, loci et vitae generis mutatio, et praecipue in minus adfuetis, vita ruralis conuenit: remoueantur ad minimum illa obiecta, quibus ad amorem vel odium concitatus fuit aeger: voluptuosi et uenerem appetentes non nunquam doloribus et flagris corriguntur. Qui aegris auxilium praebent, interdum benignitate, interdum seueritate illos ad obedientiam disponant, et medicus, qui amici nomine introducitur, fiduciam eorum omni modo captare discat, nec in principio de medicamentis, quae ii ut plurimum respuunt, cogitet, sed in victu quaedam mutet, donec de constitutione aegri et causis certus sit.

§. 687.

Si materia morbi in aegro fixa cognoscitur, illa vehementioribus euacuantibus non agitanda, sed potius resoluentibus lenioribus et diu continuatis sensim mobilis reddenda est. Tentanda itaque sunt ea, quae in

in morbi hypochondriaci curatione proposuimus §. 559. seqq. In primis vero potu copioso aquoso cum melle, aceto destillato et nitro humores diluantur, camphora etiam pro resoluendi fine, parca, sed repetita dosi ingerenda est. Primae tamen viae semper liberae reddantur; si copiosa saburra in iis haeret, haec fortioribus quoque medicamentis interdum remouenda est; si tenacissima haeret pituita, resoluentibus et aquarum etiam mineralium usui lenia tantum laxantia interponenda sunt. In genere autem obseruari debet, acrimoniae cognitae sua adhibenda esse contraria.

§. 688.

Plethora vera cum nostris morbis rarius occurrit, et venae sectionem urget; si vero sanguis ater, spissus et immobilis est, tunc moderata venae sectio interdum vias sanguinis expedire, et medicamentorum ingestorum actionem adiuuare valet; caue tamen, ne nimiam sanguinis copiam subducas, et materiam morbi nimis fixam reddas; in insigni enim spirituum animalium deprauatione circulatio sanguinis ut plurimum languida est. Plethora etiam, si qua esset, potu diluente et inedia saepe per se corrigitur.

§. 689.

Si tandem materia morbi mobilior facta fuit, et humores liberius circumducti aliquam euacuationem praestant, tunc illa a medico caute excipienda et adiuuanda est. Saepe etiam aegri, si in consortio aliorum hominum sunt, sensim ad se redeunt, et omnibus se- et excretionibus ex voto restitutis, conualescunt. Non nunquam haemorrhoidum vel mensuum fluxus, iterum succedens, salutaris deprehensus fuit. Si alii morbi superueniunt §. 685, illi in primis, qui
cum

eum excretionem materiae malignae coniuncti sunt, vel motus febriles ordinatos vel anormales ostendunt, ex indicationibus generalibus diiudicandi sunt, quo motus destructorii compescantur, resolutorii autem omni modo adiuventur.

§. 690.

Ad morbos systematis nervosi, et speciatim ad maniam ea quoque deliria, quae a causa venenata oriuntur, referri possent: nos quidem, reliquis omissis, peculiare delirii genus, quod hydrophobiam appellant, subiungere et paucis declarare suscipimus*. Hic morbus, qui a canis vel alius rabidi animalis morfu oritur, singularia prorsus phaenomena coniuncta habet, in primis vero difficultas in fluidis deglutiendis, fauciumque singularis aliqua strangulatio, vel metus aquarum, immo sonus aquae cum strepitu effusae aegrum angunt, qui tandem sub vehementissimis anxietatibus, spasticis nimirum et inflammatoriis affectibus, e viuis tollitur.

* Vberiore tractationem proposuit CHRISTOPHORUS NUGENT *Essay on the hydrophobie etc. London, 1753, 8 mai. vid. Commentarios de rebus in scientia naturali et medicina gestis. Vol. V. Part. II. p. 329.*

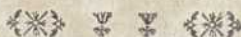
§. 691.

Venenum quidem, ut in viperæ morfu per vulnus suscipitur, et singularis contagii modus in salina observatur. Suscepta autem materia maligna prius in nervos agere, spasticosque potissimum effectus producere solet, qui sensim paullatimque in inflammatorios mutantur. Post morsum vulnus interdum facile sanatur, et contagium diu delitescit, successive tamen maligna symptomata in scenam prodeunt, et

ita augmentur, ut praeter sensum stuporis et doloris lancinantis in parte olim affecta, fauces constringantur, conuulsiones partiales urgeant, et haec symptomata vario modo remittant et intendantur; praereliquis tamen repraesentatio aquae et canis eiusque laetratus morbum grauiorem reddat.

§. 692.

In recenti malo, et ubi vulnus inflictum adhuc apertum est, hoc aqua salsa vel acida eluatur, profunde scarificetur cucurbitulis, si fieri potest, multo igne appositis, et his auxiliis suppuratio magna excitetur, quo materia laedens ab internis sedibus arceatur: alii oleum oliuarum recenti vulnere applicatum, ut specificum laudant: primae viae praeter ea clymate vel leni laxante liberae seruentur, perspiratio tandem, eaque auctior, regimine et medicamentis excitetur. Quando languor, tristitia et conuulsui motus sensum paullatimque accedunt, eo respiciendum est, ut his occurratur, antequam signa inflammationis sese prodant; hinc opii vim et moschi efficaciam maxime extollunt non nulli medici, illud ad granum unum alterumque, hunc ad scrupulum semis et ultra exhibent. In plethoricis, ne inflammatio nimium intendatur, venae sectio, eaque repetita, requiritur. Suadent etiam immersionem subitanam in aquam frigidam, quae tamen non semper speratum edit effectum, et forte spasmus magis excitat, quam tollit.

PRAXEOS CLINICAE

P A R S II.

MORBI PARTICVLARES.

§. 693.

In praecedente parte, morbos uniuersales pertractante, multa exhibuimus specimina, ex quibus, quo modo omnis theoretica medicina, et in primis therapia generalis, ad praxin specialem applicanda esset, patebat. Cum etiam ex haecenus dictis multorum morborum particularium ratio et medendi viae facile intelligantur, in his nunc explicatis morborum curationibus acquiescere possemus: insignis tamen eorum copia et varietas nos monet, ut ex morbis, qui varias humani corporis partes afficiunt, praecipuos seligamus et breuiter declarem, quo auditores nostri ad praxin clinicam cum iudicio et aliqua fiducia exercendam magis magisque disponantur.

TRACTATIO I.

DE MORBIS CAPITIS.

§. 694.

Ex capitis morbis plurimos iam passim, in primis in tractatione de morbis systematis neruosi, exposuimus, de cephalalgia tamen, morbo saepius occurrente, et de quibusdam affectionibus praeternaturalibus organorum sensoriorum non nulla proponenda restant. In his autem, praecipue in morbis

oculo-

oculorum, varii occurrunt, qui ad praxin chirurgicam magis pertinere videntur; hinc tractationem nostram arctioribus limitibus circumscribere, et ea tantum momenta tangere poterimus, quae in praxi clinica saepius occurrunt, et potissimum per internas curationes tolluntur.

CAPVT I.

C E P H A L A L G I A.

§. 695.

Cephalalgia est dolor, superiorem potissimum capitis partem occupans, qui ideo vel in externis vel in internis caluae partibus sedem suam figit; et is quidem vel ex causis occasionalibus subito natus ac mitior est, et cephalalgia in specie appellatur; vel ex causis pertinacioribus praedisponentibus ortus, saepe habitualis et inueteratus est, et cephalaeae nomen obtinuit. Saepius totum caput occupat, non nunquam vero in uno tantum latere haeret, et hemisrania dicitur; si in unica tantum parte, in primis in occipitio, pertinax dolor percipitur, clauus, et a causa diuersa hystericus, venericus, e. f. p. appellatur.

§. 696.

Præcipue vero idiopathica et symptomatica cephalalgia distingui meretur: illa praeternaturalem aliquam materiam, vel acrimonia sua irritantem, vel pondere prementem, ut causam agnoscit, quae ipsas cerebri membranas reliquasque partes vicinas vellicat, rodit et comprimit, atque ita ad spasticam contractionem disponit; haec vero oritur, si spastica irritatio aliis, praecipue infimi ventris, partibus molesta,

lesta, tensionem ad caput tanquam partem sensibilio-
rem producit. Erit itaque causa proxima cephalal-
giae nimia tensio fibrarum, sensiles partes cerebri
vel per se, vel per consensum male afficiens.

§. 697.

Causae, quae idiopathicam potissimum efficiunt,
sunt ulcera, lapilli, officula et aliae res, quae prae-
ter naturam circa varias cerebri partes haerent: simi-
le quid praestant omnes humores acres, qui in variis
huius visceris sedibus externis internisque stagnant,
et aliunde huc deriuantur. Solam quidem pletho-
ram et motum vehementiorem sanguinis versus ca-
put doloris sensum in hac parte producere passim
ostendimus, chronicas tamen cephalalgias magis a
materiis morbosis, ex sanguine ad lympham trans-
euntibus, v. e. atrabilaria, podagrica et similibus,
oriri compertum habemus; hae tamen dispositiones
morbosae, cum omnes fati definiri nequeant, ge-
neralem ideam cephalalgiae serosae et sanguineae no-
bis relinquunt, quas, licet primo intuitu symptoma-
ticae videantur, ita, ut in curatione quoque ad causam
respicendum sit, tamen cum tandem fixae capiti
inhaereant, huc reducendas esse putauimus.

§. 698.

Symptomaticae cephalalgiae causae innumerae
fere sunt, iuuabit itaque non nullas tantum et fo-
lenniores excitare. Attendendum nimirum est ad
omnes res non naturales, quae in sensibilibus
hunc morbum producere valent: aer nimis calidus et
frigidus, nec non ficus et humidus, perspiratio-
nem corporis vel suppressens vel nimis intendens;
cibi crudi copiosi; potus spirituosus nimia copia hau-
tus,

stus, vel non rite fermentatus; motus et somnus in extremis peccantes; adstricta aluus et plurima alia. His porro addimus odores caput grauantes, decubitus serosos ad tunicam pituitariam in grauedine et coryza, cruditates ventriculi et intestinorum, debilitatem et infarctum viscerum abdominalium, hypochondriacum et hystericum malum, haemorrhoides et menstrua non rite succedentia, omnem dolorificam sensationem, a neruo et parte neruosa grauiter irritata oriundam, et capiti saepe simul molestantam.

§. 699.

Doloris capitis diuersissimi dantur gradus, prout grauatius, tenuius, pulsans et terebrans apprehenditur; non nunquam ille fixus magis est, non nunquam vagus, ex quibus differentiis haud raro ad considerationem causae ducimur. Prae reliquis vero locus dolens et interualla morbi attendi merentur; interdum enim leuis pressio circa tempora et frontem parum molesta est, interdum occiput graui dolore ad spinam quoque descendente afficitur; immo sensoria organa, in primis oculi et aures in consensum trahuntur, interdum dolor per interualla redit, et in incremento, statu et decremento periodos acuti morbi absoluit.

§. 700.

Ex haecenus descriptis morbi differentiis et causis prognosis petenda est. Cephalalgia idiopathica difficilius tollitur, quam symptomata, praesertim si causa lateat, vel cognita pertinacius inhaereat, et remoueri nequeat. Congestiones sanguineae non inflammatoriae, vel serosae catarrhales, quae cum variis febribus sunt, ex harum indole diiudicantur.

Diuturnior morbus et periodicus difficillimae curationis est. Grauiſſimus et diu durans dolor, in primis in imbecillis, uti cauſſam pertinacem indicat, ſic neruos quoque et cerebrum vehementer afficit, et apoplecticos epilepticosque inſultus, nec non alios capitis atque neruorum morbos excitare valet.

§. 701.

In doloribus capitis curandis potiffimum ad cauſſam reſpiciendum eſt; ſi itaque illi ex alio morbo oriuntur, de eius curatione ante omnia cogitandum erit: v. c. in ventriculi et primarum viarum cruditatibus vomitoria et laxantia conueniunt, quae tamen in ipſo morbi paroxyſmo non exhibenda ſunt, niſi vomitus ſpontaneus lenioribus medicamentis adiuuari queat F. 56. 57; ſalium digeſtiuorum, et in primis liquoris terrae foliatæ tartari crebrior uſus vel alia reſoluentia, gummi ſaponacea commendari poſſunt, quo ea, quae euacuantibus mouenda ſunt, antea mobilia reddantur, et aptius expelli queant.

§. 702.

Cephalalgia ſaepeius a cauſſa ſanguinea, hoc eſt, a copia et motu nimio ſanguinis dependet, ad hunc morbum enim diſpoſiti ſaepeius a leuioribus cauſſis occasionalibus accedentibus male afficiuntur. In primis vero iuniores plethorici huic morbo obnoxii ſunt, et ſaepe tum temporis haemorrhagias narium patiuntur, quae ſupprimendae non ſunt, ita, ut non nulli potius medici hoc in caſu ſcarificationem narium ſuadeant; §. 296. quod ſi vero nulla euacuatio ſpontanea ſuccedat, venae ſectio et aliae artificiales euacuationes praeltandae ſunt. Hoc in caſu etiam pulueres nitroſi, in primis antipſmodicus STAHLEII, cum

eum fructu propinantur. Abstineant etiam aegri a cibo nimis nutriente, et potu calefaciente, et ab omnibus iis, quae sanguinis motum excitare valent. Prae reliquis vero ad euacuationes sanguineas suppressas respiciendum est, quo illae aptis remediis reuocentur. Conueniunt quoque, si aluus adstrictior est, laxantia ex manna, cremore tartari et rhabarbaro.

§. 703.

Venae sectio autem locum non habet, ubi summa simul est debilitas, quae dolorem obortum in neruis fixum magis reddit; in hoc casu, postquam primarum viarum euacuatio aptis purgantibus praestita fuit, curatio potius motu et frictione, nec non usu corticis peruuiiani et martialium medicamentorum, absoluitur. Quod si vero debilitas primarum viarum praecipua causa sit, saepius thermae vel noduli laxantes requiruntur, quo, dum causa debilitatis, saburra scilicet pituitosa et biliosa, subducitur, conueniens solidorum robur confirmetur.

§. 704.

In cephalalgia a causa serosa venae sectio non concedatur, licet ii, qui ad hanc euacuationem adfueti sunt, illam saepius urgeant; sub sanguinis enim inopia vitia serosae colluuii vix corrigi possunt; seligantur potius fortiora laxantia, praesertim si canalis intestinorum saburra scateat. Cum etiam hoc malum saepius ex perspiratione suppressa oriatur, blanda diaphoretica cum regimine conuenienti propinentur. Infusum itaque herbae scordii, agrimoniae, betonicae cet. conuenit, nec non mixturae concentratae ex essentia scordii, alexipharmaca STAHLII, mixtura simplici et aliis paratae, quae etiam, addito li-

quore anodyno minerali HOFFMANNI, vel spiritu nitri dulci, gratiores et efficaciores redduntur. Solutio morbi saepius fit per coryzam, saepius per largos sudores et diarrhoeas, quo in casu blanda laxantia rhabarbarina negligenda non sunt.

§. 705.

Si caussa incerta est, generalia quaedam remedia in grauiori cephalalgia profunt; pectinatione scilicet frequenti et frictione perspiratio in capite excitetur, quem in finem quoque pili densius crescentes praescindantur, spirituosis autem medicamentis caput perfricare, minus conuenire videtur. Respicitur quoque ad excretiones capitis consuetas, quae potissimum ex naribus et faucibus fiunt, reliquae porro, quae in corpore eueniunt, secretiones blande promoueantur: quo etiam humores nimium versus caput moti, ad inferiora deriuentur, pediluua cum frictione crurum et pedum adhibeantur, externa tandem remedia, v. c. eueuphae F. 177. non neglegantur, vel fronti mica panis cum baccis iuniperinis contusis et aceto rutaceo applicetur.

§. 706.

Dolores nimis atroces opiatis infringere et in cephalalgia concessum est; ne temere tamen ad haec remedia confugiat medicus: quod si vero ille aliis medicamentis causam cognitam tardius leuari vel tolli, et inter ea dolores vehementius urgere perspiciat, ad haec breuia solatia aegro praestanda non nunquam recurrat; primas autem vias et omnes secretiones in corpore liberas esse debere perpendat, ante quam his medicinis utatur. Pulueribus itaque nitrosis interdum admisceatur granum unum et alterum

rum theriacae coelestis, aut, si aëstus non simul urget, laudanum liquidum SYDENHAMI ad guttas quindecim vel viginti cum simili dosi liquoris anodyni mineralis HOFFMANNI exhibeatur. Sciat tamen medicus, se medicamento palliativo uti, cui in habituali morbo non semper fidendum est, ne systematis neruosi vis prorsus infringatur.

CAPVT II.

GRAVEDO ET CORYZA.

§. 707.

In narium cavitare serosos et pituitosos humores discerni, lente saepius colligi et tandem excerni, physiologia docuit, (§. 494.) nullumque dubium est, in statu sano quoque colluuiem serosam plus minus viscidam ex naribus destillare. Quod si vero pituita tenax colligatur, et dolorem grauatium in capite efficiat, morbum producit, quem grauedinem dicimus: si autem materia acris, tenuis, serosa et ichorosa effluit, coryza appellatur: ulcera tandem plus minus maligna, in tunica pituitaria interdum oborta, ozaenae nomine veniunt.

§. 708.

Plures caussae, quae in his morbis generandis concurrunt, attendendae sunt. Materia viscida, tenax, nec acris, spissa et exsiccata, in narium sinibus haerens, pondere molesta, primum obtusum, et paullo post, sanguine copiosius huc impulsio, grauiorem dolorem excitat. Aer nimis siccus et feruidus, nec non abusus pulueris herbae nicotianae, ad hanc materiam generandam multum conferunt. Perspira-

tio vero suppressa, quae ab aere humido et frigore, in locis potissimum paludosis, oritur, accedente saepius cacochymico humorum statu, efficit, ut in coryza acris pituita hic colligatur, et cum erosione narium excernatur, quae materia etiam non nunquam, definita quadam acrimonia, v. c. venerea, accedente, ulcera plus minus profunda, et interdum crustis callosis et carie foeda, producit.

§. 709.

In principio horum morborum leuissima symptomata occurrunt, ita, ut ipse morbus saepius sine medicamentis, vi naturae solum agente, dissipetur, et ut excretio salutaris grauiora inde oriunda mala arceat; si tamen diu durat, et humores plus minus maligni ad has partes deriuentur, inueteratum malum multis incommodis stipatum oritur, quod caput grauat, ipsumque cerebrum per consensum male afficit. In primis vero ozaena, ex causa maligna oriunda et inueterata, morbus omnem fere medellam respuens dici meretur, cum interna remedia ei debellando rarissime sufficiant, externa vero aegre applicentur.

§. 710.

In grauedine quidem, praesertim si ab uniuersali humorum spissitudine dependeat, interna diluentia medicamenta in infusis calidis ex oreoselino, scordio, veronica et similibus herbis, vel in decoctis et ptisanis ex scorzonerae, graminis, chinae et similibus radicibus et lignis, paratis conueniunt. In nares admittatur vapor ex herbis emollientibus, cum lacte coctis, addito etiam croco. His iungantur medicamenta resoluentia, salia nimirum caute data, extracta
amara

amara et gummi saponacea, passim commendata. In principio morbi pulueres sternutatorii plus nocent, quam iuuant; materia vero excernenda mobili reddita, stimulus iis inductus saepe salutaris est.

§. 711.

In coryza similia medicamenta profunt, in primis vero si perspiratio suppressa est, illa regimine diaphoretico et medicamentis eam excitantibus, v. c. mixtura simplici, liquore cornu cerui succinato, essentia alexipharmaca, succini et pimpinellae, adiuuatur. Si febris accedit nimiumque urget, puldres et potiones nitrosae potius propinandae sunt, quo in casu etiam victus iurulentus et potus spirituosus concedi haud possunt. Conueniunt etiam praeruertendo affluxu apta purgantia, quae quidem valida non sint, sed ex aegri constitutione et viribus aestimentur, habita simul febris praesentis ratione. In morbo diuturno aeris mutatio, et in senibus potissimum forniculi commendentur.

§. 712.

Ulcera tunicae pituitariae leuiora vapor infusi aquosi hyssopi, salviae, menthae, vel interdum emollientium quoque plantarum, amarum iunctarum, naribus adductus corrigit; alia iniectionibus similibus, quibus mel additur, optime absterguntur: Si vero ulcera his non cedunt, medicamenta fortiora, v. c. decoctum guaiaci, adhibeantur, quo nimirum ulcera munda reddantur. Licet vero haec et alia, quae ulceribus cum carie ossium coniunctis applicantur, in nares quoque iniici possint, moderationem tamen exigunt, ne vel materia aeris, morbosa et rodens, vel acria medicamenta in absconditas has caernas

uernas vehementius impellantur, et saepius plus laedant, quam profint. Si, ut saepius fieri solet, ab internis causis, v. c. a lue venerea, haec ulcera pendent, interna curatio omnino praemittenda est.

CAPVT III.

MORBI OCVLORVM.

§. 713.

Plures sunt affectiones morbosae, quae oculos laedunt, variasque partes organi visus maxime compositi turbant et destruunt; de his omnibus, in primis de iis, quibus manu medemur, in chirurgia agitur. Nos itaque, reliquis omissis, de ophthalmia siue inflammatione tunicarum oculi, nec non de lippitudine siue de decubitu seroso ad oculos facto, breuiter dicturi sumus, cum haec oculorum vitia in praxi clinica saepius occurrant, et non nulla de amauroseos curationibus internis monebimus.

§. 714.

Inflammatiō autem oculorum vel externa est, vel interna; prior coniunctiuam tunicam tantum occupat, et vel leuior est, si haec membrana ab ea parte, qua palpebras interne inuestit, praecipue afficitur; vel grauior deprehenditur, si ad limites corneae accedit vel eosdem superat: altera tunicam choroidaeam et connexas partes afficit. In leuiore ophthalmia tantum pruritus in limbis palpebrarum obseruatur, et lucis radios debiliores ferre possunt aegri; in grauiore vero peiora accedunt symptomata, impatientia lucis, dolor vehemens et oculorum et totius capitis, nec non febris saepe violenta; quae quidem incom-

incommoda insigniter augentur, si inflammatio ad internas oculi sedes producitur.

§. 715.

In leuiori ophthalmia ut plurimum aer siccus, vel humidus, vel frigidus, fumus oculis ingratus, et corpuscula inter palpebras delata, irritationem efficiunt, et oculis ruborem inducunt, hinc symptomata febrilia vix accedunt, sed, causis remotis, humor infarctus vel blande resoluitur, vel leni suppuratione discutitur. Resolutionem iuuant collyria, ex aqua rosarum vel foeniculi cum floribus vel cineribus zinci, vel tutia bonae notae, parata, quibus nimirum oculorum vasa roborantur, humorumque stasis discutitur; quodsi tamen suppuratio aliqua succedat, et post usum collyriorum maior pruritus et ardor oriatur, oculus calido lacte fouendus et cataplasma ex pomo cocto applicandum est. In hoc casu spirituosae omnino alienae sunt, quoniam his ipsis palpebrae duriores, immobiles et sicciores euadunt; interdum tamen aqua vulneraria leniter spirituosae applicari potest, quoniam nec suppurationem cohibet, nec affectas partes nimium stringit.

§. 716.

Si vehementiores causae inflammationem externam grauiorem reddunt; si plethora praesens est, et diaetae vitia, quibus sanguinis motus concitantur, simul commissa fuerunt; si inepta medicamenta infarctum vasorum circa oculum auxerunt, protinus vena in brachio secanda, de reliquo autem febris ratio habenda est, quo blandi motus resolutorii relinquuntur. Resolutio autem quoad uniuersum humorum statum iis adiuuatur, quae in therapia generali

Part. IV. cap. V. (§. 1474. seqq.) de spissitudine humorum resoluenda proposuimus. Praecipue autem inquirendum est, num venerea labes, scabies, vel alia acrimonia inflammationi in his partibus generatae occasionem dederit, quo selecta et his morbis conueniens medendi methodus adhibeatur.

§. 717.

Haec omnia bene ponderanda sunt, ante quam de externis remediis cogitet medicus; non nunquam enim tutius est ab his abstinere, et uniuersalem causam curatione interna remouere: quod si vero is videat, roborantibus remediis laxitatem vasorum corrigendam esse, tunc vel collyria ex floribus zinci, tutia, saccharo saturni et vitriolo albo, vel epithemata ex herba hyssopi, scordii, rutae, radice valerianae, et semine foeniculi cum vino rubro parata et bene expressa superhabeantur. Si autem cognoscat, his dolorem augeri, et nimium sicari oculos, cataplasma emolliens et leniter resoluens ex pomo cocto cum camphora, vel simile ex mica panis albi cum semine foeniculi contuso, croco et lacte paratum, melius conuenit.

§. 718.

Si tandem grauissima et interna inflammatio oculum male afficit, si sub vehementissima febre dolores capitis intensiores fiunt, tunc de acceleranda resolutione omnino cogitandum est. Ex vena igitur iugulari vel mediana larga sanguinis quantitas, aegris tamen proportionata, ab ipso statim morbi initio educatur, et, si malum urget, vel repetatur, vel arteriotome ad tempora instituat, quo in casu etiam scarificatio palpebrarum utilis esse potest, cum vasa
oculi

oculi externa et interna ex eodem fonte oriuntur. Danda tamen simul sunt interna remedia, quae vehementiam febris moderantur.

§. 719.

Si cum inflammatione leniori aeris quidam humor, plus minus viscidus, ex oculo effluit, morbus lippitudo siue ophthalmia humida dicitur; haec saepe chronica est et non nunquam ex inflammatione male curata oritur; interdum vero post variolas remanet, si circa eruptionis tempus halitus alii, caryophyllorum et similia acria medicamenta, applicata, vel oculi clausi imprudenter aperti fuerunt, vel mala materia in corpore haeret; tandem quoque in aegris, scabie, scorbuto et morbo venereo affectis, morbosa materia interdum in oculos conuertitur. Grauesaepe hoc malum redditur, si oculi nimis deligantur, et materia maligna, quae exitum non habet, tenera vasa arrodit.

§. 720.

Quando igitur lippitudo ex peruersa humorum indole oritur, medicamentis internis, antiueneris, mercurialibus, et decoctis antiscorbuticis massa humorum corrigenda est. Si leuior est lippitudo, tunc cataplasmatibus emollientibus applicatis, in primis ex pomo cocto vel herba meliloti et semine foeniculi humor aeris temperatur, tenue et ichorosum serum quodam modo spissius redditur, et copiose effluit, quo ipso et inflammatio externa dissipatur, et ab interioribus oculi partibus auertitur, praesertim si modica febris medentem iuuet. Partibus autem per hanc medendi viam relaxatis, optime medemur unguento,

guento, quod ex axungia porcina recenti cum cineribus zinci paratur.

§. 721.

Gravius vero malum est, si lippitudo inueterata occurrit, cum nulla febris eius curationem iuuet; in plethoricis tamen venae sectio vel scarificatio instituenda est. Optimum saepe auxilium praestant vesicatoria, inter scapulas apposita, et diu aperta seruata, et in hunc finem semel iterumque renouanda. In grauiori et pertinaciori morbo setaceum ad nuquam applicatum praestat; chronicam lippitudinem etiam fonticuli arcent. In hoc casu quoque non nulli scarificationem oculorum commendant, quoniam per eandem noua inflammatio excitatur, qua acris materia coquitur et crassior redditur; verendum tamen est, ne mala materia magis in oculos conuertatur, hinc interna quoque curatio, qua nouae materiae affluxus arceatur, negligi non debet.

§. 722.

Post lippitudinem utcumque superatam, vel cum ea, saepius occurrunt ulcera in limbis palpebrarum; interdum ea quoque in cornea, vel passim in oculo conspicua sunt, quae, cum ab impuris humoribus in corpore praesentibus, vel ad oculum maxime decumbentibus, oriantur, uniuersalem humorum correctionem exigunt; si enim, his correctis, blanda inflammatio ad suppurationem ducit, ulcera haec facile purgantur, vel melle formicarum porro absterguntur et mundantur, quo facto unguentum ex floribus zinci optime subiungitur: Quod si vero magis profunda et sordida sunt, viscidisque crustis obfessa, neque in margine inflammatio percipitur, unguentum

tum ex mercurio praecipitato rubro cum penicillo caute applicetur, quo, crusta viscida erosa, lenis inflammatio suppurationem praestet, qua ulcera illa munda redduntur.

§. 723.

Si oculi ex causa, neruum opticum, eiusque continuationem, vel tunicam retinam afficiente, lumen amittunt, amaurosis vel gutta serena oritur. Hic morbus ex iis causis, quae liberum transitum per fibras medullares nerui optici impediunt, inducitur: Si enim vel neruus opticus tumore externo comprimitur; vel in contextum cellulosum, circa fibras medullares positum, aliena materia introducta tumorem internum efficit; liberior fluidi neruei transitus impeditur, interdum igitur ex causa venerea, interdum ex alia morbosa materia, ad hanc partem deducta, graue hoc malum dependet. Non tantum vero obstructio sic dicta, sed etiam debilitas, v. c. post haemorrhagiam vehementem, vel veneream nimiam relicta, nec non atrophiam siue exsiccatio mollis huius nerui ad causas referri meretur.

§. 724.

In curatione igitur ad causam respiciendum est: In debilitate corpus nutriatur et leniter perfricetur, quo humores augeantur, et libere ad extrema usque perducantur. Mala materia, neruum obstruens, in primis si a causa venerea pendeat, non nunquam saluatione mercuriali tollitur: frictiones occipitis et capitis totius cum pannis asperioribus, vesicatoria et fetacea, nuchae vel pone aures applicata, non nunquam materiam mobilem reddunt, et obstructionem resoluunt. Si post apoplecticos et epilepticos insul-

tus, aliosque similes graues morbos, amaurosis relinquitur, illa curationem vix admittit, sed plenariam obstructionem vel debilitatem nerui optici indicat.

CAPVT IV.

MORBI AVRIUM.

§. 725.

Ob compositum maxime auditus organon, varii quoque sunt eiusdem morbi, in quorum examine quidem partium fabrica ex cognitione anatomico-physiologica considerari, post ea diuersae, quae ipsis accidere possunt, mutationes morbosae ad pathologiae praecepta diiudicari, tandem ad therapiae generalis leges curatio, si illa possibilis est, suscipi debent. Cum autem haec cuncta quibusdam curationis exemplis a nobis illustranda sint, otalgiam praecipue, siue dolorem vehementem et saepe continuum, in aure excitatum, examinabimus; de auditu graui post ea et plenaria surditate, nec non de nimis acuto auditu et tinnitu aurium quaedam addituri sumus.

§. 726.

In dolore auris intenso, cum susurro et dolore capitis coniuncto, potissimum ad meatum auditorium respiciendum est, in quo vel inflammatio, vel etiam abscessus inde nascitur, vel tensio spastica a neruis male affectis percipitur. In priori casu febris plus minus vehemens simul adest; in altero vero dolor sine febre obseruatur, nisi malum complicatum sit. Causae, quae has affectiones inducunt, variae

omnino sunt, vel sanguineae, vel serosae catarrhales, interdum eruptio dentium molarium, interdum congestio materiae morbosae per metastasin, vel ad glandulam parotidem, vel ad aurem ipsam delatae, hunc dolorem excitant.

§. 727.

Hic autem morbus ob insignem neruorum, praecipue a septimo pari oriundorum, communicationem, ex anatomicis illustrandam, ut plurimum vehementissimus est, et dolor ita saepe intenditur, ut homines ad delirium usque deducat. Si a causa sanguinea producitur, non nunquam narium haemorrhagia soluitur; si vero a causa serosa dependet, interdum sudore, interdum deiectionibus serosis et biliolis discutitur, quae tamen morbi solutiones validioribus medicamentis non urgendae, sed tantum suo modo adiuuandae sunt, praesertim si per naturae vires excitentur.

§. 728.

Inflammatiō in his partibus orta, in principio statim resoluenda est: exigit igitur venae sectionem et scarificationem in occipite, nec non dietam antiphlogisticam et medicamenta interna, quae febrim nimis auctam temperant. Externe lenia resolutiva, v. c. panis recens coctus, cui semen foeniculi immixtum est, vel saeculi ex chamomilla, meliloto et similibus, cum camphora applicentur; si vero, his applicatis, resolutionis spes non affulget, emollientia cataplasmata ex mica panis albi cum lacte et croco, vel ex farinis herbarum et seminum emollientium parata, superhabeantur, quo, suppuratione ex voto succedente, meatus auditorius caute purgetur

tur et ab ulteriori affluxu materiae morbosae liberetur. Cum his etiam aluum vel clysmate vel leni laxante liberam seruare conuenit, nisi suppuratio iam formata medicamenta laxantia prohibeat.

§. 729.

Si otalgia a causa serosa oritur, vesicatorium ad nucham vel iuxta processus mastoideos applicetur, et perspiratio lenioribus infusis herbarum salviae, oreofelini, cet. vel decoctis ex radice scorzonerae aut similibus paratis, adiuuetur: cum his sumantur tinctura tartari acris cum liquore terrae foliatae tartari, essentia pimpinellae albae et succini. Externe praeter ea epithemata ex herbis betonicae, hyssopi, cet. cum aqua vel vino rubro parata, superhabeantur, suffitus ex succino, mastiche et aliis gummatibus, nec non oleum destillatum succini, cum fructu in meatum auditorium immittuntur. Sed cauendum omnino est, ne tympanum et sensilis meatus auditorii membrana nimium irriteretur; congestiones enim, erosiones, ulcera, scirrhi et fistulae, in his partibus nata, difficiliter sanantur.

§. 730.

Si tandem dolor nimium urgeat, medicamentis opiatibus caute datis, uti in cephalalgia diximus §. 706. spasmorum vehementiae occurritur. Cataplasmata etiam emollientia, ad sedandos dolores applicanda, herbam hyoscyami simul excipiant, vel oleum, ex huius seminibus expressum, ad aliquot guttas cum linteo carpto in meatum auditorium immittatur. Si a corpore peregrino in aures introducto pressio et dolores oriuntur, illud subito, praesertim si humiditate

tate turgescat, manu chirurgi et instrumentis aptis educendum est.

§. 731.

Grauior auditus a cerumine aurium indurato saepius inducitur, in primis si illud mole sua simul molestum sit, quo in casu medicamentis emollientibus applicatis materia inhaerens mobilis redditur: in meatum auditorium ideo ingerantur oleum amygdalarum dulcium, lac cum croco, mel, vel etiam turunda ex lardo recenti, quo facto materia emollita largius et cum leuamine effluit, vel specillo apto caute educitur. Caue tamen, ne nimio emollientium usu, vel rudi applicatione instrumenti, membrana tympani vel relaxetur vel laedatur. Non nunquam grauis quoque auditus a relaxatione membranae tympani oritur, contra quam fofus roborantes cum vino rubro cocti, et suffimigia ex mastiche, olibano, ladano et gummi laccae, nec non remedia interna §. 729. commendata, conueniunt.

§. 732.

Hoc malum quoque in affectibus catarrhalibus a nimio sero, circa aurem stagnante, inducitur, quo in casu masticatoria ex granis mastichis, radice pyrethri, pimpinellae albae et similibus serum tenax, vel per tubam Eustachianam, vel per communicantia vasa, subducunt; porro quoque gargarismata ex herbis salviae, brunellae et similibus conueniunt. An iniectio per tubam Eustachianam tuto fieri possit, aliis diiudicandum relinquimus. Si saburra primarum viarum, in primis in malo hypochondriaco, morbo huic ansam praebet, illa ex causis praedisponentibus diiudicanda et suo modo remouenda erit.

Tumores praeternaturales in meatu auditorio oborti, si scalpello separari possunt, caute remoueantur: caustica enim, v. c. lapis infernalis, non nisi summa cum cura applicanda erunt.

§. 733.

Si grauior auditus, vel aliqua iam surditas, a mala conformatione auriculae, meatus auditorii, vel alius internae partis, aut a natiuitate, aut per ineptam curandi methodum inducta, oritur; vel a tinea, scabie, aliaque materia acri retropressa, tenerae organi partes obruuntur et laeduntur, in primis si huic congestioni diuturnitas accesserit, tunc nullum quidem auxilium expectandum est, nisi forte tubi acustici artificiales, ex orichalco vel simili metallo parati, morbum leniorem reddant, et aliquam soni perceptionem iuent. De graui auditu in febribus acutis, ut symptomate, suo loco §. 127. iam dictum fuit.

§. 734.

Plenaria surditas post graues capitis morbos, v. c. apoplexiam, vel vehementem ictum capiti applicatum, relictâ, summam neruorum resolutionem indicat et vix tolli potest. Idem quoque est iudicium, si membrana tympani, ossicula et aliae internae partes graui quadam labe, v. c. ulcere cum carie, afficiuntur, vel prorsus destructae sunt. Serum quoque hic stagnans, et post graues catarrhales morbos relictum, difficillime discutitur, nisi forte cauterium actuale processui mastoideo impositum, vel ulcus per lapidem infernalem ibi excitatum, cum multa suppuratione subsequente, morbum soluat. Tuba Eustachiana, post ulcera venerea mundata coalescens, surditatem quoque inducit.

§. 735.

Tinnitus aurium, vel sonorum consuetorum nimis acuta perceptio, interdum graues morbos praecedit, interdum eos sequitur, et nisi ipsa morbi mutatio malum leuet, vix tollitur. Generalia certere media tunc temporis tentari possunt, ut scilicet iisdem sanguinis vel feri impetus et affluxus cohibeatur et auertatur, vel relaxantibus remediis externis atque internis nimia membranarum tensio imminuatur.

CAPVT V.

MORBI ORIS ET FAUCIVM.

§. 736.

Multae in his partibus occurrunt affectiones morbosae, quae in chirurgia declarantur, vel ad anginam pertinent, de qua alibi §. 302. seqq. diximus: pauca tamen de aphthis et odontalgia proponenda erunt. Ulcera parua sparsim in membrana, cauitatem oris et faucium inuestiente, occurrentia, plus minusque fordida, aphthae vulgo dicuntur, sriori autem vocis significatu pustulae in ore a materia acri, tenerrimam cuticulam eleuante, oriundae, aphthae, *die Schwämme*, appellantur. Hae non tantum oris ambitum internum et linguam obsident, sed ad fauces, et forte etiam ad canalem intestinorum per oesophagum et ventriculum descendunt.

§. 737.

In infantibus recens natis, primis post partum diebus, saepius aphthae oriuntur, quae etiam nutricis papillam quasi contagio afficiunt. Hae ut plurimum sine febre sunt; quae autem in adultis, ceu februm,

februm, in primis inflammatoriarum, symptomata accedunt, peioris plerumque indolis sunt, ita, ut interdum tanquam verae exanthematicae febris species considerari mereantur, et tunc praeter alia symptomata febrilia, ingentem oris siccitatem, deglutitionem laesam, tussim, vocem raucam, et morbo superato, summam oris sensibilitatem coniunctam habeant.

§. 738.

Causam si spectes, est acrimonia humorum, praecipue ea, quae in primis viis generatur et euoluitur. Sic enim infantes, vitiato et impuro lacte nutriti, vel quibus meconium non rite expurgatum fuit, aphthis in primis obnoxii sunt. In febribus quoque acutis et malignis, quae a primarum viarum cruditatibus, praecipue ab acrimonia biliosa, vel oriuntur, vel fouentur et grauiores redduntur, frequentissimum symptoma est, funestum omnino, praesertim si oesophagi et ventriculi inflammatio simul obseruetur. Aphthae albae et grauioribus symptomatibus febrilibus haud stipatae, benignae dicuntur; in crustas vero excretae et obscuro gangraenoso colore praeditae, omnino malignae iudicantur.

§. 739.

In infantibus crebrius quidem occurrunt, sed ut plurimum periculo carent: feminae itaque, quae infantum curam habent, cum aqua, in qua ferrum candens extinctum est, saccharo et croco os interne abstergunt, rigidiore linteolo adhibito. Medicus autem attentus leni rhabarbarino medicamento primas vias abstergat, et nutricis victum corrigat, ne acrimonia in tenello infante nimium augeatur et malum pertinax reddatur.

§. 740.

Aphthae, quae cum febre sunt, ut exanthemata reliqua, diiudicari merentur: interdum enim crisin metastaticam sistunt, saepius autem symptomaticae deprehenduntur: in priori casu febris ratio habenda est, et ipsa aphtharum eruptio medicamentis relaxantibus, scilicet collutionibus oris emollientibus cum melle et oxymelle adiuuatur; laudant ideo medici aquam et succum raparum succosque acidos, et nitrurum addunt, et praeter ea infusa calida herbae scordii et oreoselini illis iungunt. Aluum insuper, si ea minus respondet, clysmate vel medicamento laxante mouent, et tandem roborantibus, v. c. cortice peruuiano, relaxatis vasis succurrunt.

§. 741.

Aphthae symptomaticae malignae et gangraenosae ut plurimum mortis instantis indicium praebent; benignae vero ex medendi methodo, quam §. 740. commendauimus, coercentur et abiguntur. Mel rosatum cum paucis guttis spiritus vitrioli, vel succus raphani cum saccharo mitior redditus, egregiis virtutibus se commendarunt. Haec vero cuncta non sufficiunt auxilia, nisi acrimonia in primis viis haerens et in corporis humoribus dispersa, apta medendi methodo corrigatur et expellatur.

§. 742.

Si membranae, dentem inuestientes, dolore afficiuntur, odontalgia oritur, quae ideo vel in membrana dentis cauitatem, vel in periosteo radicem dentis inuestiente, sedem figit. Causa huius affectus vel sanguinea est vel serosa; prior saepius cum inflammatione coniuncta deprehenditur; altera cum

spasmo, qui interdum stuporem dentium inducit. In priore ad plethoram et depravatam sanguinis qualitatem, in altera ad catarrhos, serosam colluuiem circa dentes accumulantes, respiciendum est,

§. 743.

Hae ipsae causae rarius dolores excitant, si substantia dentis illaesa est: si vero caries vel ab externis, vel ab internis, causis inducta fuit, tunc dolor leui irritatione, et saepius ab aere tantum frigidiusculo accedente, excitatur. Inter causas dentium cariosorum praecipue attendendae sunt: immundities oris, in primis ab abusu fumi herbae nicotianae orta, victus varius falsus et acris, calida et frigida alternatim dentibus admota, dispositio humorum cacochymica, quae dentes ut plurimum flauo colore tingit, et ita ad cariem facilius suscipiendam disponit.

§. 744.

In diuturnis itaque et saepe redeuntibus dentium doloribus humorum morbosa dispositio attendenda et ex aliis huius doctrinae capitibus corrigenda est. In inflammationibus externis periostei, praesertim si plethora urgeat, venae sectio et scarificatio statim ab initio instituenda sunt; alius inter ea libera seruetur, exhibeantur diluentia et nitrosa, et sudor per infusa calida herbae scordii, agrimoniae, cet. cum blando regimine proliciat. Si nulla resolutio expectanda est, et dolor in tumida parte augetur, emollientia cum lacte cocta in ore detineantur, tumori autem ficus assatae partes admoueantur. Hoc in casu cataplasmata quoque externa applicentur, quo abscessus formetur, et puri exitus concilietur; quod si vero hoc diutius haereat, scalpello aperiendus est abscessus;

vel

vel si affluxus acrium humorum cariem maxillarum inducat, euulso dente, caries, quae interdum sponte cedit, aptis remediis tollatur, et gingivae consolidentur.

§. 745.

Si perspiratio suppressa et aliae quoque caussae, quae catarrhalibus affectibus ansam praebent, congestiones ad dentes in primis cariosos efficiunt, purgantibus vel sudoriferis medicamentis, vel largo salivae profluvio per masticatoria excitato, vel vesicatoriis nuchae et rubefacientibus ad tempora applicatis, serum subducatur et discutiat. Si aer vel acres cibi, ad dentem cariosum admissi, dolorem excitant, cauum dentis antea purgatum cera, plumbo vel auro repleatur, vel dens euellatur. Frustra saepius oleum caryophyllorum et alia acria ad cohibendam cariem, et ipsa acida mineralia ad membranam internam insensilem reddendam adhibentur. Interdum pilulis, ex opio confectis et denti carioso applicatis, dolorem ad tempus sopire cogimur.

§. 746.

Si ex interno humorum vitio, acri materia et tartaro dentibus inhaerente, gingivae exeduntur, universalis fluidorum correctio, medicamentis pro varia indicatione selectis, praemittenda est, tartarus post ea et omnis immundities instrumentis, in hunc usum inuentis, et spongia remoueantur, quo gingivae dentis radicem iterum ambient, et scarificatione praemissa, cruentae factae denuo quasi propullulent. Pulveres dentifricii acriores et rigidiores ex alumine et pumice marmoream dentis crustam laedunt; cineres tamen plantarum mitius fordes abstergunt. Gingivarum caro laxior reddita, tinctura gummi laccae vel myrrhae optime roboratur.

TRACTATIO II.

MORBI PECTORIS.

§. 747.

Plurimae sunt partes, quae pectus componunt, et in eius cavitate continentur, quarum morbi, si longius recensendi essent, satis amplam tractationem exigent. Hi omnes ex fundamentis, in pathologia et therapia generali positis, cognoscendi, diiudicandi et curandi sunt; quod quidem ut eo melius fiat, nos exempli loco tantum de morbis pulmonum et cordis, de quibus nondum in praecedentibus egimus, in hac tractatione exposituri sumus.

CAPVT I.

TVSSIS ET RAUCEDO.

§. 748.

Tussis est violenta, citatior et sonora exspiratio, post inspirationem profundam, saepius impeditam, excitata (§. 445.) qua ea, quae in bronchiis, aspera arteria, larynge et faucibus haerent, maximo cum impetu eiiciuntur, et haud raro contenta ventriculi simul protruduntur. Tussis interdum humida est, quando materia pituitosa collecta reiiicitur; interdum sicca, ubi post insignem tussendi conatum vel leuior spuma, vel nihil prorsus sereatu expellitur.

§. 749.

Variae sunt caussae, quae tussim efficiunt, in quas etiam sollicite inquirendum est, quoniam curatoria indicatio ex iisdem colligenda erit. Ex mul-
eis

tis sequentes praecipue allegare iuuabit: Corpora peregrina in laryngem illapsa; aer impurus, fumis et halitibus acribus, sulphureis aliisque mineralibus scatens; viscida et tenax pituita, quae bronchiis, laryngi et faucibus inhaeret; serosa colluuius ex causa catarrhali huc mota, quae in corporibus cacochymicis saepius acris et ichorosa est; siccitas internae faucium superficiei, vel ab aere sicco, vel ab uniuersali humorum defectu, vel a glandulis scirrhis oriunda; ulcera pulmonum a purulenta materia in bronchiis collecta; omnia tandem ea, quae diaphragma irritant, et a ventriculo vel alio viscere abdominali dependent, quibus nimirum septum transuersum in consensum tranitur.

§. 750.

Cum itaque ex his pateat, tussim vel pectoralem vel abdominalem dicendam esse, ex causis occasionalibus praegressis et symptomatibus concurrentibus iudicare licebit, num morbi sedes in pectore, an in abdominali viscere quaerenda sit? Attendendum quoque est, num tussis cum difficultate spirandi coniuncta sit, et materia peccans ex pectore educatur? an vero sine insigni difficultate spirandi oppressionem in serobiculo cordis potissimum cum nausea laesoque appetitu inducat? in priori enim casu pectori, in posteriori ventriculo aut vicino abdominali visceri scirrhis, vel alio modo laeso, adscribenda erit; in primis autem tussis stomachica ex vitiis diaetae praegressis diiudicatur.

§. 751.

Gravitas morbi ex causa, vel mobili reddenda, vel pertinacius inhaerente, colligitur. Tussis hu-
mida

mida saepe sine periculo est, si materia viscida scra-
tu facile reiecitur; si autem haec tussis diu subsistit,
non raro in simile asthma conuertitur. In infanti-
bus tussis saepius conuulsiua fit, quam distensio ner-
uorum et motus epileptici excipiunt. Tussis sicca
diu durans obstructions glandularum et scirrhus
pulmonum inducit, vel ab iis oritur, et inueterata,
in senibus praecipue, vel a laeso viscere excitata,
vix curatur; in grauidis saepe abortus causa est.

§. 752.

Pituita viscida et acris, quae mole vel stimulo
tussim excitat, decocto auenae excorticatae, vitello
ouorum cum saccharo et medicamentis bechicis lu-
bricantibus F. 34. 35. emollitur et ad facilem eua-
cuationem disponitur. Si illa tenacior est, variis re-
soluentibus medicamentis mobilior redditur v. c.
oxymelle simplici et squillitico, gummi amonia-
co, essentia pimpinellae albae, helenii, succini et
similibus vario modo compositis, F. 33. 100. 116.
145. Salia, quae eundem effectum praestare vi-
dentur, tussim interdum stimulando excitant, et
diuturno usu solida relaxant, liquor tamen terrae fo-
liatae tartari ob saponaceam indolem melius conue-
nit F. 178. Cum his omnibus infusa calida aquosa
oreoselini, saluiae et similia F. 54. 92. propinari pos-
sunt. Si autem febris catarrhalis simul coniuncta sit
§. 110. huius omnino rationem habeat medicus,
quum eius ope acris materia pulmonibus inhaerens
optime coquatur.

§. 753.

Tussis stomachica in adultis, praecipue imbecillis,
interdum obseruatur, in infantibus tamen ob gluti-
nosum

nosum victum crebrius occurrit et non nunquam adeo vehemens et conuulsiva fit, ut alimenta assumpta protinus iterum reiiciantur. Exigit haec magis, quam ulla alia, medicamenta, quae primas vias purgant; haec tamen, vel si vomitoria elegeris, vel si alia purgantia sumas, constitutioni aegrorum accommodanda sunt. Inter vomitoria tutissimum quidem est oxymel squilliticum, quod simul resoluit; cum tamen illud saepe non sufficiat, apta dosis tartari emetici vel sulphuris antimonii aurati addenda erit F. 172. 173. caue tamen, ne pituitam nimium mouendo, debilitatem ventriculi inducas, hinc rhabarbarina non negligas et medicamenta roborantia subiungas. Hoc in casu omnia lubricantia et emollientia dulcia siue sic dicta bechica magis nocent, quam profunt.

§. 754.

Si tussis ex causa catarrhali oritur et excretio blande succedit, bechicis medicamentis ea adiuuetur F. 55. 61. 145. ne tamen serum per habitum cutis euacuandum nimium ad pulmones ducatur, regimen diaphoreticum omnino conuenit. Hoc quidem eo magis attendendum est, si materia maligna scabiosa, vel alia repulsa tussim excitat; haec enim diaphoreticis medicamentis exhibitis F. 66. 94. 95. cum frictione artuum ad cutis habitum iterum dirigenda est. Tussis symptomatice in haemoptoe, phthisi pulmonali et asthma ex horum morborum theoria diiudicanda et suo modo vel adiuuanda, vel lenienda est.

§. 755.

Si causae tussim facientes vel tolli nequeunt, vel medicamentis bechicis paulo ante commendatis, non subito

subito supprimuntur, et illa inter ea urget et ægrum fatigat, medicamenta opiata requiruntur: commendari itaque possunt diacodium MONTANI cum diascordio FRACASTORII F. 107. vel duo vel tria grana massae pilularum de cynoglossa vel de styrace, vel extractum opii ad granum semis vel ultra pro dosi pulveribus et pilulis admisceantur F. 47. 179. 180. Caueat tamen medicus, ne opiatis nimium indulgeat et materiam euacuandam colibeat, sed indicationi causali hanc palliatiuam tantum caute interponat.

§. 756.

Cum tussi saepius raucedo est, quae a siccitate asperae arteriae et laryngis oritur, saepius chronica sit, ex causa vero catarrhali oriunda ut plurimum leuior curatuque facilius est. Illa vix non semper ab obstructione et siccitate glandularum follicularum asperae arteriae et laryngis inducitur. In morbillis similis saepe raucedo cum tussi obseruatur, quae a pustulis morbillosis in larynge excretis dependet; peior esse solet, quae in scarlatina febre et variolis occurrit, et pessima, quae in his et aliis morbis anginam inflammatoriam et inde pendentem clangosam et raucam vocem efficit.

§. 757.

Nimia igitur siccitas et asperitas emollientia et lubricantia exigit, quae cum infulis plantarum pectoralium assumantur §. 752. et morbum ut plurimum tussi et reiectione viscidae pituitae soluunt. Si vero quaedam adest obstructio, resoluentia adhibenda sunt. Herbae fumariae, chaerophylli, cochleariae et similes cum iusculis coctae, nec non gummi ammoniacum et oxymel squilliticum optime

optime conueniunt. Nec omittenda sunt gargarismata in hoc casu ex radicibus acrioribus, pimpinellae albae, helenii et similibus, in priore autem ex emollientibus, parata. In macilentis tandem et ad febres lentas procliuiibus aegris, aquae selteranae cum lacte asinino haustae, meliorem opem praestant.

CAPVT II.

A S T H M A.

§. 758.

Asthma est respiratio anhelosa, magno scilicet molimine musculorum thoracem mouentium praestita, quo non tantum respirationi vitali et voluntariae inferuientes, sed accessorii quoque musculi (§. 441.) pro vario corporis situ concurrunt, et violentam respirationem efficiunt. Oritur vero ex vitio vel pulmonibus ipsis inhaerente, vel pulmonum actionem liberam, ob partem vicinam laesam, impediante. Illud verum seu idiopathicum, hoc spurium siue symptomaticum, dici solet.

§. 759.

Licet ad hanc differentiam prae reliquis attendendum sit, non desunt tamen aliae distinctiones a medicis receptae, et in morbo diiudicando utiles et necessariae: sic enim ratione gradus, in dyspnoeam, orthopnoeam, apnoeam et catarrhum suffocatiuum (§. 1098.) ratione materiae morbum facientis, in humidum, siccum, sanguineum, scirrhosum, purulentum, ratione causae, in humorale, spasticum et flatulentum, ratione durationis, in continuum et periodicum, et ita vel vagum vel fixum, distingui solet.

§. 760.

Sentiunt vero aegri primum in motu vehementiori corporis, in primis per accliuia loca ascendendo, inspirationem difficilem, quae subito expirationem excipit, anxietatem praecordiorum et cordis palpitationem, pulsum velociorem, saepius inaequalem et intermittentem, corpus languidum et cito defatigatum; paulo post, crescente morbo, in leuiori corporis motu, tandem illo quiescente similia incommoda obseruantur, ita, ut non nisi erecta ceruice aerem ducere queant aegri. Obseruamus in his diaphragmatis et reliquorum musculorum violentam actionem, ita, ut humeri et scapulae simul eleuentur, frequentem tussim, stertorem cum sibilo, suffocationis metum, vocem impeditam, stridulam et acutam; in grauiori malo pinnae narium agitantur, os apertum hiat, corpus tremit, et sub rubore faciei extrema frigent. Aegri praeter ea caloris impatientes sunt, ita, ut apertis saepe fenestris liberio-rem aerem quaerant. Haec symptomata vesperi potissimum augentur, aliaque, et interdum febrilia, accedunt.

§. 761.

Causa proxima asthmatis est inaequalis transitus sanguinis per pulmones; in ulteriori itaque causarum scrutinio vasa aerea viscida et tenaci pituita repleta, glandulae mucum fecernentes obstructae et scirrhosae, sanguis copiosior et spissior difficile per pulmones mouendus, pulmo cum pleura concre- scens, aer, serum, sanguis, pus in cauum thoracis effusa, tumor in mediastino vel parte vicina natus, mala thoracis conformatio, praecipue in gibbo- sis, et tandem viscerum abdominalium plenitudo, obstru-

obstructio, scirrhus, spasmus cet. praecipue attendi merentur.

§. 762.

Ex tanta caussarum diuersitate satis patet, ad plures alias praedisponentes et occasionales respici posse, quae vel morbum ipsum sensim inducunt, vel paroxysmis asthmaticis ansam praebent, vel eorundem impetum grauiorem reddunt. Plethora in media aetate potissimum obseruanda, serosa colluuias et saburra primarum viarum acido-pituitosa in infantibus, humores lentescentes et rigiditas fibrarum in senibus, malum hypochondriacum et hystericum, aer impurus humiditate vel alia peruersa qualitate noxius, vapores minerales, sulphurei, arsenicales, mercuriales, nec non puluis tenuissimus a metalli fossoribus et lapicidis faucibus resorptus, materia podagrica, scabiosa, variolosa, vel alia plus minus maligna, ad pectus repulsa, et plura non fusius recensenda, hic in censum veniunt.

§. 763.

Differt vero asthma a phthisi, in qua ulcera pulmonum sunt; accedit tamen phthisicis asthma purulentum; differt a malo hysteric, in quo spasmus et metus suffocationis in faucibus et oesophago magis, quam in pectore haeret, licet et asthma hystericum dicatur; a catarrho suffocatio non nisi gradu differt §. 759. vox enim suppressa, stertor, rhonchus, nec non pulsus debilis et rarus, quibus hunc morbum ab asthma distinguerent nonnulli volunt, in summo morbi gradu tandem oriuntur. Quodsi vero suffocationem, a sero in pulmones resolutos confluyente ortam, eo nomine insignire velis, tunc asthmatis serosi vel humidi grauissima erit species.

§. 764.

Omne asthma morbus est grauissimus; quodsi enim ab initio leue videatur, morbi tamen chronici prodromus est, hinc rarius curationem exquisitam admittit; aliquoties etiam discussum visum, facile tamen reuertitur et magis molestum redditur, ita, ut non nisi in causa leuiori et mobili curationis spem relinquat. Asthma humidum saepius hydropem pectoris inducit, siccum autem non nunquam eundem indicat. Si asthma siccum in humidum cum leuamine mutatur, et tussis cum pituitae reiectione oritur, bonum, si vero cum deiectione virium accedit, frequentibus sequitur catarrhus suffocatiuus. Asthma spasticum acutus est morbus, ob acrimoniam neruis inhaerentem difficilius curandus. Catarrhus suffocatiuus in senibus semper periculosus est, et, si superatur, atoniam pulmonum et asthma humidum chronicum relinquit.

§. 765.

In curatione ad causam et ideo diuersam morbi speciem respiciendum est. In asthma humido, si multa tussis et reiectio materiae pituitosae obseruatur, emollientibus quidem et lubricantibus expectoratio promouenda est, apta tamen resoluentia his miscenda erunt; conueniunt itaque decocta radicum quodam modo acrium et resoluentium, et radicibus demulcentibus bardanae, althaeae, graminis et liquoritiae, proportionatae doses radicum carlinae, angelicae, ari et pimpinellae albae addantur. Cum his exhibeantur solutiones gummi ammoniaci, vel in aceto squillitico F. 138, vel in emulsione F. 99. 116. Amararum plantarum extracta in hoc morbo interdum egregium effectum praestant, si, salibus additis,

tis, soluta larga dosi exhibentur F. 18. 19. Balsama sulphuris inter potentiora asthmaticorum auxilia referuntur, sed calefaciunt et sapore molesta sunt. Alii infusum specierum emollientium et linctus cum syrupis resolventibus et spermate ceti exhibent. F. 33. 34. 55. 144; quoniam tamen his diu continuatis, pulmonibus aliisque partibus relaxatio inducitur, praestant omnino et infusum leniter resoluens F. 54. et aqua mellis pro potu ordinario.

§. 766.

Minime autem omnis pituitae vis per pulmones eliminanda est, sed purgantibus medicamentis vel praemisissis, vel interpositis, humores serosi deriuentur et auertantur, quorum selectus et dosis ex constitutione aegrorum definiatur. Debilioribus enim rhabarbarum, manna, cremor tartari vel cum vel sine stimulo fennae, vel clysmata conueniunt; pro robustioribus diagrydium et alia resinosa addantur; pilulis autem ex his formandis gummi ammoniacum admisceatur F. 117. 135. Aliis noduli purgantes F. 14. 26. quibus drachma una vel altera radicis squillae, vel maior dosis radicis ari addita est, praescribantur.

§. 767.

Infantibus, praecipue circa dentitionis tempus, hoc asthma molestum est, quod eadem remedia aetati accommodanda exigit. Si enim viscidum simul urget, laxantium usus summe necessarius est, cum pituitam motam saepius deglutiant infantes. Purgantibus enim, rhabarbarinis et mannatis serum a pulmonibus auertendum est, postquam oxymel simplex vel squilliticum cum syrupo de crysino LOBE-

LI vel in linctu, vel cum aquis destillatis exhibitum, materiam pituitosam mobilem reddidit. In acida acrimonia corallia rubra cum rhabbaro componuntur, vel cum pauxillo nitri aliquot grana saponis veneti propinantur F. 181.

§. 768.

Aegri, hoc morbo affecti, saepius paroxysmos graues experiuntur, quo in casu ad pituitam resoluendam et euacuandam pulueres resoluentes cum aro et squilla F. 182, vel oxymel squilliticum, addito uno vel altero grano tartari emetici, pro vomitu vel excitando vel adiuuando, propinantur F. 57. 183. Laudant quoque non nulli unum alterumque granum extracti nicotianae cum similibus medicamentis exhibitum. Haec vero non nisi in eo casu, ubi maxima humorum vis mouenda est, conueniunt, vomitus enim inde oriundus, si cum leuamine succedit, paroxysmos egregie soluit.

§. 769.

Præter ea semper diætaeratio habeatur: aer eligatur purus, euitetur humidus, ideoque suffimigiis et perflatu corrigatur iners conclauium halitus; victus vegetabilis, glutinosus, non fermentatus, cum butyro et ouis, animalis ex carnibus, suilla et similibus viscidis, non adsumatur. Panis fermentatus cum iusculis, et cibi aromate sufficienter conditi, reliquis praeferantur. Prandium exercitationi corporis accommodatum sit; coena parca vel nulla. Somno ne nimium indulgeant aegri, nec vehemētiore corporis et animi motu, in primis post passum, digestionem turbent.

§. 770.

Haec ipsa etiam diaeta caute ordinata, post morbum per medicamenta superatum, diu adhuc obseruanda est: robur enim corporis, et praesertim pulmonum, restituit. Conuenit porro aegris tempore vernali montanum et serenum aerem respirare; sanguinem, si opus est, venae sectione, serum autem purgantibus prophylacticis subducere, et cortice peruuiano et martialibus medicamentis uti F. 27. 29. in primis si laxiora sint corpora, in quibus etiam usus aquarum mineralium, acidularum et thermarum negligendus non est. Caue tamen, ne in confirmato malo, praesertim si viscus laesum sit, nimiam aquarum copiam ingeras, per vias consuetas faepe non eliminandam. In senibus, ubi naturalis quaedam rigiditas est, infusa calida oreoselini et similia plantarum, nec non aqua mellis pro potu ordinario profunt.

§. 771.

Plurima ex his, quae nunc proposuimus, etiam in reliquis asthmatis speciebus adhiberi possunt, sed alia quoque monenda supersunt. Asthma siccum, praeter clysmata et leniora laxantia, ex manna, cremore tartari, tamarindis et similibus parata, interpolitum usum largiorem pilularum resoluentium cum gummi ammoniaco exigit F. 23. 24. quibus sumtis, infusa et decocta resoluentia superbibantur F. 38. 67. 102. Iuscula cum foliis tenellis et recentibus millefolii et hederæ terrestris cocta, matutino tempore cum fructu sumuntur, praeter ea etiam emulsiones F. 60. 105. linctus F. 61. et infusa lubricantia F. 104. crebrius exhibeantur. Nimius medicamentorum dulcium usus, licet saccharum vim resoluentem habeat, ventriculi robur infringit.

§. 772.

Asthma spasticum repente incidit. Hoc interdum venae sectionem requirit, si nimirum ab haemorrhoidibus et menstruis suppressis inductum fuit, vel si corpora valde plethorica inuadit; ea tamen nocet, si morbus ex aliis causis, v. c. ex refrigerio, in primis in imbecillis oritur; quo in casu potius frictiones pedum, regimen diaphoreticum, blandaque antispasmodica, v. c. liquor cornu cerui succinatus, liquor anodynus mineralis HOFFMANNI et similia auxilia praestant. Nec incongruum est clysmate emolliente et carminatiuo, coque reiterato, spasmus lenire et diaphragmatis tensiones soluere. A contractione cardiae, et oesophago spastice affecto, similis interdum oritur insultus, quem clysmata et carminatiua medicamenta, in primis castoreum F. 120. soluunt. Interdum linctus emolliens et leniter anodynus F. 107. leuamen adfert.

§. 773.

Si asthma a materia quadam maligna, v. c. in scabie, arthritide et similibus, inducitur, ad curationem horum morborum animus conuertendus est; exanthemata suppressa ad cutem, et quaeuis materia maligna ad consueta loca deferenda est, id, quod in aliis praxeos capitibus abunde ostendimus. §. 525. §. 600. seqq. Si ex ventriculo, viscida et glutinosa pituita repleto, asthma oritur, omnia bechica medicamenta incongrua sunt, quae ventriculum relaxando malum augment; requiruntur potius blanda euacuantia et roborantia medicamenta, de quibus iam passim egimus, et in tractatione de morbis ventriculi plura dicturi sumus.

CAPUT III.

VOMICA PVLMONVM ET EMPYEMA.

§. 774.

Abscessus, intra pulmonum substantiam natus et quasi folliculo inclusus, vomica dicitur, et, licet in aliis visceribus, v. c. hepate, renibus, cet. tale pus collectum quoque haerere possit, nullibi tamen frequentius, quam in spongiosa pulmonum substantia deprehenditur. Differt vero vomica ratione magnitudinis, numeri, situs, et in primis ratione indolis purulentae materiae, quae vel blanda vel acris ichorosa est.

§. 775.

Molestus quidam in pectore sensus, qui liberam pulmonum expansionem impedit et saepius tussim siccam excitat, febricula et vagae horripilationes, potissimum post partum et versus vesperam accedentes, rubor genarum morbi suspicionem faciunt, cuius certior praesentia ex causis praegressis elicitur, si nimirum post peripneumoniam verae resolutionis signa non apparent, et dolor et dyspnoea multum quidem remittunt, non vero prorsus cessant, ponderis sensu, sub inspiratione percipiendo, interdum relicto; si decubitus in unum vel alterum latus molestus est.

§. 776.

Sedes vomicae ex rubore genarum in latere affecto obscure, certius vero ex dolore quodam persistente, vel molesto certe quodam sensu, et decubitu in latus affectum tantum possibili cognoscitur.

Mali grauitatem symptomatum incrementum ostendit; si enim paruæ vomicae facile rumpuntur et mundantur, tunc aeger sanitati interdum potest restitui; si vero vomica difficile rumpenda sensim increfcit, febris lenta cum sudoribus nocturnis et macie ingrauescit, tunc symptomatibus his alia in febris lentæ tractatione recensita accedunt, et aegrum sensim paullatimque conficiunt; vel vomica magna subito rupta, aeger saepe suffocatur.

§. 777.

Ex quibus etiam cognoscitur, causam proximam vomicae esse inflammationem partialem pulmonum suppuratione finitam, quae vel a peripneumonia, vel ab haemoptoe, vel a vulnere quolibet pulmonum, vel a catarrhalibus affectibus per opiata medicamenta cohibitis, vel a refrigerio ad incalescentes pulmones admissio, oritur; quae quidem consideratio nos ad causarum remotarum examen ducit, quod ex inflammationis tractatione generali §. 273. seqq. institui potest.

§. 778.

Omnia vomica, dum nobile viscus pulmonum, semper in motu constitutum, et tantae sanguinis copiae transitum permittens, afficiat, difficilem vel nullam saepius admittit curationem. Si in corporibus, de reliquo sanis et exquisitam dietam obseruantibus, vomica tecta latet, illa saepius diu haeret, et praeter leuem dyspnoeam nullum incommodum adfert; si vero plures minores vomicae in scirrhosis pulmonibus adsunt, macies, graue asthma, et tandem lenta febris inducitur. Si corpora impuris siccis scatent, pus malignum partes vomicae vicinas citius

tius exedit, leuem inflammationem fouet et sympto-
mata maligna accelerat. Vomica, quae magnam
partem pulmonum occupat, si, in thoracem effuso
pure, rumpitur, empyema, si in bronchia aperitur,
vel subitanam suffocationem, vel phthisin facit.

§. 779.

Post laesiones pulmonum, quae cum partiali in-
flammatione sunt, interdum, sed valde raro, pus
ibi natum per metastasin ad alia loca ducitur, et ex
corpore quoque eliminatur, quo facto pars laesa ex-
siccatur quasi et conglutinatur. Idem euenit, si vo-
micae minores bonae notae pus continent, et leui-
nifu in bronchia aperiuntur, ante quam increfant:
haec quidem curatio, quae viribus naturae maximam
partem adscribenda est, exquisita diæta et leniori-
bus medicamentis adiuuatur, qua in re tamen magna
et medici et aegri attentio exigitur.

§. 780.

Hoc in casu, si plethorica sunt, nec adeo imbe-
cilla corpora, modica venae sectio inflammationis
augmentum impedit, relictis tamen sufficientibus
resolutionis viribus. Alius laxantibus lenioribus,
mannatis, tamarindinatis, rhabarbarinis cum vel sine
stimulo sennae soluatur, serum lactis matutino tem-
pore, et ptisana ex scorzonera et similibus radicibus
pro potu ordinatio exhibeantur. Victus praecipue
sit vegetabilis ex fructibus horaeis exsiccatis et pane
albo; animalis in primis iurulentus et glutinosus in-
terdicatur, iuscula nutrientia non adsumentur, sed
tenuia, quae cum herbis millefolii, chaerophylli et
similibus coquantur, propinentur; blande enim nu-
trunt, resoluunt et ulcera mundant. Balsamica sic
dicta

dicta medicamenta, balsamus peruuianus niger, de mecca, balsama sulphuris et similia, quibus munda-ri ulcera non nulli asserant, vel prorsus non, vel caute, adhibenda sunt, ne febris nimium incendatur.

§. 781.

Vomica formata et maior reddita dubios reddit medicos, num eius rupturam tentare, an impedire debeant; utrumque enim periculo non caret: cum vero spontanea ruptura interdum ex voto cesserit, eandem bechicis, lubricantibus, emollientibus, dulcibus, diaeta lactea non nulli efficere tentant, et pulmone interdum per tussim, screatum, cantum vel vomitum concusso, adiuuant: immo hoc in casu vomitorium suadent; his vero curationis viis vel intermissis, vel ex voto non succedentibus, vomica lente crescit, et ideo augetur, ut exsiccare non possit, et tunc maius semper fit rupturae periculum, vel etiam si hoc non accedit, febris lenta a pure resorpto increfcit. In his itaque dubiis curationibus suscipiendis faciendum omnino est, quod aegri vires et symptomata concomitantia permittunt et iubent: norma enim certa, omnibus praescribenda, non exponi potest.

§. 782.

Si vomica rupta, vel quilibet abscessus intra pleuram natus, pus in thoracis cauum effundit, vel a vulnere thoracis et sanguine inde effuso materia purulenta vel ichorosa colligitur, empyema oritur, quod ex morbo praegresso, symptomatibus concomitantibus et difficili potissimum respiratione, cognoscitur, materia effusa non diu relinquenda, sed, si vires aegri sufficientes sunt, incisio in dorso inter nonam et
decimam

decimam costam acceleranda est, quam empyematis operationem chirurgia ulterius explicat. Resorptio puris et metastasis hoc in casu rarissime accedit; interdum potius purulenta materia, ulcere ad pleuram agglutinato, per intercostales musculos viam sibi parat, et sensim sensimque effluit; sed et hoc in casu lenta febris semper succedit. Si aeger viribus destitutus, incisionem non admittit, is apta diaeta, quantum fieri potest, conseruandus est.

CAPVT IV.

P H T H I S I S.

§. 783.

Omne ulcus graue, quaecunque corporis partem occupet, tabidum statum, corruptionem lalabilium humorum et nutritionis defectum infert, qui morbosus status in latiori sensu phthisis dici possit; in strictiore vero significato, ea tabis species, quae ab ulcere pulmonum oritur, phthisis appellatur: inde et germani tabem *die Schwindsucht* a phthisi *die Lungensucht* distinguunt. Sed tanta sunt confinia tabis, hecticae, atrophiae et phthisicos, ut tandem omnes in febre lenta conueniant, et in suo progressu pulmoni, tanquam primario sanguificationis visceri, saepe funestam labem inducant. Ex tractationibus igitur de febre lenta §. 249. seqq. haemoptysi §. 383. seqq. et vomica §. 774. seqq. varia hic repeti et in hoc morbo considerando applicari possunt.

§. 784.

Pulmonis igitur ulcus magnum vel plura minora §. 774, quae post variam eius laesionem et inde
ortam

ortam inflammationem, suppuratione finitam, remanent, phthisin inducunt. Contagiosum et haereditarium hoc malum esse multi adferunt, quod quidem adfertum variis observationibus confirmatur; forte tamen occasionales et praedisponentes causae plus valent, et haud raro in morbo inducendo haereditarii et contagiosi mali speciem fistunt. Pulmonum enim imbecillitas et celere corporis incrementum in adolescente aetate, plethora et haemorrhagia frequens inde orta et saepe suppressa, acrimonia humorum varia ad pulmones propulsa, homines ad suscipiendum hunc morbum, etiam sine laesione violenta pulmonis, disponunt.

§. 785.

In principio huius morbi, et quando sedem in pulmonibus figit, ille quidem difficile cognoscitur, cum macies sola, anxia non nihil respiratio et tussicula frequens, insufficientia signa praebeant. Magis augetur suspicio, si febricula aliquot horis post partam et quemlibet vehementiorem corporis et animi motum intenditur. Sputum, quod simul augetur, vel piritosum aquae supernatat, vel purulentum subsidet, et hoc quidem foetorem emittit, praesertim si prunis iniiciatur. Tandem maligna varia symptomata, ut sunt: respiratio anhelosa, vox rauca, sudores nocturni, matutini, largi, visceri, urina parca, cuticula apparenter oleosa, (§. 1274.) diarrhoea colliquativa, pustulae cutaneae, capillorum defluuium, oedemata pedum mollia, et alia, quae febrem lentam et hecticam comitantur, symptomata succedunt, et mortem propinquam indicant.

§. 786.

Vera autem phthisis a tussi simplici et asthma, in primis ab his morbis ex ventriculi vitio ortis, distinguenda est: licet enim asthma scirrhosum et pituitosum tandem in tabem et veram phthisin saepius degeneret, in principio tamen alia remedia exigit §. 765. seqq. resoluentia enim ex gummi ammoniaco, oxymelle squillitico, cet. quae in imminente malo conueniunt, in eodem aucto cautius exhibenda sunt. Iuuat omnino in imbecillis praecipue ad causas praedisponentes et occasionales respicere, cum vera phthisis ex debilitate pulmonum oriri possit, ideoque multi morbi, peruersa medendi ratione, huic nostro ansam exhibeant.

§. 787.

Omnis phthisis sanatu difficillima est, vel nullam saepius sanationem admittit. Si vigor aetatis, diaeta exquisita aptaque medendi via, et febris impetum cohibet, et ulcera munda reddit, spes curationis in principio mali vix cogniti affulget; si vero febris intenditur, corrupti humores labem visceris adeo necessarii augent, et ita vires vitae destruuntur, ars sola et his adminiculis destituta nihil valet. Morbus noster tandem vel suffocatione subitanea a sputo cohibito, vel haemoptysi letali a vase magno eroso, vel lenta morte ex virium defectu finitur.

§. 788.

In cura huius morbi praestanda, ante omnia diaetae ratio habenda est: eligatur aer purus, serenus, montanus vel campestris; motus corporis praecipue in equitatione matutino tempore suscipiatur; nutrimentum blandum, moderatum, corpus reficiens,

reficiens, nec organis digestionis et sanguificationis molestum fit, ne febriles motus augeantur; potus temperate frigidus, aquosus, ex pituita demulcente, sero lactis, aqua selterana, aqua mellis adhibeatur, calidus autem parcius propinetur. In huius morbi progressu, si motus vehementiores sunt, venae sectio incrementum inflammationis et ulcerum cohibeat; ea tamen, si vires deficiunt, noxia iudicatur. Alius lenioribus remediis aperta seruetur; fortiora enim nocent; nocet quoque vomitorium, quod aegroti ob molestum circa scrobiculum cordis sensum saepius exigunt; reliquae etiam secretiones et regimine et caute datis remediis adiuentur, quo acris materia, a sanguine resorpta, omni data via euacuetur, et blande discutatur. Solutio myrrhae aquosa, ad drachmam unam et alteram ter de die exhibita, putredini resistit et abstergit, simulque consolidationem ulcerum iuuat.

§. 789.

Ulcera pulmonum igitur, si his obseruatis in incremento impediuntur et leniter detergantur, non amplius nouam materiam praebent: Quod si vero illa iam resorpta sit, diæta lactea, sero lactis dulci et lacte afinino vel solo, vel cum aquis selteranis hausta, temperatur et inuoluitur §. 266. Alii cucumeres vel succum eorundem refrigerantem laudant et felici interdum cum effectu exhibent. Quando ventriculus vel debilis, vel acida saburra repletus, lac digerere nequit, sed coagulum inde efficitur, ille leniori laxante rhabarbarino et usu corticis peruuiiani eo disponitur, ut lac subigat §. 267. Debiles autem pulmones apto nutrimento, per lac et similia nutritia inducto, motu et exercitatione proportionata

in aere libero, optime roborantur: quod si ea non sufficiunt, et corticis peruiani et aquarum mineralium, marte praeditarum, usus cum ipso lacte tentandus est. Vapores etiam plantarum pectoralium et terebinthinae, naribus compressis, ore excipiant aegri, atque ita robur pulmonibus restituere tentent.

§. 790.

Acrimoniam humorum inuoluere et motus febriles inde ortos gelatinoso victu compescere, non nulli student, qua in re iuscula animalium exsanguinum, tenui gelatina praedita §. 268. multum valent, spissiores vero, ex cornu cerui, ebore et extremitatibus animalium praeparatae, gelatinae et difficilioris digestionis sunt, et viscidum, a debili corpore vix subigendum, augent. Pinguedines canum aliorumque animalium in hunc finem exhibitae similem et peiorem edunt effectum. In scirrhuso pulmonum statu et inde tandem inducta phthisi ad mercurialia medicamenta non nulli confugiunt; sed quid a parua dosi huius medicamenti resoluentis expectandum erit, quam nec diluentia copiosa, nec vires vitae in actione sua adiuuare possunt? maior autem eius dosis omnino suspecta erit, vel quod eandem non ferunt aegri, vel quod inde scirrhi saepius exacerbantur et maligniores fiunt. Antihectico POTERII et similibus metallorum calcibus ulcera exsiccare et vascula minima constringere vix conuenit; in corpore enim macilento exsiccatio noxios effectus praestat.

§. 791.

Symptomata quaedam phthysicorum tunc temporis lenienda sunt, ubi curationi non amplius locus conceditur. Opiata quidem, in primis massae pilularum

larum de cynoglossa vel de styrace aliquot grana, ad varia medicamenta apposita F. 47. et tussim leniunt, et somnum placidiorem reddunt, sed sudoribus quoque nimis ansam praebent; sitim leniunt aqua mellis, serum lactis, ptisanæ demulcentes. Pulveres terrei cum pauxillo nitri, vel potiones similes, sudores et febrim quodam modo temperant; iulapia leniter acidulata idem praestant, quae tamen cum lacte et emulsionibus non danda sunt. Alii ad acrimoniam, tussim et sudores leniendos saccharum lactis exhibent, sed debile omnino ex his solatium. Si sputum fuerit suppressum et respiratio inde magis anxiosa fiat, extractum aquosum cascarillae, cum syrups lubricantibus mixtum, leuamen adfert. Appetitus ciborum interdum medicamentis excitandus est; pauca tamen grana pulueris corticis cascarillae et radicis ari cum coralliis rubris exhibita huic scopo sufficiunt; his, si flatus urgent, castorei, si diarrhoea molesta est, massae pilularum de cynoglossa pauca grana adduntur.

CAPVT V.

PALPITATIO CORDIS.

§. 792.

Cordis consuetos et perennes motus non sentiunt sani; quando autem vel cor ipsum, vel vasacum eo coniuncta, vel humores per haec caua mouendi, aliqua ex parte peccant, actio cordis nobis molesta fit. Sensus hic difficilis motus sanguinis cum resistentia nimia facti, quoniam crebriores et imperfectas cordis contractiones indicat et efficit, dicitur palpitatio cordis, quae gradu omnino differt, et interdum
tam

tam vehemens est, ut motus ab adstantibus percipiantur.

§. 793.

Palpitatio cordis post omnem vehementem corporis et animi motum in sanis quoque obseruatur; quo liberiora itaque sunt organa circulationis, eo citius aequilibrium motus restituitur. Imbecilles has palpitationes magis sentiunt, in quibus nimirum ob defectum virium cordis et totius systematis neruosi, leui ex causa saepius inducitur. Sanguis acrimonia et lentore peccans, huic malo quoque ansam praebet, multo magis polyposus, et ipsi polypi. Saepe repletio nimia ventriculi, infarctus pulmonis et viscerum abdominalium, et scirrhi in his partibus generati idem inducunt, in primis vero omnis praeternaturalis constitutio cordis et thoracis hic in censum venit, ut hydrops pericardii, thoracis, empyema, valvulae ossae cordis et similia.

§. 794.

Symptomata cum palpitatione cordis coniuncta, in leuiori morbi gradu leuia saepe sunt, ita, ut malum chronicum sit et sine insigni incommodo per plures annos feratur, et ipse pulsus paullulum celerior, non tamen inaequalis, inueniatur; in aucto vero morbi gradu pulsus intermittens, vel certe inaequalis, vertigo, anxietas praecordiorum, membrorum tremor aliaque accedunt, quae in paroxysmis urgentibus insigniter quoque augentur, et non tantum circulationem sanguinis impeditam, sed et spasticas variarum partium contractiones excitant.

§. 795.

Prognosis in hoc morbo varia est. Si sub aliis criticis motibus post incipientem bonam coctionem obseruatur, vix non semper exoptatam crisin promittit. In iunioribus saepius haemorrhagia narium soluitur, praesertim si cum celeri corporis incremento et voracitate coniuncta sit; interdum vero molestas sanguinis eruptiones v. c. haemoptoen praecedit. Si causae remoueri possunt, tunc iisdem ab initio occurratur; diu enim continuatum et chronicum factum malum pessimas dispositiones non tantum circa cor et pulmones, sed in uniuersa solidorum et fluidorum compage et mixtione inducit. Subitanea mors interdum palpitationem insignem, a graui quadam causa ortam, sequitur.

§. 796.

In curatione omnino ad causas respiciendum est, quae, cum diuersissimae inueniantur, ad normam tractationis in §. 793. propositae remouendae sunt. In genere his, qui palpitationibus cordis afficiuntur, accuratior diaeta non tantum in victu, sed etiam in reliquis omnibus rebus non naturalibus iniungenda est. Sanguinis circulatio praecipue libera conferuetur, eiusque motus nullo modo concitetur; ventriculi praeter ea et viscerum abdominalium cura habeatur, ne flatibus vel spasms commoueantur; causis enim occasionalibus sublatis, malum, quod tolli nequit, egregie mitigatur. Ex quibus patet, verae sectionem, clysmata et lenia laxantia cum fructu adhiberi, et tandem antispasmodicis medicamentis omnem morbi curationem absolui.

CAPVT VI.
POLYPVS CORDIS.

§. 797.

Concretum viscidum et tenax, quod in cordis cauis haeret, indeque in vicina vasa quasi cruribus expansis deducitur, et vel libere fluctuat, vel firmitus adhaeret, polypus dicitur. Huius non tantum ratione figurae, sed et substantiae ipsius, insignis differentia est: interdum enim sanguinis coagulum, quod tamen in aqua resolui potest, generatur, et forte a coacto sanguine in moribundo non nunquam oritur, saepe membrana tenuis et quasi ramosa coagulum hoc sanguinis coniunctum habet; verus autem polypus dici meretur concretio membranoso-carnosa, spissa et quasi pinguis, variis corporis vasis inhaerens. Licet vero in vasis variis, vel etiam in aliis cauis, v. c. in naribus, tales concreciones haereant, in corde tamen potissimum et venis coniunctis occurrunt, de quibus nunc breuibus differendum erit.

§. 798.

Sanguis humanus ad coagulum pronus est, et ipsae subtilissimae partes lymphaticae calore accedente coguntur et in tenacem massam reducuntur. Duae vero et quasi oppositae causae hoc coagulum efficiunt; spissitudo a lentore et stagnatione, quae in cruore viscidum augere videtur; motus nimius circulatorius, qui magis lymphaticam partem afficit, v. c. in inflammatione §. 271. quae, nisi apte resoluaatur, tales concreciones relinquit. Varia quoque medicamenta et venena, v. c. ex plumbo, quae sanguinem per naturam suam coagulant, hic quoque attendi merentur.

§. 799.

In priore casu lentor humorum ex vita sedentaria et victu glutinoso, potu pauco in corporibus potissimum laxis, nec non plethora, quae spissitudinem sanguinis inducit, tandem suppressae euacuationes sanguineae attendendae sunt. Alterum magis euenit ex vehementi corporis et animi motu in dispositis, a morbis inflammatoriis, qui diathesin phlogisticam, v. c. in peripneumoniacis inducunt; potus denique refrigerans aestuante corpore haustus, abusus adstringentium, incrassantium et spirituosorum, subitaneum saepe coagulum in sanguine efficiunt. Quo magis vero per omnes has causas cor ad crebriores, saepius irregulares, contractiones et palpitationes deducitur, eo magis polypi augmentum praestatur.

§. 800.

Symptomata, ex quibus polypus post praegressas causas natus cognoscitur, signa maxime dubia exhibent, cum et aliae morbosae dispositiones in pectore natae idem efficiant, quaedam tamen coniuncta forte certiora erunt; palpitatio cordis, pulsus inaequalis et intermittens, apparens pulsatio venarum colli, molestus in pectore sensus et dyspnoea, sedem polypi indicare possunt. In pulsus etiam disquisitione illud attendendum est, an ille in omnibus corporis arteriis tactu percipiendis varius sit? Quo magis vero haec symptomata sub ipsis corporis et animi motibus intenduntur, eo magis de praesentia polypi certi sumus. Polypus in cauis cordis ortus ob irregularem sanguinis circulationem grauissimos tandem pectoris in primis morbos, asthma, hydropem et alia vitae incommoda, inducere solet.

§. 801.

§. 801.

Dispositio ad polyposas concreciones in sanguine formandas forte tolli potest; polypus vero iam formatus, in primis adhaerens et tenacior, nunquam tollitur; hinc inter morbos grauissimos refertur, per se non tantum molestus, sed alios quoque morbos chronicos efficiens. Is etiam haud raro mortem subitanam, praeclusis maioribus vasis, inducit. Polypus celerius natus et increfcens periculofior esse videtur, quam is, qui sensim colligitur et lente crefcit. Polypus maior diu saepius sine insigni incommodo haeret, motus vero et extra situm deductus subito letalis fit.

§. 802.

In polyposa concrecione auertenda plethoricis, et qui saepius sanguinem commouent, crebrior venae sectio suadenda est, non neglectis tamen reliquis, quae plethoram imminuunt, remediis. Sanguis vero spissus et ad coagulum pronus, potu copioso tenui, cum saponaceis iuncto, optime resoluitur. Laudantur itaque succi plantarum resoluentium, taraxaci, scorzonerae, endiuiae, lactucae, cet. vel cum iusculis vel sero lactis assumendi, liquor terrae foliatae tartari larga et repetita dosi exhibendus, gummi saponacea, cet. his vero interdum lenia roborantia, quae tonum vasorum restituunt et augent, interponenda sunt, extracta scilicet amara, cortex peruianus et martialia medicamenta; resoluentia enim remedia diutius continuata robur vasorum infringunt, sine quo tamen resolutio nec constans, nec vera est.

§. 803.

Omnis vero diaeta caussis procatarteticis opposita sit; hinc motus violenti animi et corporis euitentur; potus fermentatus parcius quidem aquoso et diluente interponatur, sed copiosior et spirituosus, in primis spiritus vini prorsus interdicitur; viscida et glutinosa ex vegetabilibus et animalibus non assumantur. alimmenta; acida copiose non hauriantur; licet enim sanguinem non coagulent, in lympham tamen coagulando agere videntur. Omnes praeter ea humores in apta circulatione feruentur, quo secretiones libere et ex voto succedant.

§. 804.

Polypus iam formatus vel remediis supra commendatis curatur, vel nos eo ducit, ut mercuri lia, et ex antimonialibus praecipue sulphur auratum tentemus; tamen cum valentiora remedia saepius noxia reperiantur, haec caute adhibeamus, magnaue circumspeditione effectus in corpore productos attendamus. Si vero polypus nullo modo resolui poterit, symptomata inde oriunda mitigentur: in venae sectione igitur crebra, sed minus copiosa, aliquid praesidii quaerendum est, quod forte in plethoricis attingitur. Accuratiores diaeta §. 803. et in hoc casu sollicito seruanda est.

✠ ✠ ✠

TRACTATIO III.

MORBI ABDOMINIS.

§. 805.

Plurima sunt viscera in abdomine posita, quae digestioni, chyificationi, urinae secretioni et generationi inserviunt: per varias tamen causas ad grauissimos saepe morbos disponuntur, de quibus quidem iam passim in morborum uniuersalium consideratione egimus, restant tamen et aliae morbosae eorundem affectiones examinandae, quae, licet ad symptomata magis, quam ad morbos referri mereantur, tamen, cum in praxi crebrius occurrant, nostram attentionem omnino exigere videntur. Ordo tractationis ad normam, in anatomica partium consideratione receptam, adiungetur, ita, ut digestionis, chyificationis et secretionis urinae laesiones exponantur, et non nulla de organorum generationis morbis subnectantur.

CAPVT I.

APPETITVS DEPRAVATIO.

§. 806.

Ad cibum et potum sumendum instinctu naturali, ex bona organorum digestionis et liquorum eo deriuatorum constitutione et indole pendente, allicimur, eumque appetitum dicimus; huius vero defectum anorexiam appellamus. Hic morbus gradu differt, et vel simplicem alimentorum consuetotempore assumendorum inappetentiam, vel aliquam auersationem producit, et tandem in nauseam cuius-

uis alimentorum generis transit, de quo tamen paulo vehementiori gradu in capite de vomitu acturi sumus.

§. 807.

Causae huius morbi vel in humoribus affluentibus, vel in solidis partibus haerent; in priore casu saliva, mucus faucium et liquor gastricus vel non affluunt, vel a deprauata et uniuersali humorum indole vitium contrahunt; in posteriore autem casu ventriculus eo robore destituitur, quod ad cibos digerendos requiritur, et vel relaxatione vel siccitate inducitur. Facile itaque ex diaeta praegressa et morbis imminentibus, vel iam praesentibus, series causarum deducitur; hinc enim cognoscimus, cur febricitantes cibum non appetant? cur post abusum vomitoriorum et purgantium, nec non terreorum et spirituosorum medicamentorum; cur a viscida pituita fauces et ventriculum obsidente; cur a nimia salivae excretionem anorexia oriatur?

§. 808.

In curatione itaque ad causas respiciendum est. Immeabilitas humorum diluentibus et acidiusculis corrigitur. Pituita viscida iisdem remediis cum saponaceis iunctis, nec non aptis vomitoriis et purgantibus, resoluitur et euacuatur. Robur ventriculo carminatiuis et tonicis remediis redditur, de quibus indicationibus rite formandis et per apta remedia assequendis in capite de digestionem laesa dicendum erit. Anorexia interdum sola abstinentia curatur, in primis quae a repletionem ventriculi oritur; caue tamen, ne inedia nimis longa robur ventriculi prorsus deiciatur.

CAPVT II.

DEGLUTITIO LAESA.

§. 809.

Deglutitio laesa ex iis, quae in angina §. 302. seqq. proposuimus, abunde diiudicatur, cum ibidem et inflammatoriam et serosam pertractauerimus. Inflammatio vel debilitas musculorum, in boli depresso concurrentium, pituita, tumor, scirrhus, ulcus, caries, in faucibus et partibus vicinis, nimirum in pharynge et oesophago, conspicua et alia plura, ad ductum cognitionis anatomicae partium disquirenda, causas deglutitionis laesae ostendunt, ex quarum varietate iudicium de morbo praesenti et futura eius solutione petendum erit. Ipsa tandem, quae possibilis est, curationis ratio ex causarum indole diiudicetur et perficiatur.

§. 810.

Scirrhusa, potissimum glandularum obstructio in tonsillis, glandulis folliculosis pharyngis et oesophagi, nec non conglobatis his partibus externe adiacentibus, quae interdum post serosam, magis tamen post inflammatoriam anginam, relinquitur, chronicum et triste malum efficit, in quo quidem debellando, si malum recens et humores seroso-lymphatici bonae notae nullaque labe affecti sunt, medicamenta diluentia et resoluentia, non tantum salina, extracta amara, gummi saponacea, sed mercurialia quoque et antimonialia, quae in therapia generali Part. IV. cap. V. (§. 1474. seqq.) et passim in antecedentibus commendauimus, apte applicari possunt, quibus etiam emplastra resoluentia externe iungenda sunt.

funt. Misera fors eorum, qui his non iuuantur; lenta enim tabe consumuntur, nisi forte exstirpatio scirrhi suscipi queat.

CAPVT III. DIGESTIO LAESA.

§. 811.

In digerendis et concoquendis alimentis adsumtis magna obseruatur differentia, prout vel cibi facile digerendi, vel tenaciores et digestioni resistentes, adsumantur, vel ventriculi robur, liquorum affluentium bonitas et aliae digestionis causae, plus minus valide cooperantur; ex diaeteticis igitur regulis cuiuslibet homini aptus, et viribus vitaeque generi accommodatus victus suadendus est: Si vero ea norma non obseruatur, tunc vel tardius, vel difficilius et cum aliqua molestia, vel prorsus non id, quod ingestum fuit, digeritur. Deprauata tandem vel ciborum, vel humorum digerentium, indoles non chylum bonum, quem vera digestio efficit, sed corruptam materiam in ventriculo colligit. (§. 1136.)

§. 812.

Cum propter insignem varietatem victus et copiam ciborum nimiam a multis adsumtam, causae occasionales fere innumerae sint; ad praedispontes, ex quibus proxima diiudicatur, prae reliquis respiciendum erit: his enim generatim indicatis, regressus ad occasionales longe facilius perficietur. Attendimus itaque reliquias alimentorum deprauatas viscidas, acidas, rancidas; corruptam indolem humorum digestionis inferuentium, salivae, liquoris gastrici,

gastrici, bilis; atoniam ventriculi, vel eius nimiam rigiditatem. Hae vero caussae raro solitariae occurrunt, sed ut plurimum quaedam coniunctae deprehenduntur.

§. 813.

In progressu ad caussas occasionales non tantum ad alimentorum diuersam qualitatem et organa digestionis sola, sed et ad reliquum vitae genus et corporis constitutionem attendendum erit: ea enim, quae animum moleste afficiunt, *ut studia nimia, moeror, cct. uti totum corpus, sic et digestionis organa debilitant; defectus motus, vel eius nimium augmentum ante et post digestionem perficiendam, voracitas et neglectus masticationis, proportio ciborum ad potum peccans, vel potus generis, digestioni minus fauentia, v. c. aqua calida, reiectio nimia salivae, in primis per abusum fumi herbae nicotianae inducta, et innumera alia hic in censum veniunt. Quod quidem caussarum digestionem laedentium examen in iis praecipue suscipiendum est, qui non edunt, ut viuant, sed potius in cibi potusque varietate maxima vitae oblectamenta quaerunt, et ideo viuere videntur, ut edant.

§. 814.

Leuia quidem sunt symptomata, quae digestio laesa in principio inducit, eo tamen grauiora futura, si caussis continuatis crescunt. Sic a sanis hominibus corpus multum exercentibus, et animi vires non intendentibus, multa superantur, quae ab aliis vitae sedentariae deditis et meditationibus profundis indulgentibus aegre feruntur. In illis vitia primae concoctionis per reliquas actiones saepe corriguntur;

tur; (§. 1012. seqq.) in his vero, aliis diaetae vitiis accedentibus, magis exasperantur, ita, ut ad cacochymiam, quae tamen pro differentia subiectorum varia est, disponantur. Principiis resistendum, et diaetae regulis obtemperandum est: habitualis enim digestionis laesio difficile corrigitur.

§. 815.

Ab euacuantibus, vomitoriis et purgantibus incipiendum est, praemissis tamen, si necesse visum fuerit, digerentibus. Valida medicamenta robustis conueniunt, in quibus quidem copiosa saburra haeret, sed solidorum robur nondum deficit; in his saepius drasticorum neglectus morbum protrahit; debilitas vero, ab his medicamentis inducta, alimentis bonae notae parcius exhibitis, emendatur: medicamenta enim stomachica spiritiosa verum robur non inducunt, sed siccitatem. Debiliora corpora, vel in quibus ventriculus imbecillus est, mitiora et repetita medicamenta exigunt; rhabarbarina ideo, vel salino tantum, vel fortiori lennae stimulo adiuta, propinanda erunt, omnia vero constitutioni aegri et acrimoniae peccanti accommodanda sunt.

§. 816.

In acrimonia biliosa et rancida, quae sapore amaro, ructibus nidorosis et frequenti cardialgia cognoscitur, salia media non prorsus aliena sunt; si tamen stimulus materiam mouet et vomitum excitat, is quidem aqua calida cum melle vel oxymelle copiose hausta promoueatur; valida stimulantia nocent. Si dicta acrimonia minus tenaciter inhaerescit, tamarindis, cremore tartari et similibus acidis cum sufficiente vehiculo exhibitis, abstergatur et subducatur.

etur. In acrimonia acida, quae in corporibus vitae sedentariae deditis et victu vegetabili utentibus, generatur, diaetae mutatio optimum auxilium praestat; dari tamen possunt salia plantarum Tacheniana, vel oleum tartari per deliquium, cum multo vehiculo, vel aquae medicatae alcaliscentes. Absorbentia terrea et limatura martis, quae acida quoque corrigunt, si paullo diutius adhibentur, ut plurimum ventriculum grauant.

§. 817.

Pituita viscida copiosa resoluentia exigit. Si ventriculus nondum debilitatus est, salia media, tartarus vitriolatus vel tartarifatus et similia F. 58. conueniunt. Cum vero continuato horum usu ventriculus magis debilitetur, extracta potius amara cum gummi ammoniaco et sapone F. 23. 24. additis diluentibus conuenientibus ex decocto radicis chinae et similibus, exhibeantur. Multum hic praestant thermae carolinae, et in horum defectu acidulae egranae, quibus et pituita viscida resoluitur ac euacuatur, et robur ventriculi conseruatur; his demum carminatiua et stomachica F. 12. 22. 30. 100. iungenda sunt.

§. 818.

Grauius malum est debilitas ventriculi, quae a praecedentibus causis orta similia exigit remedia: quod si vero causae quaedam particulares accesserunt, v. c. salium abusus, calidae nimius potus, voracitas, repletio nimia ventriculi, vomitoria in imbecillis exhibita, quibus omnibus solidae ventriculi fibrae nimis debilitantur, tunc curatio non solum difficillima est, sed grauiora quoque accedunt symptoma-

ptomata, v. c. inflatio ventriculi post pastum et vomitus: Si vero cibi non reiiciuntur, retenti et calore agitati per propriam eorundem indolem corrumpuntur, minime autem digeruntur; (§. 374.) ex quibus omnibus in continuatis actionibus defectus nutritionis et variae cacochymiae species oriuntur.

§. 819.

In principio mali salia, acrimoniae cognitae opposita et media solubilia, extractis amaris proportionata dosi iuncta, F. 18. 19. praemittenda, et cum parciore quoque dosi salium rhabarbarina F. 131. 184. miscenda sunt. His interponi possunt lenia carminatiua, flauedo corticum aurantium, cortex chinae et herbae amarae F. 22. nec non tincturae martiales, solutio martis in vino rhenano F. 27. puluis stomachicus BIRCKMANNI et similia F. 142. 143. 168. 169. Externe quoque scuta stomachica ex theriaca, vel ex emplastris, oxycroceo, de tamarindis, cct. cum oleo destillato absinthii, menthae, rutae et similibus F. 185. vel balsama stomachica externe inungenda F. 186. conueniunt.

§. 820.

Attendenda demum est rigiditas et siccitas ventriculi in senibus, vel in iis, qui spiritu vini vel essentis stomachicis et carminatiuis abusi fuerunt; quo in casu certe serum lactis dulce et nutrit et emollit. His quoque conueniunt aqua mellis, largior sacchari usus, iulcula tenuia et alia, quae rigiditatem nimiam tollunt, fibras quodam modo emolliunt, et ventriculum ad cibos bonae notae et parcius assumptos, aliquo modo digerendos disponunt.

§. 821.

Ad dietam tandem quod attinet, illa omnino, victus praecipue ratione exquisita, seruetur, et ad indiuidualem aegri statum accommodetur. Non omnibus conueniunt iurulenta et blanda nutrientia, sed quibusdam duriora accurate masticata, immo ipsa caro fumo indurata, praestat. Et pisces iuria conditi interdum appetitum acuunt. Potus quidem aquosus sit, ex aqua frigidiuscula vel ptisana cum radice chinae cocta. Cum his interdum haustus vini generosi hungarici, rhenani, vel adstringentis, pontac dicti, exhibeatur; vel cereuisiae bene fermentatae et lupulatae, qualis est nostra martisburgensis, concedantur. Haec vero et similia, quae circa dietam obseruanda sunt, pro ratione subiectorum et vitae generis, attente disquirantur et ordinentur.

CAPVT IV.

ARDOR VENTRICVLI ET FAMES MORBOSA.

§. 822.

Dolor in cardia ventriculi oriundus cardialgia dicitur; haec ab acrimonia nervos irritante inducitur, et ad oesophagum ascendente faucibusque molestum sensum non raro efficit, quoniam vero caussa in ventriculo haeret, ardor ventriculi seu soda appellatur. Morbum hunc ut plurimum ab acida acrimonia ventriculo inhaerente deducunt medici; sed et aliae acrimoniae, rancida in primis, similes dolores saporemque ingratum excitant. Si acida acrimonia peccat, vel actu acida vel leuiter acefcentia,

tia, ut sunt lacticia et dulcia assumta, malum intendunt; si rancida peccat, oleosa vegetabilia et pingua animalia aegrius feruntur.

§. 823.

Acidum mutant terrea absorbentia, creta, lae lunae, lapides cancrorum praeparati, vel melius pulverisati, oleum tartari per deliquium; terrea tamen, nimia copia ingesta, ventriculum grauant. In biliosa et rancida acrimonia succus citri et alia acida cum potu diluente exhibita solatium afferunt. In utroque forte casu terrae subtiles et pingues conueniunt, F. 187. 188. Quae tamen cuncta cum acrimoniam tantum immutent et inuoluant, laxantibus conuenientibus mouenda et subducenda sunt: in malo inueterato thermae carolinae multum praestant, diaeta tamen, acrimoniae peccanti opposita, attente praescribenda est.

§. 824.

Acidi et corrupti in ventriculo humores, in primis liquor gastricus acrior factus, interdum quoque vermes, famem insuperabilem fere inducunt. Qui bulimo laborant, et vehementer appetunt et celerrime digerunt et excernunt assumta, indeque cacochymici fiunt; qui fame canina afficiuntur, alimenta auide deglutiunt, eadem tamen vomitu iterum reiciunt, et ideo nutrimento destituti tabidi fiunt. In utroque casu acrimonia immutanda ac euacuanda, et ventriculus aptis remediis roborandus est. Bulimus a longa inedia inductus, qui ideo saepius cum febre est, blanda nutrientia, lente ingesta, cum motu vel frictione corporis exigit.

§. 825.

Qui minus consueta appetunt, pica laborare dicuntur, et hoc symptoma potissimum in grauidis et passione hysterica laborantibus obseruatur. Oritur vero vel ab acrimonia in corpore nata et ad ventriculum delata, vel a neruis male affectis, nec non ab imaginatione deprauata. Grauidis aliquid concedendum esse obseruationes testantur. Curatio ex causis cognitis instituenda est.

CAPVT V.

NAVSEA ET VOMITVS.

§. 826.

Omne id, quod membranaceam et nerueam ventriculi substantiam irritat, motus quasi conuulsuos in eo excitat, inde ad oelophagum deducendos; qui si leuiores sunt, nauseam et conatus vomendi; si grauiores existunt, vomitum ipsum producant. Hic quidem primario in ventriculo ipso per constrictionem eius antiperistalticam absoluitur, sed diaphragmatis, immo pectoris et abdominalium musculorum actio in violentiori vomitu perficiendo simul cooperantur. (§. 381.)

§. 827.

Vomitus est vel idiopathicus, vel sympathicus: illius causae vel in contentis ventriculi, vel in ipsis membranis constituentibus haerent; hic ab irritabilitate neruorum et a consensu partium longe distantium oritur, ut in cerebri et renum laesionibus cognoscimus. Spontaneus etiam, criticus et symptomaticus distinguuntur; prior a plenitudine potissimum

num inducitur, alter materiam morbosam coctam et quodam modo mutatam, ad ventriculum deriuatam, cum leuamine euacuat, tertius acre laedens sine leuamine reiecit. Vomitus quoque pro differentia materiae eiectae pituitosus, biliosus, cruentus dicitur, de quo ultimo iam in capite de haemorrhagiis egimus §. 394. Interdum quoque varia ex canali intestinorum regredientia, v. c. scybala et vermes, per vomitum reiiciuntur.

§. 828.

Adeo sensilis est ventriculus, ut imaginaria rei nauseabundae auersatio, et aliae leniores caussae, v. c. euacuatio sanguinis per venae sectionem, praecipue in imbecillis, ipsum male afficiant; in his, praesertim si vertiginosi sint, obiecta externa vel vehementer mota, vel in gyrum acta §. 612. et aliae affectiones ingratae, nauseam et vomitum inducunt. Vomitus autem multo magis a ventriculi inflammatione, vulnere, ulcere et scirrho excitatus; porro si materia cruda, acris, pituitosa, biliosa et rancida a medicamentis, alimentis, vel alia quaeuis acrimonia ibidem haeret: vomitus tandem a consensu post omnem grauiorem irritationem et spasmus in capitis laesionibus, in abdominalium viscerum morbis, v. c. in calculo et passione hysterica producitur.

§. 829.

Vomitum quidem non semper perniciosus est, sed, si malignam materiam expellit, vires naturae cooperantes indicat, quod in spontaneo et potissimum in critico valet. Incongrua tamen et noxia etiam haec est excretio, si crebrius excitatur et habitualis fit; pessima enim symptomata inducit, v. c.

digestio.

digestionem laesam, defectum nutritionis, convulsiones, cet. symptomaticus ut plurimum grauitatem morbi, unde oritur, indicat. In infantibus saepe vomitus a viscida saburra, in primis dentitionis tempore, vel a tussi vehementi, excitatur, qui, licet interdum salutaris videatur, in progressu tamen viscera imbecilla reddit.

§. 830.

Vomitus a materia morbosa in ventriculo haerente oriundus, vomitu curandus est: aqua tepida, oxymel simplex et squilliticum, hunc promouent et abstinentia et leniora carminatiua robur reddunt. Hoc in casu fortiora stimulantia noxia sunt, nisi materia viscida non satis mobilis talia exigit. Necessè tamen erit, ut medicus in curatione ad causas et materiae haerentis indolem simul respiciat. Alia hic attendenda in tractatione de vomitu cruento et digestionem laesa passim monuimus.

§. 831.

Symptomaticus vomitus id exigit, ut labes visceris, a qua originem duxit, corrigatur; hinc in vulnere capitis grauiori, in calculo renum et similibus morbis, ea remedia primum eligantur, quae hisce incommodis medentur; quod si vero causae vel non in instanti, vel prorsus non remoueri queant, medicamenta sopientia, morbo et symptomatibus accommodata, ut cura palliatia efficiatur, tententur. Interdum quidem antispasmodica, in primis castoreata, sufficiunt, saepius tamen opiata his iungenda sunt, in quorum tamen usu eo respiciendum est, ut vigor morbo principi abigendo conueniens minime supprimatur.

§. 832.

Similis ferme affectus est singultus, in quo conuulsui motus a ventriculo et oesophago diaphragmati communicantur, illudque conuulsiuis motibus obnoxium reddunt. §. 445. Caussae omnino inuestigandae sunt, quae, si in repletionem ventriculi inueniuntur, vomitu haud raro abiguntur; siccitas cardiae et oesophagi aquam, et quidem frigidiusculam, exigit; si vero malignis morbis, in primis inflammatoriis accedit, mali praefagii est, et haud raro inter signa letalia referri meretur.

CAPVT VI.

INFARCTVS HEPATIS ET LIENIS.

§. 833.

A lentore humorum viscido, vel sanguine spisso atrabilario, in variis visceribus et glandulis, praecipue in hepate et liene, infarctus, obstructions et scirrhi, oriuntur; systema enim venae portae et lentorem sanguinis regressum admittit, et ipsa haec viscera ob fabricam suam internam magis ad eundem procliuia sunt, quam alia. De solo autem infarctu, tanquam primo obstructionis gradu, tantum nobis agendum erit, si curationem veram intendimus; auctior enim obstructio, et summus eius gradus siue scirrhus, curatione palliatia tantum mitiores redduntur, eorumque incommoda quodam modo leniuntur.

§. 834.

Ad tria vero potissimum in his morbis diiudicandis respiciendum est: vel enim viscidum et glutinosum

sum in minimis vasis lente congeritur et stagnat; vel impetus vehementiores sanguinis siue inflammatorii et lympham cogunt et ad vasa minima propellunt; vel tandem euacuationes nimiae sanguineae et serosae inanitionem et collapsum vasorum et visceris duritiem inducunt. Licet enim, si ad partem obstruendam respexeris, in omnibus difficilior et lentior humorum motus obseruetur; causarum tamen differentia alia curationis auxilia exigit.

§. 835.

Causae remotae obstructionis horum viscerum omnino variae sunt. A victu glutinoso et lentescente, potu parciori, vel non rite fermentato, vita sedentaria, meditatione profunda et tristi animi affectu, lentior sanguinis in systemate venae portae regressus, et inde obstructio in hepate et liene prae reliquis oritur, de quo causarum progressu in malo hypochondriaco fusius egimus. Augetur malum a spasms, inde in infimo ventre excitatis. Simili quoque modo sanguis spissus atrabilarius, vel alio miasmate infectus, febrili impetu motus, aut ob defectum virium vitae, aut ob febrem praepostere suppressam, aut ab abusu remediorum volatilium, congeritur et haeret; bilis etiam in hepate mota subito in regressu supprimi potest. Tandem quoque per haemorrhoides nimias, fluxum hepaticum et vomitum cruentum, magna moles sanguinis cum insigni virium defectu euacuatur, ut circulatio humorum per minima in primis vasa continuari nequeat.

§. 836.

Signa, ex quibus talis infarctus cognoscitur, ex causis quidem primario petuntur, sed praeter ea tu-

mor hypochondriorum et dolor obtusus fixus, a dolore colico, spastico et vago discernendus, respiratio difficilis, et tensio ad pectus per consensum nervorum et diaphragmatis deducta, cum tussi hypochondriaca, simul attendi merentur. Haec diu durant et pedetentim augentur; inter ea facies liuida, totiusque corporis habitus cachecticus, et symptomata alia ex praecedentibus oriunda, accedunt. Si hepar obstructum est, a dextro latere tantum decumbere possunt aegroti, tumorem hypochondriorum in hoc latere conspicuum et varia ictericorum symptomata experiuntur; si vero lien afficitur, sinistro lateri facilius incumbunt; vix non semper vero, dum hunc situm corporis mutant, in opposito latere ponderis alicuius sensum percipiunt.

§. 837.

Si in principio morbi apta medicamenta cum accurata diaeta coniunguntur, infarctus discutitur, vel leuior obstructio resoluitur, quam morbi solutionem interdum haemorrhoidum et mensium fluxus multum iuuat; et febris intermittens, in primis quartana, licet morbi sint, saepius obstructionem viscerum soluunt; immo in infarctu lienis vomitus cruentus saepe salutaris inuentus fuit. Si infarctus a causa frigida et pituita lentefcente oritur, oedema et hydrops morbum hunc saepius excipiunt; si vero a causa atrabilaria prouenit, malum hypochondriacum et morbi melancholici et maniaci inde oriundi, cum corruptione viscerum, hydatidibus, scirrhis, carcinomatibus accedunt, et febris lenta cachectica sequitur. Idem accedit a marcere hepatis et lienis post effusum sanguinem inducto. Si diarrhoea oborta foetidissima et cum ichore remixta scybala reii-

cit,

cit, et ipse fluxus hepaticus cum languore accedit, funestum signum est.

§. 838.

Si morbi huius aliqua suspicio est, primae viae abstergendae sunt. Vomitoria et purgantia drastica, si etiam ob copiam saburrae, in primis viis haerentis, necessaria videntur, ob acrimoniam et immobilitatem humorum, nec non ob spasmus, quem inducunt, omnino nocent; lente igitur et repetitis vicibus purgantia leniora, acrimoniae cognitae opposita, exhibenda, et digestiua et resoluentia interponenda sunt, quo materia lente moueatur et expellatur. An vomitorium lene interdum materiam obstructam moueat? quaeritur; in infarctu pituitosominus nocet, quam in inflammatorio*; in utroque tamen casu indiuidualis indicatio attendenda est. Si plethora in principio urget, venae sectio in pede non intermittenda est, haec vero in lenta et viscida obstructione maxime nocua esse solet, quoniam motus necessarios resolutorios supprimit.

* Hic quidem sermo non est de inflammationibus magnis uniuersalibus, sed de leuioribus, in minoribus viscerum partibus circa loca obstructa oriundis.

§. 839.

Inter resoluentia in viscida et lentescente causa gummi saponacea saepius commendata cum extractis amaris conueniunt, additis tunc demum, quando materia mobilior videtur, nodulis laxantibus et similibus medicamentis. In causa calida, et si quaedam febricula urget, liquor terrae foliatae tartari, serum lactis cum resoluentibus aliis medicamentis par-

cius interpositis, aptius propinatur. In utroque, magis tamen in priore casu, mercurius dulcis et sulphur antimonii auratum maximi usus esse videntur; sed haec caute et continuato usu adhibenda sunt, ita, ut unum alterumque granum utriusque medicamenti ante laudatis adiciatur et tentetur.

§. 840.

Haec vero cuncta non nisi cum sufficiente fluidi copia ex ptisanis, vario modo praeparatis, danda sunt; quae interdum esse debent mitiores demulcentes, interdum vero addita radice pimpinellae albae vel carlinae acriores reddantur; succi plantarum lactescentium amararum et resolventium (§. 1480.) cum sero lactis vel tenui iusculo optime conueniunt, in primis si illis cochlearia et reliquae plantae nasturtinae (§. 1481.) adduntur; haec tamen ieiuno et purgato ventriculo lente, sed copiose assumenda sunt.

§. 841.

His per aliquod temporis interuallum exhibitis, si effectus resolutorii apparent, excretiones a natura factae adiuuandae, tumque folia et summitates millesfolii, martialia medicamenta et cortex peruianus pro scopo roborandi iungenda sunt. Nec intermittere debent emplastra externa, quae alutae superinducuntur, et regioni hepatis et lienis applicantur: licet enim viae, per quas haec medicamenta operantur, accurate definiri nequeant, dandum tamen aliquid est experientiae. Formantur vero illa ex emplastro saponato BARBETTE, de cicuta et cumino, et adduntur varia gummata resoluentia F. 189; alii linimenta F. 190. cum leni frictione applicanda suadent.

§. 842.

Diaetae quoque regulae accuratius obseruandae sunt: in victu omnia cruda, digestioni resistentia et acriora, in potu acida et flatulenta euitentur. Potus praeter ea sit aquosus vel tenuis fermentatus, diluendis humoribus potissimum aptus, interdum haustus vini generosi concedatur. Motus corporis non intermittatur, et equitatio moderata tamen suadeatur. Abstinere aeger ab omnibus iis, quae sanguinem nimium commouent et neruorum vires intendunt, grati tamen animi affectus, quibus circulus humorum liberior redditur, interdum excitentur.

§. 843.

Si scirrhus iam formatus fuit, et durities tactu persentiscitur, tunc ea remedia, quae haecenus commendauimus, cautissime quidem adhiberi debent, prorsus tamen negligenda non sunt; licet enim in hoc morbi gradu exigua curationis spes relinquatur, symptomata tamen non nulla et spasmi praecipue sopiuntur. Inunctiones mercuriales, immo usus internus mercurii cum saluationis effectu maximam cautelam exigunt; dubius enim saepe est euentus, vel enim, si humores corrupti et stagnantes agitantur, letalis putredo et carcinomatica ulcera efficiuntur, vel ruptura vasorum lymphaticorum aegros in ascitem praecipitat.

CAPVT VII.

I C T E R V S.

§. 844.

Bilis effusio in sanguinem et alios humores corporis icterus dicitur, hinc externus corporis habitus, et potissimum ea loca, quae tenuissima epidermide inuestiuntur, v. c. album oculorum, flauo colore tinguntur. Is tamen mitior gradus est, quod si enim grauius malum reddatur, color in subuirdem et nigrum tandem mutatur. Sapor amaricans saliuam inquinatam esse ostendit, urina flaua, interdum nigricans, lintea croceo colore tingit, faeces vero aluinae minus tinctae, tenaces et quasi argillaceae apparent, summa inde alui segnitie, saepius obstructio oritur.

§. 845.

Haec sunt primaria ictericorum phaenomena, sed alia adhuc in canali primarum viarum se exferunt: appetitus prostratus, saepius nausea, ructus et vomitus, sitis ingens, in primis si cum febre est, cardialgia, hypochondriorum dolor et tumor, flatus et spasma colici; adest praeter ea torpor totius corporis, et non raro difficultas spirandi, in habitu cutaneo praeter colorem pruritus insignis obseruatur, et sudor interdum lintea flauo colore tingit.

§. 846.

Causa proxima est effusio particularum biliosarum in sanguinem, per quem ad varios corporis humores inde secretos deducitur. Hoc vero accedit, si vel particulae biliosae, in sanguine genitae, copia
peccant,

peccant, ita, ut a poris biliariis non omnes suscipi queant; vel si bilis ipsa per vias bilianas in vesicam felleam et intestinum duodenum deduci nequit, quo facto ductus biliarii turgentur nihil ex sanguine venae portae recipiunt. Praedilponens causa in priori casu est temperies biliosa; in altero varia vitia abdominalis, in primis circa hepar observata.

§. 847.

Regrediendo igitur ad causas occasionales, vehementem animi affectum, in primis iram, attendimus; nocet ea potissimum ieiuno ventriculo, vel post largiorem cibum adsumtum vini que potum. Porro inflammationem, obstructionem et scirrhum hepatis, et similia in ductibus biliariis et vesicula fellea observata, vel spasmus in his a varia acrimonia, v. c. vomitorio vel purgante drastico, oriundum, nec non bilem viscidam et calculos hic natos icterum producere cognoscimus. Tandem contusio vehemens externa, hypochondrio dextro illata, compressio viscerum abdominalium v. c. in graviditate, vel duodenum flatibus et viscida pituita obsessum indeque distentum, quae causa saepius in infantibus occurrit, in quibus etiam recens natis meconium retentum attendi meretur, hic in censum veniunt. Ex venenis variis, v. c. a morfu viperarum, icterus saepius quoque oritur.

§. 848.

Ex signis nunc adductis icterus facile cognoscitur; prognosis vero diuersa est. Icteri grauitas ex causae grauitate et duratione cognoscitur; niger flauo peior est, corruptos enim humores indicat; ex hepatitis et scirrhu hepatis pessimus icterus; ex
spasmo,

spasmo, in viis biliariis per vermes intestinorum et alias causas excitato, icterus oritur, qui saepius facile cedit, vel facile iterum, exhibita noua causa, reuertitur. Si cum ictero tumor insignis hypochondrii dextri est, et hydrops accedit, nulla sanitatis spes affulget; sic etiam icterus hydropi superueniens diiudicari meretur. Si febris accedit, et vires sufficiunt validaque viscera deprehenduntur, illa icterum soluit, in primis si simul coctionis signa in urina appareant; si vero cum febre, praesertim quartana, symptomata grauiora occurrunt, et urina cruda vel furfuracea est, malum signum iudicatur.

§. 849.

Cum in icteri curatione potissimum ad causas respiciendum sit, ea, quae de hepatitis §. 337. seqq. monuimus, attendenda sunt, in primis tamen in omni curatione eo enitendum, ut primae viae, praecipue duodenum, liberae seruentur. Vomitoria, quae materiam nimis impetuose mouent, omnino vitanda sunt, in viscida tamen pituita et bile simili modo lentescente interdum negligi haud possunt, praesertim si integritatem viscerum obseruemus; hoc in casu scrupulus unus pulueris ipecacuanhae sufficit, si oxymel simplex vel squilliticum cum multa aqua superbibantur.

§. 850.

In debilioribus, in quibus praecipue suspicio obstructionis viscerum vel bilis corruptae adest, vel ubi febris urget, lenia laxantia acido-dulcia cum stimulo exiguo salis F. 191. ingerantur, quae continuato usu, donec aluus soluatur, leuamen afferunt. Si spasmi obseruantur, salia media, v. c. sal thermarum

rum carolinarum, tartarus tartarifatus et similia ad unciam semis et ultra dari possunt; si venenata vel alia aerimonia haeret, oleum amygdalarum dulcium et emulsiones papauerinae F. 60. 105. conueniunt: si viscidum resoluendum est, gummi saponacea, extracta amara et sapo venetus, vel largior liquoris terrae foliatae tartari usus, suadeantur, quibus tamen decoctum ex radice graminis, cichorei, pareirae prauae, bardanae, foeniculi, cum syrupo quinque radicum aperientium vel oxymelle squillitico, superbibendum est. F. 102. 104. 109.

§. 851.

Medicamenta porrorhabarbarina, quae et aluum blande subducunt et bilem corrigunt, in nostro morbo negligenda non sunt; haec vel in puluere cum salibus, v. c. cremore tartari, nitro et similibus, vel in solutione cum liquore terrae foliatae tartari, vel alia ratione exhibita profunt F. 50. 51. 72. 131. quod si vero haec non penetrent, clysmata F. 63. adhibeantur. Si ob absentiam bilis stimulus non sufficiat, salis cathartici anglici vel salis mirabilis GLAUBERI uncia una vel altera non raro requiritur, quo faeces tenaces et argillaceae moueantur.

§. 852.

Si calculus viarum biliarium urget, qui ex spasimis et acutis doloribus in hypochondrio dextro, et in concaua potissimum hepatis parte, excitatis, ex vomitu frequenti et excrementis argillaceis cognoscitur, tunc et interne et externe blanda emollientia et relaxantia exhibenda sunt: serum igitur lactis, emulsiones et decocta emollientia ex lacte conueniunt, primae tamen viae liberae sint, ne in ulteriori

rioni progressu his medicamentis obex opponatur. Externe applicetur cataplasma emolliens F. 87. 89. vel species emollientes F. 126. ex lacte coquantur, et in vesicam bubulam receptae applicentur.

§. 853.

Si flatulenta vel spasmodica colica icteri causa est, apta laxantia et clysmata praemittantur, quibus tandem carminatiua vel etiam roborantia iungantur; haec in omni ictero, in primis per emollientium et oleosorum usum curato, conueniunt. Tincturae martis, nec non cortex peruianus vel per se, vel cum aliis amaris et carminatiuis exhibitus F. 27. 30. optimo cum euentu dari possunt. Specifica enim sic dicta, ut radix curcumae et similia, vix sola sufficiunt. In spasmis violentioribus nec opiata prorsus aliena sunt, caue tamen, ne spasmos, ab acri materia inhaerente excitatos, opiatis cohibeas.

§. 854.

In victu etiam eo respiciendum est, ut durus, digestioni resistens et glutinosus prorsus euitetur, iuscula tenuia cum herbis et radicibus chaerophylli, petroselini, apii dulcis et similibus crebrius exhibeantur. Potus sit vel aquosus, vel tenuis fermentatus, non flatulentus, quibus pro scopo roborandi vinum, pontac dictum, vel simile tandem addendum est. Motus corporis, in primis ille, qui abdomen commouet, vel huius frictio, intermittenda non sunt.

65V72D * 65V72D

CAPVT VIII.

FLVXVS HEPATICVS.

§. 855.

Materia acris et saepius sanguinolenta, ex hepatis vasis per canalem intestinorum descendens, et cum tenefino euacuata, fluxus hepatici nomine venit; in latiore vero sensu omnis materia morbosa, ex pancreate et aliis visceribus abdominalibus laesis ad intestinorum continuatorum tubum ducta, eodem nomine insignitur. Magna huius morbi varietas est, et ratione febris, quae morbo accedit, et ratione materiae excretae; haec enim vel sanguineos, ferosos, biliosos et remora corruptos humores tantum, vel his excretis, sanguinem interdum sincerum, vel ex scirrhis visceribus, plus minus in carcinoma inclinantibus, mucum et saniem euacuatam sistit.

§. 856.

Aluus liquida cum tenefino et crebro desidendi conatu primum accedit, faecibus ipsis vel sanguis grumosus, quasi corruptus, nigricans, vel materia acris, loturae carniū similis, vel bilis corrupta admiscetur, et cum omnibus his foetor insignis obseruatur. Accedit inter ea macies corporis et virium defectus, pallida vel liuida facies, appetitus prostratus, et haud raro fastidium carniū. Interdum deiectiones per aliquod temporis interuallum cessant, sed post leuiores etiam diaetae errores, anxietas praecordiorum, tensiones hypochondriorum et tormina iterum reuertuntur.

§. 857.

Causam proximam acres et corrupti humores, ad canalem intestinorum deducti, constituunt; hi interdum quidem ex scirrho vel alia labe intestinorum ipsorum pendent, saepius vero ex infarctu vel plenario scirrho hepatis vel alius visceris huc derivantur. In causis itaque praedisponentibus ea perpendenda sunt, quae stasi humorum et viscerum obstructioni ansam dare solent. Occasionem morbo latenti excitando praebent omnia, quae abdominis viscera commouent, diarrhoea, medicamenta fortiora euacuantia, concussio violenta abdominis et similia. In calidioribus regionibus, ubi hic morbus frequentior est, calor insignis et perspiratio suppressa humores acres redditos in viscera abdominalia conuertit, et ut dysenteriam, sic saepius et hunc morbum chronicum efficiunt.

§. 858.

Differt morbus a dysenteria, in qua tormina insignia et sanguis sincerus obseruatur, quae in nostro morbo vix coniuncta occurrunt; ab haemorrhoidibus, in quibus sanguis post deiectiones aluinas et tit plurimum cum leuamine effluit. Notandum interrim est, morbum nostrum cum his saepius conuenire, et non nisi in progressu, cognita nimirum visceris labe, distingui posse.

§. 859.

Prognosis vix unquam bona est: valida quidem corpora insignes has materiae stagnantis et corruptae eiectiones interdum cum leuamine praestant, sed semper metus est, ne laesio visceris suo tempore molesta remaneat. Quod si vero infarctus et ob-
structione

structio viscerum suis signis cognita adfit, vel, ut in hypochondriacis consummatis fieri solet, iam scirrhus subest, ex quo carcinomatica ulcera fiunt, res conclamata est, et aegri vel hydropici fiunt, vel tabidi marcescunt et moriuntur.

§. 860.

Fluxus hepaticus, qui leuior est et superari potest, copiosis medicamentis non commouendus est, sed, postquam primae viae lenioribus medicamentis, praecipue rhabarbarinis, purgatae fuerunt, vires vitae exquisita diaeta sustinendae sunt. Victus sit tenuis, non iurulentus, iuscula tenuia cum cerealibus et oleribus mollibus cocta prae reliquis conueniunt. Potus sit ptisana ex radice graminis, scorzoneræ et similibus parata, tenuis vero fermentatus, non acefcens, interponatur. Exercitatio corporis, quantum virium debilitas permittit, non intermittenda est, quo excretio materiae peccantis auxiliis his adiuuetur.

§. 861.

Purgantia validiora omnino nocent; conueniunt rhabarbarina, vel cum terreis iuncta, vel solutiones aquosae cum liquore terrae foliatae tartari; nec gummi saponacea et similia resoluentia intermittantur, quae tamen, ut euacuantia, caute adhibenda sunt, victu potius nunc eommendato alius libera seruanda, ea etiam, si necessarium videtur, clysmate leniori prouocanda erit. Roborantia et mitiora in morbi quidem principio nocent, ea tamen post materiam morbosam euacuatam et morbum quodam modo mitiorem redditum omnino conueniunt. Cortex peruuianus forte optimum est medicamentum. In eodem

eodem morbo, quem egomet ipse olim expertus sum, pulvere fungi melitenfis BOCCONE siue cynomorii, quo nostrae officinae carent, cum tenui iusculo, non sine fructu usus sum. Infusum millefolii et florum pimpinellae sanguisorbae et martialia quoque medicamenta non prorsus negligenda sunt. Si febris accedens urget, illa ut lenta considerari meretur.

CAPVT IX.

C H O L E R A.

§. 862.

Excretio vehemens et simultanea contentorum ventriculi et intestinorum per os et anum cholera dicitur. (§. 1142.) Varium huius morbi gradum esse, ex differentia materiae motae cognoscimus; interdum enim alimenta et potulenta copiosius ingurgitata et summe mobilia, interdum haec ipsa corrupta, vel bilis acris, vel materia putrida in corpore nata, valido impetu ad os et intestina propelluntur. In nostris terris vel ipse morbus, vel certe vehementior eius gradus, rarius occurrit, in regionibus calidioribus frequentior omnino est.

§. 863.

Ita vero se exferit morbus noster, ut post praegressam summam anxietatem et constrictionem praecordiorum, immo ipsius abdominis, vomitus et deiectiones aluinae cum torminibus et ventris inflatione accedant, et continuo augeantur. Si etiam malum porro increfcit, post cruda reiecta bilis et saepius nigra corrupta materia effertur. Sub his motibus, qui subito et intra paucas horas saepius ingravescant,

gravescent, aeger maxime debilitatur, syncope corripitur et sudore frigido perfunditur. In fortioribus et morbo resistentibus aegris saepius febris accedit, quae haud raro in ardentem biliosam mutatur. Singultus quoque et convulsio, si accedunt, pessima symptomata sunt.

§. 864.

Distinguunt choleram in siccam, quae ructus et flatus emittit, et humidam, quae varios illos morbosos humores §. 862. eiicit. Ea cholerae species, quae alimenta et potulenta, caque saepius corrupta, expellit, spuria dicitur, vera autem tunc appellatur, si corrupta bilis et putrida materia, ex toto corpore ad intestina deducta, vel ibidem nata, vehementi impetu propellitur.

§. 865.

Causa proxima est materia acris, intestina stimulans et in duodeno potissimum haerens; in hac enim intestinorum parte, et ob nexum et situm eius prorsus singularem, materia non rite digesta et acris obicem inuenit, morbum inchoat, tumultus inde sursum deorsumque continuat, constrictiones et quasi convulsivos motus ventriculi, intestinorum et abdominalium musculorum, concitat. Inter causas itaque praedisponentes acris materia, in primis viis collecta, vel aliunde ex cacochymica totius corporis dispositione, peruerso motu excitato, ad has partes delata, praecipue attendi meretur.

§. 866.

In occasionalibus vero causis ad victum crudum, rancidum, in corruptionem proclivem, et potum

fermentatum, faeculentum, nec non ad alia acria irritantia alimenta et medicamenta, respiciendum est, quae vomitus et diarrhoeae causae esse possent. In censum hic quoque veniunt refrigerium, incalescenti corpori in calidis potissimum regionibus admissum, motus impetuosior bilis cysticae, v. c. in ira vehementer post crapulam, medicamenta purgantia drastica, intempestive exhibita, et tandem venena.

§. 867.

Pessimus et saepius acutissimus morbus est, qui interdum intra viginti quatuor horas, vel certe intra paucos dies morte finitur, raro ad septimum durat; si alimenta tantum corrupta et mota in valido et iunior corpore eiiciuntur, morbus saepe sanationem admittit, et sudor criticus et urina cum ardore redita bonum signum exhibent; si vero acris, biliosa, cacochymica et corrupta materia mota cum impetu eiicitur, et partes membranaceas sensiles inflammat gangraenaque afficit, nulla spes salutis superest. In priore quoque casu illi, qui debilitata viscera habent, vel in quibus ea per morbum debilitantur, ad lienteriam, febres lentas et alios morbos disponuntur; metuenda quoque saepius est recidiva.

§. 868.

Difficilioris curationis ideo morbus noster iudicandus est, cum ab una parte materia acris euacuanda sit, ex altera tamen euacuationes ob defectum virium adeo noceant. In valido corpore, et si causa in nimia cibi potusque quantitate posita sit, pulvis ipecacuanhae ad scrupulum unum ab initio adhiberi potest, iniicienda tamen simul sunt clysmata, vel ex decoctis emollientibus cum oleo presso, vel cum terebin-

terebinthina addito vitello ouorum parata F. 63. Dari etiam potest oxymel squilliticum cum copioso vehiculo. Haec tamen in morbo ab ira commoto vix conueniunt, sed potius oleosa et farinacea vel oxymel simplex eligenda sunt, quibus nimirum vomitus facilius redditur; hoc in casu quoque iniicienda sunt clysmata ex iusculo tenui addito nitro. Si vomitus post ea cessat, morbus rhabarbarinis curandus est, ut in diarrhoea dicturi sumus; validiora enim purgantia omnino nocent.

§. 869.

Si vero morbus his ipsis in primo impetu non supprimitur, diluentia continuanda sunt. Iuscula tenuia, decoctum auenae excorticatae, ptisana ex radice scorzonerae et similibus cum acetosae herba, aceto vel succo citri acidulata, et serum lactis diluunt, temperant et inflammationi resistunt. His diu insistendum est, donec materiam euacuatam sentiamus. Si vero motus non cessant, sed spasmi potissimum urgent, ad opiata confugiendum est. Diascordium FRACASTORII F. 46. 107. vel theriaca coelestis F. 192. et, si etiam motus febriles accedant, optime adhibentur; si vero febris non urget, laudanum liquidum SYDENHAMII F. 122. conuenit. Si materia nondum euacuata esse videtur, rhabarbarum cum massa pilularum de cynoglossa F. 193. coniungatur. Nec intermittenda sunt scuta et balsama stomachica F. 185. 186. tandemque si morbus fere superatus est, carminatiua et roborantia saepius laudata suadentur.

§. 870.

Si sicca cholera incipit, quam spasmi et materiae mouendae vis ac resistentia indicant, tunc omnino

balnea aquae dulcis, quibus viae relaxantur, conueniunt, post ea laxantia mitiora exhibeantur; quibus carminatiua, in primis castoreata et scuta et balsama stomachica, tandemque opiata antea commendata, addi possunt. Diaeta post morbum hunc superatum sit exquisitissima, quo vires apto victu reficiantur; minime vero iusculis et mollioribus cibis tantum nutriatur aeger, ne ventriculus et intestina relaxentur, sed solidiores cibi, qui praeuia masticatione ad digestionem disponuntur, non nunquam interponantur, quo vires ventriculi iterum exerceantur.

CAPVT X.

LIENTERIA ET COELIACA PASSIO.

§. 371.

Si alimenta indigesta et vix mutata per canalem alimentorum transeunt, morbus linteria siue laeuitas intestinorum dicitur. (§. 1139.) Hoc malum organa digestionis, quoad solidorum robur relaxata, quoad fluidorum digerentium indolem deprauata, praesupponit. Si illa vero bona sunt, chylus tamen inde elaboratus una cum faecibus excernitur, tunc affectio coeliaca appellatur (§. 1140.) et laesas chyli vias indicat.

§. 372.

Rariores hi morbi sunt in adultis; in infantibus enim et senibus ut plurimum occurrunt; in utroque etiam casu borborygmi et inflationes abdominis, saepe dolor ventriculi praecipue ab assumtis auctus, obseruantur, et morbus porro ex inspectione faecum cognoscitur. Faeces enim aluinae, non consistentes,

tes, nec figuratae, bile non fatis tinctae et crebrius reiectae, laeuitatem ac debilitatem intestinorum indicant; si etiam his causis non subito occurritur, morbus lientericus saepe pertinacior redditur. In infantibus etiam tenellis deiectiones aluinae cum lacte remixtae, (*die Milch-Stühle*), quae a victus ratione pendent, non raro ut morbosae attendendae sunt; si enim illi simul atrophia laborant, defectum nutritionis et affectionem coeliacam simul concurrere coniciamus.

§. 873.

Causae hunc morbum efficientes variae et saepius contrariae sunt: In lienteria relaxatio fibrarum motricium canalium alimentorum et inertia humorum digerentium obseruatur, quae a calido et aquoso potu, nec non pinguibus alimentis, saepius inducuntur; in aliis tamen callositas quasi et rigiditas organorum digestionis obseruatur, v. c. in iis, qui aquam glaciale murgitant, vel spiritu vini abutuntur. Scirrhus quoque glandularum ventriculi simile malum producit. Et duodenum nimis relaxatum et distentum celere interdum alimentorum non digesterum progressum efficit, in primis si validus diaphragmatis et musculorum abdominalium motus accedit. In coeliaca vero affectione vel ostiola vasorum lacteorum obstructa, vel pituita obsessa, vel glandulae mesenterii obstructae, deprehenduntur; hinc in infantibus rhachiticis ea saepius obseruatur.

§. 874.

Morbi nunc descripti lenti quidem sunt, sed tamen periculosi, cum laudabile ex cibis nutrimentum subducant. Si pituita viscida primas vias obsidet,

illa resoluta et euacuata, res melius cedit; si vero post apoplexiam, colicam spasmodicam vel dysenteriam remanent, pessimae et incurabiles affectiones inducuntur, quae interdum in hydropem, saepius in tabem, mutantur, non raro quoque in diarrhoeam degenerant. In infantibus ut plurimum circa tempus dentitionis accedunt; et conuulsionum prodromi sunt; crebriores deiectiones et febricula pessima signa exsunt.

§. 875.

In curatione praestanda, si pituita adest, copiosa digestiua et euacuantiua requiruntur, sed his caute utendum est, ita, ut rhabarbarina fere sola concedenda sint; thermarum tamen et acidularum usus interdum salutaris inuentus fuit. Si vero pituita non adest, vel iam euacuata fuit, solis roborantibus insistendum est, quo in casu trageae stomachicae F. 194. et condita aromatica non ultimi usus sunt, in primis si externe medicamenta alibi laudata, nec non roborantia martialia et cortex peruuanus F. 101. addantur. Resolutio obstructionis, in glandulis mesaraicis natae, gummi saponaceis, immo mercurialibus medicamentis tentetur. In omni casu diaeta sit curiosior, panis bis coctus cum feminibus carminatiuis foeniculi, anisi, cet. et caro affata bene masticata, fructusque horaei acido-dulces et austeriusculi exsiccati et cocti, aptum nutrimentum praebent. Iusculorum parciore sit usus, nisi forte in rigiditate ventriculi et intestinorum haec et serum lactis dulce commendare velis.

CAPVT XI.

D I A R R H O E A.

§. 876.

Varios morbos, qui cum ventris fluxu sunt, hactenus considerauimus, in quibus tamen ad materiae reiectae indolem magis, quam ad eius copiam respeximus; in diarrhoea vero et dysenteria, de quibus nunc dicendum est, ad materiam excretam quidem, sed magis ad copiam huius et crebros desidenti conatus attendimus. Deiectiones aluinae frequentes, copiosae et liquidae, diarrhoeae nomine veniunt: in hac non tantum faeces aluinae, sed et copiosiores humores, in statu sano ad primas vias deriuati, vel tandem humores morborum per metastasin huc ducti, eliminantur.

§. 877.

Quo autem morbus noster adeo varius in strictiori suo significato definiatur, illud ventris profluuium quod sine insignibus torminibus et tenesmo occurrit, nec materiam nimis acrem et putridam euacuat, ut plurimum diarrhoeae nomine venire solet. Hinc ratione materiae excretae in serosam et biliosam potissimum distinguunt eam medici, et porro spontaneam dicunt, quae saburram in primis viis contentam mouet et expellit; criticam vero, quae humores ex corpore ad intestina ductos cum leuamine euacuat; symptomaticam tandem, quae materiam non satis mobilem redditam cum corporis detrimento mouet et subducit.

§. 878.

§. 878.

Causſa proxima diarrhoeae eſt ſtimulus acris materiae, in inteſtiniſ contentae, vel eo delatae, qui, licet ſaepeſtius exiguus ſit, tamen vel ob copiam materiae, vel ob laxitatem inteſtinatorum, deiectiones aluinas crebriores reddit, ex qua idea cauſſas praediſponentes et occaſionales facilius diiudicamus. Ingeſta copioſa et per tempus retenta, ſaepeſtius ſpontanea diarrhoea reijciuntur, in primis ſi vel acria ſint, vel ſtaſi acriora facta fuerint; huc quoque ſpectat diarrhoea a vermibus; imbecillitas totius corporis et ſpeciatiſm inteſtinatorum ſaepeſtius cauſſa diarrhoeae eſt; hinc imbecillis frequentior eſt aluus liquida, ideoque in iſdem lacticia, mellita et alia dulcia ſaepeſtius diarrhoeam inducunt; perſpirabilis materia ſuppreſſa, nec non alii humores per mercurialia, ſaponacea, immo vires vitae ipſas reſoluti, critico motu ad inteſtina deducti, crebrius hunc morbum efficiunt.

§. 879.

Diarrhoea itaque a dyſenteria et aliis morbiſ iam recensitiſ forte ſolo gradu differt; prognofiſ autem diuerſa eſt. Critica ſemper bona iudicatur, quoniam cum leuamine accedit, et multi ſunt, qui vere et autumno deiectionibus aluinis ſubleuantur. De morbiſ, qui diarrhoea critica vel acceſſoria ſoluuntur, paſſim diximus, v. c. in morbilliſ §. 173. in varioliſ §. 196. Symptomatiſa cum torminibus, et quae vires cito deiecit, non raro in dyſenteriam et alioſ morboſ ſeroſoſ tranſit, ſoluitur tamen ſaepe ſudore et urinae profluuiſo. Cum etiam ingentium humorum et morboſorum et laudabilium euacuatio fiat, facile perſpicimus, cur inueterata et colliquatiua diarrhoea

diarrhoea adeo mala fit; diuturna enim saepius in hydropem et leucophlegmatiam mutatur. Spontanea ex leuamine diiudicatur; saepe enim salubris est, si materia mobilis deprehenditur, si vero acres humores mouet, non raro pessima symptomata inducit.

§. 880.

Curatio pro caussarum differentia instituenda est. Si a copiosa et acri materia in intestinis contenta et mota oritur, laxantia rhabarbarina passim commendata, et cum salinis et terreis medicamentis iuncta exigit F. 36. 50. 114. quibus quidem carminatiua et roborantia iungi vel interponi possunt. Si vero caussa magis in crassis, quam tenuibus, intestinis haeret, clysmata vel sola vel praecedentibus iuncta conueniunt.

§. 881.

Si acrimonia nimium urget et spasmos concitat, lubricantia et oleosa, v. c. oleum amygdalarum dulcium, et iuscula tenuia propinanda sunt; haec tamen in rancida et biliosa acrimonia vix tuto dari possunt, quoniam facile similem acrimoniam contrahunt, adeoque magis laedunt. Hoc in casu potius farinacea vegetabilia, decocta panis, auenae excorticatae et similia, quae etiam acido citri, praesertim si febricula adsit, grata redduntur, exhiberi possunt. Ad spasmos compescendos et flatum simul pellendos carminatiua medicamenta, in primis decoctum chamomillae vel seminum carui cum cereuisia praestat. Scuta et balsama stomachica F. 185. 186. egregii quoque usus sunt, in primis si frictio abdominis simul instituat.

§. 882.

§. 882.

Licet vero haec euacuatio ut plurimum salutaris sit, affluxus tamen acrium humorum ad intestina, si nimius sit, studiose auertatur. In diarrhoea a suppressa perspiratione orta, blanda infusa diaphoretica et regimen aptum conueniunt; si vero in magna imbecillitate humores quasi ex toto corpore huc deriuantur, vel spasmi nimium urgent, ad roborantia et anodyna, in antecedentibus passim commendata, vel rhabarbarina anodynis iuncta F. 193. recurrendum est. Victus ratio et omnis diaeta viribus aegri accommodanda est.

CAPVT XII.

DYSENTERIA.

§. 883.

Dysenteria multa cum diarrhoea communia habet; ventris tamen profluium non libere, sed cum magna difficultate procedit: peiora nimirum symptomata et peior materiae excretae indoles differentiam constituunt. Deiectiones igitur aluinas frequentes, ichorosas, cruentas, ulcerosas, cum torminibus insignibus et tenesmo, dysenteriam appellare solemus; grauiora itaque incommoda et non raro inflammationis praesentia efficiunt, ut saepissime cum febre et non nunquam satis valida sit. Interim hac sola a diarrhoea non distinguitur, sed omnes notae simul colligendae sunt.

§. 884.

Sentiunt vero aegri in principio nauseam vel conatus vomendi, flatus, borborygmos et crebriores desidendi

desidendi conatus, parum tamen eiicitur; illi inter ea summe inquieti, somno turbato, non reficiuntur. Excernuntur primum liquida ferosa cum excrementis, cadauerosum saepe foetorem spirantibus, sequuntur paullo post deiectiones cruentae, biliosae et ichorosae, his saepius etiam carunculae succedunt. In aliis mucus albus, plus minus spissus et acris per anum eiicitur, quae mucosam et albam sic dictam sistit dysenteriam, insigni tenesmo molestant: cum dysenteria vix non semper sitis ingens et reliqua febrilia symptomata, in primis cibi fastidium, accedunt.

§. 885.

Dysenteria vero est vel spontanea et sporadica, quae per ingesta deprauatae indolis saepius excitatur, et a diarrhoea propior abest, ideoque non numquam diarrhoea dysenterodes appellatur; vel contagiosa, quae epidemica et saepius cum febre est. Haec quidem non nunquam ex causis uniuersalibus, in primis aeris mutationibus, pendet, et ideo etiam per commercium cum aegrotis acquiritur. Priorem benignam dicunt, alteram malignam, licet et prior insigniter exacerbari possit. Attendenda quoque est differentia loci, cum et tenuia et crassa intestina occupet; prior peior est et dolores circa umbilicum sistit, in posteriore casu dolores in zona coli et recto obseruantur; in hac deiectiones mox post tormina sequuntur, in illa tardius accedunt.

§. 886.

In causarum disquisitione ea, quae de diarrhoea §. 878. proposuimus, attendenda sunt. Prae reliquis tamen ad acrimoniam materiae morbosae, quae
intestina

intestina irritantur, inflammantur, exulcerantur et quasi destruuntur, respiciendum est, quae vel in corpore mota huc deducitur, ut cacochymia quaelibet corpori inhaerens, in intestina conuersa, vel bilis acris, corrupta, vel materia ichorosa, ex scirrhosis vel canerosis visceribus deriuata, vel acrimonia acida et rancida, cet. cum cibis et potu ingesta.

§. 887.

Quo haec melius cognoscantur, ad remotas semper causas recurrendum erit. Refrigeria nocturna in calidioribus regionibus post aestum diurnum hoc malum frequentius inducunt: hinc in nostro quoque climate post aestum insignem, corpora exsiccantem et humores acres reddentem, mense Augusto saepius epidemice grassatur dysenteria. Aer paludosus et tempestatum vicissitudines hunc morbum saepius quoque castrensem reddunt. Abusus fructuum horaeorum, in primis immaturorum et maxime refrigerantium, nec non cereuisiae et vina non rite fermentata morbi nostri causae occasionales existunt, tandem et venena, et, quae his similia sunt, drastica vomitoria et purgantia, in leuiori saepius diarrhoea exhibita, difficilem ventris fluxum inducunt. Contagium per latrinas aliasque vias saepius obseruatum fuit, sed aliqua ad morbum suscipiendum dispositio requiritur.

§. 888.

Licet omnis dysenteria periculo non careat, illa tamen, quae cum magna febre est, quoniam magnam inflammationem ostendit et magis contagiosa est, peior iudicatur ea, quae vel sine febre est, vel illam exiguam coniunctam habet. Si stercora formata
cum

cum colluuię dysenterica excernuntur, vel flatus separatim emittuntur, bonum signum exhibent. Dysenteria, quę ex corruptis humoribus in intestina conuersis oritur, peior est ea, quę ab ingestis producit. Contagiosa infantes, senes, imbecillos et alio morbo laborantes grauius afficit. Dolores subito conquiescentes cum profluuio alui spontaneo, nigro, foetido, prostratione virium, pulsu debili et aliis pessimis symptomatibus, gangraenam letalem adesse indicant. Dysenteria critica rarior esse solet, nec semper bona, cum vires simul deiiciat.

§. 889.

In huius morbi curatione ad primarias duas indicationes animus conuertendus est, scilicet, ut materia acris inuoluatur et euacuetur, et laesa relaxataque vasa roborentur et blande constringantur; diaeta tamen et caussis et acrimoniae accommodanda, et praeter ea symptomatibus urgentibus palliativa curatione occurrendum est.

§. 890.

Cum deiectiones ut plurimum cruentae sint, et ob acrimoniam laedentem haud raro inflammationis metus terreat, in plethoricis, et quorum vires sufficiunt, venae sectio omni euacuationi praemittenda esse videtur. Si vero mox in principio virium prostratio ex pulsu debili et reliquis functionibus cognoscitur, venae sectio instituenda non est.

§. 891.

Si acris et putrida saburra in primis viis haeret, vomitorium ex ipecacuanha tanquam specificum commendatur, quod non tantum materiam peccan-

tem ex ventriculo eiicit, sed etiam per aluum blande subducit, et intestinis debilitatis robur reddit; hoc eo magis necessarium esse videtur, cum salua saepius contagiosa fit et vomitum et nauseam inducat. Si vomitorium non indicatur, rhabarbarum cum terris pinguibus F. 36. 50. 114. vel idem in aqua solutum, siue anima rhabarbari, maxime commendanda erunt; nitri etiam aliquot grana ad inflammationem auertendam addi poterunt. Conueniunt quoque, in primis si causa morbi in crassis haereat intestinis, clysteres emollientes cum oleo amygdalarum dulcium vel alio simili, cum vel sine stimulo nitri; terebinthina quoque cum vitello ouorum soluta F. 63. crassa intestina blande abstergit.

§. 892.

Ad inuoluendam acrimoniam optime commendantur decocta cornu cerui, hordei, radicum scorzoneræ, graminis, althææ F. 104. 109. quibus etiam symphyti radix addi potest. Alii gelatinam cornu cerui vel eboris, oleum amygdalarum dulcium et iuscula pingua ex carne veruecina laudant, quæ tamen in acrimonia rancida vix concedenda erunt. In hac potius acidiuscula vel acescentia, lac caprillum, serum lactis, et emulsiões conueniunt. In muriatica acrimonia forte aqua calcis viuæ commendari posset, quod roborandi vim simul obtinet. Bolus armena et terra lemnia optima haud contemnendi sunt usus, si sat magna copia ingeruntur.

§. 893.

Post impetum morbi primum superatum, et materiam acrem imminutam vel expulsam, roborantia addantur. Cum terris pinguibus ideo aliquot grana
nitri

nitri et corticis cascarillae vel Winterani veri propi-
nentur F. 195. vel si febris non urget, liquor ano-
dynus mineralis HOFFMANNI cum essentia cascaril-
lae in moderata et sensim aucta dosi exhibeatur F.
122. Recentiores medici extollunt corticem sima-
ropubae in infuso aquoso, eiusque drachmas duas vel
tres cum libra aquae coquere, et per partes sumere
iubent; cum his etiam aqua calcis viuae iungi, vel
semina carminatiua addi possunt. Sed haec cuncta,
multo magis tamen fortiora adstringentia, nocent,
si materia nondum euacuata est; si itaque termina-
augentur, remouenda sunt roborantia.

§. 894.

Haec medendi methodus forte et tunc locum ha-
bet, ubi ex perspiratione suppressa et refrigerio,
§. 887. dysenteria orta fuit. Licet enim videri pos-
set, ac si eodem modo, ut in diarrhoea a refrigerio
orta §. 882. diaphoreticis medicamentis F. 44. 45.
65. 66. nimius humorum affluxus ab intestinis re-
uocandus sit, tamen, cum humores, in nostro casu
longe acriores sint, hi ad sanguinis massam reducti,
febris malignis occasionem praebere possunt; hinc
quidem regimen diaphoreticum urgemus, medica-
menta calidiora autem omnino dissuademus, quae
saepius ob febris quoque praesentiam exhiberi ne-
queunt.

§. 895.

Et diaetae ratio omnino habenda est. Iuscula
tenuia et ouum forbile conueniunt, nisi in febre au-
ctiore haec respuant aegri. Panis bis coctus cum
pauillo vini, in primis rubri, concedatur, nisi fe-
bris contradicat: si vero febris urget, serum lactis,

decoctum panis vel auenae excorticatae, maxime autem iuscula tenuia cum medulla palmae fariniferae, quam Sagou dicunt, commendantur. Omnia dulcia in hoc morbo aliena sunt. Calor et conclauium et stragulorum temperatus sit, nisi forte magis intensum regimen diaphoreticum exigatur. §. 894.

§. 896.

Si dolores in abdomine urgent, cataplasmata ex auena excorticata, vel emollientibus herbis parata, illi admouenda sunt. Si vero tenesimi molesti sunt, praeter clysmata emollientia, vel ferum lactis iniectum, etiam fofus ex herbis emollientibus et discutientibus, sellae perforatae immittendi, adhibeantur. Hoc etiam in casu, in primis si febris non nimium urgeat, ad opiata recurrendum est. Rhabarbaro iungatur massa pilularum de cynoglossa F. 199. vel diafcardium FRACASTORII cum aqua melissae exhibeatur, F. 46. quae cuncta quoque tenesimo, ex aliis causis oriundo, conuenire videntur.

CAPVT XIII.

C O L I C A.

§. 897.

Symptoma in morbis abdominalibus frequens est colica, ut tanquam morbus peculiaris considerari mereatur, praesertim cum haud raro symptoma urgens sit, quod nos ad ipsos morbos praegressos tanquam causas ducit. Licet vero vi vocis dolorem, in intestino colo oriundum, tantum indicet, ut plurimum tamen in latiore sumitur significatu, et omnem dolorem denotat, qui a vehementiori spasmofibrarum

rum muscularium, intestinorum canalem cingentium, inducitur.

§. 898.

Differentiae huius morbi ex causis defumantur, quae varias species earumque varietates constituunt. Si materia acris, foeces, flatus, vel peregrina corpora alia, in intestino haerentia, spasmus inducunt, stercoraria, flatulenta, serosa, biliosa, bituitosa appellatur. Alia sunt nomina, si a materia maligna huc delata excitatur, ut podagrica, rheumatica, scorbutica, saturnina, haemorrhoidalis, sanguinea, inflammatoria. Licet, vero omnis colica sit spasmodica, ea tamen, quae nervos intestinorum praecipue laedit et vehementius irritat, spasmodica, et in maiori gradu conuulsiva appellatur. Tandem subnectenda est grauissima, colica pictonum dicta, quae a nimis tenui vel profus abraso intestinorum mucosam originem ducit.

§. 899.

Cum itaque diuersissimae hae causae nos ad varios morbos ducant, ex quibus colicae indoles cognosci, eaque curari possit, nos tantum generalia quaedam de prognosi praemittere, et observationes non nullas de primariis speciebus subnectere possumus, quo medendi methodus inde intelligatur. Medicus vero, cui colica curanda datur, attente disquirat, quid in cauo intestinorum, in ipsis tunicis dicti canalibus, vel in vicinia haereat morbum producat, et haec caute ex causarum occasionalium scrutinio cognoscat.

§. 900.

Licet colici dolores saepius transitorii videantur, et non raro fotu calido abdomini applicato, vel leni purgante et clysmate exhibito, cedant, nunquam tamen obiter, sed semper attente considerandi sunt; membranacea enim et sensilis intestinorum structura, nec non consensus neruorum huc ductorum, cum toto systemate neruoso, saepius periculosum et non raro subito funestum reddunt morbum, in quo debellando principiis caute resistendum est. Si dolor interdum remittit et vagus est, leuior morbi gradus assumitur; si autem repente inuadit, et continuus et fixus est, in primis si vomitus et singultus accedunt, pessimum morbi statum indicat. Si colica uehemens subito et sine excretionem remittit, et cum virium prostratione pondus in abdomine remanet, letalis est.

§. 901.

In colica flatulenta tensio abdominis eiusque durities animaduertitur: clysmata igitur primum iniicienda sunt, vel emollientia vel leniter carminatiua F. 71. vel si opus est, fortiora cum herba nicotiana et aliis stimulantibus parata, F. 82. 174. quo intestina crassa a faecum aluinarum mole liberentur; paullo post leniora purgantia, mannata et rhabbarina F. 6. 51. vel solutio massae pilularum BECHERI, vel similium cum stimulo nitri F. 196. exhibeantur, quibus quoque mellita et saponacea addi possunt. His exhibitis, carminatiua amara et aromatica F. 12. 22. 127. 142. propinanda et externe olea similia inungenda sunt. Varia deinde medicamenta, ex cortice peruuiano et marte parata, passim commendata, intestinis robur addunt. Nec negligendae sunt

sunt frictions et constrictiones abdominis per fascias, et cucurbitulae magnae, cum multa flamma abdomini applicatae, in primis in eo casu, ubi ex nimia intestinorum distensione summa eorum laxitas oborta fuit, quae ex nimia abdominis inflatione et aluo pertinaciter obstructa cognoscitur.

§. 902.

Colica sanguinea, quae potissimum post haemorrhoides et menstrua suppressa oritur, et cui saepe motus febriles cum moliminibus naturae ad restituendas has excretiones accedunt, omnium optime his sanguinis euacuationibus iterum rite procedentibus soluitur; interim et hoc in casu emollientia clysmata et lenia purgantia, magis tamen lubricantia, quam stimulantia, propinanda sunt. Si vero dolor urget, et inter ea nulla spontanea sanguinis excretio succedit, venae sectio in pede commendanda est. Liberiori tandem circulo sanguinis reddito, causaeque morbi remota, carminatiua vel aquosa vel vinosa suadenda sunt, v. c. flores chamomillae romanae cum cereuisia cocti; vinosa in principio morbi saepius noxia inueniuntur.

§. 903.

Grauior morbus, qui tamen ex praecedentibus saepius oritur, est colica spasmodica, qua a neruis male affectis non tantum intestina, sed et abdomen ita constringitur, ut tactu durum et inaequale appareat. In hoc potissimum morbi gradu purgantia fortiora, carminatiua acriora, et interdum, si acrimonia stimulans fixa haeret, opiata pestifera sunt. Lubricantia oleosa et farinacea, nec non salia, quae aluum simul mouent, interne propinentur,

externe vero olea cocta carminatiua inungantur, v. c. oleum chamomillae et anethi coctum vel similia F. 106. 175. 190. vel cataplasmata ex auena excorticata et similibus abdomini applicentur F. 87. Balnei quoque, ex emollientibus herbis parata, saepius egregium effectum praestant. Si morbus urget et metum inflammationis intestinorum mouet, in plethoricis venae sectio non aliena est. In infantibus, in quibus per aetatem imbecillitas systematis neruosi est, ex acri meconio et lacte coacto saepius oritur, in quibus, clysmate dato, lubricantia propinanda sunt F. 61. 197. non neglectis tamen medicamentis rhabarbarinis.

§. 904.

In grauiori colica pictonum dicta, §. 898. in qua mucus intestinalis abstergitur, dolores quidem vehementes, saepissime fixos et quasi terebrantes, opiatum infringere non incongruum est, eo tamen respiciendum erit, ut lubricantia oleosa, mucilaginosa et farinacea simul exhibeantur, quo viae illae a qualibet acrimonia laedente defendantur. F. 34. 35. 55. 67. 104. 107. Rhabarbarina quoque ut blande roborantia non negligenda sunt, in primis si opiata iisdem iungantur F. 193. Cum etiam aluus simul obstipata sit, clysmatibus lubricantibus sine insigni stimulo succurrendum est. Laudant non nulli aluminis usum, quod praeter vim roborandi aluum etiam apertam conferuat. Euacuantia fortiora, vomitoria et purgantia, nec non carminatiua calidiora prorsus aliena sunt; epithemata vero et unguenta externa §. 903. maxime quoque necessaria iudicantur.

§. 905.

Singulare et spasticum morbi genus est colica saturnina, quae in iis, qui plumbum fundunt, vel alio modo solutum tractant, sollemnis est. Si enim maligni et venenati vapores nervos ita afficiunt, ut hosce dolores in intestinis excitent, tunc aluus obstructa est, et dolor fixus et grauatius in medio abdomine obseruatur, morbus autem hic non subsistit, sed macies et paralyfis superueniunt, et hominem sub multis cruciatibus e vita tollunt. Non tantum vero plumbi, sed et arsenicales vapores idem malum inducunt, ut in iis, qui metalla coquunt, cognoscimus. In curatione huius morbi fere similia tentanda sunt, quae in colica spasmodica §. 903. laudauimus. Sapo venetus cum lacte, vel succi plantarum saponacei cum iusculis et fero lactis copiosius exhibeantur: pilulae quoque ex sapone, gummi ammoniaco et extractis amaris commendari possunt. Cum vero morbus pertinacius saepe nervis inhaereat, auxilia colicae etiam conuenientia raro eundem totum dissipant, sed paralyfis saepius funesta remanet.

§. 906.

Vti vero carminatiuis calidioribus, sic etiam opiatis medicamentis, in colicae curatione non temere, sed magna cum circumspectione, utendum est; haec tamen medicamenta, si euacuatio ex voto successit, et dolor spasticus nimium urget, non prorsus improbanda, sed caute, uti passim monuimus, adhibenda sunt. Diaeta in omni colica accuratior sit et abstinentia a cibis acrioribus optimum auxilium praestat, et, si aeger alimenta ferre potest, ea, quae facilioris digestionis sunt, tantum ingerantur: iusculis tamen et similibus fluidis nutrientibus

non semper inhaerendum est, quoniam robur ventriculi et intestinorum restitui debet, quod alimentis paullo durioribus, sollicita vero masticatione praeparandis, in primis pane bis cocto, immo non nullis medicamentis tonicis, saepius laudatis, efficitur.

CAPVT XIV.

ALVI OBSTRUCTIO ET ILEVS
MORBVS.

§. 907.

Obstructio alui est nimis longa remora faecum in intestinis, praecipue colo et recto, ex causis variis inducta; sic enim stimulus bilis in ictero deficiens faeces argillaceas, tenaces et immobiles sistit §. 844. porro neglectus stimuli naturalis, ad evacuationem aluinam disponentis, vita sedentaria, alimenta viscida et sicca, defectus potus, abusus medicamentorum aloeticorum vel drasticorum purgantium, et alia plura, in primis ea, quae spasmodum excitant, attendi merentur. De his vero, cum passim in antecedentibus dictum fuerit, noua tractatio non proponenda est, exercitatio enim corporis cum motu abdominis coniuncta, victus lubricans, potus sufficiens, praecipue ex aqua mellis, medicamenta salina et mannata, nec non clysmata saepius laudata, ut praestantissima remedia, cognita sunt.

§. 908.

In hoc vero capite potissimum de pessima et pertinacissima illa alui obstructione dicendum est, quae contenta in canali alimentorum, ob impedimentum aliquod in via oblatum, retrogrediuntur, et per vomitum

mitum eiciuntur, quem morbum iliacum siue passionem iliacam appellant. Cum hoc vero morbo non tantum tensio abdominis, dolores colici a spasmodicis oriundi, sed et summa anxietas, valida saepius febris, et non raro inflammatio intestinorum coniuncta est.

§. 909.

Causa morbi proxima est omne impedimentum, quod facili alimentorum et faecum versus inferiora progressui se obicit, et ideo motum peristalticum, qui non modo ex fibrarum muscularium, intestina cingentium, sed diaphragmatis et muscutorum abdominalium actione, in statu sano versus inferiora dirigitur, (§. 405. 406.) ita inuertit, ut, spasmo oborto, contrarius et antiperistalticus euadat. Ad insignem causarum praedisponentium numerum itaque ducimur, quippe quae sunt: inflammatio, scirrhus, spasmus, angustia intestinorum, faeces durae et alia corpora peregrina in intestinis haerentia, inuaginatio et intorsio intestinorum, hernia incarcerationa, vermes, venena, a quibus ad occasionales plures recurrendum est, v. c. ad refrigerium, abusum spirituosorum, bilem ab ira vehementer motam, cet.

§. 910.

Morbus noster, si vel causam spectes, vel vehementiam symptomatum, pessimus omnino et acutissimus iudicandus est, qui raro vel nunquam curatur. Ischuria saepius cum morbo hoc coniuncta, urinae vias per distenta intestina compressas, vel spasmo affectas esse docet. Si, morbo non profus soluto, spasmus intenditur, vomitus excitatur, qui tandem faeces aluinas, immo ipsa clysmata interdum
ad

ad fauces reducit; tandem gangraena et sphacelus tristem morbi finem faciunt.

§. 911.

Praeter remedia, quae omni obstructioni alui opponenda sunt, clysmata et, si fieri potest, purgantia apta mox in principio morbi exhibenda sunt. Laudant non nulli aurum fulminans, cuius tamen incerta, a praeparatione cognoscenda, dosis est; salia media, in primis sal anglicum catharticum copiosius ingestum, si obex superari potest, egregie conveniunt. Clysmata acriora cum sapone veneto et stimulo herbae nicotianae F. 174. immo clysmata siccum ex fumo dictae herbae in anum immisso, praecipue tentanda et reiteranda sunt. Balnea emollientia ex oleo, lacte et sapone, in abdomine emolliendo plus praestant, quam epithemata et unguenta similia, cum crebra frictione applicata. Tentandum omnino est, an causa obicem ponens superari possit; si faex dura vel aliud corpus peregrinum oppositum sit, mercurius currens depuratus ad unciam unam vel alteram deglutiatur, intestina tamen, si laeta iam sunt, ab eo facile dilacerantur. Si hernia incarcerata est, repositio protinus tentatur, qua non succedente, ad herniotomiam properandum erit.

CAPVT XV.

TYMPANITIS.

§. 912.

Tympanitis, quae interdum hydrops siccus appellatur, est tumor abdominis cum insigni duritie, ab aere, cauum hoc distendente, ortus. Sentit itaque

que manus abdomini admota non fluctuationem, ut in hydrope ascite, sed sonum et quasi tympani tenfi resistentiam §. 475. nullaque fouea in tumore digiti pressio remanet; ex tumore hoc insigniter quoque aucto pondus corporis non augetur. Vt plurimum quidem aer tantum in canali alimentorum haeret, et, eo distento, abdomen quoque distendit; illum tamen, ut aquas, interdum sese in abdomen effundere, non nulli asserunt, quae autem morbi species rarius certe, nec, nisi post labem aliquam in viscere quodam praegressam, occurrere videtur.

§. 913.

Principium morbi non adeo molestum est, quoniam ructus et flatus, qui saepius emittuntur, morbum leuant. In hoc certe morbi principio curatio suscipienda est, quae interdum ex voto succedit; si autem flatus non amplius exeunt, sed spasmis retinentur, anxietas valde augetur, et pulsus, accedente febre, vehementior fit et celerior; alui interim euacuatio vel nulla est, vel duriora scybala cum insigni molestia secedunt, facies apparet lurida cachectica, accedit oedema, anasarca et non nunquam ascites, et aeger misere perit; in hoc enim morbi gradu curatio nullum habet locum.

§. 914.

Causa proxima est distensio nimia vel atonia intestinorum, qua fibrae intestinales adeo debilitantur, ut se contrahere et motum peristalticum perficere nequeant; debilitas enim corporis et viscerum in primis abdominalium, et colica flatulenta ac spasmodica ad hunc morbum disponunt. Victus crudus, flatulentus, potus frigidus glacialis, fermentescens
et

et spirituosus concentratus, mucus copiosus siue pituita frigida intestina obfidens, et inertia bilis, prae reliquis huic malo occasionem praebent; porro medicamentorum purgantium, in priinis salium, canalem intestinorum relaxantium, abusus, tandem opiata medicamenta, in morbis spasticis intestinorum ante euacuationem saburrae copiosius exhibita, inter causas referri merentur.

§. 915.

Diagnosis et prognosis huius morbi ex praemissis patent. Curatio vero exigit, ut apta temper laxantia, non nihil roborantia, cum carminatiuis iungantur. Commendantur itaque pilulae Becherianae, rhabarbarum in infuso vinoso cum flauedine corticum aurantium, cortice cascarillae et chinae, feminibus anisi, foeniculi et similibus. His iungenda sunt frequentius clysmata carminatiua ex ruta, chamomilla, meliloto, cet. Frictio abdominis cum balsamis stomachicis non ultimi usus est. Commendant etiam fomentum ex sulphure, cum urina sani hominis cocto, abdomini applicatum, cuius tamen odor maxime ingratus est: sacculi ficci ex fursure, sale communi et speciebus carminatiuis, haud contemnendi sunt. Si curatio ex voto succedit, carminatiua et roborantia saepius laudata iungantur; si vero febris urget, vel alius morbus ad nostrum accedit, curatio iis accommodetur.

CAPVT XVI.

V E R M E S.

§. 916.

Non tantum in corporis superficie, sed et in internis eius sedibus, praecipue vero in canali alimentorum, vermes generantur, qui ex seminio quodam verminoso applicato vel illato oriuntur, et, licet insignis eorundem sit varietas, tamen, si intestina in primis consideramus, frequentiores sunt teretes illi, qui cum lumbricis terrestribus conuenire videntur, ascarides seu parui vermiculi, in intestino recto potissimum haerentes, et lati, cucurbitini quoque dicti, qui sub taeniae specie vix non semper apparent*.

* Cum nos omnes de vermium intestinalium origine et differentiis motas controuersias repetere nequeamus, prouocamus ad succinctam tractationem GVALTHERI VANDOEVEREN in dissertatione de vermibus intestinalibus hominum. Lugd. Bat. 1753. 4 mai.

§. 917.

Causa proxima vermium in primis viis, de quibus praecipue agimus, est euolutio ouulorum, cum alimentis deglutitorum. Huic vero fauent laxa intestina, multa pituita obseffa; hinc in iuniore aetate et in iis, qui vitae sedentariae dediti sunt, crebrius generantur. In occasionalibus vero causis vel ea attendimus, quae vermes ingerunt, ut sunt vegetabilia cruda vel alia alimenta, quibus ouula inhaerent, vel ea, quae laxitatem intestinorum et copiam pituitae inducunt. Hinc lacticia et dulcia crebrius assumpta, vermibus generandis occasionem praebent.

§. 918.

§. 918.

Ea vero symptomata, quae nos de praesentia vermium certos reddere debent, maxime ambigua sunt, cum non tantum ex hac causa, sed et ex pituita viscida et acri aliisque dispositionibus morbosis orientur. Praecipua tamen signa sunt sequentia, quae, licet sigillatim non semper valeant, coniunctum tamen assumpta, de ipsorum causa nos certiores faciunt. In leuiore casu et ab initio attendimus tumorem abdominis, dolores eius varios, mox vagos, mox fixos, in somno pauores, appetitum modo auctum, modo prostratum, aluum mox laxam, mox constipatam, pallorem faciei, pruritus narium, ieiuno ventriculo nauseam, foetorem oris et affluxum salivae copiosorem. Symptomata haec post partum conquietentia, digestionem peracta, iterum recurrunt. Ex ascaridibus saepius pruritus in ano.

§. 919.

In auctiore malo peiora succedunt symptomata; vomitus, per quem interdum etiam vermes reiciuntur, singultus frequens, diarrhoeae vagae, animi deliquia, motus convulsivi et epileptici, tumidus et foedus corporis habitus, liuor in palpebris et ad labia, emaciatio et virium prostratio, tussis siccae, febres, quae interdum lentas acmulantur, interdum cum continuis conueniunt, et vix non semper anomalae sunt; quae cuncta et plurima alia saepius singularia morborum symptomata, sedulo inter se et cum aliis morbis comparata, de praesentia vermium nos certos reddunt, ita, ut in morbis, in quibus causa obscura est, saepius huriolando ad causam vermium ducamur, eamque non raro ex effectu certam cognoscamus.

§. 920.

Licet vermes multa incommoda et singularia saepe symptomata inducant, tamen, inuenta causa et remedio specifico iis contrario, facile expelluntur; saepius autem obscurum, dirissimum et rebelle est malum, saepius quoque symptomata nos in diagnosi confundunt, et in curatione contra indicantia occurrunt, quae eandem vel impediunt vel retardant. Hinc indicatio verminosa saepius et iterato attendenda, remedia apta in grauissimis morbis eo dirigenda, et patientia summa continuanda sunt, si speratum aliquem effectum attingere velimus.

§. 921.

In curatione vero et causam vermium, viscidam nimirum pituitam eosdem fouentem, et vermes ipsos mouere et per purgantia apta omnia eliminare conuenit, quibus praestitis, relaxata nimis intestina per roborantia iterum confirmanda sunt. Laudantur quidem ad vermes mouendos lacticia et dulcia, sed haec saepius sine effectum adhibentur, et continuato usu, intestina relaxando, nocent. Quae nauseosa tantum sunt, medicamenta, v. c. allium et cepa, quoniam ingrata sunt, diuturno usu ad speratum effectum vix ducunt; haec tamen cum lacte cocta, quando purgantia data sunt, in fellam perforatam immittuntur, quo vermes vapore calido vel specifico odore alliciantur. Hoc auxilium in ascaridibus certum est.

§. 922.

Certiora et magis proficua medicamenta nobis videntur amara, in primis nauseosa, v. c. absinthium, vel quae prae reliquis nominanda sunt, semina ciniae

et tanaceti, si vel in decocto, vel quod ob nauseosum saporem in continuato usu melius est, in forma boli vel electuarii cum melle et similibus propinatur. F. 198. 199. His vel addantur vel interponantur laxantia, constitutioni corporis et aetati aegrotorum conuenientia, vel rhabarbarina mitiora saepius laudata, vel alia potius stimulo diagrydii efficaciora reddita F. 200.

§. 923.

Si diuturnum medicamentorum horum usum speratus effectus non sequitur, mercurialia medicamenta iis iungantur et substituuntur. Decoctum mercurii cum aqua simplici interdum et, ut perhibent, cum optimo successu exhibitum fuit. Praestantior est medendi via, si vel aethiops mineralis, vel mercurius dulcis cum terreo medicamento F. 201. per aliquot dies propinatur, et interposito laxante saburra mota ex primis viis eliminatur. Gummi saponacea, amaricantia et nauseosa hoc in casu quoque conueniunt, si mercurius dulcis in pilulis iis iungitur. F. 202. Dosis et continuationem aegri constitutio et symptomata concomitantia definiunt. Mercurius crudus depuratus ad drachmam semis vel ultra, apta rhabarbari dosi subiuncta, vermes mouere dicitur.

§. 924.

Taenia quidem remediis hactenus commendatis non nunquam cedit, ea tamen pertinacius interdum, quam reliqui vermes, haeret, et pessima varia producit symptomata; laudant ideo rasuram stanni tanquam specificum medicamentum, quod saepius proficuum inuentum fuit. Alii vehementiora purgantia,

tia, v. c. gummi guttae, commendant, in his tamen exhibendis summa cautela opus est, ne aegri, per morbum diuturnum debilitati, laedantur.

§. 925.

Cum his vero apta semper diaeta obseruanda est, ne primas vias nimium replendo vermes foueantur et nutriantur, et effectus medicamentorum impediatur. Interdum quoque simul cum medicamentis expositis clysmata, ex oleis pressis vel ex anthelminticis medicamentis parata, iniici possunt F. 203. quippe quae praecipue in ascaridibus educendis valent. In aliis quoque vermibus; externe cuti inhaerentibus, mercuriale unguentum illiniri potest, dummodo simul munditiei ratio habeatur, quo in casu quoque decoctum nicotianae, vel solutio aeris in aqua forti, cum aqua simplici diluta, laudari merentur.

CAPVT XVII.

DYSURIA, ISCHURIA ET
CALCVLVS.

§. 926.

Coniunctos hic tradimus non nullos morbos, qui et in causis et symptomatibus saepius conueniunt, et haud raro se inuicem excipiunt, ac gradu quasi inter se differunt. Dysuria itaque est difficilis et dolorosa urinae excretio, cuius species grauior dicitur stranguria, si nimirum paucae guttulae urinae tantum et cum sensu ardoris excernuntur; excretio vero urinae prorsus impedita ischuria appellatur. (§. 1154).

nulla de causa eorundem fati frequenti, calculo scilicet, separatim adducturi sumus.

§. 927.

Si de uno vel altero morbo conqueritur aeger, tunc omnes vias urinarias attente disquirat medicus: sanguinis itaque motum, quatenus urinae secretionem in renibus efficit, vitia renum in obstructione pituitosa, inflammatoria et spastica, corpora peregrina in pelvi renum et ureteribus haerentia, compressionem vel spasmus ureterum, similesque affectiones vesicae et urethrae, accurate perpendat, quae cuncta vel idiopathicos vel symptomaticos morbos inducunt, quatenus nimirum vel ab ipsis organo urinam se-et excernentibus, vel a laesione partium vicinarum, pendent.

§. 928.

Praeter varia itaque symptomata, aliis quoque morbis competentia, observabit medicus potissimum dolores et tensionem in lumbis et via ureterum, quo in casu malum altius haerere percipiet, vel similia incommoda, aut in hypogastrio, aut ad collum vesicae et in perinaeo, aut in urethra ipsa deprehendet, ex quibus impedimentum circa inferiora poni ostenditur. Inflammatorium morbum ex pulsu et symptomatibus febrilibus cognoscet, pituitosam, purulentam et calculosam materiam ex urinae excretae indole perspiciet.

§. 929.

Iuuabit omnino haec generalius proposita, adductis quibusdam specialioribus exemplis, illustrare; id, quod per causarum scrutinium optime fieri poterit,

poterit, cum quibus quoque consueta phaenomena morbosa enarrabimus, quo diagnosis morborum specialiorum appareat. Causa proxima enim est constrictio spastica, passim in diuersis viarum urinarum locis deprehendenda. Praedisponunt vero ad hos morbos suscipiendos praecipue calculus et morbi venerei, in collo vesicae et glandulis urethrae sedem figentes.

§. 930.

Ischuriae causa saepius in renibus et ureteribus haeret, et spuria tunc dici solet; vera autem ea appellatur, quae in vesica vicinisque partibus sedem figit: in priore casu dolor lumborum, stupor extremitatum inferiorum et retractio testiculorum, observantur, quae phaenomena ex neruorum nexu patient, ex quo etiam vomitus visceri et biliosi non nunquam accedentes declarantur: in altero casu dolor et tumor in regione pubis et continuus mingendi conatus, cum tenesmo et dolore ad perinaeum ducto, percipitur.

§. 931.

In priore casu spasmus renum vel per consensum, ut in hysterico malo, vel a plethora et inflammatione, vel a pituita acri, calculo et alia materia oriundus, vel compressio ureterum a flatibus colon distendentibus observantur §. 910. In posteriore casu spasmus in vesica ex similibus fere causis orti, vasa varicosa cum haemorrhoidalibus communicantia, ulcera vesicae et ani in primis fistulosa, cicatrices, carunculae et alii tumores praeternaturales, circa collum vesicae potissimum vel in urethra occurrentes, vel quoque muci, qui viis urinariis naturaliter

obductus esse solet, nimia tenuitas vel quoque absentia, attenduntur. Rarior casus videtur paralysis vel nimia laxitas fibrarum vesicae, quae vel a laesione nervis, vel a nimia distensione huius caui, inducitur, quod tamen vitium saepius aliud, idque contrarium, excipere solet, nimirum incontinentia urinae.

§. 932.

Nec negligenda est a medico, causas morbi investigante, urinae indoles morbosa; lotium enim interdum variis acrimoniis scatet, v. c. a potu fermentato non satis defaecato, acido et vappido, a fructibus horaeis austeris et refrigerantibus, ab acris diureticis medicamentis, cantharidum abusu: urina quoque critica, materiam acrem excernens, difficulter quandoque emittitur. In censum etiam venit refrigerium extremorum, relaxatio musculorum accelerantium in senibus aut aliis, qui venere in primis praematura abusi fuerunt, quae cuncta interdum ischuriam, interdum tantum stranguriam et dysuriam efficiunt. Symptomata concomitantia sunt vomituritio, somnus inquietus, lassitudo et alia, quae cum febre sunt; quibus etiam in augmento mali peiora succedunt, languor, anxietas, convulsio.

§. 933.

Prognoseos differentia ex causis facilius vel difficilius remouendis patescit. Ischuria spuria grauissimum malum est, in primis ob renes spasmodicis, ad alias partes transferendis, affectos; inde saepius convulsi moriuntur aegri, immo ipsa phrenitis ab ischuria non nunquam oritur. Sudor urinam redolens in diuturna ischuria pessimum signum iudicatur. A venereis morbis male curatis relictas cicatrices, et
reliqua

reliqua incommoda circa collum vesicae, raro tolluntur, in primis si morbus inueteratus sit. Pertinacior urinae retentio non raro hydropo terminatur. Stranguria senilis rebelle malum est.

§. 934.

In curatione horum morborum suscipienda, ante omnia ad primas vias, et praecipue ad intestina crassa, respiciendum est, cum haec urinae viis et cavitatibus vicina deprehendantur: hinc clystima vel emolliens, vel carminatiuum, iniiciendum, immo reiterandum est, quo et euacuatio fiat et spasmus in his partibus sopiantur; interdum etiam lenis et aptus purgans simul propinandum erit, praesertim si malum ab acro cibo et potu ortum sumserit; drastica autem purgantia omnino aliena sunt. In plethoricis, in primis inflammatione viciniae alicuius partis imminente vel praesente, venae sectio, viribus vitae et morbi proportionata, immo repetita suadeatur.

§. 935.

In acrimonia urinae blanda diluentia et demulcentia, scilicet decoctum hordei, aenae excorticatae, radice scorzonerae, graminis et similia F. 25. 67. 102. 109. nec non serum lactis, danda sunt. Hoc in casu quoque emulsiones amygdalinae, vel ex aliis seminibus paratae, conueniunt F. 60. 105. 144. quae omnia paullo copiosius ingerenda sunt. Nec negligendum est oleum amygdalarum dulcium, cum vel sine succo citri exhibendum. In ischuria, ex renum obstructione oriunda, resoluentia optima, gummi saponacea et oxymel cum diluentibus propinanda sunt; balsamica calidiora, ex

terebinthina vel similibus parata, medicamenta nocent; febrim enim vel concitant, vel augent.

§. 936.

Stranguria fenilis, si a rigiditate dependet, cataplasmata emollientia exigit; si vero simul ad debilitatem respiciendum est, epithemata ex roborantibus, herba millefolii, serpilli, salviae et similibus cum vino rubro coctis, perinaeo applicanda postulat, et interdum blanda perinaei pressione post urinam emissam leuatur; similia roborantia in relaxatione vesicae post nimiam extensionem, ad regionem pubis apponenda sunt. In stranguria a refrigerio, si primae viae liberae sunt, infusa calida scordii, orosellini, cet. et medicamenta aromatica cum essentia castorei et liquore anodyno minerali HOFFMANNI, et carminatiua et anodyna alibi commendata, F. 122. propinentur. In spasimis partialibus olea carminatiua abdomini illiniuntur: interdum etiam balnea ex aqua fluuiatili cum lacte, vel cataplasmata emollientia et anodyna §. 903. 911. immo cum ficibus et cepis cocta, applicentur.

§. 937.

Vitia haec a cicatrice, caruncula vel alio tumore, circa collum vesicae vel in urethra oriunda, cathetere applicato, saepius leuantur et urina educitur; si vero hoc instrumentum propter ista impedimenta non commode adigi potest, cereis minimis aut bacillis tenuibus, ex carbaso cum cera confectis, vel oleo amygdalarum dulcium illinitis, vel aliis medicamentis, pro vario medentis fine variis, vel cathaereticis, vel digestiuis, immo mercurialibus incrustatis, via quaeritur et sensim paullatimque dilatatur,

tatur, vel noua suppurationo excitatur, de quibus omnibus aliisque auxiliis manu applicandis chirurgici scriptores conferantur. Haemorrhoides, abscessus et ulcera perinaei, ascarides in intestino recto retenti, quae urinam non nunquam cohibent, ex alibi dictis cognoscuntur et curantur. Cum etiam hae urinae suppressiones partes sensiles membranaceas afficiant, in auxiliis praestandis properandum est, ne spasmus acerbioribus inflammationes succedant.

§. 938.

Cum vero haec urinae excernendae vitia saepius a calculo orientur, de eius genesi et curatione non nulla adhuc proponenda restant. Partes, calculum componentes, in omnibus quidem corporis humoribus haerent; nullibi tamen facilius compinguntur, quam in bilis et urinae viis, et in his praecipue. Terrestres enim vel calcareae partes muco tenaci, vel glutine plus minus pingui et inflammabili, adunantur, et, uti crustas in matula, sic etiam in viis urinae concretas arentulas formant, quae nouarum particularum accessione nouas crustas constituunt, ex quibus calculus augetur.

§. 939.

Victus itaque crudus, acescens, tenacem mucum exhibens, urinam quoque viscido muco inquinat, quo subtilissimae terrestres moleculae conglutinantur. Hae vero causae solae non sufficiunt, sed urina interrupta et stagnans praecipue coagulationi molecularum ansam praebet, in primis si cruentae, purulentae et aliae particulae adsint, quae basin calculo generando suppeditant. Praedisponit praeter ea ad calculi genese laxitas solidorum (hinc

puerili aetati frequentior calculus, hinc obesi non raro calculosi) spastica porro contractio viarum urinarum lotii liberum transitum cohibens, dispositio insuper humorum atrabilaria; ex quibus consilia calculi prophylactica formari possunt.

§. 940.

Calculus in renibus, ureteribus et vesica haerens, varia in his producit symptomata. Priorem indicat dolor in regione lumbari fixus, sine inflammatione et febre saepius occurrens, nausea, vomitus, excretiones urinae arenosae, mucosae, sanguineae; alterum praeter iam commemorata signa ex tractu ureterum cognoscimus, in quibus loca, ubi calculus haeret, indicantur. Signa vero calculi, in vesicam deuoluti ibique haerentis, urinae frequens suppressio vel excretio cum tenesmo et insigni saepe, lotio emisso, remanente dolore facta, nec non urinae indoles mutata (§. 1277.) exhibent. In pueris penis contractatio frequens et glandis pruritus obseruatur.

§. 941.

Cum haec et alia, quae adducuntur, signa dispositionem calculosam calculique genesin, non vero ipsius magnitudinem, figuram et reliquas proprietates indicent, cathetere opus est, qui in dubio saepius examine aliquoties et attente ingeratur, quo superficiem calculi asperam vel politam, figuram eius angulosam, vel ad rotunditatem accedentem, aliasque condiciones indicet: Sed et hac disquisitione studiose instituta, indicatas condiciones non semper apparuisse experientia docuit. Digitus in anum immissus in sexu potiore, praecipue in pueris, calculos optime detegit.

§. 942.

§. 942.

Morbus noster lente crescens, in vario statu varia symptomata, indole et gradu diuersa, producit. Calculus maior in renibus quiescens, in regione lumbari ponderis sensum inducit; urina tunc temporis saepius alba, aquosa, non nunquam citrina cum sedimento mucoso excernitur; horror et frigus, sine euidenti caloris mutatione et incertis temporibus simul accedentia, idem declarant. Calculum in rene motum dolor et spasmus cum nausea vel ipso vomitu, summaque corporis inquietudine ostendunt; idem euenit, si per ureteres minus expedite transit; si vero haec via facilis, nec calculus magnus vel asper est, in vesica quoque interdum per breue tempus haeret, sed commode ulterius mouetur et expellitur; si tandem in urethra subsistit, suo modo educendus est. Si calculus in vesicam deuolutus mole augetur, tunc ponderis sensus, dolor in urinae excretionem vehementissimus, hac vero denegata, vesicae facilis inflammatio, vel tandem tabes et febris lenta, tardius saepe, mortem tunc temporis exoptatissimam inducit.

§. 943.

Prognosis ex nunc dictis satis patet: nam minores calculi saepe sine insigni incommodo transeunt, calculus vero subsistens mox grauiora inducit symptomata, quae etiam cum eius augmento semper crescunt. Hinc medico circa hos aegros versanti incumbit, ut calculi genesis praecaueat, transitum eius per vias varias urinarias adiuuet, et, si fieri potest, haerentem soluat.

§. 944.

Ad priorem indicationem quod attinet, diæta accurata præferenda est; in victu nimirum et potu ea cuitentur, quæ stagnationes et retentiones urinae efficiunt: hæc partim ex §. 931. seq. patent, partim ex ægri cuiuslibet vitæ genere et idiosyncrasia cognoscuntur. Succi plantarum diureticarum v. c. radicis dauci, apii dulcis, petroselinæ, graminis, alii et similibus, crebrius et cum iusculis vel quoque sero lactis exhibeantur; * in laxitate corrigenda forte austeriuscula et adstringentia, v. c. fructus cynosbati et pruneoli quoque conuenire possunt. Medicamenta enim, quæ urinam blande mouent, commendanda sunt; acriora autem diuretica omnino dissiuadeantur. Motus corporis moderatus, in primis deambulatio ante excretionem urinae, quæ et diutius suppressenda non est, et aliæ diætæ regulæ huc pertinentes, egregie a calculo præseruant.

* vid. THEOPHILI LOBB Tract. de dissoluentibus calculos, ac curatione calculi et podagrae ope alimenterum ex anglico versus. Basil. 1742. 8.

§. 945.

Minoris calculi transitus similibus ferme datoque oleo amygdalarum adiuuatur: si vomitus inde oritur, protinus clystima emolliens iniiciatur, et cataplasmate et fotu emolliente, lumbis, pubi et perinaeo applicatis, vel quoque balneis adhibitis, viæ quodam modo expediantur, et spasmi coerceantur. Acrioribus diureticis, immo adstringentibus, medicamentis uti, tunc temporis periculosum videtur; licet non nulla exempla exoptatos effectus ostendant. Et in hoc casu emulsionem papauerinas et blanda
opiata

opiata in auxilium vocare, nihil vetat; spasmus potius frequentior talia medicamenta exigit. Inquietudo et inde pendens agitatio corporis, nec non vomitus, symptomata adeo quidem molesta, calculum tamen haerentem saepe optime promouent.

§. 946.

Alia consilia in calculo haerente chirurgia exhibet, de quibus tamen hic loci non fufius dicendum erit; in genere tantum monemus: nephrotomiam siue sectionem calculi ex renibus locum non habere, nisi abscessus iam formatus incisionem exigit, quo in casu tamen vera curatio vix expectanda est: Sectionem calculi ex vesica variis in locis varioque apparatu perfici posse, eam ideo circumstantiis aegri accommodandam esse: hanc etiam non temere suscipiendam esse, sed probe perpendendum, an vesica in eo statu inueniatur, ut incisa apte iterum conglutinari queat. In urethra haerens calculus, nisi emollientibus applicatis cedat, vel specillis in exitu iuuari possit, sectione facta educendus erit.

§. 947.

Cum autem vel sectio calculi non semper administrari queat, vel a meticulosis aegris haec medendi via reiiciatur, de medicamentis calculum dissoluentibus cogitatum fuit. (§. 1610.) Qui ad alcalinam terram in calculo praesentem respexerunt, de exhibendis acidis mineralibus quaestionem mouerunt; quae tamen non commode ad ea loca duci possunt. In Anglia vero celebre factum medicamentum alcalino-saponaceum, quod gluten, quo calculus compingitur, dissoluit, dubii effectus est: ab aliis enim laudatur, ab aliis reiicitur. Respuunt illud praecipue

cipue aegri, qui tantam copiam medicamenti nauseosi assumere recusant.

§. 948.

In calculis non nunquam excretis, vel densitatein vel porositatein maiorem conspicimus, per quam ad remedia varia dissoluentia exhibenda ducimur. Primis viis igitur purgatis, et apta diaeta praescripta, recentiores diuturnum aquae calcis viae usum suadent, eiusque effectum variis experientiiis commonstrant. Alii thermas carolinas pro hoc scopo commendant. Nullum itaque est dubium, his ipsis medicamentis saburram calculosam expelli, et dispositionem ad calculos generandos corrigi posse; an vero omnes calculi, in viis urinariis formati, dissolui queant, merito dubitamus.

CAPVT XVIII.

D I A B E T E S.

§. 949.

Multae quidem sunt causae, quae frequens et copiosum urinae proflutium efficiunt, ut hydrops diuresi resolutus, perspiratio suppressa, potus nimius aquosus, spasmi abdominales in hypochondriacis et hysteriis; illud vero urinae proflutium, quod ab humoribus, vel non satis subactis, vel resolutis et ad renes ductis inducitur, diabetes appellatur. (§. 1152.) Emitterit itaque primum urina alba, tenuis, subturbida, insipida tamen et inodora, paullo post chylosa et lymphatica. Observantur simul in hoc morbo sitis, siccitas cutis et suppressio reliquarum excretionum, v. c. salivae, perspirationis

et sudoris, et in continuato morbo tabes cum lenta febre hominem emaciat.

§. 950.

In causa proxima primario quidem ad resolutionem sanguinis humorumque feroso-lymphaticorum respiciendum est; haec a variis, et, cum indolem et mixtionem humorum vix accurate definire queamus, occultis saepe causis pendet. Debilitas viscerum abdominalium, et in primis chylicatio laesa, ob humores in prima officina non satis elaboratos, hic multum confert. Inter causas occasionales itaque potus aquosus, praesertim calidus, copiosius assumtus, defectus exercitationis corporis et abusus diureticorum prae reliquis attendi merentur. His omnibus renes et tubuli urinarii relaxantur, nec urinam elaboratam, sed crudam, aquosam, chylosam et resolutam sanguinis materiam excernunt.

§. 951.

Leuior huius morbi gradus post febres continuas, acutas, omnem humorum mixtionem in coctione et crisi resolventes summamque solidorum imbecillitatem inducentes, nec non post chronicos morbos magna resoluentium, in primis mercurialium, medicamentorum vi curatos, haud raro relinquitur: in hoc tamen principio, apto victu et potu, nec non medicamentis roborantibus facile curari potest; si vero iam adoleuerit, curationem vix admittit, sed aegrum marcore conficit. Si in cachectico iam corpore accedit, quod tamen plerumque fieri solet, nullum fere auxilium expectandum est, in primis si febris lenta iam adsit.

§. 952.

In curando hoc morbo primae viae liberae reddendae sunt, quod non melius, quam rhabarbarinis medicamentis perficitur; quo facto de roborando vicerum tono praecipue cogitandum est. Seligenda igitur sunt pro usu interno infusum millefolii cum carminatiuis et aliis leniter adstringentibus, vel decoctum meracius radicis chinae ponderosae, cui quoque rasura ligni fantali rubri adiiciatur, quibus tandem cortex peruuianus et martialia medicamenta interponi possunt. Externe lumbis sacculi ex herbis adstringentibus cum vino rubro vel aceto maceratis, frigidi imponuntur; aeger quoque, si febris non urget, in balneum frigidum immittendus et paullo post fricandus est.

§. 953.

Cum his tamen praecipue diaeta strictior obseruetur. Aeger corpus, quantum fieri potest, exerceat, alimenta assumat pauca; sicca, ex pane bis cocto, carne assata; potus omnis fermentatus, et diureticus, et calidus nocet, aqua fontana, paululum frigidiuscula, cum vino gallico rubro, pontac dicto, optimum potus genus sistit, quod tamen parcus assumendum, et sitis, licet ingens sit, paululum toleranda est; quod si etiam morbus superatus fuerit, aeger in simili diaeta diutius persistat, quo vires plenarie instaurentur.

65V20 * 65V20

CAPVT XIX.

INCONTINENTIA VRINAE.

§. 954.

Si urina in vesica colligi et contineri nequit, sed aegris vel insciis vel nolentibus, effluit et exprimitur, morbus hic incontinentia urinae appellatur. (§. 1155.) Est haec vel idiopathica vel symptomatica. In priore casu vel relaxatio fibrarum, collum vesicae constringentium, vel violenta irritatio et constrictio fibrarum, cauum vesicae contrahentium, causam sistit, in qua tamen excitanda acrimonia urinae simul in censum venit. In altero casu violenta partium vicinarum pressio, vel spasmus per consensum excitatus, attendi merentur.

§. 955.

Morbus hic frequentior est in puerili aetate, in primis sub somno profundo: sed et in senibus relaxatio musculorum acceleratorum molestum urinae stillicidium inducit; in grauidis, ubi moles uteri partes vicinas premit; in puerperis, quibus in partu aliqua vis illata fuit, idem morbus non nunquam obseruatur. Symptomatica vero incontinentia cum variis morbis est, vel post eos superatos remanet, in apoplecticis, paralyticis, epilepticis, hystericis, haemorrhoidariis, tussi ferina aut vomitu laborantibus, calculo aut ulcere vesicae affectis.

§. 956.

Symptomatica incontinentia urinae saepius, morbo, a quo dependet, superato, tollitur, interdum tamen, et eodem superato, relinquitur. In morbis

acutis malum signum est, in primis si alui excretio inuoluntaria simul concurrat. In pueris, et ubi ex mala consuetudine oritur, facilius cedit; si vero causa remoueri nequit, v. c. in senibus, vel post difficile puerperium, chronicum et maxime molestum fit malum.

§. 957.

Si ex acri urina et spasmō inde excitato produci-
tur, blanda diuretica, decocta radice scorzonerae,
graminis, bardanae, cet. vel emulsionem demulcen-
tes, vel oleum amygdalarum dulcium propinentur.
Si potissimum nocturno tempore molesta est incon-
tinentia urinae, parcior potus versus vesperam con-
cedendus est. A laxitate partium oriunda, roboran-
tia et stimulantia exigit; decocta igitur plantarum ad-
stringentium et aromaticarum cum spongia, vel pan-
nis duplicatis, pubi et perinaeo applicentur, vel in
feminis intra labia pudendi admoveantur. Iniectiones
in vesicam circumspēcte adhibendae sunt. Aliis
balnea, ex similibus plantis parata, conueniunt.
Suffimigia ex styrace, ladano, gummi animae, suc-
cino et similibus, nec non ex anthophyllis et aliis
aromatibus composita, idem praestant. De ligatu-
ris, globulis et lagenulis, tanquam remediis palliativis,
apponendis chirurgia agit.

CAPVT XX.

SATYRIASIS ET PRIAPISMVS.

§. 958.

Qui facile excitanda penis erectione eiusque ten-
tiginē afficiuntur, aut satyriasi aut priapismo
laborant: in priore casu salacitas et stimuli venerei;
in

in altero potius dolor tenfius et moleftus; in utroque vero cafu fanguis et fluidum nerueum impetu infigni ad organa genitalia feruntur, et fpafmus mufculorum ad erectionem concurrentium obferuatur.

§. 959.

Satyriafis quidem in libidinofis ex laefa imaginatione oriri videtur; in eum tamen gradum intendi potelt, ut ad melancholiam et maniam ducat. Priapifmus vero varias cauffas agnofcit, v. c. veneris abufum in iuniore ætate, infultus graues fpaflicos et inflammatorios in morbis venereis, v. c. in vehementiore gonorrhoea, oboriundos; imbecillitatem fyftematis neruofi, fpafmos ex leui faepius ftimulo inducentem; morbos fpaflicos praegreffos, v. c. arthritidem et nephritidem, immo ipfum veficae calculum. Priapifmus faepius cum morbis conuulfiuus, v. c. epilepfia eft, non raro etiam in eandem transit.

§. 960.

In fatyriafi itaque valentes vitae vires quodam modo compefcendi funt. Si plethorici funt aegri, vena crebrius fecanda et aliis valentioribus, minime vero drafticis et fpafmos excitantibus, medicamentis fubducenda eft; vitanda funt omnia obiecta, quae veneris ftimulos excitant; alia vero, quae phantafiam corruptam corrigunt, in ftudiis et aliis laboribus eligantur. Lauta, mollis et vinofa diaeta, quae faepius malum induxit, mutetur. Exercitatio corporis, fomnus moderatus cum victu parco, digeftionis organa exercente, et potu aquofo, optime hunc morbum tollunt, qui folis medicamentis aegre cedit.

§. 961.

In priapismo curando ad causas respiciendum est, quae ex aliis praeceps clinicae capitibus cognoscuntur et tolluntur. Ad partem affectam applicandi sunt foci emollientes cum lacte parati, et balnea similia suadeantur. Ipsum vero corpus inter ea, quantum fieri potest, victu, frictione et exercitatione roboretur, praesertim si imbecillitas systematis nervosi primaria causa existat.

CAPVT XXI:

G O N O R R H O E A.

§. 962.

Gonorrhoea vi vocis geniturae siue seminis profluvium indicat. Vocabulum vero ut plurimum in latiore sensu sumitur, et omne profluvium materiae albae, blandae, viscidae, vel acris quoque faeciosae, vario modo tinctae, exprimit. Hinc alia gonorrhoea benigna aut simplex dicitur, quae vel sperma vel humorem mucosum et lentescentem glandularum urethrae sine insigni doloris et voluptatis sensu emittit; alia maligna appellatur, quae materiam a contagio venereo corruptam, ex his locis productam, cum dolore excernit, et spasmo et inflammatione saepius stipata est. De simili feminarum morbo in capite sequenti figillatim dicturi sumus.

§. 963.

Benigna igitur gonorrhoea, quae saepius verum semen, non nunquam tantum mucum tenacem glandularum prostratae et urethrae, emittit, materiam blandam, viscidam, minime acrem, eamque
vel

vel copiosius vel parcius sistit, hinc interdum tantum sub motu fortiore, v. c. equitatione, materia effluit, interdum ex pressio pene quaedam guttulae materiae viscidae excernuntur. Haec gonorrhoeae species pollutionem quoque nocturnam sic dictam sub se comprehendit, qua nimirum sub leui irritatione in decumbentibus magna saepius spermatis copia reicitur, et hoc malo affecti valde debilitantur.

§. 964.

Causa proxima huius morbi in insigni relaxatione partium ponitur, licet et tenuis, et minus elaborata, vel acris quoque humorum indoles saepius simul in censum veniat. Occasionalem causam dat veneris abusus, in primis in iunioribus, quorsum et manutuprationes pertinent. Praedisponunt ad eandem debilitas nimia, per morbos chronicos varios inducta. Augent malum potus calidus nimius, diuretica fortiora, inconsiderate exhibita. Frequenter vero post gonorrhoeam malignam diu toleratam laxitas partium et ideo gonorrhoea benigna remanet.

§. 965.

Licet benigna appelletur gonorrhoea, difficilius tamen non raro tollitur, quam maligna. Si mox in principio apta medicamenta et accurata diaeta praescribuntur, tunc facile cedit; si vero haec negliguntur, molestum et chronicum fit malum, quod diurnitate grauius redditur, et si tenera et senilia corpora afficit, morbos pessimos chronicos inducit, scilicet impotentiam virilem, maciem, tabem, quae dorsalis dicitur, sensuum et totius systematis nervosi imbecillitatem, epilepsiam et interdum hydropem.

§. 966.

In curatione huius morbi suscipienda et tunc, quando tantum signa gonorrhoeae benignae adesse videntur, sedulo attendendum est, ne aliquid venerei a morbo praecedente grauiore remanserit. In principio igitur apta laxantia, rhabarbarina potissimum, vel noduli purgantes adhibendi sunt. Aliis forte pilulae becherianae cum mercurio dulci conueniunt. His praemissis, decocta, eo obseruato delectu, quem in luis venereae curatione §. 536. proposuimus, propinentur, quibus et venerea labes, quae forte restat, vel cacochymia serosa corrigitur; qua de causa aliis quoque pilulae saponatae cum roborantibus F. 24. vel diuretica balsamica F. 113. et similia medicamenta non nunquam cum fructu exhibentur. Si vero aegri iusto debiliores sunt, serum lactis, vel lac asinum, vel caprillum, cum aquis selteranis suadeatur, strictiore de reliquo diaeta obseruata.

§. 967.

Tandem ad roborantia deueniendum est. Ex internis pauca tantum certa et tuta sunt, ossis sepiae puluerem, sanguinem draconis, haematiten et similia commendant quidem non nulli medici, quae tamen parum efficere videntur, et non raro aluum obstipatam reddunt. Tutius forte et certius adhibentur aquae pyrmontanae, rasura ligni fantali rubri decoctis addita, infusum millefolii, confectio strobilorum pini et similia F. 204. Crocus martis cum extractis amaris, et alia medicamenta martialia, praecipue tamen cortex peruuianus, optimo effectu sese commendarunt.

§. 968.

§. 968.

In urethram quoque iniiciunt alii aquam calcis viuae cum aloe coctam, cui pauca grana sacchari saturni vel mercurii sublimati addunt, vel cereos cum unguento de tutia illinitos ingerunt. Haec vero et similia, si in urethra tantum leue profluuium sentitur, suadenda erunt; adstringentia enim sub vehementi affluxu humorum impurorum et erosione partium applicata, excrecentes carnes et callosas eminentias relinquunt. Pro externo quoque usu epithemata et cataplasmata roborantia ex radice bistortae, herba alchemillae et similibus adstringentibus, nec non ex herba menthae, salviae, rutae et aliis aromaticis, cum vino rubro coctis, porro quoque emplastra neruina et linimenta ex oleis destillatis perinaeo applicanda sunt.

§. 969.

Cum omnibus his diaeta quoque strictior et per annos omnino seruanda est. In cibo et potu omnia acria, quae venereos stimulos excitare valent, sollicite euitentur; coitus quoque vel prorsus interdicens, vel maxima cum moderatione concedendus est. Exercitatio corporis, viribus tamen aegri proportionata, conuenit. Cibi sicciore et potus aquosus, vel ptisana ex radice chinae, victu iurulento et potu fermentato praestat; assuetis tamen moderatus vini usus denegandus non est, praecipue tamen vinum rubrum pro scopo roborandi concedatur.

§. 970.

Gonorrhoea maligna non nisi post impurum coitum oritur: uno enim vel altero die post susceptum contagium, interdum paullo tardius, consueta phaenomena

nomena sese exferunt, scilicet pruritus urethrae et glandis, effluxus materiae viscidae et albicantis, quae paullo post acrior fit et rodens, coloreque flauo vel viridi tingitur; frequens et dolorosa penis erectio, urina cum difficultate et ardore reddita, spasmus et inflammatio partium, in vario morbi gradu variantes. Cum his saepius et alia accedunt incommoda, phimosis, paraphimosis, bubones inguinales, ulcuscula cancrofa glandis et praeputii, testium tumor et alia, de quorum interna curatione in tractatione de lue venerea §. 526. seqq. diximus; de externis vero remediis chirurgia consulenda est.

§. 971.

Cum autem a contagio venereo saepius gonorrhoea tantum oriatur, eius diiudicationem et curationem breuibus subiungamus verbis. Sedes huius mali est in glandulis urethrae, et in leuiori quidem morbi gradu in illis tantum, quae in urethra disseminantur; in gratiore vero malo prostrata et glandulae vicinae ita afficiuntur, ut ulcera ad ipsa cauernosa corpora penetrent. Coniuncta saepius est relaxatio viarum seminalium, ut in gonorrhoea benigna; an vero humor seminalis ipse corrumpatur, dubium omnino videtur. Non nunquam spasmus nimium urget et dolorem sine effluxu materiae morbosae efficit. Rarius ex laesis corporibus cauernosis sanguis effluit.

§. 972.

Gonorrhoea a coitu impuro, in corpore de reliquo valente et sano orta, facile tollitur: Si vero corpora ipsa impura sunt; si gonorrhoeae benignae diutius toleratae, maligna accedit; si peruersa curatione

tione dolor et inflammatio sistitur; et materia maligna in excretionem sua cohibetur, diuturnum et chronicum fit malum, quod non modo in partibus generationi inferuentibus et vicinis materiam contagiosam fouet et euoluit, lentasque erosiones, inflammationes et congestiones saniosas relinquit, sed omnem etiam humorum serosorum massam inficit, et luem veneream inducit.

§. 973.

Morbus itaque, post contagium susceptum se euoluens, et vehementiore dolore stipatus, in plethoricis ab initio omnino venae sectionem exigit, et quidem eo magis, si inflammationis manifesta signa in pulsu, calore, siti et aliis symptomatibus febrilibus occurrunt. Non minus quoque de aluo purganda et libera reddenda cogitandum est, quae quidem euacuatio vel clysmate apto ex emollientibus parato, vel infuso laxante ex tamarindis et manna cum rhabarbaro et cremore tartari F. 51. 72. cum vel sine stimulo fennae optime perficitur.

§. 974.

His peractis, si dolor cum spasmus urget, et materia parcius effluit, epithemata et cataplasmata, ex plantis emollientibus cum lacte coctis applicata, liberum effluxum materiae promouent. Si vero materia tenuis et acris effluit, tunc emulsionem amygdalinae et in dolore intensiore cum semine papaueris albi paratae, F. 60. 81. conueniunt, quibus nimia acrimonia urinae temperatur. Si materia non adeo copiosa excernitur, nec inflammatio vehementior urget, emulsio cum oleo amygdalarum dulcium et paxillo terebinthinae F. 205. non incongrua est.

His et nitrum addi potest et proportionata dosis camphorae, et ptisana diluens ex scorzonerae, graminis et bardanae radicibus, sufficiente copia simul hauriatur.

§. 975.

Postquam inflammatio et dolor remiserunt, materia autem tincta plus minus copiose effluit, tunc omnino disquirendum est, an primae viae satis liberae sint, quae tunc temporis valentioribus quoque medicamentis, v. c. pilulis mercurialibus F. 206. semel iterumque purgandae sunt; paullo post diureticis variis et balsamicis quoque, quae in principio morbi saepius noxia sunt, insistendum est. Tincturae pimpinellae albae, succini, myrrhae, tartari acris, antimonii tartarifata, spiritus niri dulcis et similes, ad sexaginta vel plures guttas ter de die exhibeantur, vel balsamus copaibae cum vitello oui solutus in emulsione F. 207. propinentur, et his omnibus apta, aut valentiora aut mitiora, decocta iungantur. Ex his enim omnibus urina balsamicam vim recipit et ulcera abstergit.

§. 976.

Si cum his apta diaeta obseruatur, materia excreta non tantum purior et magis alba, sed et spissior euadit, ideoque morbus, hoc modo ad gonorrhoeae benignae indolem accedens, ea roborantia exigit, quae §. 967. et 968. laudauimus, ne post curatam malignam benigna et chronica remaneat. Quodsi vero morbus proposita medendi via non superetur, et symptomata varia relinquuntur, quae venereum contagium in corpore dissipatum ostendunt, tunc sine mora illa remedia adhibenda sunt,

sunt, quae in luis venereae consideratione exhibuimus.

§. 977.

In gonorrhoea retropulsa, in primis adstringentibus fortioribus et opiatis medicamentis, sine materiae morbosae excretionem, cohibita, si faucium siccitas et albedo cum excrescentiis fungosis, testiculi tumor vel alia symptomata morbosae occurrunt, materiae effluxus omni modo reuocandus est. Praestant hoc purgantia, aegroti viribus conuenientia, et potissimum diuretica blanda balsamica, in primis emulsionem F. 205. 207. quo in casu quoque epithemata et cataplasmata emollientia, perinaeo et membro virili applicata, haud contemnendi usus sunt. Quod si vero hoc ex voto non succedat, curatio uniuersalis, quam in diuersis luis venereae gradibus suauimus, §. 536. seqq. protinus suscipienda est.

CAPVT XXII.

FLVOR ALBUS.

§. 978.

De fluore albo feminarum fusius disserere, vix opus esse arbitror, cum ea, quae in praecedenti capite proposita fuerunt, ad hunc morbum quoque applicari queant: Quoniam vero circa causas et symptomata, ipsasque medendi vias quaedam occurrunt, quae sexum sequiorem tantum concernunt, in hoc capite quaedam de chlorosi sine cachexia virginum praemittere, alia de fluore albo in se considerato addere, et tandem furoris uterini aliquam mentionem iniicere placuit.

§. 979.

§. 979.

Cachexia ista a mensium vitiis non nunquam oritur, in primis autem virgines, in quibus hoc negotium non ex voto succedit, ea afficiuntur. Facies in his est pallida, flaua, lurida, in primis circa loca tenerioris cuticulæ, v. c. palpebras et labia; oculorum tamen albuginea icteritium colorem non prodit; languor porro corporis et lassitudo insignis, appetitus prostratus et peruersus, respiratio difficilis et anxietas præcordiorum ingens, sed clandestinum sæpius desiderium veneris, pulsus debilis, vagi insultus febriles, urina cruda, pallida, quæ cuncta quidem et alia forte occurrentia symptomata, partim ex his, quæ de menstruorum vitiis passim monuimus, §. 404. seqq. partim ex tractatione de cacochymia et cachexia §. 451. seqq. patent.

§. 980.

Feminae a natiuitate vel educatione debiles, vitæ sedentariæ deditæ. huic morbo præ reliquis obnoxia sunt. Humor enim suo tempore per uterum excernendus stagnat, corrumpitur, et corruptus resorbetur, sanguinem et lympham inquinat, et solidorum robar magis adhuc imminuit: hinc sanguinis rubicundi defectus. Occasionem præbent victus crudus, digestioni resistens, potus calidi, in primis potus coffee, abusus. Morbum sæpius rebellem reddunt veneris desiderium et corrupta inde phantasia, venæ sectiones intempestiue, sanguinis copiam præter necessitatem imminuentes, abusus emmenagogorum medicamentorum calidiorum.

§. 981.

In curatione huius morbi prae reliquis primae viae valentioribus quidem, non tamen drasticeis, medicamentis purgandae sunt. Decocta et infusa, quae sanguinis crasin corrigunt, his iungantur, et ventriculi robur, si forte ab his laeditur, victu apto et medicamentis carminatiuis ante prandium exhibendis, sustinetur. Exercitatio corporis omni modo suadeatur, quae, uti pediluua cum frictione crebra artuum inferiorum, circulum sanguinis per eosdem adiuuant. Potus fermentatus et vinum, in primis rubrum, interdum in prandio concedatur. Animi pathemata, quantum fieri potest, et ipso matrimonio, corrigantur.

§. 982.

Cum his vero apto tempore et continuato usu aquae selteranae, schwalbacenses, spadanae et aliae propinandae sunt, et si corpus alias exsuccum, nunc satis humectatum et robore praeditum esse sentimus, infusa calidarum et amararum radicum, angelicae, leuistici, aristolochiae, gentianae rubrae, cum aqua vel vino parata, nec non pilulae becherianae et similes ex gummi saponaceis cum extractis amaris, quibus galbanum, assa foetida, myrrha et castoreum, tanquam potentiora iungantur, F. 208. praescribi debent. Haec autem potissimum circa tempus, quo menstrua imminet, exhibenda sunt, alio vero tempore martialia et alia roborantia adhibeantur.

§. 983.

Vti cacochymia uniuersalis in variis secretionibus se exerit, sic humores ad genitalia ducti peruersam indolem

indolem non nunquam eo deriuant, et fluorem album sic dictum benignum ex aliis quidem cauffis accessoriis saepe oriundum inducunt. Hoc vitium, vel in utero ipso relaxato, vel in vagina et glandulis variis folliculosis, quibus partes genitales ubique obfessae sunt, sedem suam figit. In hoc benigno fluore ut plurimum albus et flauescens humor, sed satis copiosus excernitur, qui tamen interdum spissior, interdum acrior fit, parcius fluit, et magis rodit, praesertim si acrimonia humorum uniuersalis vel aliud vitium, v. c. prolapsus uteri et vaginae, accedat.

§. 984.

Oritur ut plurimum in iis, in quibus menstrua non rite succedunt: in his enim vel continuus obseruatur materiae descriptae fluor, vel paullo ante et post catamenia tantum talis excretio morbosa se exferit; in grauidis quoque non nunquam accedit, peior tamen est ille, qui post puerperium oritur, in primis si aliquid peregrini in utero relictum fuerit. Feminis cachecticis tunc temporis, quando menstrua cessant, id, quod in his iusto citius euenire solet, fluor albus superuenit, qui, cum atoniam partium simul coniunctam habeat, difficilius curatur.

§. 985.

Praedisponit vero ad hunc morbum cacochymia humorum et debilitas solidorum generalis, nec non specialis partium genitalium laxitas; hinc in feminis, quae vel a natiuitate, vel a cauffis accessoriis infirmae sunt, v. c. quae magnam uteri haemorrhagiam passae sunt, frequentius occurrit. Occasionales caussae plurimae quidem sunt; sufficiat itaque ex
iis

is praecipuas indicare: Feminae, quae catameniis fluentibus victu minus conueniente, sed crudo et in primis glutinoso, utuntur, munditiam negligunt, aliasque diaetae regulas, hoc tempore praescriptas, §. 411. haud obseruant, quae lasciuiores sunt et desiderio veneris vexantur, quae frequentius partu vel abortu debilitantur, vel purgantibus validioribus laeduntur, quae vitae molli et otiosae deditae sunt, quae in aere humido et paludoso viuunt, et potu calido abutuntur, ut plurimum huic morbo obnoxiae sunt.

§. 986.

Morbus in iunioribus facilius tollitur, dummodo cum apta medendi ratione diaetae accuratioris subsidia coniungantur; si autem inueteratus et cum insigni atonia partium coniunctus est, raro tollitur. Non nunquam feminae quaedam sine alio incommodo hoc fluxu laborant, et salutare huius excretionis effectus experiri videntur; in continuato autem malo maxime falluntur; in macilentis enim tabes, in obesis cachexia inde producitur. Si fluxus adstringentibus intempestiue reprimatur, saepius hysterici affectus, purpura scorbutica et alia, uteri in primis, mala chronica subito inducuntur.

§. 987.

In curatione praestanda ante omnia primarum viarum euacuatio suscipienda est; noduli laxantes, infusa familia rhabarbarina, vel alia medicamenta aluum mouentia §. 407. pro virium et materiae mouendae ratione seligantur, et si humorum dispositio cacochymica est, ea aptis remediis corrigatur, quo in casu decocta balsamica §. 974. 975. et pilulae ex
gummi

gummi saponaceis et amaris resoluentibus F. 23. 24. propinentur. Thermae carolinae et acidulae egranae, vel similes aquae medicatae, quae et aluum mouent et roborant, cum fructu saepius exhibentur; quae tamen pro differentia subiectorum seligendae, et praeter ea cum roborantibus ex cortice peruiano et martialibus medicamentis passim commendatis combinandae sunt.

§. 988.

Praeter roborantia vero interna, externe quoque balnea et fatus conueniunt. Haec ex herbis millefolii, abrotani, artemisiae, chamomillae, matricariae, menthae, et ex radicibus valerianae, leuistici et similibus vario modo praeparantur. Vterinae iniectiones, ex decoctis similibus paratae, interdum tentandae sunt, caue tamen, ne adstringentibus sensibilem uteri fabricam laedas. Suffimigia ex anthyllis, tacamahaca, succino, mastiche, baccis lauri et iuniperi, nec non ex assa foetida, negligenda non sunt, quae infundibulo inuerso, partibus atectis applicantur.

§. 989.

Fluor albus malignus ex impuro coitu praecipue oritur, quo in casu, post praegressa inflammationis, ab illato contagio venereo ortae, symptomata, humor parcior, sed viridescens, acris et rodens, ex genitalibus profluit: attamen et ille malignus dici meretur, qui ex carcinomatico uteri et partium vicinarum ulcere proficiscitur, et materiam maxime foetentem, saepius acerrimam, fummosque dolores excitantem, excernit. In priore casu ea, quae in gonorrhoeae malignae curatione proposuimus,

§. 970. feqq. et alibi de lue venerea diximus, §. 536. feqq. feligenda et applicanda erunt. In altero casu decocta varia demulcentia aliaque medicamenta interna, sanguinis et humorum massam corrigentia, exhibeantur, et fatus lenientes et putredini resistentes applicentur; licet, ut vera fateamur, in tam graui morbo nulla auxilia certa sint, et parum solatii a specificis, ab opiatibus autem breue dolorum lenimen, expectetur.

§. 990.

In feminis de reliquo sanis, vel leuiori cacochymia imbutis, acris interdum humor ad genitalia ducitur, qui insignem lasciuiam excitat, quae saepius per laesam phantasia in aliquam melancholiae speciem abit, et furor uterinus siue nymphomania appellatur; quo in casu ex hactenus propositis egregia curationis praesidia eligi possunt, eo tamen respiciendum est, ut phantasia corrupta quouis modo corrigatur. Plethora non raro morbum fouet, quae ideo proportionatam venae sectionem exigit. Lasciuioribus victus lautus et potus spirituosus maximam partem subtrahendus est, quo pane bis cocto et aqua leuiter tantum nutriantur. Hoc in casu saepius flangris, tanquam valentiori medicinae, locus datur.

CAPVT XXIII.

MALVM HYSTERICVM.

§. 991.

Licet multa, quae in consideratione mali hypochondriaci §. 548. feqq. fusius exposita fuerunt, in mali hysterici tractatione quoque applicari queant:

non nulla tamen et in hoc, quos nunc tractamus, morborum nexu attendenda erunt. Feminae interdum hypochondriacae fiunt, si viscera chylicationis laeduntur, si deprauata, in primis atrabilaria, humorum mixtio et inde spasmi generantur. Hi ipsi vero vel certe similes spasmi in feminis saepius ex iis causis oriuntur, quae uterum primario afficiunt, et quibus excitatis, reliquum corpus male se habet; quae quidem in genere ad euacuationem uterinam, in menstruis et lochiis impeditam, reduci poterunt.

§. 992.

Morbus vero noster vel extra paroxysmum, vel in eodem, considerari meretur. Extra paroxysmum feminae conqueruntur de languore totius corporis, animi moerore et tristitia, imbecillitate sensuum externorum, et internorum, motusque muscularis, ita, ut crura corpus non diu sustineant, sed genua vacillent; noctes praeter ea inquiete transigunt, crebrior vertigo et scintillae ante oculos obuersantes, anxietas praecordiorum et respiratio saepius anxia deprehenduntur, pulsus paruus et non nunquam inordinatus, urina pallida, copiosa, appetitus prostratus, digestio laesa, aluus vix semper respondens, quae quidem symptomata, in imminente insultu hysterico, crebrius attenduntur.

§. 993.

In ipso autem paroxysmo haec symptomata augentur: cor palpitatur, respiratio quasi praeccluditur, et insignis strictura versus fauces obseruatur, quasi globulus per abdomen errare visus, deinde ex thorace versus laryngem ascendens, viam praeccluderet; vox perit, oculi agitantur, pulsus debilis, inaequalis,

lis, saepius deficit, abdomen tumet, borborygmi audiuntur et flatus spasmo coercentur; aer ructu emissus spasnum mitigatum ostendit, vomitus et deiectiones spontaneae non nunquam superueniunt et morbum leuant, urina tunc turbida fit, ex qua crassa subsident. In grauiore insultu motus conuulsiui vel syncope accedunt, post paroxysmum autem superatum languor et debilitas summa, non nunquam cephalaea, remanet.

§. 994.

Causa proxima in irritatione systematis neruosi consistit, quae forte a summa mobilitate fluidi neruosi non satis definienda pendet; hinc spasmi oriuntur, qui eo vehementiores sunt, quo minus partes, in debilitate corporis agitatae, causae spasmodorum resistere valent. Praesupponit vero causam valide irritantem, in ouariis et uteri fabrica haerentem, v. c. si humor ibi stagnans et corruptus neruos vellat, indeque spasnum excitat, per consensum ad alias partes corporis ducendum.

§. 995.

Insignis itaque causarum occasionalium numerus occurrit. Rarius morbo afficiuntur feminae, quae corpus sufficienter exercent; quae vero laute viuunt, et vitae sedentariae deditae sunt, ad eundem magis disponuntur: concurrunt igitur omnes causae, quae fluorem album et chlorosin inducunt. Licet catameniorum defectus hystericis motibus saepe ansam praebet, tamen et plethora, et fluxus mensium nimius, eos frequentius excitat; hae enim occasionales causae tunc demum effectum edunt, si in subtilioribus partibus neruosis dispositio ad facilem irritationem

deprehenditur. Cum itaque haec in summa mobilitate systematis nervosi vix digne satis definienda haereat, ea, quae animum et corpus commouent, v. c. animi affectus, amor clandestinus, veneris desiderium, suaueolentia et dulcia naribus et ore hausta, hystericis maxime molesta sunt. Tumores praeternaturales, circa ouaria et alia organa genitalia orti, interdum causam sistunt.

§. 996.

Cum paroxysmus hystericus saepius in syncopen, et interdum in veram epilepsiam transeat, non nunquam cum his morbis, a quibus tamen natura sua differt, confunditur. Syncope repente inuadit, respirationem pulsusque ferme supprimit, et pallorem et sudorem frigidum inducit. In morbo hystericico sensim paullatimque symptomata accedunt, difficultas spirandi et imminens suffocationis periculum cum rubore faciei differentiam ostendit. Hystericæ sensu non prorsus priuantur, licet aliqua obnubilatio accedat; epilepticae et sensu externo et interno destituuntur, et spumam oris emittunt. Praecipuum etiam mali hystericici signum, motus globuli ad fauces in his et aliis similibus morbis deest.

§. 997.

Malum hystericum clanculum, et saepius ex haereditaria dispositione, vel ex imbecillitate a natiuitate inducta irrepens, totum systema nervosum mire afficit, interdum quidem palliativè curatur, saepius tamen chronicum fit et veram curationem respuit; eius vero insultus, licet periculum magnum indicare videatur, interdum aptis antispasmodicis datis facile dissipatur. Cum multae eaeque contrariae saepius
causae

cauffae morbum inducant, et dispositio corporum uniuersalis immutanda fit, auxilium certum vix semper promitti potest. Grauiditatis tempore interdum cessat, sed post partum redit, in iunioribus matrimonium celebratum insultus cohibet, raro prorsus tollit, in vetulis interdum ex defectu stimuli desinit, vel mitius afficit. Si vehementius et crebrius urget malum, in morbos chronicos, furorem uterinum, cachexiam, cet. mutatur. Quae in paroxysmo grauissimo saepius in vehementissimam syncope cadunt feminae, eo modo considerandae sunt, ut §. 680. diximus.

§. 998.

In curatione huius morbi primarum viarum potissimum ratio habenda est; purgantia sola tamen vix sufficiunt, nisi cum amaris resoluentibus et carminatiuis in nodulis praecipue laxantibus iungantur. Conueniunt etiam interpositae pilulae polychrestae BECHERI, STAHLII, vel saponatae cum gummatis, galbano in primis et assa foetida F. 119. 208. paullo post analeptica in victu et medicamentis, quatenus imbecillitati systematis neruosi medentur, applicanda sunt. Aquae medicatae, thermae carolinae et acidulae sic dictae omnino proficuae sunt, et aliis medicamentis facile palmam praeripiunt, in debilioribus vero aquae felteranae cum lacte praemitendae erunt. Haec et alia medicamenta, aetati, caussis et constitutioni aegrarum accommodanda sunt, eoque potissimum respiciendum est, ut vitae genus, quod huic malo occasionem dedit, mutetur, vita varia eligatur, et exercitatio corporis praecipue instituat.

§. 999.

In paroxysmo imminente clyfma carminatiuum, cui uterina medicamenta, in primis castoreum, immixta sunt, F. 209. applicandum erit: paullo post spasmis occurrendum est, quod itidem castoreatis medicamentis optime perficitur, vel in puluere, vel in mixturis concentratis, cum liquore anodyno minerali HOFFMANNI exhibitis. F. 73. 122. 142. Naribus admoueantur plumulae accensae et castoreum; spiritus enim salis ammoniaci et alia volatilia caput nimis grauant. Tensio abdominis frictione cum unguento neruino et similibus, ex galbano et oleis destillatis carminatiuis paratis, tollitur. Frictiones quoque crurum negligendae non sunt, in primis post pediluua non adeo calida. Auxilia hoc in casu tentata et longo usu in singulari idiosyncrasia confirmata, optima sunt.

APPENDIX.

§. 1000.

Varia quidem, circa grauidarum, parturientium, puerperarum et infantum morbos, obseruanda, in praecedentibus tractationibus passim proposuimus: quoniam tamen continua fere medici, circa amicos suos versantis, attentio singularia in nexu horum morborum consilia requirit, operae pretium esse duximus, primaria cognitionis et curationis eorum fundamenta breui sermone exponere, et medici officium in mutationibus his per se quidem naturalibus, facile tamen ad morbosas dispositiones ducentibus, delineare.

CAPVT I. MORBI GRAVIDARVM.

§. 1001.

Steriles interdum sunt feminae et ideo consilium medici exigunt; quo in casu vel in corporis dispositione morbosa causa euident, quae tolli potest, deprehenditur, vel in mala conformatione partium consistit, quam apta medendi methodus corrigit et mutat. Nimia obesitas, quae in abdomine potissimum aucta conceptionem impedit, victum parcio-rem, potum sufficientem et exercitationem corporis proportionatam exigit. Pituita viscida, in genitalibus haerens, vel fluor albus a laxitate dependens, medicamenta resoluentia et roborantia, in primis aquarum medicatarum usum, requirit, de quibus alibi, praecipue in fluoris albi curatione diximus, Quo modo mala conformatio leuari possit, ex par-

tium cognitione anatomica, et chirurgicis auxiliis, patet.

§. 1002.

Si grauida omnem sanguinem, quem alias menstrua excernunt, in foetum deriuat, nulla plethora oritur; si vero contrarium euenit, plethora a grauiditate inducitur, quae quidem inconspicuas haemorrhagias, dyspnoeam, palpitationes cordis, dolores capitis, vertiginem, phlogoses, lassitudinem, somnum minus quietum, haud raro haemorrhoides, vel coecas vel fluentes, et alia incommoda producit, quibus femina ante conceptionem non obnoxia erat. Vti vero interdum non nullorum morborum iam ante praesentium symptomata, v. c. cephalaea, durante grauiditate, cessant; sic etiam varia, alias leuiora visa, nunc grauiora euadunt.

§. 1003.

His quidem omnibus medicus primum aptam dietam opponat, exercitationem corporis, quantum vires et constitutio feminarum permittit, suadeat, victum parciolem ventriculi viribus accommodatum, nec ex iurulentis nimium nutrientibus, sed ex valentioribus, robur viscerum digestionem inferuentium exercentibus, potumque aquosum, vel solum, vel fermentato interpositum, exhibeat. Prandium largius sit et nutritioni sufficiens, coena autem moderata somnum tranquillum et aequabili humorum distributioni aptum reddat, quibus bene obseruatis, plethora saepius grauidis molesta non est.

§. 1004.

Si aestus, ex plethora oriundus, leuior accedit, pulueres nitrosi cum aqua frigidiuscula praecipue
versus

versus vesperam sumti leuamen afferunt, ita, ut venae sectione opus non sit, quae in debilioribus vires saepius infringit; si vero incommoda grauiora fiunt, tunc venae sectione plethora imminuatur, cuius tamen quantitas ex dispositione grauidarum et indole symptomatum determinanda est. Inter nostros consuetudo inualuit, circa medium grauiditatis tempus et circa finem eius sanguinem subtrahere, prima vice in brachio, altera in talo: sed symptomata magis, quam consuetudines attendendae sunt. Est certe naturae grauiditatis et incremento foetus conuenientius, tertio potius vel quarto grauiditatis mense, quam tardius, venam secare.

§. 1005.

Nimia sanguinis missio, saepe praeter necessitatem administrata, nocet, vires in nutriendo foetu summe necessarias multum infringit, et in debilioribus praecipue, in quibus tamen phlogoses frequentiores sunt, imbecillitatem auget: Si tamen ex veris indicationibus necessaria iudicatur venae sectio, repetita, nec nimium copiosa, praestat. Abortus in plethoricis venae sectione tempestiua praecauetur; si vero ille iam imminet, raro eundem haec impedit, sed potius accelerat; id, quod praesertim in imbecillis frequens experientia docuit. Praestat itaque quietem imperare et temperantibus uti, nisi alia symptomata urgeant, et venae sectionem coindicent.

§. 1006.

Nausea et vomitus, mox post conceptionem, et praecipue matutino tempore, accedentes, remediis, quae primas vias leniter purgant, praesertim rhabarbarinis, coercentur et supprimuntur. Si vero haec

Gg 5 purgatio

purgatio morbum non tollat, ea alimenta et potulenta, quae forte ex idiosyncrasia prae reliquis nauseam commouent, euitanda et accuratior dieta imperanda est. Vomitus, a cruditatibus ventriculi collectis, quocumque grauiditatis tempore, oriundus, iisdem rhabarbarinis leuari debet, nisi forte in validis facis subiectis, et ubi vomitus spontaneus nimis molestus est, ille adiuuandus videatur. Ab humoribus malignis, in ventriculum redundantibus, interdum vomitus molestissimus oritur, qui saepe abortum inducit, ideoque ante, quam rhabarbarinis corrigatur, in plethoricis praecipue venae sectionem exigit.

§. 1007.

Diarrhoea, a refrigerio vel alia causa in grauidis orta, rhabarbarum et paullo post castoreum, vel in puluere, vel in mixturis concentratis, F. 73. 122. 142. postulat, quibus etiam, exigente ita necessitate, pauca grana massae pilularum de cynoglossa, vel paucae guttae essentiae theriacalis anodynae, adduntur. Si aluus in grauidis paullo segnior est, moderata laxantia negligenda non sunt; quae praecipue indicantur, si illae paulum voraciores sunt, et saepius varia minus conuenientia alimenta assumunt. Si stimulo opus est, interdum foliorum fennae scrupulus unus, vel drachma semis, in infusis addatur; eo tamen respiciendum est, ut victu apto et potu sufficiente aluus semper aperta seruetur, et sine vehementi stimulo succedat. Si foeces durae et copiosae in crassis haerent, clyisma emolliens, nec nimis calidum, nec stimulo acre redditum, iniciatur.

§. 1008.

Foetus interdum ultimis mensibus per unum alterumque diem quiescit; si in eo statu grauida de reliquo bene valet, et nulla alia abortus signa adsunt, nihil propinandum est, in primis vero excitantia calidiora medicamenta interna euitanda sunt. Foetus inquietus magis attendi meretur; attamen praeter terrea cum nitro et castoreo, et clysinata forte pro circumstantiarum ratione adhibenda, vix alia commendari possunt remedia. In vera autem matris et foetus imbecillitate, in primis si aestus non urgeat, haustus vini generosi vel aquae analepticae, v. c. aqua cinnamomi cydoniata cum confectione alkermes sine ambra et moscho, propinari possunt. Externe abdomini illiniatur balsamus embryonum, vel aquae reginae hungariae.

§. 1009.

Vrinae incontinentia, a foetu vesicam premente orta, vix auxilium admittit, et non nisi circa finem grauiditatis accedit, quo tempore patienter ferri potest: dysuria et urinae suppressio eodem tempore orta, vel situ supino, coxis elatioribus, ipsoque abdomine manibus paullulum eleuato, corrigitur, vel si urina acrior est, potum diluentem exigit, non nunquam pudendis fofus emollientes admoueri possunt, quod tamen caute praestandum est, cum emollientia partes nimium relaxent. Interdum forte fofus emollientes feminis adultioribus et prima vice grauidis, ad rigiditatem partium corrigendam, applicari, vel balnea similia commendari poterunt.

CAPVT II.
MORBI PVERPERARVM.

§. 1010.

Ad partum accedens grauida motus quosdam in abdomine sentit, qui dolores ad partum *die Wehen* dicuntur. Sunt illi vel veri vel spurii; illi a contractione uteri, immo musculorum abdominalium, oriuntur, ex lumbis per inguina ad crura ducuntur, et, quum aperturam orificii uteri moliantur, melius ab obstetrice, quam a puerpera, percipiuntur et distinguuntur: hi vero sunt dolores vagi, qui vel a peruerso situ foetus, vel a variis partium abdominalium spasmis, v. c. colicis tensionibus, oriuntur, et a veris potissimum in eo differunt, quod orificium uteri non aperiant.

§. 1011.

Dolores spurii vel medicamentum lene rhabarbarinum, vel potius clyfma carminatiuum, exigunt. Pilulae polychrestae becherianae, vel similes, in aquis carminatiuis solutae, cum pauco nitro, non nisi in phlegmaticis concedi possunt; licet partum his promoueri posse non nulli contendant. Aluo eo modo soluta, intestinum rectum liberum redditur, ne nimia eius distensio partum impediatur. Hanc ob causam etiam urina in vesica non retinenda, sed emittenda est. Castoreata et, si febris non urget, calidiora quoque aromatica medicamenta exhiberi possunt, caute tamen, ne aestus excitetur; et opii proportionata dosis commendanda est, in primis si aluus respondet, vel medicamento euacuata fuit. In hunc quoque finem balsamus embryonum et
olea

olea carminatiua cocta et destillata abdomini leniter illiniuntur.

§. 1012.

Dolores ad partum veri, cum a constitutione uteri grauidi dependeant, patienter potius expectandi, quam vi medicamentorum excitandi sunt. Si plethora urget, vel necessaria venae sectio intermissa fuit, tunc mox ante partum instituta saepius eundem iuuat et inflammationis metum tollit. Feminae adstantes, medicis saepe sapientiores sibi visae, aquam verbenae, pulegii et alia plura suadent et exhibent remedia domestica, quae tamen saepius magis noxia, quam salubria, sunt. Medicus artis peritus, praeter medicamenta analeptica, quae vires vitae sustinent, vel alia, quae spasmos nimis feroces compefcunt, propinata, nihil facile molitur, noxia disfluadet, innoxia permittit; notandum tamen est, hoc in casu mitissima etiam medicamenta non raro vomitum excitare.

§. 1013.

Cum itaque in ipso partu adiuuando medicus clinicus ex fonte pharmaceutico parum conferat, ea certe polleat cognitione, qua in situ naturali et praeternaturali foetus, de constitutione partium genitalium et foetus iudicare, situm puerperae in partu definire, et hanc adhortatione, obstetricem autem consilio adiuuare possit. Ea vero, quae difficilem partum iuuant, situmque foetus prodeunti corrigunt, consilia et enchireses, ab artis obstetriciae scriptoribus proposita, a medico obstetricio curiosius disquirenda et exercitatione perficienda sunt.

§. 1014.

Si medicus parturienti adstitit, partu finito et foetu excluso, huius corpus cum obstetrice perlustrat, paullo post secundinas, in primis placentam uterinam, inspiciat, quo videat, an aliquid relictum sit, ex utero nondum clauso eximendum. Puerpera ab aeris frigidioris accessu ad uterum defendatur, et cruribus coniunctis et abdomine moderate ligato, in lectum reponatur. Ea vero tunc temporis vel haustu vini generosi, vel analeptico, non nimis calefaciente, medicamento reficiatur. Primis quidem horis debilis quoque puerpera, ne in somnum incidat, impedienda est, quo humorum circulus turbatus sensim paullatimque aequabilior reddatur; si tamen paullo post in placidum somnum incidit, eodem optime reficitur.

§. 1015.

Et circa partum et post eum quoque, primis potissimum diebus, puerperis accuratiores diaeta praescribenda est. Conclauae temperato calore placeat, et paullo obscurius sit, ne luce viuida afficiantur debilitatae feminae; cae quoque in sudores procliuēs stragulis copiosioribus ne onerentur; munditiei praeter ea, quantum fieri potest, ratio habeatur. Omnia obiecta, quae animi affectus vehementiores excitare possunt, remoueantur. Iusculis tenuioribus cum farinaceis coctis reficiatur puerpera, iurulentus vero et nimis nutriens victus interdicator. Potus frigidus ne adsumatur, cuitetur quoque fermentatus, sed tenuis, diluens, aquosus, in primis si femina infantem lactare nolit, exhibeatur.

§. 1016.

Dolores post partum, *die Nachwehen*, quibus puerperae haud raro excruciantur, partim a relictis in utero partibus secundinae et grumis sanguinis, partim a laeso et nimis irritato utero, et a constrictione spastica inde pendente, partim a flatibus, euacuato abdomine intestina expandentibus, oriuntur. Ea, quae in utero relictæ fuerunt, vel, si fieri potest, manu obstetricia remoueantur, vel vi naturae excernantur; laesio uteri et contractio spastica violentior inflammationem uteri vix non semper inducit, de qua paullo post dicturi sumus; flatus blanda abdominis constrictione et carminatiuis, v. c. decocto cereuisiae cum floribus chamomillae, feminibus carui et similibus coerceantur et expellantur, intestinorumque robur restituatur.

§. 1017.

Dolores a spastica contractione uteri tantum oriundi, nec cum inflammatione coniuncti, in primiparis leuiores sunt; in iis vero, quae saepe pepere-
runt, acerbiores fiunt, cum a rigiditate et aliqua callositate fibrarum uteri inducantur. Hi itaque partim patienter tolerandi, partim carminatiuis et antispasmodicis, in primis pulueribus cum castoreo et nitro datis, mitigandi sunt F. 73. 120. quibus etiam, si nimis feroces fiant dolores, lenia anodyna adiaci possunt F. 210. Si corpus peregrinum, in utero relictum, hos spasmos excitare cognoscimus, quod manu remoueri non potest, nihil temere molendum, nec calidiora emmenagoga tentanda sunt, sed, exhibitis, quae nunc exposuimus, medicamentis aliisque carminatiuis, negotium naturae moliminibus committendum est.

§. 1018.

§. 1018.

Lochiorum fluxus, siue post partum emittendi copia, vix determinari potest; si is vel parcius vel copiosius fluit, et femina de reliquo bene se habet, nihil temere moliendum est. Si spasmo retenta lochia parcius fluunt, castoreata et similia medicamenta antispasmodica optime propinantur; si largius ea fluunt et debilitant, praeter remedia temperantia nitrosa et leniora analeptica, vix aliquid tentandum. Lipothymici insultus ex hac caussa oriundi saepe id efficiunt, ut sanguis sistatur. Venae sectio reuulsoria in brachio instituta, hoc in casu a non nullis proposita, dubii omnino euentus, et ex individuali constitutione puerperae diiudicanda est. Parciora lochia interdum diarrhoea oborta compensat; hoc in casu vero constitutio aegrae et symptomata concurrentia medicum instruunt, an aliquid, et quid demum, tentare debeat?

§. 1019.

Inflammatiō uteri post partum accedens grauissimus et periculosissimus morbus est. Dignoscitur iste, praeter communia febris inflammatoriae symptomata, ex acuto dolore, infimum ventrem ab umbilico ad pubem usque et coxarum regiones occupante, ita, ut dorso tantum incumbere possit aegra; abdomen tumet, valde tensum est; urina et faeces non nisi cum dolore excernuntur; orificium uteri, si tactu exploratur, durum, contractum et saepe dolorosum deprehenditur; et interdum quoque ad partes pudendorum externas transit inflammatiō. Hunc morbum inducunt aer frigidus, genitalibus admissus, uterus in partu laesus et valde irritatus, foetus vel secundinae partes in hoc cauo relictæ

relictæ et corruptæ, animi affectus vehementiores, medicamenta calefacientia, potus frigidus, vel alius grauior error in diaeta commissus. Oritur inde funesta lochiorum suppressio, quæ eo magis metueda est, si in cacochymicis vel alio morbo laborantibus deprauatio sanguinis et humorum obseruatur, quæ nimirum febre tunc temporis vehementiore reddita euoluitur, et grauissima symptomata producit.

§. 1020.

Soluitur interdum inflammatio, si superficialis est, purulenta et foetida materia ex utero excreta; interdum sudore et alia excretionem critica; interdum, metastasi facta, purpuram inducit. Hæc, si sub sufficiente lochiorum fluxu accedit, et rubra vel alba benigna est, morbum soluit; alba vero maligna, pessimis symptomatibus stipata, vix non semper letalis euadit. §. 224. seqq. Violentior autem inflammatio, quæ cum dolore insigni coniuncta est, interdum intra paucos dies puerperam e viuis eripit, cum spongiosa uteri substantia facile sphacelo afficiatur. Interdum ex superficiali inflammatione non apte resoluta, uterus scirrhusus fit, et tandem carcinomaticis ulceribus occasionem suppeditat.

§. 1021.

Dubius hic sæpius est medicus circa venæ sectionem instituendam. Si summus sanguinis impetus obseruatur, pulsus fortis vires vitæ sufficientes, vel durus spasticus arteriarum contractiones indicat, et spasmus vehementissimus in aliis et vicinis partibus concurrat, vix ea carere possumus. Si vero impetus mitior est, ideoque lochiorum fluxus expectari potest,

potest, venae sectio saepius sufficientem sanguinis motum impedit, et feminam nimium debilitat. Si aestus non adeo urget, a primo initio pilulae polychrestae Becherianae vel similes lochia restituunt, et ita inflammationem solvunt vel potius arcent. Si vero aestus urget, clyisma emolliens primo aluum euacuet, quo facto, temperantia cum castoreo danda sunt, et cereuisiae cum floribus chamomillae coctae cochleare unum vcl alterum olei amygdalarum dulcium recentis addendum est.

§. 1022.

Sed ad ea deueniendum est, quae mammas concernunt. Si puerpera ex disquisitione corporis et mammae praeternaturali (§. 1165.) lactare nequit, eidem, viginti quatuor horis post partum elapsis, vel paullo citius, mammae ligatura apta ita disponantur, ut sursum directae affluxum lactis copiosum haud permittant; victus concedatur parcus, non iurulentus, potus tenuis aquosus, et conuenienti quouis laxante aluus subducatur. Rhabarbarina vel mannata in debilioribus optime conducunt, in fortioribus et phlegmaticis stimulus fennae ad scrupulum unum vel drachmam unam addatur. Duriores et tumentes mammas emplastrum filii Zachariae et butyrum non salitum demulcent; resoluendi vi magis pollet sapo venetus, emplastrum diaphoreticum MYNSICHTI cum malactico vel cum spermate ceti malaxatum. Reliqua mammaram incommoda morbosa ex theoria inflammationis diiudicanda sunt, et medicus potissimum eo respiciat, ne varietate medicamentorum contrariorum inflammationis discussio, vel non auertenda suppuratio, turbetur.

§. 1023.

Secundo vel tertio circiter die post partum in puerperis lac copiosius in mammas fertur, idque saepius cum febre, ideoque dicta lactea, *der Milchschauer*. Accedit nimirum leuis horror, qui aestu plus minus insigni excipitur, concurrentibus aliis quoque symptomatibus febrilibus. Hoc in casu praeter strictiorem dietam vix alia requiruntur auxilia; si tamen aestus forte nimium urget, potiones et pulveres temperantes, iulapiaque acidulata F. 16. 17. 40. 41. 42. 120. non deneganda sunt. Si faburra in primis viis praesens cognoscitur, rhabarbarinum laxans F. 51. 114. vel pilulae polychrestae Becherianae, praesertim ante febris accessum datae, eius impetum vel imminuunt vel cohibent, quae cuncta et paullo fortiora etiam, si femina lactare nolit, exhibenda erunt.

§. 1024.

Affluxus lactis vel suctione infantis, vel hominis adulti, vel instrumentis aptis, promouetur. Laudant in primis non nulli decoctum panis cum cereuisia et alia farinacea, quibus semen nigellae tanquam specificum medicamentum addunt. Si puerpera obesa est, suctio repetita et potus diluens conueniunt; si vero mammae flaccescunt, vel ductus lactiferi coaliti sunt, vel femina debilis animi deliquia patitur, a lactatione abstinendum est. Copiosior quoque lactis affluxus in debilioribus maiorem imbecillitatem inducit et puerperas saepe cogit, ut lactationem intermittant. Quod si vero lac copiosius affluat et ab imbecilli infante sugi nequeat, vel instrumento sugente vel alia ratione educendum est, ne in mammis corrumpatur, vel tenello infanti

oneri sit; nutrix autem inter ea parciora alimenta assumat.

§. 1025.

In nutrice eligenda corporis ipsius constitutionem sanam et, si fieri potest, robustam attendat medicus, in primis vero ad humorum bonitatem respiciat. Tenerioribus infantibus vix conuenit lac spissum ex nutrice, quae diu iam lactauit. Lac bonum sit album cum pauco cremore; flauescens autem, nimis tenue, vel quod multum cremoris habet, minus conuenit. Cum vero in his non semper selectum instituere queamus, medicus nutricis curam suscipiat, primas vias, si opus est, leni laxante medicamento purget, et victum aptum praescribat. Copiosa medicamenta nutricibus non exhibenda sunt. Si catamenia nutrici fluunt, haec eo tempore dietam obseruet accuratiorem, et medicus ad mutationes in infante inde forte obuias probe attendat. Exercitatio corporis nutricibus omnino imperanda est, in primis si robustiores sint; animi quoque affectus in iis, quantum possibile est, coercantur.

§. 1026.

Si lactatio finienda est, nutrici exhibeatur laxans validum [quidem, corpori tamen proportionatum; mammae ligatura supra descripta sursum dirigantur, victus sit parcior, non nutriens, potus tenuis et corpus inter ea sufficienter exerceatur. Refrigerantia applicata, v. c. herba petroselini et similia, vel repellentia v. c. spiritus vini et alia caute exhibeantur. Ea praeter ea in mammarum cura obseruentur, quae §. 1022. exposuimus.

CAPVT III.

MORBI INFANTVM.

§. 1027.

Tenera, laxa et sensibilia infantum corpora multis morbis obnoxia sunt: interdum enim ex corruptis parentum humoribus hereditariam labem acquirunt, interdum fabricam solidorum vario modo laesam et inde connatos morbos (§. 934.) ex utero secum afferunt; de quibus omnibus partim, quod multa incerta in iis cognoscendis occurrunt, partim quod curatio in hoc vitae principio vel difficilis vel nulla est, fusius agendum non erit: his igitur missis, eos tantum morbos consideramus, qui infanti sano nato paullo post accidunt. Multi quidem illis accidere solent morbi; sed pauciores certe essent, si ubique in nutritione et educatione vera diaetae ratio obseruaretur: praeiudiciis vero occaecatae feminae, quibus tamen solis cura infantis relinquitur, varias et peruersas saepe consuetudines inducunt, quibus infantes laeduntur, et quae a medico clinico non semper corrigi possunt.

§. 1028.

Infans neonatus, funiculo deligato, balneo tepido a fordibus depuratur: Si debilis est, spongia, vino aqua diluto madida facta, abstergetur; halitu vero magis volatili et spirituofo non excitetur, ne nerui male afficiantur; post ea in cunas reponatur, nec linteis nimis inuoluatur et adstringatur; nec nimia stragulorum copia cooperiatur, quo tenellum corpus ad placidam perspirationem, minime vero ad sudores, disponatur, atque ita in temperato aere vi-

uens, sensim mutationibus eiusdem suscipiendis par sit. Cunae vero eo modo disponantur, ut moderatus lucis accessus ex opposito, minime autem a latere admittatur.

§. 1029.

Purgat infantes colostrum siue primum lac tenue, serosum et quodam modo acre, quod graviditatis tempore in mammis maternis sensim collectum fuit; si vero mater infanti mammas non praebet, syrupo de cichorio cum rhabarbaro alius eius aliquoties subducatur. Id quidem eo magis necessarium videtur, si tormina tenellum excruciant, si icteritius color in toto corpore obseruatur, si deiectiones aluinae virides et nigricantes ex meconio diutius retento apparent, quo in casu aliquot grana rhabarbari admiscendi sunt. Si pituita viscida fauces obsidet, modica portio oxymellis vel simplicis vel squillici ad vomitum adiuuandum propinetur.

§. 1030.

Ipsa partus die infanti nulla alimenta exhibenda sunt; sufficit omnino is, si post viginti quatuor horas lac ex mammis recipiat, quod etiam nutrimentum debilioribus per plures septimanas sufficit. Suctio infantis ex arctiore linguae adhaesione impedita, saepe incisione membranulae ad frenulum nimis longae facilius redditur. Fortioribus infantibus pulculla ex pane albo cum aqua cocto, una vel altera vice de die danda est; spissae et farinosae pulcullae aegrius digeruntur. Lac coctum, butyrum et oua, vel prorsus non, id, quod optimum erit, vel certe parcius, admisceantur, ne ventriculus glutinoso et rancido victu nimis grauetur.

§. 1031.

§. 1031.

Cum infantili aetati, vel ob laxam solidorum constitutionem, vel ob victum lentescentem, viscidum quam maxime infensum sit, quod ut plurimum rhonchos, tusses et catarrhos suffocatiuos inducit, opus omnino est, ut primae viae semper liberae seruentur, id, quod rhabarbarinis praestatur; praeter ea vero oxymel squilliticum, cum aqua melissae dilutum, et interdum ad vomitum usque datum, vel pulueres absorbentes cum paucis granis saponis veneti F. 181. optimo cum successu exhibentur. Caue tamen, ne, teneris infantibus nimio medicamentorum usu molestus sis: melius enim est, si ea, quae assumunt, digerunt, quam si continuis purgationibus saburra collecta expellitur.

§. 1032.

Aluus vero interdum in infantibus, sanis quoque ceteroquin visis, cum fructu mouetur, et huic aetati rhabarbarum in puluere et solutione aquosa quam maxime conuenit, quippe quod inteedum quoque in ipso alui profluuiio, ab acrimonia et laxitate oriundo, cum successu propinatur. In acido peccante corallia rubra praeparata et magnesia alba addantur: aluus iusto ficcior non nunquam mannata exigit. Si stimulo in prouectiore quodam modo aetate vel propter saburram copiosam opus est, infusum foliorum fennae cum passulis minoribus praestatur, alia vero stimulantia ex ialappa et diagrydio in hac aetate nunquam vel rarissime exhibeantur.

§. 1033.

Mundities quidem, ut in omni aetate, sic in hac potissimum, maxime salutaris est; perspirationem enim

enim iuuat et ita circulum humorum liberum reddit. Si generalia haec sanitatis praesidia attenduntur, erosiones cutaneae, purpura scorbutica et comedones, siue deprauatio humoris cutem inungentis et circa radicem pilorum haerentis, vix obseruantur. Balnea ex aqua fluuiatili vel decocto furfurum variarumque herbarum, v. c. linariae, adianthi albi, cet. optime conueniunt; excorticata et sero madida loca, spongia aqua frigida humectata, abstergantur et post ea puluere lycopodii tutius, quam cerussa, conspergantur et exsiccentur. Medicamenta copiosa, sanguinem depurantia, cet. exhibere non solum superfluum, sed etiam in his teneris corporibus saepe noxium est; in variis potius hactenus propositis monitis, circa diaetam et in infante et in nutrice obseruandis, acquiescendum erit.

§. 1034.

Dentitio, quae interdum difficulter succedit, ante omnia exigit, ut aluus vel purgantibus supra laudatis, vel clysmate, libera seruetur. Aluus laxior et salinae profluuium paullo copiosius leuiora reddunt symptomata. Febris moderata cum dentitione accedens, non infringenda est; eo enim durante, rarius conuulsiui motus molesti sunt, qui tamen feбри nimis vehementi superuenientes facile letales fiunt. Frictio nimia gingiuarum non nunquam suscepta, has saepe callosas reddit, licet negandum non sit, dentis eminentioris eruptionem inde iuari. Incisio gingiuarum non, nisi necessitate urgente, et in dente eruptioni proximo suscipienda est; si enim dens profundius in gingiuis lateat, coalitio noua cicatricem gingiuae callosam, et difficiliorem inde dentis eruptionem efficit.

§. 1035.

Infantes, quibus mali succi sunt, altero in primis aetatis anno, rachitide corripuntur, quo in morbo praecipue ossa, in cartilaginibus nata, intumescunt; accedit tumor abdominis, glandulae mesenterii induratae vel scirrhosae fiunt, et totius corporis flacciditas, tandemque atrophia vera inde oritur. Causae huius morbi non raro quidem in parentibus imbecillis et nutrice minus sana positae sunt; saepissime tamen neglectus in victu et aliis diaetae capitibus morbum incipit et grauiorem reddit: hinc etiam imminens malum, diaeta accurata, purgantibus selectis atque balneis frequentius adhibitis, curatur, vel potius praecauetur. Morbus interdum ad quintum vel septimum aetatis annum infantes male habet, ita tamen, ut robustiores tantum graue hoc vitae periculum superent. Morbus inueteratus pessimam saepius ossium deprauiationem inducit.

FORMVLAE MEDICAMENTORVM.

1.

℞. Lap. Cancr. pt. l. Nitr. depur. l. Tart. Vitriol. ℥j
Tart. emet. gr. ij l. iij
M. D. S. *Brechpulver Früh zu nehmen.*

2.

℞. Pulv. Rad. Ipecacuanh. ℥j l. ʒß
D. S. ut supra.

3.

℞. Aqu. Flor. Acaciae ʒj
Tart. emet. gr. ij
Syrup. Rub. Idaeii emet. ʒj
M. D. S. *Brechtrank Früh zu nehmen.*

4.

℞. Pulv. Rhab. opt. ℥ij
Tart. tartarifat. ℥j
M. Div. in 2 part. D. S. *Eines Abends, das
andere Früh.*

5.

℞. Tart. vitriol.
Pulv. Rhab. opt. aa. ʒß
Diapryd. sulphur. gr. ij l. iij
M. D. S. *Gelindes Laxierpulver Früh zu nehmen.*

6.

℞. Fol. Senn. f. ftip.
Rhab. opt. aa. ʒj

Sal. amar. fedliz. ʒij
 M. coqu. leni igne in aqu. simpl. ʒij
 in colat. depurat. folue
 Mannae calabrin. ʒß.
 M. D. S. *Gelindes Laxiertrünkchen Früh zu nehmen.*

7.

R. Extr. Fumar.
 Gumm. Ammon. elect. aa. ʒß
 Refin. Ialapp. gr. v. l. vj
 M. F. c. Elix. P. P. Pil. XX. confp. pulv. Lycopod. D. S. *Laxierpillen Früh oder Abends zu nehmen.*

8.

R. Magnes. alb. l. Tart. vitriol.
 Pulv. Rad. Ialapp. aa. ʒß
 Diagryd. gr. v. ad viij
 M. D. S. *Laxierpulver Früh zu nehmen.*

9.

R. Tartar. vitriol.
 Conch. f. igne pt. aa. ʒiß
 M. Div. in 6 part. D. S. *Täglich drey zu nehmen,*

10.

R. Conch. f. igne pt. ʒij
 Sal. mirab. Glaub.
 Arcan. duplic. aa. ʒj
 Pulv. Cort. Cascarill. ʒß.
 M. D. ad Scatul. S. *Täglich dreymahl eine starke Messerspitze,*

11.

R. Tart. vitriol.
 Corall. rubr. pt. aa. ℥j
 Pulv. Rhab. opt. ℥β
 M. Div. in duas part. D. S. *Eines Abends, das
 andere Früh.*

12.

R. Effent. Cent. min. ℥iij
 Cort. aurant.
 Spirit. Nitr. dulc. aa. ℥j
 M. D. S. *70 Tropfen täglich dreymahl.*

13.

R. Liqu. Terr. fol. Tart. ℥β
 Eff. Cent. min. ℥ij
 M. D. S. *80 Tropfen alle drey Stunden zu nehmen.*

14.

R. Herb. Trifol. fibr.
 Cent. min. aa. Mj
 Rad. Helen.
 Gentian. rubr. aa. ℥β
 Cort. Cascar. ℥iij
 Flav. Cort. aurant. ℥vj
 Sem. Anisi
 Foenicul. aa. ℥ij
 Fol. Senn. f. ftip. ℥β
 Rhab. opt. ℥j
 Sal. cathart. angl. ℥iβ
 Incif. Contuf. M. D. in Sindone S. *Kräuterpißchel* *.

15.

* In vase terreo, vitrea crusta obducto et canali laterali instructo, affundatur aquae feruidae libra una; orificio

orificio utroque bene obturato, stet in digestionem per duodecim horas; omnibus refrigeratis adde per canalem, qui a latere est, vini rhenani optimi libras duas; seruetur in loco frigidore. Dosis, duarum circiter unciarum, mane ieiuno ventriculo tepide hauriatur.

15.

R. Rad. Sassaapar. $\mathfrak{z}\beta$
 Liquirit. $\mathfrak{z}\text{j}$
 Herb. Agrimon.
 Beton. aa. $\text{M}\beta$
 Flor. Papav. rhoead. p. j
 Incis. M. D. S. Species zum Thee.

16.

R. Aqu. Flor. Tiliae
 Ceras. nigr. aa. $\mathfrak{z}\text{ij}$
 Lap. Cancr. pt.
 Matr. Perl. pt. aa. $\mathfrak{z}\beta$
 Nitr. depur. $\mathfrak{z}\text{j}$
 Syrup. Acetosit. Citr. $\mathfrak{z}\text{j}$ l. $\mathfrak{z}\text{ij}$
 M. D. S. Alle zwey Stunden ein halbes Theeköpfchen.

17.

R. Aqu. Meliss. f. vin.
 Scord. aa. $\mathfrak{z}\text{ij}$
 Tinct. Fl. Bellid. $\mathfrak{z}\beta$
 Spirit. Nitr. dule. $\mathfrak{z}\beta$ l. $\mathfrak{z}\text{j}$
 Iulap. Rosar. $\mathfrak{z}\text{j}$ l. $\mathfrak{z}\text{ij}$
 M. D. S. ut supra.

18.

R. Aqu. Card. Bened.

Scord. aa. ℥iij

Tart. tartarif. ℥ij l. ℥j

Extr. Cent. min. ℥iij l. ℥ij

M. D. S. *Alle drey oder vier Stunden, wohl aufgeschüttelt 2 Löffel voll.*

19.

R. Extr. Card. Bened. ℥ij

Liqu. Terr. fol. Tart. ℥β l. ℥j

Aqu. Meliff. f. vin. ℥ij

M. Diger. leni calore. Colat. depurat. D. S. *Alle 2 oder 3 Stunden einen Löffel voll.*

20.

R. Pulv. Cort. Peruv. elect. ℥β

D. in octuplo. S. *Alle 3 Stunden Eines zu nehmen.*

21.

R. Pulv. Cort. Peruv. elect. ℥j

Conserv. Fumar.

Rob. Sambuc. aa. ℥β

Syrup. Cort. aurant. q. f.

M. F. Electuarium D. S. *Fieber-Latwerge zwischen zweyen Paroxysmis auf 5 oder 6 mahl zu nehmen.*

22.

R. Herb. Beton.

Cent. min. aa. Mß.

Cort. Winter. ver.

Rad. Galang. aa. ℥ij

Flav.

Flav. Cort. Aurant. ℥β

Sem. Foenicul. ℥β

Incif. Contuf. M. D. S. *Species mit einer Kanne Rheinwein zu infundiren, und vor der Mahlzeit ein Spitzglas zu nehmen.*

vel R. Summit. Cent. min. Mj

Pulv. Cort. Peruv. opt.

Flav. Cort. Aurant. aa ℥β

Cort. Winter. ver.

Rad. Galang. aa. ℥ij

Ari

Sem. Foenic. aa. ℥ij

Incif. Cont. M. D. S. ut supra.

23.

R. Extr. Fumar. ex succis

Gumm. Ammon. elect.

Sapon. venet. pur. aa. ℥j

M. F. c. Elix. P. P. Pil. ad pond. gr. ij.

Consp. pulv. Lycopod. D. S. *Früh und Abends 10 bis 20 Stück.*

24.

R. Pulv. Gumm. Ammon. elect.

Galb. elect.

Myrrh. elect.

Extr. Cort. Aurant.

Card. Bened. aa. ℥β

M. F. c. Eff. Cort. Aurant. Pil. pro no. gr.

Obduc. fol. Auri D. S. *Früh und Abends 20 Stück.*

25.

℞. Rad. Saffaparill.
 Scorzoner. aa. ʒj
 Cichor. ʒβ
 Carlin.
 Liquirit. aa. ʒiij
 Sem. Foenicul. ʒij
 Incif. Contuf. M. D. S. *Species zum Trank, ein
 Loth auf eine Kanne.*

26.

℞. Herb. Fumar.
 Agrimon. aa. Mj
 Rad. Pimp. alb. ʒj
 Ari ʒβ
 Flav. Cort. aurant. recent. no. ij
 Cort. Winter. ver. ʒiij
 Sem. Anif. ʒij
 Fol. Senn. f. ftip.
 Fibr. Helleb. nigr. aa. ʒβ
 Rhab. opt. ʒj
 Sal. amar. fedlitz. ʒvj
 Incif. Contuf. M. D. in Cilicio S. *Kräuterpüffel
 nach Verordnung.*

27.

℞. Limat. Mart. subtil. ʒj
 Succi Citri ʒβ
 M Dig. et adde
 Extr. Absinth.
 Cort. aurant. aa. ʒiij l. ʒβ
 Vini Rhenan. lib. ij
 M. stent per 24 horas in loco temperato, Co-
 lat. D. S. *Ein Spitzglas Vor- und Nachmittags
 zu nehmen.*

28.

28.

R. Pulv. Cort. Peruv. ℥ij

Limat. Mart. ℥β l. ℥j

Infund. c. vin. rhen. opt. lib. ij. D. S. *Vor- und nachmittags ein gutes Spitzglas zu nehmen.*

29.

R. Pulv. Cort. Peruv. ℥j

Extr. Cent. min. ℥ij

Fl. Sal. Ammon. martial. ℥ij

Rob. Junip. ℥j

Syrup. de Canell. q. f.

M. F. Electuarium D. S. *Täglich dreymahl ein Paar Coffeelöffel voll zu nehmen.*

30.

R. Extr. Fumar.

Card. Bened. aa. ℥ij

Cort. aurant. recent. rasp.

Peruv. aa. ℥β

Myrrhae

Caryophyll. aa. ℥ij

Crocī ℥j

Sal. Tartari ℥β

M. adfund. vin. hung. l. hisp. gener. lib. j. Dig. leni calore per 24 horas. Decant. D. S. *Einen Löffel voll vor der Mahlzeit mit Weine zu nehmen.*

31.

R. Herb. Scord.

Oreosel. aa. Mj

Rad. Bardan. ℥j.

Carlin.

Liquir. aa. ℥ij

Incif. M. D. S. *Species zum Thee, täglich zwey- bis dreymahl zu brauchen.*

32.

R. Tinct. Corall. c. Spirit. Corall. Cerv. ʒiij
 Spirit. Nitri dulc. ʒj
 M. D. S. 50 bis 60 Tropfen alle drey Stunden.

33.

R. Eff. Pimp. alb.
 Liquir. aa. ʒij
 Spir. Sal. Ammon. anifat. ʒj
 M. D. S. 50 Tropfen Vormittags zweymahl.

34.

R. Olei Amygd. dulc. ʒj
 Pulv. Croci opt. ʒß
 Balf. Peruv. nigr. ʒß
 Ol. destill. Anif. gt. vj
 Syrup. de Alth. ʒiß
 M. F. Linctus. D. S. Oeffters ein Theelöffelgen.

35.

R. Ol. Amygd. dulc.
 Syrup. Capill. Vener. aa. ʒj
 Sperm. Ceti ʒij
 M. D. S. vt supra.

36.

R. Pulv. Rhab. opt. ʒij
 Corall. rubr. pt. ʒj
 M. Div. in 2. part. D. S. Eines bald, das andere
 nach Verordnung.

37.

R. Rad. Chin. pond. ʒj
 Cass. Lign. ʒß
 Incis. M. D. S. auf 2 bis 3 Kannen Wasser zu kochen.

38.

R. Rad. Saffapar.

Bardan. aa. ℥ij

Foenicul. ℥j

Incis. M. D. S. *Die Hälfte auf 3 bis 4 Kannen
Wasser zu kochen.*

39.

R. Aqu. Ceras. nigr. ℥iiij l. ℥vj

Cinnam. f. vin. ℥j

Tinct. Fl. Bellid. ℥ß

Corall. c. Spirit. Cord. Cerui

Spirit. Nitri dulc. aa. ℥j

Syrup. Acetof. Citri ℥ij l. ℥ß

M. D. S. *Alle 2 oder 3 Stunden ein halbes Thee-
köpfchen.*

40.

R. Pulv. Bezoard. angl.

Matr. Perl. pt. aa. ℥ß

Nitr. depurat. ℥j

M. Div. in 4. part. aequal. D. S. *Alle 2 Stunden
eines zu nehmen.*

41.

R. Antim. diaph.

Lap. Cancr. citr. aa. ℥ß

Nitr. depurat. gr. xv.

Cinnab. nativ. gr. v.

M. F. Pulv. Div. in 4. part. D. S. vt supra.

42.

R. Aqu. Fl. Tiliae

Scabios. aa. ℥iiij

Conch. f. igne pt.

Lap. Cancr. citr. aa. ℥ij

Ii 2

Nitr.

Nitr. depurat. ʒß
 Specif. ceph. Mich. ʒß
 Julap. Rosat. ʒij

M. D. S. *Alle 2 Stunden ein halbes Theeköpfchen.*

43-

R. Pulv. Bezoard. Wedel. l. Sennert. ʒj
 Nitr. depurat. ʒj
 Camph. gr. iiij l. vj

M. Div. in 4. part. D. S. *Alle 2 oder 3 Stunden eines zu nehmen.*

44.

R. Eff. Alex. Stahl. ʒj
 Liqu. anod. mineral. ʒij

M. D. S. *20 bis 30 Tropfen nach Verordnung.*

45.

R. Mixt. Simpl. c. Camph. ʒij
 D. S. vt supra.

46.

R. Aqu. Meliss. f. vin. ʒij
 Diacord. Fracast. ʒij

M. D. S. *Alle Stunden oder alle 2 Stunden einen Löffel voll.*

47.

R. Corall. rubr. pt. ʒj
 Mass. Pil. de Cynogl. gr. iij l. vj l. vltra

M. Div. in 3. part. D. S. *Alle 2 Stunden eines zu nehmen.*

48.

R. Aqu. Fragar.
 Cerat. nigr. aa. ʒiij
 Amygd. dulc.

Sem. Card. Mar.
 Papau. alb. aa. ℥ij
 M. F. Emulfio, adde
 Corn. Ceru. f. igne pt.
 Vnicorn. marin. aa. ℥ij
 Nitr. depur. ℥ß
 Sacch. Canar. ℥ij

M. D. S. *B. ruhigende Milch alle 2 Stunden ein halbes Theeköpfchen.*

49.

R. Lap. Cancr. citr.
 Nitr. depur.
 Specif. ceph. Mich. aa. ℥ij

M. Div. in 4. part. D. S. *Alle 2 Stunden eines zu nehmen.*

50.

R. Pulv. Rhab. opt. ℥ij
 Corall. rubr.
 Nitr. depur. aa. ℥j
 Cinnab. nat. ℥ß

M. Div. in 4. part. D. S. *Alle 2 oder 3 Stunden eines zu nehmen.*

51.

R. Pulp. Tamarind. ℥ß
 Pulv. Rhab. opt.
 Crem. Tart. aa. ℥j
 Ebulliant c. Aqu. simpl. ℥iij. in Colat. solue
 Mann. Calabr. ℥ij l. ℥ß

M. D. S. *Laxiertränkchen früh zu nehmen.*

52.

R. Aqu. Meliss. f. vin. ℥viiij
 Cinnam. cydon. ℥j

li 3

Confect.

Confect. Alkerm. incompl. ℥iij

Tinct. Fl. Bellid. ℥vj

Syrup. Ceraf. acid. ℥β

M. D. S. *Alle Stunden einen oder zwey Löffel voll.*

53.

R. Decoct. Hord. lib. j

Syrup. Acetof. Citr. ℥β l. ℥j

Spirit. Salis ℥j l. ℥ij

M. D. S. *Oeffters ein Theeköpfchen voll.*

54.

R. Hb. Oreofel. Mj

Rad. Scorzon. ℥j

Fl. Pap. rhoead. p. j.

Sem. Foenicul. ℥j

Incif. Contuf. M. D. S. *Species zum Thee.*

55.

R. Syrup. Diacod. Mont.

Capill. Vener. aa. ℥j

Sperm. Ceti ℥ij

M. D. S. *Safft, davon öffters ein Löffelchen.*

56.

R. Conch. f. igne pt.

Tart. Vitriol. aa. ℥β

Pulv. Rad. Ipecacuanh. ℥j

M. Div. in 4. part. D. S. *Alle Stunden, wo nöthig, eines zu nehmen.*

57.

R. Aqu. Fl. Tiliae ℥ij

Lap. Cancr. citr. ℥β

Nitr.

Nitr. depurat. ℥j
 Tart. emet. gr. ij l. iiij
 M. D. S. *Alle Stunden zwey Löffel voll.*

58.

R. Magnes. alb.
 Sal. cathart. angl. aa. ℥ij
 Aqu. Ceras. nigr. ℥iiij
 M. D. S. *Alle zwey Stunden den vierten Theil.*

59.

R. Aqu. Fragar. ℥ij
 Cinnam. cydon. ℥j
 Confect. Alkerm. incompl.
 Julap. Rosat. aa. ℥j
 Spir. Vitriol. gt. vj l. q. f. pro grato sapore.
 M. D. S. *Alle zwey Stunden einen Löffel voll.*

60.

R. Aqu. Fl. Tiliae
 Meliss. f. vin. aa. ℥iiij
 Amygd. dulc.
 Sem. Pap. alb. aa. ℥iiij
 M. F. Emulsio, adde
 Syrup. Pap. alb. ℥ij
 M D S. *Lindernde Milch alle zwey Stunden ein Theeköpfchen.*

61.

R. Ol. Amygd. dulc. ℥β
 Syrup. de Althaea ℥j
 M. et adde
 Sacch. Canar. ℥ij

Croc. orient. gr. vj

Ol. destill. Anis. gr. vj

M. D. S. *Süßchen, davon zuweilen ein Löffelchen zu nehmen.*

62.

R. Pulv. Corall. rubr. pt.

Rhab. opt. aa. ʒj

Nitri depur.

Mass. Pil. de Cynogl. aa. gr. vj

M. Div. in 2. part. D. S. *Eines abends, das andere früh.*

63.

R. Decoct. Auen. excort. lib. ʒ l. lib. j

Terebinth. Venet. ʒj l. ʒij

Vitell. Ovor. no. j l. ij

Ol. Amygd. dulc. ʒj l. ʒij

M. F. Clyfma.

64.

R. Pulv. Cort. Peruv. opt. ʒj

Rad. Serpent. Virgin. ʒij

Aqu. Ment. s. vin. ʒviiij

M. Dig. leni igne Colat. depurat. D. S. *Ein halbes Theeköpfchen alle zwey Stunden.*

65.

R. Eff. Scordii ʒiiij

Fumar.

Liqu. anod. mineral. aa. ʒj

M. D. S. *30 bis 50 Tropfen nach Verordnung.*

66.

R. Mixt. simpl. ʒiiij

Spirit. Nitr. dulc. ʒij

M. D. S. vt supra.

67.

67.

R. Hord. mund. Mj

Rad. Scorzon.

Saffapar. aa. ʒj

Foenicul. ʒʒ

Incif. M. D. S. *Species zu 3 bis 4 Kannen Trank.*

68.

R. Pulv. Bezoard. Sennert.

Lap. Cancr. citr. aa. ʒj

Nitr. depurat. gr. xij l. ʒj

M. Div. in 6. part. D. S. *Alle 2 oder 3 Stunden
eines zu nehmen.*

69.

R. Aqu. Fl. Tiliae

Scordii aa. ʒiij

Antim. diaph.

Matr. Perl. pt. aa. ʒj

Syrup. Cort. Aurant. ʒij l. ʒj

M. D. S. *Alle 2 oder 3 Stunden ein halbes Thee-
köpfchen.*

70.

R. Aqu. Ceraf. nigr.

Meliss. f. vin. aa. ʒiij

Sem. Card. Bened.

Mar.

Amygd. dulc. aa. ʒij

M. F. Emulfio, adde

Lap. Cancr. pt.

Antim. diaph. aa. ʒij

Nitr. depur. ʒj

Julap. Rosat. ʒij

M. D. S. *Alle 2 oder 3 Stunden ein Theeköpfchen.*

71.

R. Fl. Chamom.
 Hb. Pariet. aa. Mj
 Coqu. in Aqu. simpl. lib. j
 Colat. depurat. adde
 Ol. Amygd. dulc. \bar{z} j l. \bar{z} ij
 D. c. Instrumento clysmatico.

72.

R. Pulp. Tamarind. \bar{z} j
 Passul. min. \bar{z} ß
 Rhab. opt. \bar{z} ß
 M. Coqu. in Aqu. simpl. q. f.
 in Colat. depurat. solue
 Mann. Calabr. \bar{z} ß
 M. D. S. *Laxiertränkchen früh zu nehmen.*

73.

R. Lap. Cancr. citr. \bar{z} j
 Nitr. depurat. gr. xij
 Pulv. Castor. gr. iij l. vj
 M. Div. in 3. part. D. S. *Alle zwey Stunden eines zu nehmen.*

74.

R. Hb. Meliff. Mj
 Salviae
 Maioran. aa. Mß
 Incif. M. D. S. *Species zum Thee nach Verordnung.*

75.

R. Hord. excort.
 Tamarind aa \bar{z} j
 Hb. Acetof. recent, Miij

Coqu.

Coqu. e. Aqu. font. Mens. iij

Colat. lib. iij adde

Rob. Ribium ʒij

Nitr. depurat. ʒij

M. D. S. *Trank, davon öfters ein Theeschälchen zu nehmen.*

76.

R. Aqu. Ceraf. nigr. ʒviiij

Tinct. Fl. Bellid. ʒvj

Syrup. Rub. Idaei ʒij

Spirit. Nitr. gt. iij. l. q. f. pro grato sapore.

M. D. S. *Alle Stunden ein halbes Theeköpfchen zu nehmen.*

77.

R. Pulp. Tamarind. ʒj

Hb. Mercurial. Mj

Fl. Verbasci p. j.

M. Coqu. in aqu. simpl. q. f.

Colat. lib. j. adde

Oxymel. simpl. ʒj

D. c. Instrumento clysmatico.

78.

R. Rad. Chin. pond. ʒij

Scorzon.

Saffapar. aa. ʒj

Foenic. ʒß

Incif. M. D. S. *Species zu 4 bis 6 Kannen Wasser.*

79.

R. Corall. rubr. pt.

Lap. Cancr. pt. aa. ʒij

Nitr. depur. gr. xvj

M. F.

M. F. Pulv. Div. in 4. part. D. S. *Alle 3 oder 4
Stunden eines zu nehmen.*

80.

R. Aqu. Fragar. ℥vj
Antim. diaph.
Matr. Perl. pt. aa. ℥ß
Nitr. depurat. ℥j
Syrup. Ribium ℥ij

M. D. S. *Alle zwey Stunden ein halbes Thee-
köpfchen.*

81.

R. Aqu. Fl. Tiliae
Nymph. aa. ℥iij
Ceraf. nigr. ℥ij
Sem. 4. frigid. maj. aa. ℥j
Pap. alb. ℥vj
Nitr. depur. ℥ij
Syrup. Pap. alb. ℥ß

M. F. Emulsio D. S. *Alle zwey Stunden ein Thee-
köpfchen.*

82.

R. Hb. Melilot.
Rut. aa. Mj
Nicotian. ℥iij
Coqu. in Aqu. simpl. lib. j
Colat. depurat. adde
Sapon. Venet. ℥ij
Mell. despum.
Ol. Aneth. coct. aa. ℥j

M. D. c. iustrumento clysmatico.

83.

R. Rad. Bardan.
Gramin. aa. ℥ß

Rad.

Rad. Althaeae

Foenic. aa. ʒij

Incis. M. Coqu. in Aqu. simpl. Mens. iij

Colat. depur. adde

Syrup. Ribium ʒj l. ʒij

Spir. Sulph. per Camp. q. f. pro grato sapore.

M. D. S. *Trank, davon öffters ein Theeköpfchen zu nehmen.*

84.

R. Hb. Hyssop.

Origan. aa. Mß

Fl. Sambuc. p. ij

Incis. M. Coqu. in Aqu. simpl. lib. ß

adde

Acet. opt. ʒj

M. D. S. *Bähung zum äusserlichen Gebrauche.*

85.

R. Hb. Agrimon.

Prunell.

Salviae aa. Mß

Fl. Samb. p. ij

Incis. M. Coqu. in Aqu. simpl. lib. ij

Colat. depurat. adde

Mell. rosat. ʒij

Nitr. depur. ʒij

M. D. S. *Gurgel-Wasser.*

86.

R. Syrup. Violar.

Alth. aa. ʒj.

Spir. Vitriol. gt. xij l. xx

M. D. S. *Säftchen den Mund zu pinseln.*

87.

87.

R. Pulv. Fl. Chamom.
 Melilot. aa. $\bar{3}j$
 Farin. Sem. Lini $\bar{3}\beta$
 M. F. c. f. q. lactis Cataplasma
 adde

Ol. verbasf. $\bar{3}j$
 M. D. S. *Umschlag öfters mäfsig gewärmt aufzulegen.*

88.

R. Caric. pingu. no. viij
 Fl. Sambuc.
 Malu. aa. Mß
 Incif. M. Coqu. in lactis menf. j
 Colat. adde
 Mellis $\bar{3}j$

M. D. S. *Gurgel-Waffer.*

89.

R. Farin. Sem. Lini
 Foenugraec.
 Pulv. Fl. Sambuc. aa. $\bar{3}j$
 M. F. c. vitell. ouor. et f. q. lactis
 Cataplasma, adde

Ol. Lilior. alb. $\bar{3}j$
 D. S. *Erweichender Umschlag.*

90.

R. Fol. Sen. f. ftip. $\bar{3}j$
 Agaric. trochisc. gr. xv
 Sal. cathart. angl. $\bar{3}ij$
 M. Coqu. in aqu. simpl. $\bar{3}ij$
 Colat. adde

Syrup. de Manna $\bar{3}ij$
 M. D. S. *Laxiertränkchen auf einmahl.*

91.

℞. Resin. Jalap. gr. viij l. ʒβ

Solu. in Spir. vin. ʒiβ

adde

Syrup. Cort. Aurant. ʒβ

M. D. S. *Eröffnende Mixtur auf einnaht.*

92.

℞. Hb. Oreosel. Mj

Rad. Carlin. ʒj

Liquirit. ʒj

Incis. M. D. S. *Species zum Kräuter-Thee.*

93.

℞. Rad. Bardan. ʒj

Pimpinell. alb. ʒβ

Rad. Lign. Sassafr. ʒij

Incis. M. D. S. *Species zu zwey Kannen Trank.*

94.

℞. Mixt. simpl. ʒiij

Tinct. Tart. acris ʒij

M. D. S. *60 Tropfen alle drey Stunden.*

95.

℞. Eff. Alex. Stahl.

Pimp. alb. aa. ʒij

Spir. Nitr. dulc. ʒj

M. D. S. *60 Tropfen alle drey Stunden.*

96.

℞. Pulv. Mastich! elect.

Gumm. Laccæ

Rad. Pyrethr.

Ireos Flor. aa. ʒij

M. F. addita mucilagine Gummi Tragacanthae,
c. Aqu. Rosar. parata, l. a. Trochisci no. 40.
D. S. *Küchelchen in dem Munde zu halten.*

97.

℞. Empl. de Melilot.
Malact. aa. ʒij.

Malax. D. S. *Pflaster nach Verordnung.*

98.

℞. Hb. Prunell.
Hyssop. aa. M℞
Rad. Bistort. ʒij
Fl. Salu.

Balaust. aa. p. j
Incis. M. Coqu. in Aqu. simpl. q. f.
Colat. adde

Mell. rosat. ʒj
Sal. Prunell. ʒj
M. D. S. *Gurgel-Wasser nach Verordnung.*

99.

℞. Aqu. Chaeroph.
Ceras. nigr. aa. ʒiiij
Sem. Card. Mar.
Amygd. dulc. aa. ʒβ.
Gumm. Ammon. elect. ʒj
Nitr. depurat. ʒβ.
Syrup. Pap. alb. ʒij. l. ʒβ.

M. F. Emulsio. D. S. *Zertheilende Milch alle zwey
Stunden ein halbes Theeköpfchen.*

100.

℞. Ess. Helen. ʒiiij
Cascarill.

Spir.

Spir. Nitr. dulc. aa. ℥j
M. D. S. 40 Tropfen täglich dreymahl.

101.

R. Pulu. Cort. Peruv. ℥℔
Confect. Alkerm. ℥ij
Syrup. Cort. Aurant. q. f.
M. F. Electuarium D. S. *Alle vier Stunden einen
gehäuften Coffeelöffel.*

102.

R. Rad. Gramin.
Scorzon. aa. ℥j
Carlin. ℥℔
Incis. M. Coqu. c. Aqu. simpl. mens. iij
Colat. adde
Syrup. de 5. Rad. aperient. ℥ij
Nitr. depurat. ℥℔
M. D. S. *Trank, davon öfters ein Theeköpfchen.*

103.

R. Hb. Rutae
Abfinth.
Scordii
Fl. Chamom rom. aa. Mj
Incis. M. D. S. *Species die Hälfte auf eine Kanne
Wasser zu kochen zum Umschlage.*

104.

R. Rad. Alth. ℥j
Fl. Verbas.
Pap. rhoead. aa. p. iij
Incis. M. Coqu. in Aqu. simpl. lib. ij
Kk
Colat.

Colat. adde

Syrup. de Alth. ℥ij

M. D. S. *Oefters ein Theeschälgen voll zu nehmen.*

105.

R. Sem. 4. frigid. maj. aa. ℥j

Amygd. dulc.

Sem. Pap. alb. aa. ℥ij

Aqu. Fl. Sambuc.

Nymph. aa. ℥iiij

M. F. Emulsio, adde

Sacch. Canar. ℥iiij

M. D. S. *Lindernde Milch alle halbe Stunden ein Theeköpfchen.*

106.

R. Ol. Verbasc.

Lini aa. ℥j

destill. Carui ℥j

M. F. Linimentum zum äusserlichen Gebrauch.

107.

R. Diacod. Mont.

Ol. Amygd. dulc. aa. ℥j

Diascord. Fracast. ℥ij

M. F. Linelus D. S. *Saft, davon alle halbe Stunden, oder auch später, einen Cofeelöffel voll zu nehmen.*

108.

R. Aqu. Fl. Tiliae

Fragar. aa. ℥iiij

Sem. Card. Mar.

Pap. alb. aa. ℥ß

M. F.

M. F. Emulsio, adde
 Nitr. depur. ʒj
 Camphor. ʒß
 Syrup. Pap. alb. ʒij l. ʒiij

M. D. S. *Zertheilende Milch, alle zwey Stunden
 ein halbes Theeköpfchen.*

109.

R. Rad. Scorzon.
 Pareir. prav.
 Gramin. aa. ʒij
 Liquirit. ʒij

Incif. M. D. S. *den vierten Theil auf eine Kanne zu
 kochen.*

110.

R. Corall. rubr.
 Antim. diaph. mart. aa. ʒß
 Nitr. depur. ʒj

M. Div. in 4. part. D. S. *Alle zwey oder drey
 Stunden eines zu nehmen.*

111.

R. Aqu. Plantag.
 Ceraf. nigr. aa. ʒiij
 Acet. destill. ʒß
 Corall. rubr.
 Bol. Armen. aa. ʒj
 Nitr. depur. ʒß
 Syrup. de Ros. sicc. ʒij

M. D. S. *Alle zwey Stunden ein halbes Thee-
 köpfchen.*

112.

R. Aqu. Fl. Sambuc. ℥vj
 Acet. Rosar. ℥ij
 Sal. Ammon. ℥℞
 M. D. S. *zum äußerlichen Umschlage.*

113.

R Bals. de Copaiv. l. Terebinth. venet. ℞
 Solu. in vitell. ouor. q. s.
 F. c. Aqu. Hyssop.
 Scabios. aa. ℥iij
 Emulsio, adde
 Iulap. Rosat. ℥iij
 M. D. S. *Lösende Milch alle 2 Stunden zwey Löf-
 fel voll.*

114.

R. Pulu. Rhab. opt. ℞
 Lap. Cancr. citr. ℥j
 Nitr. depur. gr. vj
 Pulu. Castor. gr. iij
 M. Diu. in 2. part. D. S. *Eines abends, das an-
 dere früh.*

115.

R. Liqu. Terr. fol. Tart. ℞
 Tinct. Mart. Ludou. ℥ij
 M. D. S. *60 Tropfen täglich dreymahl.*

116.

R. Gumm. Ammon. elect. ℥j
 Solu. c. Vitell. ouor. no. j
 adde

Aqu. Meliff. f. vin.

Fl. Tiliae aa. ℥ij

Cinnam. cydon. ℥j

Oxymel. Squill. ℥ij

M. D. S. *Alle drey Stunden ein halbes Theeköpfchen.*

117.

℞. Aloes gummof.

Gumm. Ammon. elect. aa. gr. viij

Diagryd. sulph. gr. iiij l. v.

M. F. Pil. xx. D. S. *Laxierpillen früh zu nehmen.*

118.

℞. Liqu. anod. min. Hoffm.

Eff. Croci aa. ℥ij

M. D. S. *50 Tropfen täglich dreymahl.*

119.

℞. Extr. Millefol.

Salviae

Gumm. Galb. elect. aa. ℥℔

Myrrh. ℥j

Croci ℥℔

M. F. Pil. pro no. gr. D. S. *Früh und abends 10 Stück.*

120.

℞. Pulu. Succin. pt.

Antim. diaph. mart. aa. ℥℔

Nitr. depur. gr. v

Pulu. Castor. gr. ij l. iiij

M. D. in 6plo. S. *Pulver nach Verordnung.*

121.

R. Hb. Marrub.
 Artemif.
 Hyffop.
 Matricar.
 Betonic.

Fl. Chamom. aa. Mij

Incif. M. D. S. Species mit 12. Kannen Wasser zu
 kochen, zum Bade zuzugiefsen.

122.

R. Liqu. anod. min. Hoffm. ʒij
 Eff. Castor.

Laud. liquid. Sydenh. aa. ʒj

M. D. S. Alle zwey oder drey Stunden 40 Tropfen.

123.

R. Tinct. Fl. Aquileg. ʒvj

Liqu. anod. min. Hoff. ʒij

M. D. S. 100 Tropfen täglich dreymahl.

124.

R. Nitr. depur.

Tart. Vitriol. aa. ʒiʒ

Cinnab. nat. gr. xij

M. F. Pulu. Diu. in 6. part. D. S. Zertheilende
 Pulver täglich drey zu nehmen.

125.

R. Hb. Millefol.

Betonic. aa. Mß

Rad. Torment. ʒß

Fl. Salviae p. ij

Incif. M. D. S. Species mit einer Kanne Wasser zu
 kochen zur Bähung.

126.

126.

R. Hb. Maluae
Melilot.

Fl. Chamom. rom. aa. M $\bar{3}$.

Incis. M. D. S. ut supra.

127.

R. Extr. Card. Bened. $\bar{3}$ j

Caesear. aquos.

Gumm. Ammon. elect.

Limat. Mart. aa. $\bar{3}$ j

M. F. c. Elix. P. P. Pil. 150. Obduc. fol. Auri.

D. S. 10 Stück früh und abends.

128.

R. Extr. Cent. min.

Gum. Ammon. elect. aa. $\bar{3}$ j

Mercur. dule. $\bar{3}$ j

M. F. Pil. 20. Obduc. fol. Argent. D. S. 5 Stück

früh und abends.

129.

R. Succ. Ireos nostr.

Aqu. Foenic. aa. $\bar{3}$ iiij

Syrup. de Spina Cerui $\bar{3}$ ß

M. D. S. Alle drey Stunden, wo nöthig, ein halbes Theeköpfchen.

130.

R. Cort. med. Sambuc. $\bar{3}$ ij

Coqu. c. Seri Lact. lib. j

Colat. D. S. den vierten Theil alle 3 bis 4 Stunden,
wo nöthig.

131.

- R. Pulu. Rhab. opt. ʒiij
 Liqu. Terrae fol. Tart. ʒj
 Aqu. Fl. Acac. ʒij
 M. Dig. leni igne, Colat. D. S. *Einen Löffel voll
 alle drey Stunden.*

132.

- R. Ciner. stipit. Fabr. ʒiij
 Vin. Rhenan. opt. lib. j
 M. Stent per noctem, Colat. D. S. *Täglich 3 oder
 4 mahl ein Spitzglas.*

133.

- R. Conch. f. igne pt. ʒj
 Nitr. depurat. ʒj
 Pulu. Squill. gr. viij
 M. Div. in 4. part. D. S. *Früh und abends eines
 zu nehmen.*

134.

- R. Sal. Genist. ʒß
 Pulu. rad. Pimp. alb.
 Ari aa. gr. viij
 Squillae gr. iij
 Syrup. de Spin. Ceru. q. f.
 M. F. Bolus, Div. in 2. part. D. S. *Einen abends,
 den andern früh zu nehmen.*

135.

- R. Extr. Cascar. aquos.
 - Gum. Ammon. elect.
 Pulu. Squill. l. Extr. Squill. aquos. aa. ʒß
 M. F. c. Elix. P. P. Pil. p. no. gr. Consp. Cinnab. nat.
 D. S. ʒ bis 8 Stück früh und abends.

136.

R. Extr. Squill. aquos. ℥j
 Aqu. Cort. aurant. ℥j
 M. Dig. leni igne, Colat. D. S. *60 bis 80 Tropfen,
 alle 3 Stunden, wo nöthig.*

137.

R. Aqu. Chaeroph. ℥iiij
 Cinnam. f. vin. ℥j
 Acet. squill. ℥β
 Oxymel. squill.
 Syrup. de Eryf. Lob. aa. ℥ij l. ℥iiij
 M. D. S. *Alle 2 oder 3 Stunden ein halbes Thee-
 köpfchen.*

138.

R. Aqu. Veron.
 Acet. Squill. aa. ℥ij
 Gum. Ammon. elect. ℥ij
 Oxymel. squill. ℥β
 M. D. S. *Einen Löffel voll alle 3 Stunden.*

139.

R. Pulu. Fulig. recent. ℥ij l. ℥iiij
 Ol. Tart. per deliq. ℥j
 M. Dig. leni igne, Colat. D. S. *40 Tropfen alle 3
 bis 4 Stunden.*

140.

R. Hb. Fumar. Mj
 Rad. Apii
 Pimp. alb. aa. ℥β
 Armor. recent. ℥j

Cort. Wint. ver. ʒiij
 Pulu. Sem. Nasturt. ʒß
 Ppt. M. D. S. Species zu einer Kanne Wein, da-
 von ein Spitzglas täglich 2 oder 3 mahl.

141.

℞. Hb. Serpill,
 Abinth. aa. Miij
 Rad. Bryon. ʒiiij
 F. omnium Pulu. gross. M. D. S. Pulver zum
 Kräutersäckchen.

142.

℞. Corall. rubr.
 Tart. vitriol. aa. ʒij
 Pulu. Cort. Wint. ver.
 Castor. aa. gr. viij
 M. Div. in 4. part. D. S. Pulver nach Verord-
 nung.

143.

℞. Ess. Cort. aurant. ʒiij
 Liqu. anod. min. ʒij
 M. D. S. 50 bis 60 Tropfen nach Verordnung.

144.

℞. Amygd. dulc. ʒiij
 Sem. Cannab. recent. ʒij
 Pap. alb. ʒj
 Aqu. Petrosel.
 Scordii. aa. ʒiiij
 M. F. Emulsio, adde
 Nitr. depurat. ʒj
 Sacch. Canar. ʒij
 M. D. S. Alle 2 oder 3 Stunden ein halbes Thee-
 köpfchen.

145.

145.

R. Oxymel. Squill.

Syrup. de Eryf. Lob.

Capill. Ven. aa. $\bar{3}\beta$ M. D. S. *Ein Theelöffelchen oft zu nehmen.*

146.

R. Antim. diaph.

Lap. Cancr. pt.

Antim. crud. aa. $\bar{3}j$ M. Div. in 6. part. D. S. *Täglich drey zu nehmen.*

147.

R. Conch. f. igne pt. $\bar{3}j$ Antim. crud. $\bar{3}ij$ Aethiop. miner. $\bar{3}j$ M. Div. in 4. part. D. S. *Früh und abends eines zu nehmen.*

148.

R. Aqu. Fl. Acac. $\bar{3}j$ Amygd. dulc. $\bar{3}j$ Refin. Ialap. gr. v. l. vj

M. F. Emullio, adde

Sacch. Canar. $\bar{3}j$ M. D. S. *Laxierende Milch früh zu nehmen.*

149.

R. Pulu. Rhab. opt. gr. xv.

Diagryd. fulph. gr. ij l. $iiij$ M. D. S. *Laxierpulver früh zu nehmen.*

150.

150.

R. Rad. Bardan. ʒij
 Carlin.
 Helen.
 Raf. Lign. Guaiac. aa. ʒj
 Sassafr. ʒß
 Antim. crud. in pet. lig. ʒj
 Incif. Contuf. M. D. S. Species zu 6 bis 8 Kannen
 Wasser.

151.

R. Pulu. Bezoard. angl. ʒj
 Reg. Antim. medic. ʒj
 M. Div. in 4. part. D. S. Früh und abends eines
 zu nehmen.

152.

R. C. C. f. igne pt.
 Matr. Perl. pt.
 Aethiop. min. aa. ʒj
 Cinnab. nat. gr. vj
 M. Div. in 6. part. D. S. Früh und abends eines
 zu nehmen.

153.

R. Aqu. Calc. viu. lib. j
 Rad. Aristol. ver. ʒiij
 Hb. Marrub. Mß
 Fl. Sulph. ʒj
 M. Ebuliant, Colat. D. S. Wasser zum äußerlichen
 Gebrauche.

154.

154.

R. Fl. Sulph. ʒij
 Ceruss.
 Lap. med. Croll. aa. ʒj
 Ol. Ouor. ʒij
 Axung. porc. ʒß
 M. F. Linimentum D. S. *Salbe zum äusserlichen
 Gebrauche.*

155.

R. Rad. Lapath. acut.
 Bryon. aa. ʒv
 Hb. Pariet.
 Saponar.
 Absinth.
 Marrub. aa. Mij
 Calc. vii. lib. j
 Fl. Sulph. ʒij
 Ppt. M. D. S. *Species zum Bade.*

156.

R. Mercur. vii. saliu. extinct. ʒij
 Vnguent. ad scab. August. ʒj
 M. D. S. *Zum äusserlichen Gebrauche.*

157.

R. Mercur. dulc. gr. iij
 Conf. Fumar. ʒj
 M. F. Bolus. D. in 6plo. *Früh und abends einen
 zu nehmen.*

158.

R. C. C. f. igne pt.
 Tart. vitriol. aa. ʒj

Aethiop.

Aethiop. miner.

Resin. Lign. Guaiac. aa. ʒβ

M. Diu. in 6. part. D. S. *Nachmittags und abends
eines zu nehmen.*

159.

℞. Raf. Lign. Guai. lib. β
Saffafr.

Strob. Pini

Rad. Pimp. alb. aa. ʒj

Sal. Tart. ʒj

Incis. M. Coqu. c. Aqu. simpl. mens. 6. Colat. D.
S. *Starker Trank, ein halbes oder ganzes Nössel
gewärmt pro dosi.*

160.

℞. Gum. Guaiac. ʒij

Sulph. Antim. aurat. ʒ. praecip.

Mercur. dulc. aa. ʒj

M. F. c. Ess. Succin. Pil. p. no. gr. consp. Cinnab.
nat. D. S. *8 bis 12 Stück nach Verordnung.*

161.

℞. Resid. decoct. Form. 159.

Rad. Scorzon.

Passul. min. aa. ʒij

Rad. Liquir. ʒβ

Incis. M. Coqu. c. Aqu. simpl. mens. 8. Colat. D.
S. *Ordentlicher Trank.*

162.

℞. Gum. Ammon. elect. ʒj

Resin. Lign. Guaiac.

Ialap.

Mercur.

Mercur. dulc.

Balf. de Copaiv. aa. ʒß

M. F. Pil. 90. Confp. Pulu. Lycopod. D. S. *10 bis
15 Stück nach Verordnung.*

163.

R. Mercur. dulc. gr. v. ʒß. gr. xv. ʒj

Conf. Rosar. ʒß

M. F. Bolus. D. in 4plo S. *Früh und abends
einen zu nehmen.*

164.

R. Mercur. vin. puriff. ʒß

Terebinth. venet. ʒß

Mercurium sensim sensimque admisce, ut diuturna tritura in puluerem fulcum fatiscat, deinde continuata trituratione sensim admisce

Axung. porc. recent. non liquefactae, sed a membranis repurgatae ʒj

D. S. *Mercurialsalbe zum äußerlichen Gebrauche.*

165.

R. Gum. Galban.

Opopan.

Extr. Cort. aurant.

Calcar. aquos. aa. ʒß

Terebinth. venet. q. f.

M. F. Pil. p. no. gr. Obduc. fol. Argent. D. S. *10
Stück täglich dreymahl.*

166.

R. Aqu. Fl. Til, ʒiiij

Menth ʒij

Nitr. depur. ʒß

Syrup.

Syrup. Cort. aurant. ℥ij l. ℥℞

M. D. S. *den vierten Theil jedesmahl nach den Pils-
len zu nehmen.*

167.

℞. Liqu. anod. min. Hoffm. ℥iij

C. C. succin. ℥j l. ℥ij

M. D. S. *20 bis 30 Tropfen zuweilen zu nehmen.*

168.

℞. Conch. f. igne pt. ℥j

Pulu. Rad. Ari

Cort. Cascar. aa. gr. iij

M. D. in 4plo S. *Pulver nach Verordnung.*

169.

℞. Liqu. anod. min. ℥iij

Bals. vitae Hoffm. gt. xxx

M. D. S. *20 Tropfen alle 2 Stunden.*

170.

℞. Aqu. Meliss. vin. ℥ij

Liqu. C. C. succin. ℥iij

Oxymel. squill. ℥℞ l. ℥vj

M. D. S. *Alle Stunden einen Löffel voll.*

171.

℞. Aqu. Cinnam. cydon.

Cort. aurant.

Menth. aa. ℥ij

Acet. destil. ℥j

Liqu. C. C. succin. ℥iij

Syrup. de Canell. ℥ij l. ℥℞

M. D. S. *Alle zwey Stunden ein halbes Thee-
köpfchen.*

172.

172.

R. Aqu. Fl. Acac. ℥ij
 Oxymel. squill. ℥j
 Tart. emet. gr. iiii l. vj
 M. D. S. *Oefters einen Löffel voll.*

173.

R. Aqu. Ceraf. nigr. ℥ij
 Sulph. Antim. aurat. ʒ. praecip. ʒj
 Liqu. Terr. fol. Tart. ℥β
 Oxymel. squill. ℥j
 M. D. S. *Oefters einen Löffel voll.*

174.

R. Hb. Rutae Mj
 Fol. Peti ℥j l. ℥β
 Agaric. ℥j
 M. Coqu. in Aqu. simpl. lib. j
 Colat. depurat. adde
 Sal. Gemm.
 Sapon. Venet. aa. ʒiij
 Elect. de Hierapicra
 Ol. Aneth. coct. aa. ℥j
 M. D. S. *Clystier nach Verordnung.*

175.

R. Axung. Castor. ℥j
 Balf. Peruu. nigr. ʒij
 Ol. dest. Meliff.
 Lauend.
 Ment. aa. gt. xv.
 M. F. Vnguentum. D. S. *zum äusserlichen Ge-
 brauche.*

176.

R. Hb. Hyfflopi
 Salviae
 Betonic.
 Melilot.
 Origan aa. Mij
 Rad. Valerian. lib ß
 Incif. M. D. S. *zum äufferlichen Gebrauche.*

177.

R. Hb. Betonic.
 Maioran.
 Origan. aa. Mj
 Fl. Lauend.
 Salviae aa. p. ij
 Sem. Foenic. ʒij
 Incif. Contuf. M. D. S. *Species zum Kräutert-
 fäckchen.*

178.

R. Liqu. Terr. fol. Tart. ʒß
 Elix. P. P. f. acido ʒij
 M. D. S. *60 Tropfen täglich drey mahl,*

179.

R. C. C. f. igne pt. ʒß
 Succin. pt.
 Nitr. depurat. aa. ʒj
 MPil. de Styrace gr. xij l. ʒj
 Pulu. Croci orient. gr. vj
 M. Diu. in 4. part. D. S. *Abends eines zu neh-
 men.*

180.

180.

- R. Gum. Benzoes
 Styrac. in gran. aa. ℥ß
 Pulu. Castor.
 Extr. Opii aa. gr. v.
 M. F. Pil. ad pond. gr. iij. Obduc. fol. Auri D. S.
Abends eine zu nehmen.

181.

- R. Corall. rubr. pt. ℥j
 Nitr. depur. ℥ß
 Sapon. Venet. gr. iij
 Pulu. Croci orient. gr. j
 M. D. S. *Früh und abends eine kleine Messerspitze*

182.

- R. Corall. rubr. pt. ℥ß
 Nitr. depur.
 Pulu. rad. Ari aa. gr. v.
 Squill. gr. ij
 M. D. in 4plo. S. *Alle Stunden eines zu nehmen.*

183.

- R. Aqu. Fl. Acac. ℥iij
 Nitr. depur. ℥ß
 Tart. emet. gr. vj
 Oxymel. squill. ℥ß
 M. D. S. *Einen Löffel voll nach Verordnung.*

184.

- R. Rhab. opt. ℥ß
 Crem. Tart. l. Tart. tartarif. ℥j
 M. Diu. in 2. part. D. S. *Eines abends, das andere früh.*

185.

R. Empl. de crusta panis
 Sapon. Barbett. aa. ʒj
 Ol. Macis ʒij
 Caryoph. ʒʒ
 Malax. induc. super Alut. scutiform. D. S. *Ma-
 gen - Pflaster.*

186.

R. Corp. pro Bals. ʒʒ
 Bals. Peruu. nigr. ʒij
 Ol. Absinth.
 Rutae. aa. ʒiij
 M. D. S. *Magen - Balsam.*

187.

R. Boli Armen. ʒiʒ
 Flau. Cort. aurant. ʒvj
 Rad. Ari
 Cort. Cinnam. acut.
 Rad. Calam. aromat. aa. ʒj
 Sacch. alb. in Aqu. solut. q. f.
 M. F. l. a. Morfuli D. S. *Sod - Morfchellen.*

188.

R. Terr. Lemn. opt. ʒij
 Tart. vitriol. ʒj
 Pulu. Cort. Cascar. gr. xij
 M. Diu. in 6. part. D. S. *Täglich drey zu nehmen.*

189.

R. Empl. de Cumino
 de Cicuta aa. ʒj

Gum.

Gum. Ammon. elect.
 Galb. elect. aa. ʒβ
 Ol. Menth. ʒiij
 Malax. induc. super Alut. oualem D. S. *Pflaster
 zum äufferlichen Gebrauche.*

190.

R. Vnguent. de Alth. ʒʒ
 Ol. Foenic.
 Cumin. aa. ʒj
 M. F. Linimentum D. S. *Sälbchen zum äufferli-
 chen Gebrauche.*

191.

R. Pulp. Tamarind. ʒj
 Passul. min. ʒβ
 Crem. Tart. ʒij
 M. Coqu. in Aqu. simpl. mens. iij
 Colat. adde
 Mel. opt.
 Acet. dest. aa. ʒβ
 Nitr. depur. ʒj l. ʒij
 M. D. S. *Alle zwey Stunden ein halbes Thee-
 köpfchen.*

192.

R. Terr. Lemn. opt. l. Boli Armen. ver. ʒj
 Theriac. coelest. gr. ij
 M. Diu. in 2. part. D. S. *Pulver nach Verordnung.*

193.

R. Pulu. Rhab. opt. ʒβ
 Corall. rubr. pt. ʒj

MPil. de Cynogl. gr. vj

M. Diu. in 2. part. D. S. *Pulver nach Verordnung.*

194.

R. Pulu. rad. Pimp. alb.

Zedoar. aa. ℥iij

Ari ℥j

Sacch. Canar. ad pond. omnium

M. D. S. *Magenstärkendes Pulver öftters eine Messerspitze.*

195.

R. Boli Armen. ℥ij

Nitr. depur.

Pulu. Cort. Cascar. aa. ℥℔

M. Diu. in 6 part. D. S. *Alle vier Stunden eines zu nehmen.*

196.

R. MPil. Becch. l. Stahl, ℥℔

Nitr. depur. ℥℔

Solue in

Aqu. Meliss. f. vin. ℥j

M. D. S. *Die Hälfte nach Verordnung.*

197.

R. Ol. Amygd. dulc.

Mann. Calabr. aa. ℥ij

Ol. dest. Rutae gt. vj

M. D. S. *Alle Stunden ein kleines Theelöffelchen.*

198.

R. Pulu. Sem. Cinae ℥j l. ℥℔

Conferu. Absinth. ℥j l. q. f.

M. F. Bolus. Consp. Pulu. Cianam. D. in 6^{pho}. S.
Früh und abends einen zu nehmen.

199.

R. Extr. Absinth.

Tanacet. aa. ʒj

Sem. Santon. ʒiij

Syrup. Cort. aurant.

de Fumar. aa. q. f.

M. F. Electuarium D. S. *Alle drey Stunden eine
Messer Spitze.*

200.

R. Sem. Santon. ʒj

Mercur. dulc.

Diagryd. fulph. aa. ʒij l. ʒj

Sacch. in Aqu. soluti q. f.

M. F. l. a. Morfuli D. S. *Wurm-Morschellen nach
Verordnung.*

201.

R. Lap. Cancr. pt. ʒiß

Aethiop. min. ʒß l. Mercur. dulc. gr. xij

M. Diu. in 6. part. D. S. *Täglich drey zu nehmen.*

202.

R. Extr. Tanacet. ʒj

Gum. Sagapen.

Opopan. aa. ʒß

Mercur. dulc. ʒj

M. F. Pil. ad pond. gr. ij. Consp. Cinnab. nat. D.

S. 10 Stück früh und abends.

LI 4

203.

203.

R. Hb. Absinth. Mj l. Mij
 Sem. Santon. ʒβ
 Coqu. in Aqu. simpl. l. Lact. q. f.
 Colat. adde
 Mell. opt. ʒj l. ʒβ
 Elect. de Hierapicra ʒβ l. ʒij
 M. F. Clyfma.

204.

R. Tinct. Terr. Catech.
 Eff. Succin. aa. ʒij
 Cinnam. acut. ʒj
 M. D. S. 60 *Tropfen täglich dreymahl.*

205.

R. Vitell. Ovor. no. j.
 Ol. Amygd. dulc. ʒvj
 Terebinth. venet. ʒj
 Aqu. Fl. Tiliae
 Petrosel.
 Ceraf. nigr. aa. ʒiij
 Sacch. Canar. ʒij
 M. F. l. a. Emulsio D. S. *Alle 2 oder 3 Stunden
 ein halbes Theeköpfchen.*

206.

R. Gum. Ammon. depur.
 Aloes Gummof.
 Resin. Ialap.
 Mercur. dulc. aa. ʒj
 M. F. c. Eff. Succin. Pil. 40. Consp. Pulu. Cinnam.
 D. S. 10 *Stück nach Verordnung.*

207.

207.

- R. Aqu. Petrofel.
 Chaeroph. aa. ℥iij
 Bals. de Copaib. ʒj
 Vitell. Oui no. j.
 M. F. Emulsio, adde
 Syrup. Pap. alb. ʒij l. ℥β
 M. D. S. *Alle drey bis vier Stunden ein halbes
 Theeköpfchen.*

208.

- R. Myrrh. elect.
 Aloes Gummof.
 Sapon. venet.
 Gum. Galb.
 Pulu. Castor. aa. ʒj
 Croci orient.
 Asae foetid. aa. ʒβ
 M. F. c. Eff. Succin. Pil. ad pond. gr. ij Obduc.
 fol. Argent. D. S. *10 Stück früh und abends.*

209.

- R. Hb. Rutae
 Matricar. aa. Mj
 Sem. Foenic. ʒij
 M. Coqu. in Aqu. simpl. q. f.
 sub finem adde
 Pulu. Castor. ʒij
 Colat. porro adde
 Nitr. depur. ʒij
 Ol. Chamom. coct. ʒij
 M. D. c. Instrumento clysmatico.

R. Conch. f. igne pt. ℥j

Succin. pt.

Nitr. depur. aa. ℥ß

Pulu. Castor.

MPil. de Cynogl. aa. gr. iij l. vj

M. Diu. in 2. part. D. S. *Pulver nach Verord-*
nung.

I N D E X.
NVMERVS §. INDICAT.

A.	
A bdominis morbi	805
Adtringentium in tertiana febre nox	84
Alui obstructio 907. in gravidis	1007
Amaurosis	723
Anasarca hydropis species	468
Angina 302. eius differentiae ibid. inflammatoria 304 seqq. serosa 316 seqq. in variolis	196
Animalium exsanguium iuscula in lenta febre	268.
in phthisi	790
Ani fistula ex haemorrhoidibus	428
Anorexia	806
Anthelmintica	922
Antimonium in scabie	523.
in lue venerea	536
Anxietas febrilis	32
Aphthae	736
Apnoea	759
Apoplexia 628. sanguinea et serosa	629
Appetitus deprauatio	806
Aqua frigida in arthritide	593.
marina scorbuti causa dubia	501.
calcis viuae in calculo	948.
in dysenteria	892.
in gonorrhoea	968.
aquae metus hydrophobiae symptoma primum	690.
in aquam immersio hydro-	
phobiae remedium	692.
aquae minerales in chloro	982
in fluore albo	987.
in malo hysterico	998.
in quartana febre	94.
in paralyfi	656.
in arthritide	599.
in malo hypochondriaco	562.
in phthisi	789.
earum stitlicidia in paralyfi	653
Ardens febris	243
Ardor ventriculi	822
Arteriotome in angina	310.
in apoplexia	637.
in ophthalmia	718.
in phrenitide	294
Arthritis 583. vaga et fixa	584.
retropulsa	592. 600
Ascarides	916
Ascites	470
Asthma 758. eius differentiae	759
Atra bilis hypochondriaci mali causa	551. seqq.
Atrophia	567. seqq.
Auditus grauis 731. deletus 733. acutior	735
Aurium morbi	725
B.	
Balnea emollientia in arthritide	604
Bechica in haemoptoe	331.
in asthmate	771. 773.
in tulle	753
Biliosa febris	248
Bronchotomia in angina	312

C.

I N D E X.

C	1034.	nutrientia in an-
Cachexia	451	gina 312
Cacoehymia	451	Coeliaca passio 871
Caducus morbus	663	Colica 897. eius differen-
Calcei viuae aqua in calculo		tia 898
948. in dysenteria 892.		Collyria in ophthalmia 715.
in gonorrhoea 968		717
Calculus 926. 938. eius		Colostrum 1029
signa 940		Contagium 147 seq. in ex-
Calor febrilis 28. eius caus-		anthematibus 164. in hy-
sa et effectus 28. 29		drophobia 691. in lue
Camphora in phrenitide 295.		venerea 527. in peste
in lue venerea 542		155. seqq.
Capitis morbi 694		Continentes febres 234
Carcerum febris 150		Continuae remittentes fe-
Cardialgia 822		bres 107
Catamenia <i>vid.</i> Menstrua.		Conuulsio 657. in variolis
Catarrhalis benigna 110. et		186
maligna febris 120		Cordis palpitatio 792. si-
Catarrhus suffocatiuus 759		gnum polypi 800
Cauteria in arthritide retro-		Coryza 707
pulsa 604		Cucumerum succus in phtbisi
Cephalaea 695		789
Cephalalgia 695. eius dif-		Cucurbitulae in colica flatu-
ferentiae 695. 696		lenta 901
Cerei in gonorrhoea 968		
Chinae cortex <i>vide</i> Peruvia-		D.
nus cortex,		Deglutitio laesa 809
Chiragra 584		Delirium 681
Chlorosis 978		Dentitio difficilis 1034
Cholera 862. eius diffe-		Dentium dolor 742
rentiae 864		Diabetes 949
Clauus 695		Diaphoretica in hydrope
Clysmata in apoplexia 638.		487. in catarrhali benigna
641. in asthma 771. in		117. in rheumatismo
cholera 868. in colica		nocent calidiora 579
901. in dysenteria 891.		Diaria febris 237
in grauidis 1007. seq. in		Diarrhoea 876. eius diffe-
puerperis 1011. in in-		rentiae 877. in catarrha-
flammatione uteri 1021.		li maligna 137. in graui-
in dentitione difficili		dis 1007. in saluatione
		541.

I N D E X.

541. in variolis spontanea 186. et critica 196.	201		
Digestio laesa	811		
Dolor febrilis 31. dolores ad partum 1010. spurii 1010. 1011. veri 1010. 1012. post partum 1016			
Dysenteria 883. eius differentiae	885		
Dyspnoea	759		
Dysuria 926. in grauidis	1009		
E.			
Electricitatis in paralyfi effi- cacia	654		
Elephantiasis	514		
Empyema 774. ex pleuritide 334. eius operatio	782		
Ephemera febris	237		
Epilepsia	663		
Epispastica in arthritide re- tropulsa	604		
Erysipelatodes febris	167		
Exanthemata 144. 163. seq.			
F.			
Fames morbosa	822		
Faucium morbi	736		
Febris descriptio 21. classes 58. symptomata primaria 25. causae 35. 37. euentus 38. letalis 56. curatio 41. praepostere infringenda non est 42. februm species <i>vide suo loco</i> .			
Fluor albus 978. benignus 983. malignus	989		
Fetus emollientes in arthritide	604		
Furor uterinus	990		
G.			
Gallicus morbus	526		
Genarum rubor signum vo- micae	775		
Gonagra	584		
Gonorrhoea 962. benigna 962. seqq. maligna 962. 970. seqq. suppressa iterum excitanda	977		
Grauedo	707		
Grauidarum morbi	1001		
Grauiditas causa varicum 444. spuria	471		
Gutta serena	723		
H.			
Haemoptysis	383		
Haemorrhagiae 369. narium in catarrhali maligna 139			
Haemorrhoides 421. imminentes 426. suppressae 432. coecae 433. nimiae 435. mucosae 436. nunquam naturales sunt 421. soluant malum hypochondriacum	556		
Hemicrania	695		
Hemiplegia	629		
Hepaticus fluxus	855		
Hepatis infarctus 833. inflammatio 336. scirrhus	843		
Hepatitis	336		
Hirudinum in haemorrhoidibus usus	434		
Horripilatio signum purpurae	213		
Horror febrilis 26. eius causa et differentia	26 27		
Hungarica febris	150		
Hydrocele	468. 471		
	Hydro-		

I N D E X.

Hydrocephalus externus	468		
internus	469	Lactea febris	1023
Hydrophobia	690	Lactis in arthritide	597. in
Hydrops 466. faccatus	470	atrophia	572. in lenta fe-
Hypochondriacum malum	648	bre	265. in lue venerea
Hystericum malum	991	547. in phthisi usus	788.
		ferum in malo hypochon-	driaco
		561. 564. saccha-	rum in phthisi
		791. nu-	tricum bonitas
		1025. ad	mammam affluxum cohi-
		bendi	1022. et promo-
		uendi ratio	1024
		Languor febrilis	33. eius
		causae et differentia	ibid.
		Lenta febris	249. 254
		Lentor humorum febris	cau-
		sa	35. 69
		Lepa Graecorum	514
		Leucophlegmatia	452
		Lichen	513
		Lienis infarctus	833. scir-
		rhus	843
		Lienteria	871
		Lipothymia	675
		Lippitudo	719
		Lochiorum vitia	1018
		Lues venerea <i>vide</i> Venerea	lues.
		Lumbrici	916
			M.
		Mammarum vitia	1022
		Mania	681
		Marasmus febris	254
		Marasmus senilis	567
		Martialia in malo hypo-	chondriaco
		563	
		Masticatoria in odontalgia	745
		Medicamentorum triplex	7
		fons	
			Medicinae
Icterus	844		
Ileus morbus	907		
Impetigo	513		
Inediae in febre tertiana			
noxa	75		
Infantium morbi 1027. re-			
rens natorum cura	1028		
Inflammatiō 270. eius exi-			
tus	276		
Iniectiones in gonorrhoea			
968. uterinae in fluore			
albo	988		
Intermittentes febres	62.		
earum diuisio	63. suppres-		
sa reuocandae	262. du-		
plicatae	103. harum in		
simplices mutatio optima			
105. anomalae	106		
Intestinarum inflammatiō			
	344. 354		
Iscchiadicum malum	584.		
591. eius a nephritide			
differentia	360		
Ischuria	926		
Iugularis venae sectio; in			
apoplexia	637. in angina		
310. in ophthalmia	718.		
in phrenitide	294		
Iuscula animalium exsan-			
guum in lenta febre	268.		
in phthisi	790		

I N D E X.

Medicinae practicae diuifio 3	in variolis laefio et cura	203	
Melancholia 681. e malo hypochondriaco 551. 556	Odontalgia	742	
Mentruorum ortus 402.	Oedema 467. pedum post intermittentes febres	96	
fuppreffio 413. fluxus ir- regularis 415. nimius	Oliuarum oleum ad hydro- phobiam fpecificum re- medium	692	
417. malus color 415. ceffatio 416	Ophthalmia	713	
Mercurius in gonorrhoea	Opium in arthritide 594. in catarrhali maligna febre	130. in cephalalgia 706. in cholera 869. feq. in co- lica 906. in dyfenteria 896. in hydrophobia 692. in otalgia 730. in phthifi 791. in tuffe 755. in fe- bribus 52. in quartana fe- bre 95. in doloribus ad partum fpuriis	1011
966. 975. in hepatis in- farctu 839. 843. in ileo morbo 911. in phthifi 790. in quartana febre 95. in vermibus 923. in variolis 190. 201. eius in lue ve- nerea internus 537. et externus ufus 538. fubli- matus in lue venerea 537	Oris morbi	736	
Metaftafis febrilis	Orthopnoea	759	
Mictus cruentus	Oftium vitia e fcorbuto	496	
Miliaris febris <i>vide</i> Purpura.	Otalgia	725	
Morbi fystematis fanguinei	Ouarii hydrops	470	
19. lymphatico - ferofi	Ozaena	707. 712	
446. neruofi 606. uni- uerfales 17. particulares			
693. morborum confe- ctus generalis			
Morbilli			
Mofchus ad hydrophobiam remedium fpecificum			
	P.		
N.	Palpitatio cordis 792. fignum polypi	800	
Narium haemorrhagia 374. in catarrhali maligna	Paracenthesis	490	
139	Paralyfis	644	
Naufea 826. in grauidis	Paraphrenitis	298	
1006	Paraplegia	629	
Nephritis	Paroxysmorum febrilium cauffa	70	
Neruei fluidi vitia 607. 609	Pectoris morbi 747. hy- drops	499	
Nutricis cura	Peripneumonia 320. fpuria	335	
Nymphomania	Peruvianus cortex in tertiana febre		
O.			
Oculorum morbi 713. illa- cumatio in morbillis			

I N D E X.

febre 84. 85. in quartana	95. 98	patis 838. in ictero 850.
Pestis	155	in tertiana febre 78. seq.
Petechiae 145. retrocedentes	154	in variolis 201. in puerperis 1022. seq. in infantibus recens natis 1029. 1031. seq. in dentitione difficili 1034
Petechialis febris	142	Purpura 209. rubra et alba
Petechizans febris	121	214. in puerperis 224. 1020. scorbutica 230
Phrenitis	288	Q
Phthisis	783	Quartana febris 87. soluitur per alios morbos 97
Pica	825	Quotidiana febris 99
Pistonum colica	904	R.
Pinguedines animalium in phthisi	790	Raucedo 748. 756
Plantarum amararum succi 94. et decocta in quartana 93. lactescentium in malo hypochondriaco usus	561	Rhachitis 1035
Plethora grauidarum	1002	Rheumatismus 573. eius differentia 574
Pleuritis 320. spuria	335	Roborantia in cacochymia 461. 463. in phthisi 789. in gonorrhoea 967. 976. in fluore albo 987. 988
Pleuroperipneumonia	320	Roseolae 172
Podagra 584. soluit malum hypochondriacum	556	S.
Pollutio nocturna	963	Salia in quartana 92
Polypus cordis 797. eius signa dubia	800	Saliva animalis rabidi et morsus 690. seq.
Praxeos clinicae idea generalis 5. 8. fundamenta 6. diuisio 3. conspectus generalis	13. seqq.	Saliuatio in variolis 196. 201. mercurialis in paralyfi 656. in lue venerea 539. ad eam praeparatio 539. seq. cohibendi nimiam ratio 542. 544. non succedentem dirigendi modus 546
Priapismus	958	Satyriasis 958
Pflora	513	Scabies 511. retropulsaevocatio 525
Puerperarum morbi 1010. purpura	224. 1020	Scarificatio in apoplexia 637. in arthritide retropulsa
Pulsus intermittens signum polypi 800. mollis peripneumoniae signum	323	604
Purgantia in asthma 766. in fluore albo 987. in malo hysterico 998. in hydrope 483. in infarctu he-		

I N D E X.

604. in hydrophobia	692.	Syncope	675. vitam in ea ex-
occipitis in otalgia	728.	periundi tentamina	680
phrenitide	296.	Synochus simplex	237. pu-
palpebrarum in lippitudine	721.	trida	241
in ophthalmia	718	T.	
Scarlatina febris	163. 166	Tabes	567. dorsalis 569. eius
Scirrhus glandularum colli		et phthiseos differentia	783
deglutitionis laesae causa		Taenia	916
810. hepatis 843. lienis ib.		Tertiana febris	64
Scorbutus	492	Tinnitus aurium	735
Scroti hydrops	468	Tussis	748. humida et sicca
Sepultura in syncopis non		ibid. pectoralis et stoma-	
acceleranda	680	chica 750. convulsiva in-	
Serpigo	513	fantum	753
Setacea in amaurosi	724. in	Tympanitis	912
lippitudine	721	V.	
Singultus	832	Varices	443
Sitis febrilis	30	Variolae	176. earum species
Soda	822	177. fomes 179. stadia	
Somnolentia	626	184. febris secunda 202.	
Soporosi morbi	612. eorum	initio 207. confluentes	
differentiae	613	196. secundariae 204	
Spasmus febris causa	36	Vegetabilis victus in artbri-	
Specifica remedia ad calcu-		tide	597
lum 947. ad epilepsiam		Venae sectio in apoplexia	
674. ad hydrophobiam		636. 640. in asthma 770.	
692. ad vermes	944	772. in catarrhali maligna	
Sputum cruentum in pleu-		128. in cephalalgia 702. in	
ritide	327	colica 902. in cordis poly-	
Squilla in asthma 765. 767.		po 802. 804. in dysenteria	
in hydropse 486. in tussis		890. in furore uteri 990.	
	753	in gonorrhoea 973 in gra-	
Stanni rasura ad vermes spe-		uidis 1004. 1006. in haem-	
cificum remedium	944	orrhagia narium 381. in	
Sterilitas	1001	hepatis infarctu 838. in in-	
Sudor in catarrhali maligna		flammatione 283. in lenta	
	136	febre 265. in lochiorum	
Sulphur in scabie 523. seq. in		suppressione 1018. in mel-	
lue venerea 542. eius bal-		ancholia 688. in ophthal-	
sama in asthma 765. in		mia 718. in otalgia 728. in	
vomica	780	paralyti 652. ante partum	
Surditas	734	1012. in peripneumonia	
		Mm	
			329.

I N D E X.

329. in pleuritide 329. 335.	Vomica pulmonum 774.
in purpura puerperarum	eius ruptura promouenda
227. 229. in rheumatismo	781. ex pleuritide orta 334
578. in soporosis morbis	Vomitoria in apoplexia 640.
622 in vomica 780. in uteri	in cholera 868. in digestio-
inflammatione 121. cura-	ne laesa 815 in dysenteria
toria in febris 51. in ar-	891. in hepatis infarctu
thritide retropulsa dubia	838. in hypochondriaco
605	malo 559. in ictero 849. in
Venerea lues 526. nouus	soporosis morbis 621. in
morbus ibid. eius causa	tertiana febre 77. 78. in
contagium 527. a scorbuto	tusse stomachica 753. ad vo-
differentia 532	micam rumpendam 781
Ventriculi ardor 822. in-	Vomitus 826. eius differen-
flammatio 344	tia 827. in catarrhali ma-
Vermes 916	ligna 138. in grauidis 1006.
Vertigo 612	cruentus 394
Vesicae inflammatio 366	Vrinae incontinentia 954.
Vesicatoria in arthritide re-	in grauidis 1009
tropulsa 604. in amaurosi	Vrticata febris 166
724. in lippitudine 721. in	Vrticatio in paralyfi 653
apoplexia 638. 641. in	Vteri hydrops 471. inflam-
odontalgia 745. in otalgia	matio 1019
729. in soporosis morbis	Vterinus furor 990. uteri-
623	nae iniectiones in fluore
	albo 988

